

VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS

Vida Navickienė

**KOLEGINIO AUKŠTOJO MOKSLO DIVERSIFIKACIJA
LIETUVOJE**

Daktaro disertacija

Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Vilnius, 2011

Disertacija rengta 2006–2010 metais Vilniaus pedagoginiame universitete

Mokslinis vadovas:

Prof. habil. dr. Rimantas Želvys (Vilniaus pedagoginis universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S).

TURINYS

| | |
|---|-----|
| IVADAS | 5 |
| 1. AUKŠTOJO MOKSLO DIVERSIFIKACIJOS TEORINĖS PRIELAIDOS | 11 |
| 1.1. Diversifikacijos samprata..... | 12 |
| 1.2. Diversifikaciją sąlygojantys ir stabdantys veiksniai..... | 16 |
| 1.3. Aukštojo mokslo kaip visuomenės organizacijos vystymosi teorija..... | 17 |
| 1.4. Žinių visuomenės skatinama aukštojo mokslo diversifikacija..... | 19 |
| 1.5. Masinio mokslo ir diversifikacijos koncepcijų sąveika..... | 23 |
| 1.6. Koleginio aukštojo mokslo diversifikacija..... | 24 |
| 1.6.1. Koleginio mokslo vieta aukštojo mokslo sistemose..... | 25 |
| 1.6.2. Koleginio mokslo plėtros ir komponentų diversifikacijos aspektai..... | 28 |
| 1.6.3. Binarinės sistemos ir koleginio mokslo vystymasis..... | 31 |
| 1.6.4. Europos šalių koleginio aukštojo mokslo institucijų diversifikacija..... | 32 |
| 1.6.5. Lietuvos aukštojo mokslo diversifikacija..... | 38 |
| 1.6.6. Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojami procesai. Tyrimo modelis | 41 |
| 2. KOLEGINIO AUKŠTOJO MOKSLO DOKUMENTŲ ANALIZĖ | 45 |
| 2.1. Koleginio aukštojo mokslo vystymosi laikotarpiai..... | 45 |
| 2.2. Kolegijų ir universitetų pagrindinių skiriamųjų bruožų kaita..... | 54 |
| 2.3. Strateginiai švietimo sistemos valdymo ir plėtotės dokumentai..... | 61 |
| 2.4. Aukštojo koleginio mokslo misijos kaitos ir vystymosi tendencijos | 67 |
| 3. KOLEGINIO AUKŠTOJO MOKSLO IŠORINĖS DIVERSIFIKACIJOS SĄLYGOJAMŲ PROCESŲ EMPIRINIS PAGRINDIMAS | 75 |
| 3.1. Tyrimų metodologijos aprašymas..... | 75 |
| 3.2. Koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos sąlygojamas prieinamumo procesas | 83 |
| 3.2.1. Kolegijų indėlis į aukštojo mokslo prieinamumo procesą..... | 83 |
| 3.2.2. Darbdavių požiūris į kolegijų skatinamą aukštojo mokslo prieinamumą | 88 |
| 3.2.3. Studentų pasirinkimą lemiantys prieinamumo kriterijai..... | 89 |
| 3.3. Socialinis judrumas..... | 93 |
| 3.3.1. Kolegijų akademinės bendruomenės indėlis į socialinio judrumo procesus | 94 |
| 3.3.2. Kolegijų absolventų pasirengimas darbui, profesinė karjera, tarptautinis mobilumas darbdavių požiūriu | 101 |

| | |
|--|-----|
| 3.3.3. Svarbūs studentams socialinio judrumo kriterijai..... | 104 |
| 3.4. Efektyvumas..... | 108 |
| 3.4.1. Kolegijų akademinės bendruomenės požiūris į koleginio aukštojo mokslo sąlygojamą efektyvumo procesą..... | 108 |
| 3.4.2. Darbdavių požiūris ir supratimas apie kolegijų veiklą, kokybę bei efektyvumą..... | 116 |
| 3.4.3. Privataus verslo pritraukimas..... | 118 |
| 3.4.4. Kolegijų akademinės bendruomenės bendradarbiavimo su socialiniais partneriais ir kitais darbdaviais aspektai..... | 123 |
| 3.4.5. Darbo rinkos poreikiai studijų programoms..... | 130 |
| 3.4.6. Studentų požiūris į kolegijų efektyvumo kriterijus..... | 134 |
| 3.5. Dinamiškumas..... | 139 |
| 3.5.1. Kolegijų akademinės bendruomenės požiūris į koleginio aukštojo mokslo kaitą..... | 139 |
| 3.5.2. Darbdavių požiūris į kolegijų veiklos dinamiškumą bei galimybę teikti profesinio magistro laipsnį kolegijose..... | 148 |
| 3.5.3. Svarbūs dinamiškumo kriterijai studentų požiūriu..... | 149 |
| 3.6. Novatoriškumas..... | 153 |
| 3.6.1. Kolegijų akademinės bendruomenės novatoriška veikla..... | 153 |
| 3.6.2. Darbdavių požiūris ir supratimas apie kolegijų novatorišką veiklą..... | 154 |
| 3.6.3. Studentų požiūris į kolegijų novatoriškumo kriterijus..... | 156 |
| 3.7. Konkurencingumas..... | 157 |
| 3.7.1. Kolegijų konkurencingumas tarpusavyje ir su universitetais..... | 158 |
| 3.7.2. Darbdavių požiūris į kolegijų konkurencingumo aspektą..... | 160 |
| 3.7.3. Studentų požiūris į kolegijų konkurencingumo kriterijus..... | 162 |
| Išvados ir rekomendacijos..... | 165 |
| Literatūra..... | 170 |
| Priedai | 181 |

IVADAS

Aukštasis mokslas nuo pirmųjų universitetų įkūrimo savo kuriamomis žiniomis siekė visuomenės intelektualinės emancipacijos. Tačiau nuo XX a. vidurio pati visuomenė ėmė kelti aukštajam mokslui kaip socialinei institucijai įvairius savo reikalavimus, kuriuos lėmė žinių (informacijos, technologijos) visuomenės vystymosi tendencijos. Aukštasis mokslas, veikiamas įvairių socialinių veiksnių bei reaguodamas į jų spaudimą, iš elitinio tapo masiniu, taip sudarydamas geresnį prieinamumą skirtingiems visuomenės sluoksniams.

Žinių visuomenės bei masinio mokslo paradigmos lėmė aukštojo mokslo diversifikaciją: kūrėsi į skirtingas misijas besiorientuojančios aukštojo mokslo institucijos: šalia universitetų pradėjo veikti neuniversitetinės¹ aukštojo mokslo mokyklos – kolegijos, pasiūliusios visuomenei platų, į profesinę kvalifikaciją orientuotų mokymo programų diapazoną. Daugelio šalių vyriausybės misijų ir mokomosios galimybės įvairovę, sąlygojamą socialinių veiksnių, vertina ir pripažįsta kaip viešą naudą (Hazelkorn, Huisman, 2008), tačiau šis procesas kelia ir probleminių klausimų: kas turėtų lemti šiuos procesus, kaip tai turi būti nustatoma ir reguliuojama, koks vaidmuo tenka nacionaliniam aukštajam mokslui, kad jis garantuotų sėkmingą dalyvavimą globaliniame pasaulinio mokslo ir žinių visuomenės kontekste?

Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio šalyse, augantis skaičius norinčių studijuoti aukštosiose mokyklose bei sparčios darbo rinkos kaitos tendencijos skatino ieškoti būdų, kurie aukštąjį mokslą padarytų visuomenei prieinamesnį ir efektyvesnį. Nors Europos valstybėse neuniversitetinio aukštojo mokslo kūrimosi pradžia diagnozuojama nuo 6-o dešimtmečio pradžios, o JAV dar anksčiau – maždaug nuo 4-o dešimtmečio, Lietuvoje aukštojo mokslo diversifikacijos procesai negalėjo vykti dėl istorinių veiksnių – aukštojo mokslo sistemos pajungimo Sovietų Sąjungos okupacinei valdžiai bei centralizuotam jos valdymui. Todėl 1990 m. šaliai tapus nepriklausoma imtasi reformuoti nacionalinę švietimo sistemą ir artinti ją prie Europos standartų. Svarbus politinis sprendimas įsitraukiant į Europos aukštojo mokslo sistemą buvo priimtas 1999 m., kai Lietuva prisijungė prie Bolonijos deklaracijos „Europos aukštojo mokslo erdvė“, kuri įpareigojo pertvarkyti savo nacionalinę švietimo politiką. Tad 2000 m. priimtas Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas, kuriuo tapo įteisinta binarinė aukštojo mokslo sistema, susidedanti iš universitetų ir kolegijų. Taigi šalies aukštojo mokslo sistema priimant vyriausybės politinius sprendimus patiria diversifikaciją – iš dualinės pereita į binarinę

¹ Nuo 2009 m. balandžio 30 d., patvirtinus Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą (Nr. XI-242), sąvoka „neuniversitetinis aukštasis mokslas“ yra pakeista į „koleginis aukštasis mokslas“. Todėl šiame darbe kaip sinonimai vartojamos abi sąvokos: siekiant neiškreipti cituojamų autorių minčių bei kalbant apie laikotarpį iki 2009 m. paliekama „neuniversitetinis“, kitur – „koleginis“.

aukštojo mokslo sistemą, kurioje veikia dviejų tipų aukštąjį išsilavinimą teikiančios institucijos: universitetai, teikiantys universitetinį išsilavinimą, ir kolegijos, teikiančios koleginių aukštąjį išsilavinimą.

Lietuvos aukštojo mokslo sistema yra veikiamą bendrųjų pasaulinių tendencijų, todėl kalbant apie aukštojo mokslo sistemos diversifikaciją visų pirma akcentuoti Drucker (1993) (Tilak, 2002; Salmi, 2003) žinių visuomenės bei aukštojo mokslo tapimo masiniu (Trow, 1979; Scott, 1993; Teichler, 2007; Gudaitytė, 2000, 2002; Jucevičienė, 1998) fenomenai. Koleginio tipo programų atsiradimas siejamas ir su aukštojo mokslo idėjos permainingomis (Cross, 2004; Altbach, 2007), epistemologiniais ir sociologiniais konfliktais (Barnett, 1990).

Diversifikacijos kaip reiškinio pasaulinėje mokslinėje literatūroje tyrinėjimai pateikiami nuo XX a. vidurio (Riesman, 1956; Birnbaum, 1983; Trow, 1996; Huisman, 1995; Teixeira, Amaral, 2001; Hrubos, 2002; Vukasović, 2003; Vught, 2008; Horta, Huisman, Heitor, 2008, kt.). Jallade (1992), Scott (1995) ir kt. pateikė aukštojo mokslo sistemų struktūrinę klasifikaciją, iš kurių išsamiausia ir daugiausia dėmesio skirianti koleginių aukštojo mokslo institucijoms yra Kyvik (2004) klasifikacija. Kadangi Europoje ir JAV, kaip jau minėta, aukštojo mokslo sistemos daug anksčiau patyrė diversifikaciją, tad šių šalių mokslininkai galėjo įvertinti savo koleginių aukštojo mokslo institucijų plėtrą, naudą visuomenei bei sąsają su darbo rinka efektyvumą (Clancy, 1997; Gellert, Rau, 1992; Hrabinska, 1994; Kyvik, 2004; Rabusikova, Pol, 1998 ir kt.). Zgaga (2003) apžvelgė pietryčių Europos Bolonijos proceso eigą, universitetinio ir neuniversitetinio sektoriaus santykio problemas.

Imant Lietuvą kaip pavyzdį, binarinės sistemos, neuniversitetinių programų kūrimąsi ir realizavimą analizavo Bražiūnas (2000, 2005), Jucevičienė (1999), Lepaitė (2002), Targamadzė, Krivickas (1996), kokybės vadybos sistemos, neuniversitetinių studijų programų vertinimo kokybės aspektus nagrinėjo Savickienė, 2001; Misiūnas, 1999; 2008; Targamadzė, 2006; Žibėnienė, 2002, 2003, 2005, 2006 ir kt. Atskiri mokslo darbai skirti kolegijų dėstytojų profesiniam tapsmui (Šedžiuvienė, 2005), dėstytojo racionalaus imlumo pedagoginėms inovacijoms raiškai neuniversitetinio aukštojo mokslo aspektu (Zinkevičienė, 2007). Katiliūtė (2005) pateikė švietimo politikos įgyvendinimo problemų tyrimo metodologiją. Buvo atliekamos ir pavienių autorių aukštojo mokslo plėtos apžvalgos, kuriose kalbama apie aukštojo koleginių sektoriaus plėtrą, nuo kurio priklauso ekonomikos plėtra, valstybės investicijos į žmogiškąjį kapitalą (Lukoševičius (2006)).

Apžvelgus Lietuvos mokslininkų darbus, atliktus tyrimus galima teigti, jog juose analizuojami atskiri koleginių aukštojo mokslo aspektai – kūrimosi bei programų realizavimo aspektai, kokybė, individualus pedagogų profesinis tapimas ir kt. – tačiau nėra analizės, kuri nuodugniai įvertintų koleginių aukštąjį mokslą per diversifikacijos prizmę. Randami atskiri mokslininkų (Gudaitytė, 2000;

Jucevičienė, 1997) darbai, kuriuose minimi Lietuvos aukštojo mokslo diversifikacijos proceso pavieniai aspektai.

Darbo naujumas. Detaliai įvertinti visuminę Lietuvos aukštojo mokslo diversifikaciją dėl darbo apimties vienam tyrėjui sudėtinga, tad šiame darbe apsibrėžiama įvertinti koleginio aukštojo mokslo kaip socialinės institucijos išorinės diversifikacijos sąlygojamus procesus (prieinamumą, socialinį judrumą, efektyvumą, konkurencingumą, novatoriškumą, dinamiškumą). Lietuvoje kolegijos yra naujas darinys aukštojo mokslo sistemoje, įkurtas tik prieš dešimtmetį, tad dabar yra tinkamas laikas panagrinėti jų esamas misijas, palyginti su steigimo pradžioje kolegijoms iškeltais tikslais bei per vizijų prizmę pažvelgti į tolesnes vystymosi tendencijas.

Darbe pristatoma koleginių aukštųjų mokslų reglamentuojančių dokumentų analizė, kolegijų misijų ir vizijų analizė – tai nauja ir dar negvildenta tema Lietuvos mokslininkų darbuose – mokslinėje literatūroje analizuojamos tik atskiros koleginio aukštojo mokslo dimensijos, tačiau lyginant su kitomis Europos šalimis, siekiančiomis realizuoti ir savo šalyje pritaikyti Bolonijos proceso keliamus reikalavimus, nėra analizės, kurioje nuodugniai būtų išanalizuota dabartinė koleginio aukštojo mokslo paskirtis, palyginta su numatyta prieš dešimtmetį, aptartos kolegijų vizijos, kylančios problemos.

Šiame darbe analizuojamas trijų visuomenės grupių – kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų – požiūris į diversifikacijos sąlygojamus procesus; sudarytas tyrimo modelis leidžia palyginti tiriamųjų nuomonę ir tokiu būdu nustatyti kylančias problemas ar numatyti būdus, kaip jas spręsti.

Darbe, kaip viena iš jo dalių, pristatoma Lietuvoje visiškai negvildenta tema – siekiama aprašyti ir išskirti pagrindines koleginio aukštojo mokslo filosofijos koncepcijas, kurių pagrindas yra visa aukštojo mokslo filosofija, taip pat siekiama identifikuoti tik koleginiam mokslui būdingus bruožus.

Aukštojo mokslo įvairovė įgauna naujų formų veikiama aplinkos, tam tikrų visuomenės grupių interesų, analogiškai, vyksta atvirkštinis procesas – įvairovė sąlygoja tam tikrus procesus, daro įtaką su ja susijusioms visuomenės grupėms. Taigi darbe nagrinėjama **mokslinė problema** – sąveika tarp koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos ir kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių bei studentų.

Tyrimo objektas – koleginio aukštojo mokslo išorinė diversifikacija.

Tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos skatinamus procesus atsižvelgiant į Bolonijos procesą vykdančių Europos šalių neuniversitetinio aukštojo mokslo tendencijas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibūdinti koleginio aukštojo mokslo misijos specifiškumą, vystymosi raidos etapus remiantis išorinės diversifikacijos koncepcija.

2. Išnagrinėti Lietuvos koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos sąlygojamus procesus atskleidžiant kolegijų akademinės bendruomenės indėlį, požiūrį ir siekius.

3. Išanalizuoti darbdavių požiūrį į koleginių aukštąją mokslą ir jo poreikį tarp darbo rinkos institucijų.

4. Nustatyti kolegijų studentų pagrindinius studijų pasirinkimą lemiančius kriterijus.

Disertacija remiasi žinių visuomenės, masinio mokslo, profesinio mokslo ir diversifikacijos koncepcijomis; Dewey (Diuji); Sizerio (Ozmon, Craver 1996) progresyvizmo ugdymo filosofija, kurios pagrindas yra mokymas spręsti problemas, asmenybės gebėjimų plėtotės skatinimas remiantis demokratine ugdymo paradigma; svarbus akcentas tenka sistemingam savo polinkių ir interesų tikrinimui. Kadangi Bitino (2000) teigimu, eksperimentavimo principas reikalauja, kad mokymo turinio pagrindą sudarytų ne abstrahuoti teoriniai mokslo modeliai, o reali tikrovė ir jos vidiniai bei išoriniai prieštaravimai, tad galima būtų teigti, kad koleginiam aukštajam mokslui keliami trys svarbūs tikslai – jaunuolių rengimas darbo rinkai, jų proto lavinimas ir orientavimas būti maistančiais žmonėmis.

Ginamieji teiginiai:

Koleginio aukštojo mokslo išorinė diversifikacija skatina prieinamumo, socialinio judrumo, efektyvumo, dinamiškumo, konkurencingumo, novatoriškumo procesus.

Koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos skatinami procesai turi įtakos studijų procesui ir išoriniams santykiams su visuomene, jos institucijomis.

Visuomenės poreikių paskatinta diversifikuota (Lietuvos atveju – binarinė) aukštojo mokslo sistema labiau tenkina įvairius socialinius ir aukštojo mokslo poreikius.

Tyrimo metodika

Mokslinės literatūros analizė. Leidžia įsigilinti į įvairias aukštojo mokslo koncepcijas, atrandamas jose aktualias problemas, jų sprendimo būdus bei pagrįsti disertacijoje plėtojamus samprotavimus. **Dokumentų analizė.** Ji ypač aktuali siekiant atskleisti kolegijų tikslus, misiją, leidžia apžvelgti švietimo politikos strategijas bei jų įgyvendinimą.

Kokybinis tyrimas. Grupinis giluminis pusiau struktūruotas interviu. Atliekant grupinį giluminį pusiau struktūruotą interviu taikoma homogeninių atvejų atrankos strategija, kuri dažnai naudojama taikant grupinį interviu, siekiant geresnės grupės dalyvių savijautos, didesnio sutelktumo ties tyrimo problema. Grupės dydis – 5–7 informantai, kad būtų sudaryta galimybė kiekvienam išsakyti savo mintis bei nuomonę. Formuotos *septynios grupės* (iš viso 42 informantai) iš įvairių kolegijų

akademinės bendruomenės narių: direktoriaus pavaduotojas akademinėi veiklai, dekanai, prodekanai, katedrų ir įvairių skyrių, centrų vedėjai, tarp jų ir dėstytojai.

Kokybinis tyrimas. Atliekant antrąjį kokybinį tyrimą pasirinktas *individualaus giluminio pusiau struktūruoto (kryptingo) interviu* metodas su Lietuvos darbdaviais. Šis interviu tipas pasirinktas dėl jo teikiamos galimybės gauti svarbios ir detalios informacijos. Šiuo tyrimu siekta išanalizuoti koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos procesų tinkamumą darbo rinkos plotmėje.

Kiekybinis tyrimas. Aprašas. Siekiant atskleisti visuomenės dalies – kolegijų studentų – požiūrį į koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos procesus ir pagrindinius jų studijų pasirinkimą lemiančius, buvo pasirinkta anketinė apklausa. Pasirenkami aukštesnių kursų visų studijų formų – dieninių, vakarinių, neakivaizdinių – studentai. Taikant 5 proc. imties paklaidą esant 95 proc. patikimumo lygmeniui nustatyta tyrimo imtis, kurią sudaro 397 asmenys. Analizuojant duomenis siekta atskleisti įvairius įmanomus objektą nusakančius ryšius, todėl naudojama daugiamatės statistinės analizės metodas (aprašomoji statistika, daugialypė koreliacija).

Moksliniai straipsniai disertacijos tema:

1. Navickienė V. (2009). Išorinės diversifikacijos sąlygojamų koleginio aukštojo mokslo ir darbo rinkos institucijų santykis. *Verslo ir teisės aktualijos, t. 4*. Vilnius: Tarptautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla. ISSN 1822-9530. EBSCO Publishing Business source complete.

2. Navickienė V. (2009). Procesai, sąlygojami neuniversitetinio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos. *Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 1 (22)*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla. / Straipsnio tekstas pateiktas ir referuojamas tarptautinėse duomenų bazėse CEEOL ir Index Copernicus.

Tarptautinių mokslo konferencijų recenzuotų darbų leidiniuose:

Leišytė L., Navickienė V., Želvys R., Zenkienė L. (2009). The Understanding of the Bologna Process in Lithuanian Higher Education. Prieiga per internetą <http://www.eair.nl/forum/vilnius/authors.asp?track=17&wat=track>

Skaityti pranešimai šiose konferencijose:

1. Tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija „Šiuolaikinio specialisto kompetencijos: teorijos ir praktikos dermė“. Navickienė V. Kolegijos dėstytojas: mokslo ir praktikos dermė. (2007 m. Kauno kolegija).

2. Lietuvos universitetų edukologijos krypties doktorantų ir jų mokslinių vadovų tarptautinė konferencija „Tarpdisciplininių tyrimų link“. Skaitytas pranešimas „Visuomenės poreikius tenkinantys procesai, sąlygojami neuniversitetinio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos“. (2009 m. Šiaulių universitetas).

3. Respublikinė mokslinė konferencija „Studentų bendrųjų kompetencijų tobulinimas ir atitiktis darbo rinkos pokyčiams“. Skaitytas pranešimas „Kolegijų išorinės diversifikacijos įtaka ugdant studentų bendruosius gebėjimus“. (2009 m. Tarptautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla).

4. Tarptautinė mokslinė konferencija „Aukštojo mokslo erdvės: iššūkiai ir galimybės“ („Higher Education Studies: Challenges and Opportunities“). Skaitytas pranešimas „Aukštojo koleginio mokslo misija ir filosofijos koncepcijos principai“. (2010 m. Šiaulių kolegija).

1. AUKŠTOJO MOKSLO DIVERSIFIKACIJOS TEORINĖS PRIELAIIDOS

Gudaitytės (2000) teigimu, aukštąjį mokslą galima nagrinėti dviem lygiais: aukštasis mokslas – kaip edukacinis reiškinys, apimantis visą žmoniją, visuomenėje gali būti įprasminamas kaip visuomenės institucija (arba visuomenės organizacijos forma) ir institucijos vidinė sistema. Šiuos lygius atitinka trys aspektai: pirmuoju atveju apie aukštąjį mokslą kalbama kaip apie edukacinį reiškinį, antruoju – apie aukštąsias mokyklas, kurios sudaro aukštojo mokslo posistemę švietimo sistemoje; trečiuoju – apie didaktinį procesą, kurio metu sąveikauja mokymo tikslai, turinys, mokymo formos, metodai, priemonės ir ugdytiniai. Anot Kraujutaitytės (1998), šie nagrinėtini aspektai atspindi dvi epistemologines išieities pozicijas: normatyvinę ir empirinę. Normatyvinė analizė – tai nagrinėjamo reiškinio loginio arba racionalaus konstrukto atskleidimo problema, kurios sprendimui empirika neturėtų būti laikoma fundamentaliuoju pagrindu, nes antraip reiškinio analizė neišvengiamai atspindės loginę, taip vadinamąją, natūralistinę klaidą. Problemos sprendimas empiriškai reikalauja faktinės informacijos apie šiuolaikinio aukštojo mokslo institucines struktūras ir procedūras. Tad jis yra sietinas su aukštojo mokslo funkcionalia praktika.

Šiame darbe siekiama išnagrinėti aukštąjį mokslą kaip visuomenės instituciją, susidedančią iš atskirų, savitų aukštojo išsilavinimo organizacijų, sudarančių aukštojo išsilavinimo posistemę. Aukštasis išsilavinimas, kaip visuomenės organizacijos forma, būdama atvira, glaudžiai sąveikaudama su visuomenės formomis, atsižvelgdama į įvairius socialinius veiksnius, keliamus politinius ir ekonominius reikalavimus, pati įgyja vis naujų formų – patiria diversifikaciją.

Visuomenės poreikiai visapusiškai sąlygoja aukštąjį mokslą: ypač kaip edukacinį reiškinį ir kaip visuomenės instituciją. Barnett (1990) išskiria pagrindinę problemą, su kuria susiduria aukštasis mokslas – tai fundamentaliųjų aukštojo mokslo tradicinių principų konfliktas su naujai interpretuojama aukštojo mokslo koncepcija. Jis išskiria keturis *socialinius veiksnius*, kurie veikia aukštojo mokslo idėją. Pirmą, praktika išplėtė aukštojo mokslo idėją iš universitetų į kolegijas bei kitokias profesiskai orientuotas institucijas. Antrąjį veiksnių suponuoja savanoriškai besimokantys suaugusieji. Trečias veiksny, keliantis daugiausia prieštaravimų ir diskusijų, susijęs su privalomu/neprivalomu mokslinių tyrimų vykdymu aukštojo mokslo institucijose. Ketvirta, kylantis klausimas, ką galima vadinti tikromis žiniomis, suponuoja filosofinę problemą, kuri yra tiesiogiai susijusi su pačios aukštojo mokslo koncepcijos samprata. Taip pat tai yra ir sociologinė problema, nes poindustrinė visuomenė tikisi iš aukštojo mokslo, kad jis išsaugotų ir vystytų reikalaujamas žinių rūšis. Taigi sociologinis konfliktas kyla iš aukštojo mokslo ir visuomenės santykio.

Jeigu tradiciškai aukštasis mokslas ilgą laiką buvo atskirtas nuo visuomenės, traktuotas kaip autonomiška institucija, tai nuo XX a. antros pusės įgavo kitokį pobūdį: aukštojo mokslo įstaigos ypač atsiliepė į socialinių poreikių, įvairovę bei skirtumus. Cross (2004) tai traktuoja kaip būtinybę, nors ir išvelgia socialinių ir epistemologinių sąlygų iškeltus iššūkius mokymo programoms ir pačiam aukštajam mokslui.

Remdamasi ankstesnėmis analizėmis Vaira (2006) identifikavo keturias pagrindines aukštojo mokslo kitimų stadijas:

- 1945–1965 m.: aukštojo išsilavinimo plėtimo periodas, paskatintas socialinių poreikių. Tai buvo universiteto sistemos plėtimas, kuris įvyko dėl padidėjusio skaičiaus universiteto įstaigų, akademinį darbuotojų, mokymo programų ir studijavimo kursų.

- 1965–1985 m.: dėl finansinių priežasčių ir struktūrinių ribų universitetų tinklas nebeplečiamas. Todėl naudojant dualinį ar binarinį (kuris sukurtas daugumoje Europos šalių) aukštojo išsilavinimo sistemų modelį vyksta struktūrinė diversifikacija. Europos šalyse dėl ekonominio klestėjimo ir greito technologijos vystymosi kyla labiau kvalifikuotos darbo jėgos, turinčios aukštąjį išsilavinimą, ir naujų kvalifikacijų poreikis. Dėl šios priežasties šalies vyriausybės ypač patobulino profesinio mokymo švietimo įstaigas ir buvo sukurtos naujos aukštojo mokslo įstaigos.

- 1985–2000 m.: tai institucionalizacijos ir daugumos sistemų konsolidacijos periodas. Valstybės sumažino savo aukštojo išsilavinimo įstaigų kontrolę, kadangi viešasis aukštojo mokslo finansavimas sumažino didesnės autonomijos galimybę.

- 2000 ir vėliau: Bolonijos ir Lisabonos procesai kuria naują dinamiką sistemose, kadangi atsiranda naujų organizacinių ir sisteminių reikalavimų. Stebimos vienodėjimo apraiškos organizaciniame lygmenyje tarp universitetų ir neuniversitetinio tipo institucijų. Tai gali būti konkurencingumo padarinys, kuris lemia perėjimą į unifikotą sistemą.

1. 1. Diversifikacijos samprata

Pirmiausia paaiškintina dviejų darbe vartojamų sąvokų – įvairovė (diversity) ir diversifikacija (diversification) – samprata. Huisman (1995) teigimu, įvairovė remiasi daugybe specifinių dalykų laike. Tad galima būtų teigti, kad įvairovė yra statiška tik kalbant apie tam tikrą laiko tarpą, tuo tarpu nagrinėjant ilgesnį laikotarpį įvairovė po truputį kinta, įgauna kitų formų (pavyzdžiui, valdymo tipo, juridinio statuso, studijų krypties, formos, laipsnio), taigi tokiu atveju vartotina sąvoka diversifikacija. Tarptautinių žodžių žodyne (2004) diversifikacija apibrėžiama kaip „įvairi raida; įvairėjimas“. Kadangi

darbe siekiama ne tik apibrėžti Lietuvos aukštojo mokslo įvairovę, tačiau įvertinti jos daromą poveikį per tam tikrą laikotarpį, tad dažniau vartojama sąvoka diversifikacija.

Aukštojo mokslo įvairovės kaip reiškinio tyrinėjimui ypatingas dėmesys buvo skirtas nuo 1990-ųjų vidurio, nors buvo ir ankstesnių reikšmingų tyrinėjimų (pvz., Riesman, 1956; Birnbaum, 1983). Įvairovės samprata bandoma apibrėžti remiantis įvairiomis teorijomis.

Huisman (1995) įvairovę apibrėžia remdamasis biologijos ir organizacinės sociologijos pagrindais. Įvairovė siejama su bendrijos „dalelių“ charakteriu, po tam tikro laiko tarp dalelių ryšys keičiasi, tarp jų auga atstumas ir skirtumai – jos tampa įvairesnės.

Trow (1996) apibrėžia įvairovę kaip situaciją, kur kartu egzistuoja skirtingos pavidurinio išsilavinimo formos (apimdamos įstaigas, turinčias įvairias misijas), kurios nevienodai organizuojamos ir finansuojamos, o su vyriausybe jas sieja skirtingi santykiai. Šis apibrėžimas rodo daugelio vyriausybių, siekiančių aukštojo mokslo diversifikacijos, politinį tikslą: dėl įvairovės aukštojo išsilavinimo sistemose yra daugiau skirtingų kvalifikacijų, galimybių tiek siekiant aukštojo mokslo, tiek ir karjeros.

Mokslininkų darbuose (Huisman, 1995, Vught, 2008 ir kt.) dažnai šalia vartojamos dviejų panašių koncepcijų – diferenciacijos ir diversifikacijos – sąvokos, nors jų koncepcijos ir sąlygoti procesai yra skirtingi.

Diferenciacijos apibrėžimas iš dalies priklauso Smelser (1959): diferenciacija apibrėžiama kaip procesas, kuris susidaro sistemoje kaip nauja būtis; socialiniai vienetai keičiasi į du ar daugiau kitų vienetų. Nauji socialiniai vienetai yra struktūriškai atskiri vienas nuo kito, bet jie funkcionuoja ekvivalentiškai originaliam vienetai. Diferenciacijos procesai pradeda vykti, kai aukštojo mokslo sistemoje atsiranda naujų funkcijų: naujo aukštojo mokslo vieneto (institucijų) atsiradimas arba kelių funkcijų sujungimas egzistuojančioje institucijoje (Parsons, Platt, 1973).

Diversifikacijos procesai susiję su augančiu žinių kiekiu, o tai sukelia dažnėjančią skilimą tiek institucijų viduje, tiek ir tarp pačių aukštojo išsilavinimo institucijų. Įvairėjanti aukštojo išsilavinimo sistema yra trijų susijusių veiksnių rezultatas: plėtimasis ir įvairėjimas studentų populiacijos; darbo rinkos ir naujų disciplinų vystymasis (Clark, 1983).

Tarp Lietuvos mokslininkų tik Gudaitytė (2000; 2002) bandė detalizuoti diversifikacijos koncepciją, teigdama, jog įvairovė atskleidžia pasirinkimo alternatyvas, kurias sudaro tokios kategorijos:

- privačios ir valstybinės mokslo įstaigos;
- universitetinės ir neuniversitetinės aukštojo mokslo institucijos;

- liberalus ir profesinis ugdymas, mokslinis tyrimas ir akademinės paslaugos;
- fundamentaliosios ir taikomojo pobūdžio mokslinės žinios;
- ilgalaikės ir trumpalaikės studijos ir jas atitinkančios tarpinės bei baigiamosios kvalifikacijos ir laipsniai bei kt.

Aukštojo mokslo diversifikacija daugiausia vyko dėl ekonomikos ir visuomenės poreikių tenkinimo (nors, pavyzdžiui, Teixeira, Amaral (2001) laikosi nuomonės, jog diversifikacijos procesas buvo paskatintas būtent tik ekonominės jėgos), todėl kelios socialinės grupės iš diversifikacijos siekia naudos:

- politikai norėdami spręsti finansavimo problemas;
- visuomenė – didesnio aukštojo mokslo prieinamumo;
- darbo rinkos atstovai – greitai parengtų kvalifikuotų specialistų naujoms, specifinėms darbo vietoms užpildyti.

Hrubos (2002) išskyrė tris diversifikacijos periodus, kuriuose akcentuojami skirtingi tikslai:

- nuo 1960-ųjų vyravo politinis atvirumo visuomenei kriterijus, kuris turėjo sumažinti tolesnio išsimokslinimo nelygybes;
- 1980-iais didelis dėmesys skiriamas efektyvumui. Efektyvumas, paskatintas politinių sumetimų, tapo pagrindine aukštojo išsilavinimo institucijų vertybe, už kurią jos pačios ir buvo atsakingos (Teixera, Amaral, 2001);
- nuo 1990-ųjų siekiama palaikyti kokybę.

Taigi diversifikuota aukštojo mokslo sistema geba suderinti trijų sluoksnių – socialinio (visuomenės), ekonominio, akademinio – tikslus, lanksčiai reaguoti į jų poreikius ir juos tenkinti.

Kadangi įvairovė apima daugybę specifinių dalykų, todėl ją klasifikuojant yra skiriamos dvi rūšys (Birnbbaum, 1983):

- išorinė (external) (konceptija remiasi skirtumais tarp aukštojo mokslo institucijų);
- vidinė (internal) (remiamasi skirtumais aukštojo mokslo institucijų viduje).

Disertacijos temai yra aktuali išorinė įvairovės koncepcija, tad remiantis Birnbbaum (1983), Huisman (1995) išskiriamos tokios jos kategorijos:

- sisteminė diversifikacija/įvairovė siejama su skirtumais nustatyto įstaigų tipo, dydžio ir kontrolės, įsteigtų aukštojo išsilavinimo sistemos viduje;
- struktūrinė įvairovė siejama su skirtumais, kurie kyla atsižvelgiant į istorinį ir teisinį pagrindą arba į vidinių įgaliojimų pasidalijimą tarp institucijų;

- programų įvairovė yra siejama su laipsnio lygiu, sritimi, platumu, misija bei išryškinant programas ir paslaugas, kurias teikia institucijos;
- procesų įvairovę apibūdina skirtingi mokymo, tyrinėjimo ir/ar paslaugų, numatytų įstaigose, būdai;
- reputacijos įvairovė siejama su įstaigų padėties ir prestižo skirtumų supratimu;
- sudėtinių dalių įvairovė susijusi su skirtingų studentų ir kitų asmenų aptarnavimu įstaigose (fakultetai, administracija);
- verčių ir klimato įvairovė yra susijusi su socialinės aplinkos ir kultūros skirtumais.

Įvairovė yra viena iš pagrindinių faktorių, kuri lemia aukštojo mokslo sistemos efektyvumą, novatoriškumą, sukuria glaudžius ryšius su visuomene, darbo rinka, pateisina jų lūkesčius. Išorinės įvairovės naudos procesą – tam tikrų grupių poreikių tenkinimą – bei jos sąlygojamus procesus galima pavaizduoti struktūriškai (1 lentelė).

1 lentelė. Įvairovės nauda ir sąlygojami procesai (pagal Vught, 2008)

| ĮVAIROVĖ | |
|---|---|
| Poreikių tenkinimas | Sąlygojami procesai |
| Visuomenės, politinių grupių, darbo rinkos. | Socialinis judrumas, efektyvumas, novatoriškumas. |

Visuomenės poreikių tenkinimas. Įvairi aukštojo mokslo sistema visuomenei sudaro daug geresnes mokslo prieinamumo sąlygas ir įvairesnį pasirinkimą aukštojo mokslo institucijų, kuriose studijuoja panašių gebėjimų studentai. Kaip teigia Vught (2008), kiekvienas studentas turi galimybę surasti mokomąją aplinką, kurioje yra realios sėkmės galimybės.

Politinių grupių poreikių tenkinimas. Kuo įvairesnė aukštojo mokslo struktūra, tuo ji gali labiau patenkinti specifinių / politinių grupių poreikius visuomenėje, kitaip tai galėtų sukelti viešus debatus, sąlygojančius neigiamas pasekmes (Vught, 2008).

Darbo rinkos poreikių tenkinimas. Didžiausią naudą įvairovė teikia darbo rinkai, kadangi lanksčiai reaguoja ir tenkina jos institucijų poreikius. Kuo įvairesnė aukštojo mokslo sistema, tuo ji labiau sugeba reaguoti į skirtingus darbo rinkos poreikius, reaguoti į greitą bei sudėtingą technologijų kitimą. Pasak Želvio (2003), švietimą veikia laisvosios rinkos koncepcija – švietimo organizacijos vis dažniau siūlo savo paslaugas.

Vykstant diversifikacijai skatinami įvairūs procesai, kurie formuoja teigiamą visuomenės požiūrį į aukštąjį mokslą. Pirma, aukštasis mokslas būdamas labiau prieinamas sukelia *socialinį judrumą*:

- siūlomi skirtingi įėjimo į aukštąjį mokslą būdai, perkėlimo formos;
- sudaromos galimybės atsižvelgus į pasirinkimo klaidas ir ištikusias nesėkmes sėkmingai sugrįžti studijuoti (tai skatina motyvaciją) (Vught, 2008);
- esant lengvai palyginamai kvalifikacijų ir laipsnių sistemai vyksta tarptautinis socialinis judrumas.

Antra, įvairovė padidina aukštojo išsilavinimo įstaigų *efektyvumo* lygmenį. Eckel (2008) efektyvumą apibrėžia kaip tiesiogiai susietą su įstaigos gebėjimu nuolatos priimti tam tikrų specifinių kliento reikalavimų kompleksą. Todėl efektyvumas – tai:

- gebėjimas vykdyti savo misiją ar tikslus (Eckel, 2008);
- nustatyta specializacija, kuri sutelkia aukštojo mokslo institucijų dėmesį ir energiją efektyviai žinių gamybai ir perdavimui (Carnegie Commission, 1973; iš Vught, 2008);
- efektyvus išteklių naudojimas, kuris pasiekiamas per efektyvesnę aukštojo išsilavinimo vadybą (Vukasović, 2003; Salmi, 2003; Reinhartsen, 2003);
- didesnis efektyvumas ir jautrumas kyla iš stiprėjančios konkurencijos ir galimybės rinktis klientą (Teixera, Amaral, 2001).

Trečia, įvairovė siūlo galimybę *eksperimentuoti*, diegti, įvertinti *novacijas*, sukurtas kitų aukštojo mokslo institucijų. Eksperimentuojama nekeliant tikslo būtinai įgyvendinti naujovę (Vught, 2008).

Įvairių poreikių tenkinimas ir vykstantys įvairovės sukelti procesai sudaro svarbią elitinio ir masinio aukštojo išsilavinimo kombinaciją. Trow (1979) nurodė, kad elitinio aukštojo išsilavinimo išlikimas priklauso nuo visapusės neelitinių įstaigų sistemos egzistavimo: jei studentų daugumai pasiūlomos žinios ir įgūdžiai, kurie jiems yra tinkami, pritaikomi darbo rinkoje, tai kelios elitinės įstaigos sugebės išlikti.

1. 2. Diversifikaciją sąlygojantys ir stabdantys veiksniai

Nagrinėdami diversifikaciją ir su ja susijusius procesus autoriai pasidalija į dvi skirtingas grupes. Vieni autoriai, tokie kaip Parsons and Platt (1973), Clark (1983), mano, kad aukštojo išsilavinimo sistemos turi įgimtą tendenciją atsiskirti taip padidindamos įvairovę. Horta, Huisman,

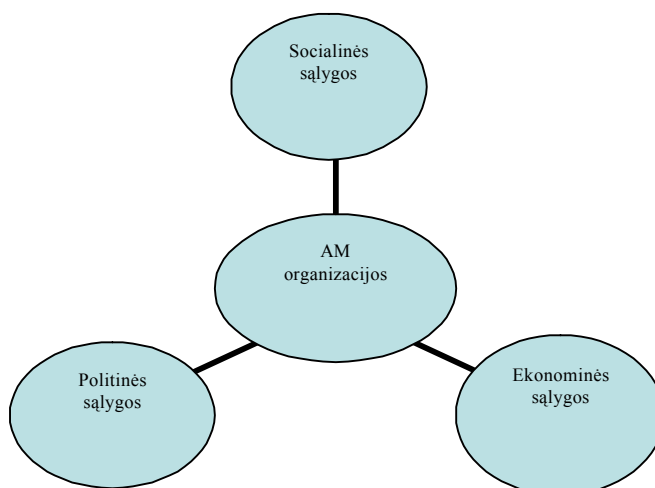
Heitor (2008) teigia, jog vienas iš būdų siekiant išsaugoti ar padidinti įvairovę, nepaisant kai kurių neigiamų šalutinių poveikių, yra konkurencingas tyrinėjimo finansavimas. Priešingai, kita grupė, apimdama Riesman (1956) (žemesnės padėties institucijos mėgdžioja prestižines, siekia jų padėties, todėl aukštojo mokslo struktūra vienodėja), Birnbaum (1983) (vienoda vyriausybės politika) ir Rhoades (1990) (įvairėjimą stabdo akademinis konservatizmas) prieina priešingą išvadą, kad diversifikacija mažės (Teixera, Amaral, 2001).

Diversifikacijos procesus pirmiausia stabdo žemesnių mokslo institucijų bandymas mėgdžioti ir sekti aukštesnės padėties įstaigas, noras įgyti jų padėtį. Riesman (1956) teigimu, tai yra tipiško aukštojo išsilavinimo įstaigų elgesio rezultatas. Tai galima įvardyti kaip „akademinio srauto jėgos pasekmę“, kai aukštojo išsilavinimo įstaigos deda daug pastangų, kad priimtų prestižinių, elitinių aukštojo mokslo institucijų standartus ir programas (Huisman, 1995; Teixera, Amaral, 2001). Šis mėgdžiojimo elgesys yra gajus, pavojingas ką tik naujai susikūrusiems aukštojo mokslo vienetams – tai skatina nepageidaujamas vienodėjimo tendencijas. Antra, konkurencija taip pat priverčia įstaigas taikyti panašias sėkmingų aukštojo mokslo institucijų strategijas, kreipiančias link homogenizacijos (Hrubos, 2002). Trečia, vyriausybės kontrolė taip pat skatina homogenizaciją, o ne įvairovę. Panašius procesus galima stebėti Europos ir kitose šalyse, kur dėl Bolonijos proceso aukštojo mokslo sistemos tapo binarinėmis: jose valstybiniu reguliavimu yra nustatytas aukštojo mokslo institucijų tipų ribotas kiekis, o institucijų įvairėjimo pradinėje stadijoje jas stipriai veikia universitetinis sektorius.

Iki galo dar nėra suprasta apie mechanizmus, vedančius prie įvairovės ar susiliejimo, nes daug kas priklauso nuo labai sudėtingų sąveikų su aplinka įstaigos ir sistemos lygmenyse (Fulton, 1996).

1.3. Aukštojo mokslo kaip visuomenės organizacijos vystymosi teorija

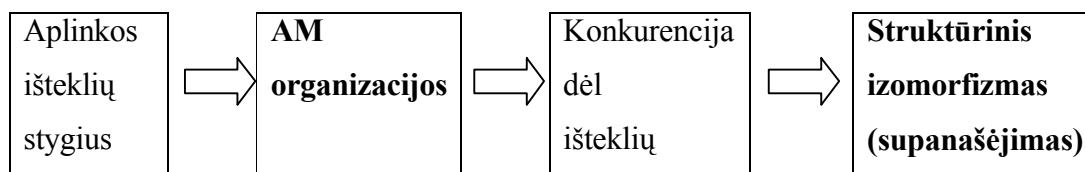
Jau anksčiau buvo minėta, jog šiame darbe aukštąjį išsilavinimą siekiama nagrinėti kaip visuomenės organizacijos formą, kuriai keliamos įvairios sąlygos, sudarančios prielaidas aukštojo mokslo diversifikacijai (1 pav.).



1 pav. Aukštojo mokslo (AM) organizacijos veikiančios sąlygos

Gudaitytė (2002) aiškindama masinio aukštojo mokslo bruožą – institucijų įvairovę – remiasi vadybos moksle taikomomis organizacijų transformavimo koncepcijomis (rekonceptualizacija, reorganizacija, restruktūrizacija) ir išskiria joms būdingus kriterijus. Rekonceptualizacijos, kaip aukštojo mokslo – reiškinio, – lygmenyje diversifikacija, koordinacija, integracija pripažįstamos aukštojo mokslo vertybėmis. Reorganizacijos, kaip aukštojo mokslo – visuomenės institucijos, – lygmenyje derinami įvairių, tiek valstybinių, tiek privačių aukštojo mokslo įstaigų tipai; aukštojo mokslo institucinė sistema tampa atvira pokyčiams ir reformoms. Restruktūrizacijos, kaip aukštojo mokslo – institucinės sistemos, – lygmenyje vyksta veiklos, pedagoginės sistemos pokyčiai: pastovių ir nuoseklių reformų nuostatai institucijos viduje.

Traktuojant aukštąjį mokslą kaip visuomenės organizacijos formą jai taikytini organizacijos teorijos principai. Todėl Vught (2008) teigia, jog aukštojo išsilavinimo sistema, būdama atvira savo aplinkai, sugeba gauti įvestis (studentų, finansų ir kitų išteklių forma) ir tiekti produkciją (absolventų, tyrinėjimo, rezultatų ir konsultacijų forma). Tačiau tam, kad išliktų aukštojo išsilavinimo *organizacijos turi gauti nuolatinį ir pakankamą aprūpinimą ištekliais iš jų aplinkų*. Organizacijoms reikia indėlių išteklių iš jų aplinkos, kad galėtų egzistuoti. Kai ištekliai yra nepakankami, geresnės organizacijos, kurios gali gauti daugumą nuolatinių indėlių, turi geresnę išlikimo galimybę. Taigi tampa svarbus konkurencijos kriterijus (2 pav.).



2 pav. Konkurencijos dėl išteklių padariniai (pagal Vught, 2008)

Kai egzistuoja išteklių stygius, aukštojo išsilavinimo organizacijos konkuruoja viena su kita, kad gautų nuolatinį ir pakankamą išteklių aprūpinimą. Tai priveda prie struktūrinio izomorfizmo ir silpnėsių (nepanašių) organizacijų pašalinimo (Hannan, Freeman, 1989).

Tačiau Vught (2008) iškelia prielaidą, jog aukštojo išsilavinimo organizacijos yra veikiamos aplinkos sąlygų ir pačios daro įtaką aplinkai: atsiradus išteklių stygiui organizacijos gali pabandyti daryti įtaką jų aplinkai siekdamos gauti geresnes sąlygas.

Visgi, kaip teigia Teixeira, Amaral (2001), organizacinės teorijos yra neužbaigtos ir gali privesti prie skirtingų interpretacijų: pavyzdžiui, gali būti panaudotas „natūralaus pasirinkimo“ modelis, numatantis du – ganėtinai prieštaraujančius – rezultatus: arba, su laiku nustatyta įvairovė mažės (Hannan, Freeman, 1977) dėl silpnėsių ir mažiau galinčių prisitaikyti organizacijų pašalinimo; arba, priešingai – dėl didėjančio rinkos nišų skaičiaus sukūrimo prives prie didėjančios įvairovės (Aldrich, 1979).

1.4. Žinių visuomenės skatinama aukštojo mokslo diversifikacija

Įžvelgiamos dvi pagrindinės priežastys, paskatinusios aukštojo mokslo diversifikaciją: žinių visuomenės reikalavimai ir aukštojo mokslo masiškėjimas.

Šveikauskas (2000), analizuodamas aukštojo mokslo kaip reiškinių, institucijos ir pedagoginės sistemos kitimo tendencijų etapus, vieno iš jų ribas skiria nuo XX a. antrosios pusės iki šių dienų ir toliau (XXI a.). Šiame etape skiriami du periodai: pirmajam (nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos iki XX a. paskutinio dešimtmečio (1990)) būdingas aukštojo mokslo diversifikacijos procesas: aukštajame moksle be universitetų paplito ir kitokios edukacinės institucijos. Antrasis periodas (nuo XX a. paskutinio dešimtmečio pradžios iki šių dienų ir toliau (XXI a.)) siejamas su aukštojo mokslo tapimo masiniu reiškiniu proceso pradžia: padidėjęs poreikis aukštajam mokslui sąlygoja modernių bruožų raidos tendencijas. Modernizavimas traktuojamas kaip aukštojo mokslo keitimas pagal šiuolaikinius reikalavimus, kuriuos, viena vertus, sąlygoja atviros visuomenės siekis (Gudaitytė, 2000), kita vertus, daugelyje šalių tai buvo smarkiai reguliuojama valstybinės valdžios (Teixera, Amaral, 2001).

Taigi XX a. pabaigoje išsivysčiusios pasaulio šalys savo vyriausybės politiką pradėjo orientuoti į Drucker (1993) pagrįstą žinių visuomenę, keliančią aukštajam išsilavinimui vis naujus iššūkius, kurie ir paskatino aukštojo mokslo diversifikaciją. Drucker (1993) teigia, kad žinių visuomenei būdingos kritinio mąstymo, efektyvios komunikacijos, grupinio darbo, problemų sprendimo metodo taikymo kokybės. Mokslo ir technologijos lygis bei dinamika, nuolat pasirodančios naujos profesijos, persikvalifikavimas sąlygoja nuolatinę žinių bei darbo gebėjimų kaitą, todėl iškeliami visą gyvenimą trunkančio mokymosi būtinybė (Vukasović, 2003), lemianti netradicinių mokymo formų išsivystymą (Hrubos, 2002).

Apibūdindamas ateities visuomenės bruožus Drucker (1993) pažymi intensyvią informacijos apimties ir jos poreikio didėjimą. Scott (1993) taip pat pabrėžia, jog „žinios“, kuriomis prekiaus žinių visuomenė nėra tiesiog pažengusios žinios – teorijos, sąvokos, sudėtingos aiškinamosios struktūros, aukštos kokybės įgūdžiai, būdingos aukštajam išsilavinimui. Greičiau tai yra masiniai srautai duomenų per kompiuterius ir kitą elektroninę žiniasklaidą, be to, jie susiję su pažengusiais taikomaisiais procesais ir informacijos sistemomis. Informacijos poreikis auga ir tampa nuolatinis, nes žinių visuomenėje nuolat tobulėjant mokslui ir technologijai taip pat nuolat kinta ir žmogaus veikla. Ekonominio vystymosi procese ypač vertinama kritinių žinių gamyba, platinimas ir panaudojimas (Tilak, 2002). Žinių svarba diktuoja pokyčius ekonomikoje, valdyme bei socialiniame gyvenime. XXI a. visuomenės ypatybė, susijusi ne tik su žinių gamybos tempu, bet ypač su tuo, kaip greitai pagamintos žinios atgyvena (Salmi, 2003).

Kaip teigia Tilak (2002), žinios visuomenės progrese nuo neatmenamų laikų vaidino svarbų vaidmenį. Tačiau žinių visuomenėje jos įgauna išskirtinį pobūdį: tai yra didelės erudicijos žinios, kurios tradiciškai yra gaminamos universitetuose, tyrinėjimo įstaigose ir kitose akademinėse vietose, apimamos bibliotekas, laboratorijas, seminarus ir konferencijas, kurios gali taip pat būti apibūdintos kaip „tyrinėjimu pagrįstos žinios“. Todėl ideali žinių visuomenė apibūdinama kaip labai išsilavinusi visuomenė, kurioje dirba ne tik kvalifikuoti darbuotojai, bet „žinių darbuotojai“ arba kritiniai žinių darbuotojai. Žinių visuomenei reikalingi žmonės, turintys aukšto lygio žinių ir naujų įgūdžių kompleksą. Žmonės turi turėti aukštesnes kvalifikacijas, suteikiančias didesnę intelektualią nepriklausomybę. Jie turi būti lankstūs ir sugebėti tęsti mokymąsi nepriklausomai nuo amžiaus.

Todėl aukštajame moksle akademinės bendruomenės ideologija „žinios dėl žinių“ pakeista „kompetencijos ir iniciatyvos“ sąvoka, kadangi fundamentaliųjų žinių ir jų objektyvios tiesos atradimo galimybės bei nauda visuomenei jau buvo abejojama (Jucevičienė, 1997). Todėl vis atkakliau skiriant prioritetą kompetencijos ir iniciatyvos principui, logiškai yra reikalaujama, kad aukštojo mokslo veikloje būtų sutelktas dėmesys ne į fundamentaliųjų, bet į svarbių darbo pasauliui taikomojo

pobūdžio techniškai naudingų žinių perteikimą ir įgūdžių formavimą bei griežtai specializuotų profesionalų ugdymą.

Taigi žinių visuomenėje būtinos specializuotos žinios (Drucker, 1993; Vught, 2008 ir kt.) ir išvystytos tyrinėjimo sistemos, o kaip pagrindinis principas, lemiantis žinių pažangą, akcentuojamas specializuotas tyrinėjimas (Tilak, 2002). Atsižvelgiant į tokių žinių poreikį aukštojo mokslo institucijos turi vystyti savo specifines misijas ir profilius.

Van Vught (2008) teigia, kad siekiant kuo labiau atsižvelgti į socialinį poreikį, aukštojo išsilavinimo įstaigos turi būti skatinamos vystyti savo specifines misijas ir profilius, taip kurdamos diversifikuotą aukštojo mokslo sistemą, kurioje egzistuoja skirtingi įstaigų tipai. Tokia sistema geriau atliepia darbo rinkos poreikį, pasiūlo didesnę ir geresnę aukštojo mokslo prieigą ir leidžia nustatytą specializaciją, kuri padidina aukštojo išsilavinimo sistemos efektyvumą. Aukštasis išsilavinimas (tretinis išsimokslinimas) nėra ir neturi būti paprasta sistema su vienu įstaigos tipu, yra didelis specializuotų aukštojo išsilavinimo įstaigų poreikis (Vukasović, 2003).

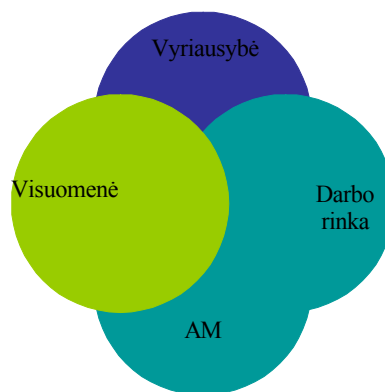
Horta, Huisman, Heitor (2008) teigia, jog valstybės palaikė visuomenės reikalavimą, paskatintą žinių ekonomikos, diversifikuoti aukštąjį mokslą tam, kad pakeltų gyventojų kvalifikacijos lygmenį bei investuoti kapitalą į tyrimų vystymą. Suprantama, kad įvairi mokslo struktūra yra geriausia politika, padėsianti atitikti nenuspėjamus abejojančio žinių išsivystymo reikalavimus.

Žinių visuomenės inspiruojami nauji įvykiai yra specifiniai dėl kelių lemiamų faktorių (Salmi, 2003): pirma, žinių sukaupimas ir pritaikomumas tapo ekonominio išsivystymo pagrindu. Aukštasis mokslas turi svarų indėlį siekiant konkurencingo šalies pranašumo. Antra, perversmas informacijos ir komunikacijos technologijose įgalina šalis greičiau ir efektyviau sukurti ir panaudoti žinias. Trečia, kyla rinkos poveikis aukštajam mokslui, metami iššūkiai monopolinėms tradicinėms mokslo institucijoms. Ketvirta, pažangų žmogaus kapitalą sąlygoja globalinės darbo rinkos, kurios kvalifikuotiems specialistams kelia augančios tarptautinės konkurencijos pavojų ir su tuo susijusį protų nutekėjimą.

Žinių visuomenėje žmonių gerovė yra priklausoma nuo gebėjimo sukurti ir pritaikyti žinias, o ekonominis vystymasis – nuo gebėjimo dirbti su naudingomis žiniomis. Šiuolaikiniame dinamiškame socialinių, technologinių, mokslo pakitimų pasaulyje aukštasis mokslas orientuojamas į žiniomis grįstos ekonomikos vystymą ir kėlimą. Šalių vyriausybės yra raginamos kuo labiau prisidėti prie novatoriško tretinio išsimokslinimo įstaigų tapsmo ir būti atviroms pasaulinio masto konkurencingos žinių ekonomikos reikalavimams (The World Bank, 2002). Išskirtinis žinių visuomenės bruožas yra masinė žinių gamyba ir panaudojimas, kurie palaipsniui keičia rinkos veikimo principus ir atveda prie naujos paradigmos – žinių ekonomikos.

Žinių ekonomikos plėtra užtikrinama per glaudų aukštojo mokslo ir visuomenės ryšį. Šiame procese yra trys vyriausybės pareigos (Salmi, 2003):

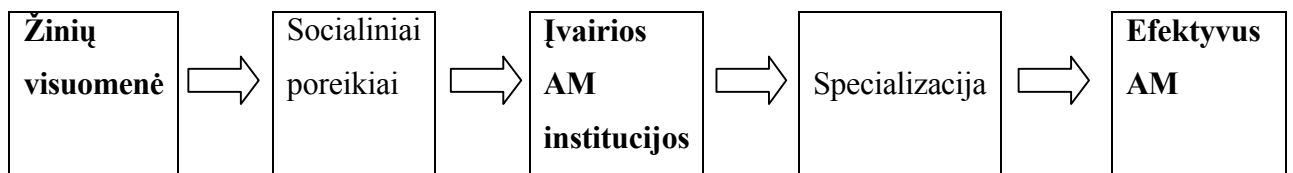
- *suformuoti nuoseklią politikos struktūrą* (reformuotas aukštasis mokslas, numatant aiškia ilgalaikę viziją);
- *aprūpinti įgalinančią reguliavimo aplinką*. Pagrindiniai matmenys tokio reguliavimo, orientuoto į nustatytos naujovės ugdymą ir privataus išsimokslinimo sąlygų stimuliavimą, yra taisyklės kurti naujas įstaigas, kokybės garantijos mechanizmai, finansinis atsakingumas viešosioms institucijoms, intelektualios nuosavybės teisės.
- *pasiūlyti tinkamus finansinius stimulus*. Mechanizmai, užtikrinantys įstaigų kokybę, efektyvumą, apima biudžeto paskirstymo formules, leidžiančias skirstyti išteklius įstaigoms; konkurencingi investicijų fondai kokybei pagerinti; studentų finansinės pagalbos programos.



3 pav. Skirtingų grupių bendradarbiavimas žinių visuomenėje

Žinant, jog aukštasis išsilavinimas tampa vis svarbesnis ekonomikos plėtrai ir socialiniam vystymuisi, žinių visuomenėje reikia siekti glaudaus bendradarbiavimo tarp skirtingų grupių – vyriausybės, visuomenės, verslo ir mokslo (3 pav.). Visų vaidmenys yra būtini, ir kiekvienam reikia vieno kito tam, kad vyktų sėkmingi procesai (Reinhartsen, 2003; Vukasović, 2003): šalių vyriausybės politika reguliuoja diversifikacijos procesus tam, kad aukštojo mokslo sistema nepereitų į struktūrinį vienodumą; visuomenė turi galimybę rinktis ir siekti aukštojo mokslo; darbo rinkos institucijos tenkina savo poreikius gaudamos reikiamos – dažnai specializuotos – kvalifikacijos specialistus; gerėjantis išsimokslinimas veda prie ekonominio vystymosi, visuomenės gyvenimo kokybės.

Apibendrinant išsakytas mintis galima teigti, jog žinių visuomenės keliamų reikalavimų negali tenkinti tradicinė aukštojo mokslo sistema, kurioje dominuoja akademinis universitetinis mokymas. Skirtingi visuomenės (socialiniai) poreikiai skatina aukštojo mokslo sistemos struktūrinę diversifikaciją – steigimą įvairių aukštojo mokslo institucijų, vystančių skirtingas misijas. Tik esant institucijų įvairovei galima siekti efektyvaus aukštojo mokslo siūlant studentams rinktis specializacijas, kurios realizuojamos atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius (4 pav.). Vadinasi, žinių visuomenė skatina ir sudaro sąlygas vystyti koleginiam aukštojo mokslo sektoriui.



4 pav. Žinių visuomenės ir aukštojo mokslo (AM) sąveika

1.5. Masinio mokslo ir diversifikacijos koncepcijų sąveika

Kitas veiksnys, kuris labai stipriai skatino ir lėmė diversifikaciją yra masinis aukštasis mokslas, sąlygotas padidėjusio aukštojo mokslo poreikio. 6-ojo dešimtmečio šalių vyriausybės diversifikaciją pripažino kaip teigiamą ir būtiną masinių aukštojo išsilavinimo sistemų ypatybę (Trow, 1979), pagrįstą bendra prielaida, kad įvairi sistema geriau aptarnauja skirtingą aukštojo išsilavinimo vartotojų poreikį. Jucevičienė (1997) teigia, kad demokratinės visuomenės žmonės turi turėti pasirinkimo galimybę, tai ir yra rinkos prasmė. Gudaitytė (2000) analizuodama elitinio mokslo tapimo masiniu paradigmu išskyrė masinio mokslo bruožus, kurie tampa diversifikacijos pagrindu:

- masinio aukštojo mokslo akiratyje – visa visuomenė, kuri savo ruožtu daro įtaką aukštajam mokslui;
- masinis aukštasis mokslas siekia patenkinti rinkos poreikius ir parengti įvairiausių profesijų žmones;
- masinis aukštasis mokslas siekia aprėpti kuo įvairesnius visuomenės sluoksnius, stengdamasis patenkinti visuomenės nuolatinio mokymosi poreikius;
- masinis aukštasis mokslas atlieka tris pagrindines aukštojo mokslo funkcijas – kurti, plauti, taikyti mokslo žinias ir plėtoti švietėjišką veiklą.

Masinės sistemos yra linkusios būti įvairesnės negu elitinės, kadangi jos priima labiau heterogeninę klientūrą ir bando atsakyti į platesnį darbo rinkos reikalavimų diapazoną. Todėl Gudaitytės (2000) išskirtas bruožas, jog masinis aukštasis mokslas pasižymi sistemų bei institucijų įvairove, rodo masinio mokslo ir diversifikacijos koncepcijų artimas sąsajas.

Scott (1993) manymu, masinis mokslas kaip socialinis reiškiny yra nenugalimas todėl, kad tai yra platesnės demokratinės dalis. Masiškumas tampa daug daugiau, negu „liberalumo“ ar „rinkos“ reiškiny – tai sukelia intelektualią transformaciją.

Masinis mokslas ne tik tenkina plačios visuomenės poreikius, tačiau ir žymiai prisidėjo prie ekonominio vystymosi (Teichler, 2007). Nuo 1960-ųjų pradžios darbo rinka ir ekonomika ypač padidino savo reikalavimus aukštajam mokslui, turėdama socialinių ir politinių sumetimų. Nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos masiškėjimas buvo vienas iš pagrindinių nacionalinių išsimokslinimo politikos tikslų išsivysčiusiose šalyse (Vught, 2008). Orientuojamasi ne tik į aukštojo mokslo prieinamumą ir įvairesnių kvalifikacijų teikimą, bet ir į ekonominės sistemos ir šalies tarptautinį konkurentiškumą. Tai vykdoma skirtingais aukštojo išsilavinimo, susidedančio iš įstaigų įvairovės, metodais. Siekiant patenkinti socialinį motyvą, sukurti skirtingi įstaigų tipai gali geriau aptarnauti masę studentų, turinčių skirtingą socialinį poreikį; politinis motyvas remiasi finansavimo skirtumais skirtingoms aukštojo mokslo institucijoms.

Masinis mokslas skatina kurtis aukštojo mokslo institucijas, kur vyrauja taikomieji moksliniai tyrimai, greitai duodantys materialiai apčiuopiamų rezultatų, efektyviai rengiami siauro profilio specialistai (Gudaitytė, 2000). Kolegijos yra masinio aukštojo mokslo formali išraiška.

Masiniame moksle, esant dideliame aukštojo mokslo poreikiui, kaip pigus ir efektyvus būdas tai palaikyti ir paskatinti vystymąsi, atsiranda privatus aukštųjų mokyklų sektorius (Teixera, Amaral, 2001).

1.6. Koleginio aukštojo mokslo diversifikacija

Nuo XX a. vidurio daugelio Vakarų Europos šalių tikslu tapo aukštojo mokslo įvairovė – turėti ne tik universitetus ir jų siūlomas akademinės programas, bet ir steigti neuniversitetinio tipo aukštojo mokslo institucijas, kuriose būtų siūlomos trumpesnio ciklo studijų programos, labiau orientuotos į konkrečią profesinę kvalifikaciją bei darbo rinkos poreikius. Naujų studijų programų atsiradimas iškėlė dilemą, susijusią su jų realizavimo vieta – tai turėtų vykti esančių ar naujai sukurtų universitetų viduje ar sukurtose naujo tipo aukštojo mokslo institucijose. Taigi buvo pradėtos kurti neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijos. Kaip teigia Macukow, Witkowski (2001), abu aukštojo išsilavinimo

įstaigų tipai yra būtini, ir neturi būti kalbama apie jokią pajungimą vieno sektoriaus kitam. Profesinių ir akademinų programų sujungimas ir realizavimas universitetų viduje mažintų ir slopintų konkurenciją tarp jų, o tai stabdytų tolesnę diversifikaciją.

1.6.1. Koleginio mokslo vieta aukštojo mokslo sistemose

Realizuojant naujo tipo – neuniversitetines – institucijas pereinama iš universitetinės aukštojo mokslo sistemos į dualinę arba binarinę.

Dualinė sistema, Kyvik (2004) teigimu, buvo išvystyta dėl kelių priežasčių:

- daug didesnis skaičius vidurinę mokyklą baigiančių abiturientų, siekiančių aukštojo išsilavinimo;
- abejonės dėl universiteto galimybių patenkinti žinių ekonomikos ir siekiančių studijuoti poreikius, ypač susijusius su naujomis kvalifikacijomis;
- siekiant finansinio efektyvumo: daugelis šalių vystė aukštojo mokslo politiką, susijusią su kainų mažinimu, nukreipdamos didesnę dalį studentų į trumpo ciklo programas (Furth, 1973; Teichler, 1988).

Pertvarkant universitetinę sistemą į dualinę ar binarinę vyko universitetų priešinimasis naujai kuriamoms institucijoms – tai buvo susiję su baime dėl biudžetinių lėšų perskirstymo. Neuniversitetinio tipo institucijos pagerino aukštojo mokslo prieinamumą, ir ypač tose regionuose, kur nebuvo įkurti universitetai, taip tenkindamos socialinį poreikį ir skatindamos socialinį judrumą. Kyvik (2004) teigia, kad ypatingai naujų kolegijų pabrėžiami tikslai yra suaugusiųjų mokymas ir paslaugos bendruomenei. Naujos įstaigos taip pat yra novatoriškesnės negu tradiciniai universitetai dėl studijų programų, jų struktūros ir dėl vietinės bendruomenės poreikio (Furth, 1973).

Jallade (1992) analizuodamas aukštojo mokslo sistemų struktūros modelius, realizuojamus Europos šalių aukštajame moksle, skiria tik tris sistemas, neminėdamas nei universitetinės, nei dualinės (2 lentelė).

2 lentelė. Jallade (1992) aukštojo mokslo sistemų struktūrinė klasifikacija

| SISTEMA | APIBŪDINIMAS |
|----------|--|
| Binarinė | Sudaryta iš universitetinių ir neuniversitetinių aukštojo mokslo institucijų. (Naudojama Vokietijoje. Panaši sistema egzistavo Didžiojoje Britanijoje iki 1992 metų, kol jų politechnikumai nebuvo pripažinti universitetinio lygio institucijomis) |

| | |
|--|--|
| Integruota universitetų sistema (unifikuota) | Universitetai savo struktūroje sujungia koledžus, realizuojančius neuniversitetines studijų programas (Švedija, Ispanija) |
| Fragmentinė | Įvairaus tipo aukštojo mokslo institucijos, kurių įvairovė neleidžia tokios sistemos laikyti nei binarine, nei unifikuota (Prancūzija) |

Tačiau Scott (1995), vėliau juo besiremiantis Kyvik (2004), išvelgia 5 aukštojo mokslo struktūrinės sistemos: universitetinę, dualinę, binarinę, unifikuotą, stratifikuotą. Scott (1995) apibūdinamas Jallade (1992) išskirtas sistemas vartoja kitus terminus (3 lentelė).

3 lentelė. Scott (1995) aukštojo mokslo sistemų struktūrinė klasifikacija

| SISTEMA | APIBŪDINIMAS |
|----------------|---|
| Universitetinė | Sudaryta iš universitetų |
| Dualinė | Universitetai veikia atskirai nuo kitų, žemesnio lygio aukštojo mokslo institucijų |
| Binarinė | Veikia ne žemesnio lygio nei universitetai aukštojo mokslo institucijos , įkurtos alternatyviai papildyti aukštojo mokslo sistemą, skatinti universitetų konkurenciją su jomis |
| Unifikuota | Universitetai savo struktūroje sujungia koledžus, realizuojančius neuniversitetines studijų programa |
| Stratifikuota | Aukštojo mokslo sistema kaip totalinė, susidedanti iš įvairiausių institucijų (Prancūzija) |

Scott (1995) teigimu, sistemos binariškumą rodo universitetinio ir neuniversitetinio tipo programų buvimas, o ne mokslo ir studijų institucijų įvairovė. Abiejų tipų programas gali turėti ir universitetai, ir kitos aukštojo mokslo institucijos, tačiau universitetuose vyrauja universitetinio tipo programos, o neuniversitetinio tipo aukštosiose mokyklose – neuniversitetinio tipo programos. Mokslininkas teigia, kad binarinė sistema yra dinamiška, o dualinė – statiška.

Plačiausią Vakarų Europos šalių aukštojo mokslo sistemų struktūrinės klasifikacijos analizę, kurioje ypač akcentuojama neuniversitetinio sektoriaus vieta bei plėtra, pateikė Kyvik (2004). Mokslininkas naudojami (Furth, 1973; Teichler, 1988; Geiger, 1992; Kogan, 1997) analizėmis, tačiau daugiausia remiasi Scott (1995) darbu jį koreguodamas ir papildydamas savais pastebėjimais (4 lentelė).

4 lentelė. Aukštojo mokslo sistemų struktūrinė klasifikacija (pagal Kyvik, 2004)

| SISTEMA | APIBŪDINIMAS |
|----------------|--|
| Universitetinė | Aukštojo mokslo sistema sudaryta iš universitetų ir universitetinio lygio specializuotų kolegijų (Italija, Ispanija, Liuksemburgas ir kt.) |
| Dualinė | <p>Dominuoja universitetai, kurie veikia atskirai nuo kitų, žemesnio lygio aukštojo mokslo institucijų.</p> <p>Neuniversitetinis sektorius yra suskaldytas į didelį kiekį įstaigų, rengiančių specialistus praktikus, turinčių skirtingas kultūras ir priklausančių skirtingam viešajam reguliavimui. 1960–1970 m. buvo paplitusios mažos, specializuotos įstaigos, siūlančios 2–3 m. profesinius kursus, po kurių suteikiama galimybė studijuoti universitete. Šiose institucijose gerai organizuojamos praktikos, joms būdingos sąsajos ne tik su universitetu, bet ir tarpusavyje regioniniu lygmeniu. Atskiros profesinės programos yra sujungtos šalies mastu ir turi bendrą profesinį tapatumą bei reguliavimo kompleksą.</p> |
| Binarinė | <p>Formalizuota dualinės sistemos versija. Ryškėjantys skirtumai: 1. Neuniversitetinis sektorius priklauso bendrai reguliavimo sistemai. 2. Jei dualinėje sistemoje neuniversitetinis sektorius sudarytas iš daugelio mažų ir specializuotų įstaigų, pagrįstų funkciniu organizacijos principu; tai binarinėje sistemoje šis sektorius yra dažniausiai organizuojamas daugiadisciplininuose centruose, kurie išdėstyti remiantis geografiniais kriterijais. 3. Skirtingai nuo specializuotų kolegijų, daugiadisciplininės ir universaliosios kolegijos dažnai taip pat turi tikslą stiprinti regioninę ekonomiką.</p> <p>(Aukštojo išsilavinimo binarinė sistema 1960-ųjų viduryje pirmiausia buvo sukurta Jungtinėje Karalystėje ir Australijoje).</p> <p>(Nyderlandai, Belgija, Vokietija, Švedija, Norvegija, Airija, Graikija, Portugalija, Danija, Suomija ir kt.).</p> |
| Unifikuota | <p>Universitetai siūlo tradicines akademines ir profesines studijas. Sistema sukuriama vienu iš trijų būdų:</p> <p>patobulinant politechnikos studijų programas iki universitetų lygio (Jungtinė Karalystė),</p> <p>jungiant tradicines universitetines ir politechnikos disciplinas (Australija),</p> <p>įtraukiant profesines pavidurinio išsilavinimo įstaigas į universitetus (Ispanija).</p> |

| | |
|---------------|---|
| | Kolegijoms pertvarkymo pasekmės yra skirtingos – arba jos toliau egzistuoja kaip autonominės įstaigos, pervadintos universitetais, arba jos yra jungiamos į egzistuojantį universitetą. |
| Stratifikuota | Nėra jokių aiškiai apibrėžtų mokomųjų sektorių, tik ryškėjanti aukštojo mokslo įstaigų hierarchija. Toks traktavimas yra visų pirma būdingas amerikiečių sistemai. |

Neuniversitetinis aukštojo mokslo sektorius kaip lygus universitetiniam yra realizuojamas binarinėje aukštojo mokslo sistemoje, kuri daugelyje Europos šalių, kaip teigia Kyvik (2004), išsivystė dėl kelių priežasčių:

- vyriausybė formuoja politiką siekdama sukurti aiškia ir skirtingą alternatyvą universitetams,
- patenkinti darbo rinkos poreikius,
- sustiprinti regioninę ekonomiką.

Binarinė sistema anksčiausiai (anksčiau kaip 1965) buvo įkurta Jungtinėje Karalystėje. Svarbiausias šį procesą lėmęs faktas buvo tas, kad tradiciniai universitetai nesugebėjo patenkinti visuomenės profesinio mokymo poreikių. Todėl kuriant alternatyvų mokymo sektorių, Kyvik (2004) teigimu, standartizuojant taisykles ir valdymą vyko mažų ir specializuotų įstaigų jungimas į politechnikumus su nustatytais aukštesniais standartais, siekiant išvystyti unifikuotą kolegijos sektorių binarinėje aukštojo išsilavinimo sistemoje. Universitetai turėjo teikti tradicines akademinės studijas, o kolegijos susitelkti ties praktinėmis temomis. Taip aiškiai apibrėžiamos mokomosios alternatyvos, nors su identiškais laipsniais.

Kaip teigia Scott (1993), kolegijos politechnikos disciplinos buvo sąmoningai suprojektuotos, kad atitiktų tarpinių ir aukštesnių įgūdžių paklausą. Binarinė sistema demokratizavo aukštąjį mokslą nustatydamai aiškia profesinę alternatyvą tradiciniam universiteto išsilavinimui ir sudaranti galimybes studijuoti ne tik pasirenkant dienių studijų formą.

1.6.2. Koleginio mokslo plėtros ir komponentų diversifikacijos aspektai

Akademinė ar praktinė institucijų kryptis nėra vieninteliai kriterijai, skiriantys aukštojo mokslo institucijų tipus. Universitetų ir kolegijų organizacinius ir funkcinius skirtumus galima apibrėžti remiantis Gellert, Rau (1992), išanalizavusių Vokietijos neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijas – fachhochschulen, kurios:

- kelia žemesnius reikalavimus stojantiesiems, taip pagerindamos socialinį prieinamumą: aukštąjį išsilavinimą gali pasirinkti įvairaus socialinio sluoksnio ir amžiaus (ypač vyresnio) studentai;
- siūlo daug programų, tiesiogiai siejamų su darbo rinka, pramone;
- trumpesnė studijų trukmė dėl griežtesnės organizacinės struktūros, daug kontaktinių valandų, panašaus į mokyklą mokomojo būdo, dažno patikrinimo ir pan. Šitie struktūriniai komponentai yra griežčiau kontroliuojami valstybės, jiems suteikiama mažiau autonomijos;
- svarbiausias skirtumas nuo universitetų yra didesnė praktinė ir profesinė orientacija, akivaizdus lankstumas, kuri sąlygoja darbo rinkos ir pramonės poreikiai (praktinė programų orientacija realizuojama per praktinį vieno ar dviejų semestrų darbą, kai studentai susipažįsta su būsima darbo situacija).

Kaip teigia Gellert, Rau (1992), dėl savo lankstumo ir greitesnio reagavimo į darbo rinkos poreikius Vokietijos *fachhochschulen* ypač sugebėjo pagerinti savo reliatyvią padėtį vokiečių aukštojo išsilavinimo sistemoje. Jos dėl savo socialinio tinkamumo ir svarbumo tapo tikrais konkurentais tradiciniams universitetams bei užėmė geresnę padėtį aukštojo išsilavinimo sistemoje negu universitetai.

Probleminė sritis yra ta, kad programos su skirtingais kvalifikacijos lygmenimis dažnai yra realizuojamos ir universitetuose, ir neuniversitetinio tipo aukštojo išsilavinimo institucijose. Kaip teigia Hrubos (2002), yra mažai skirtumų šių skirtingų aukštojo išsilavinimo įstaigų struktūroje, išskyrus doktorantūros studijas, kadangi universitetai turi privilegiją teikti šio laipsnio studijų programas.

Intensyvios neuniversitetinio aukštojo mokslo plėtros pradžioje yra ryški mokomųjų programų įvairovė, kadangi šalia universitetų pasirodžiusios kolegijos siūlė platų diapazoną studijų programų, kurios skyrėsi savo trukme bei specializacijomis. Hrubos (2002) teigia, jog programų įvairovė siejama su XX a. antrojoje pusėje identifiкуotomis naujomis mokslo šakomis bei į mokslo disciplinose įtrauktų specifinių, specializuotų šakų atskyrimą.

Be to, mokymo programų keitimas ir įvairovė buvo sąlygojami globalių ir vietinių faktorių (Cross, 2004):

- rinkos spaudimo (labai dažnas dėl finansinių lėšų taupymo);
- besikeičiančio žinių gamybos būdai ir jų poveikis nustatytoms programoms;
- moralės ir kultūros interesų, susietų su tebevykstančia aukštojo mokslo transformacija.

Nevienareikšmis vaidmuo įvairinant programas tenka privačioms aukštojo mokslo institucijoms (Hrabinska, 1994; Clancy, 1997; Rabušicova, Pol, 1998; Teixeira, Amaral, 2001; Macukow, Witkowski, 2001), kurias Teixeira, Amaral (2001) įvardijo kaip dinamiškesnes už valstybines.

Valstybinės ir privačios institucijos stengiasi modernizuoti aukštąjį išsilavinimą ir prisitaikyti prie socialinių ir ekonominių sąlygų keitimo (Hrabinska, 1994), nors dažnas atvejis, kad privačios mokyklos orientuojasi į mažiau investicijų reikalaujančias programas (Macukow, Witkowski, 2001). Rabušicova, Pol (1998) pabrėžė, jog privačios kolegijos turi pranašumą pasirinkdamos dėstytojus, tačiau tai gali daryti ir neigiamą įtaką, kadangi dėstytojams paraleliai dirbant abiejų tipų (universitetų ir kolegijų) aukštosiose mokyklose gali būti sudėtinga kasdieniame darbe tinkamai reaguoti į skirtingų institucijų keliamus tikslus.

Nors neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijų diversifikacijos pradžioje jas veikia universitetinis sektorius (Clancy, 1997), kolegijos visgi laikosi numatytos misijoje paskirties, siekia efektyvumo stiprindamos ryšius su darbo rinka, atsižvelgdamos į jos poreikius. Tad trumpa studijų trukmė yra ne tik efektyvus lėšų taupymas, bet ir greitesnis darbo rinkos aprūpinimas kvalifikuotais specialistais. Pabrėžiama, jog neuniversitetinių aukštojo mokslo institucijų misija turi būti siejama su visapusišku regionų vystymu (Setėnyi, 1994; Clancy, 1997), toks sprendimas skatina ne tik ekonominį augimą (Hobbs, 1998), bet ir socialinį judrumą – nekeisdama geografinės padėties studijuoti gali ta visuomenės dalis, kuri dėl kažkokių priežasčių buvo pasitraukusi iš aukštojo mokslo sistemos arba negalinti rinktis ir vyksti studijuoti į tolimesnes aukštojo mokslo institucijas. Be to, dėl žinių ekonomikos, išryškinančios mokymosi visą gyvenimą koncepciją, reikalavimų didėja profesinės kvalifikacijos atnaujinimo ar persikvalifikavimo poreikis, ypač vyresnio amžiaus studentų (Scott, 1993).

Regioninė neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijų išdėstymo struktūra skatina svarbų bendradarbiavimą su socialiniais partneriais (Gellert, Rau, 1992; Hrabinska, 1994; Clancy, 1997 ir kt.) tiek savo šalies, tiek ir užsienio įmonių. Balansuojant tarp aukštesnio lygmens praktinių įgūdžių ir darbdavių išipareigojimų pirmiausia turi būti aiškiai nustatyti darbdavio išipareigojimai (Roodhous, 2007), ypač kai pagal sutartį nuo pat studijų pradžios studentai susieti su tam tikra firma bei yra jos finansuojami (Gellert, Rau, 1992).

Regioninis kolegijų išdėstymas kelia tam tikrų problemų, susijusių su tęstinio mokymosi koncepcija bei neuniversitetinio aukštojo mokslo sektoriaus vystymosi dinamiškumu. Pirmą, yra akivaizdu, jog universiteto ir kolegijos ryšys stipresnis dėl artimos jų geografinės padėties. Šie ryšiai ir atstumas skatina studentus, baigusius neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijas, tęsti mokslus universitete (Clancy, 1997). Antra, žinant aukštojo mokslo institucijų kaip organizacijų vystymosi dėsningumus, prestižo siekimą bei atsižvelgiant į kitų šalių kolegijų vystymosi raidą (Didžioji Britanija, Norvegija, Švedija ir kt.), kaip teigia Setėnyi (1994), didesnis geografinis atstumas nuo universitetų stabdo kolegijų susijungimą su jais. Pasekmės įvertinimas kaip teigiamas ar neigiamas priklauso nuo

šalies vyriausybių vykdomos švietimo politikos, nors kolegijų ir universitetų jungimas, unifikuojamas yra laikomas diversifikaciją stabdantis veiksnys. Plečiant kolegijų tinklą dažnos šio tipo institucijos yra jungiamos, kad taptų regiono aukštojo mokslo centrais (Clancy, 1997). Tokiu būdu siekiama aukštesnio efektyvumo lygio.

Darbo rinka, ypač pramonės srityje, iškelia poreikį ir lūkesčius, kurių tradicinė aukštojo išsilavinimo sistema pateisinti negali – tai ypač specializuoto mokymo reikalaujančios kvalifikacijos. Pasak Teichler (2007), šiuolaikinėje žinių visuomenėje didėjanti specializacijų įvairovė yra būtina, kad leistų tolimesnę ekonomikos plėtrą ir socialinę vystymąsi, kadangi profesinės kompetencijos pagrindas yra specifinės akademinės bei profesinės žinios. Ypač į darbo rinkos poreikius atsižvelgė aukštojo mokslo privatusis sektorius, kuris turi didesnę administracinę lankstumą ir finansinę motyvaciją. Teixeira, Amaral (2001) teigimu, privatizacija yra viena iš svarbiausių strategijų tam, kad įvestų rinkos mechanizmus į aukštąjį išsilavinimą.

Specializuotos žinios yra būtinos informuotam ir samprotaujamaam veiksmui (Sullivan, Rosin, 2008), tačiau specializuotas mokymas turi būti papildytas praktiniu nuovokumu. Geri specialistai turi būti lankstesni ir gebėti reaguoti į sudėtingas darbo situacijas; jie turi suvokti, kokios žinios yra esminės, kad patenkintų klientų ir visuomenės norus. Teichler (2007) šias absolventų savybes įvardija kaip novatoriškas, glaudžiai susijusias su darbo rinka.

Nors Teichler (2007) teigia, jog praėjus maždaug trisdešimčiai metų nuo masiško pradžios išliko neatitikimas tarp išsilavinimo ir darbo: per daug užsitęsęs perėjimo procesas nuo aukštojo išsilavinimo į darbą.

Kai kurių šalių visuomenė per daug pasitikėjo universitetais ir nepajėgė pripažinti pridėtinės vertės, kurią politechnikos disciplinos, bendruomenės kolegijos ir kiti aukštojo išsilavinimo įstaigų tipai gali atnešti visuomenei (Vukasović, 2003).

1.6.3. Binarinės sistemos ir koleginio mokslo vystymasis

Socialinių reikalavimų tenkinimas, Neave (1996) teigimu, sąlygoja visų aukštojo išsilavinimo sistemų dinamišką vystymąsi, orientuotą į integraciją. Šis vystymasis paveikia ir iš naujo apibrėžia tikslus, valdymą, esminius sprendimus ir struktūrą. Dinamiškumo procesas vyksta neatsižvelgiant į vyriausybės politiką, kuri siekia išlaikyti dualinę ar binarinę sistemą. Jei tokie pasikeitimai įvyko Jungtinėje Karalystėje ir Australijoje, tai yra tendencija, kad kitose šalyse vyks panašūs procesai.

Taigi išlaikyti binarinę aukštojo mokslo sistemą su aiškiu skirtumu tarp universitetų ir kolegijų, Kyvik (2004) teigimu, yra pakankamai sunku dėl dviejų priežasčių: pirma, dėl Jungtinės Karalystės (ir

Australijos) pavyzdžio stebimos sistemų vienodėjimo ir kaitos į unifikuotą tendencijos. Antra, prie šio proceso prisideda tiek institucijos, tiek jų darbuotojai: kadangi neuniversitetinių aukštojo mokslo institucijų vadyba yra nukreipta į konkurenciją ir aukštesnės padėties institucijų – universitetų prestižo siekimą, akademinis sluoksnis lygiuojasi į universitetų tyrimus. Nors, kaip teigia Hrubos (2002), nustatyti aukštojo mokslo institucijų hierarchinį prestižą yra sunku, tam reikalinga įvertinti daug papildomų indikatorių: aukštojo išsilavinimo stojamųjų egzaminų rezultatus, paraiškų skaičių, absolventų galimybes darbo rinkoje ir profesinę karjerą. Visi šitie faktoriai turėtų būti analizuojami ilgesnį laikotarpį, kad gauti rezultatai būtų patikimesni. Nesant tokių tyrimų yra rizika teigti, jog įstaigos, turinčios ilgesnes tradicijas yra labiau prestižinės negu nauji aukštojo mokslo dariniai. Trečia, rinkos sprendimai tapo svarbesni už valstybinį planavimą. Scott (1995) teigia, kad vis labiau pabrėžiamas aukštojo mokslo tinkamumas visuomenei ir pramonei: reikalaujama rengti kompetentingą darbo jėgą, atitinkančią greitai besikeičiančius visuomenės reikalavimus.

Sukurti Jungtinėje Karalystėje du alternatyvūs – universitetinis ir neuniversitetinis – aukštojo išsilavinimo sektoriai smarkai išvystė konkurencingą santykį, taip sunaikindami binarinę aukštojo mokslo struktūrinę sistemą pereidami į *unifikuotą*. Kyvik (2004) teigimu, svarbiausia šiuos kitimus lėmusi priežastis buvo magistro ir daktaro laipsnio įkūrimas politechnikos disciplinose bei aktyviai politechnikos akademinės bendruomenės atliekami tyrimai. Antra, kai kuriose srityse universitetai ėmė pamėgdžioti kolegijas, teikdami modulinę kurso struktūrą, vystydami profesinius magistro laipsnius, ir priimdami studijuoti vakarinio, neakivaizdinio skyriaus studentus. Trečia, ir universitetai, ir politechnikumai įtraukė tam tikras specializuotas kolegijas, ypač realizuojančias mokytojų ir slaugos studijų programas, kad sustiprintų savo konkurencingą padėtį (Fulton, 1996).

Unifikuotoje sistemoje labai ryškus konkurencingumas, ypač tyrimų srityje. Konkurencija unifikuotoje sistemoje tampa svarbiu veiksnium, kuris suteikia galimybę išlaikyti įvairovę. Tačiau svarbiausias veiksnys, kaip teigia Kyvik (2004), yra valstybinis reguliavimas, kuris yra būtinas, kad išlaikytų diversifikuotą aukštojo išsilavinimo sistemą, atitinkančią įvairių kompetentingų darbuotojų reikalingumą.

1.6.4. Europos šalių koleginio aukštojo mokslo institucijų diversifikacija

Daugelio Bolonijos procese dalyvaujančių Vakarų ir Šiaurės Europos šalių kolegijos yra pakeitusios savo institucinį statusą, tad galima stebėti didesnę neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijų įvairovę: taikomųjų tyrimų universitetai (Austrija, Šveicarija, Vokietija, Nyderlandai), universitetinės kolegijos (Austrija (specializuotos), Belgija, Danija, Italija, Jungtinė Karalystė,

Juodkalnija, Norvegija, Švedija), politechnikos institutai (Suomija, Portugalija) (Focus on Higher Education in Europe 2010, 2010).

Kai kurių Europos šalių neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijų misijos bei suteikiami akademiniai laipsniai taip pat yra įvairesni nei siūlomi Lietuvos kolegijose, pavyzdžiui, magistro laipsnį galima įgyti Austrijos, Vokietijos, Nyderlandų taikomųjų tyrimų universitetuose, Italijos, Juodkalnijos, Norvegijos, Švedijos universitetinėse kolegijose, Suomijos politechnikumuose, Portugalijos politechnikos institutuose, o Airijos ir Jungtinės Karalystės kolegijose (taip pat keliose Norvegijos) net profesinio daktaro laipsnį.

Siekiant plačiau atskleisti koleginio aukštojo mokslo diversifikaciją Bolonijos procesą vykdančiose Europos šalyse žemiau pasirinkti ir pristatyti geriausiai tai iliustruojantys penkių šalių aukštojo mokslo sistemų pavyzdžiai.

Danijos neuniversitetinio aukštojo mokslo sistema ir teikiami akademiniai laipsniai

Danijoje profesinio bakalauro laipsnis yra suteikiamas įvykdžius 3–4 metų trukmės programą, atitinkančią universitetinę bakalauro programą. Pagrindiniai reikalavimai siekiant profesinio bakalauro yra atitinkamų profesinio bakalauro programos kriterijų, tokių kaip sustiprintas praktinis mokymas bei studijų procesas, paremtas taikomaisiais mokslo tyrimais, įvykdymas.

Danijos aukštojo mokslo programos pagal trukmę grupuojamus į atskirus lygius: *trumpojo ciklo aukštojo mokslo (kvu) programos* (trukmė dažniausiai yra 2 m.), *vidutiniojo ciklo aukštojo mokslo (mvu) programos* (trukmė – 3–4 metai) ir **profesinio bakalauro programos (nuo 2003 m.)**, kurių trukmė paprastai yra 3,5 metai, mokymas turi būti siejamas su moksline veikla. Įgijus profesinio bakalauro kvalifikaciją galima stoti į atitinkamą kandidato (magistro) programą. To paties lygio kaip ir profesinės bakalauro programos yra ir akademinės bakalauro programos, kurios vykdomos universitetuose.

Ilgojo ciklo aukštojo mokslo (lvu) programos yra universitetinės programos (3 metų trukmės universitetinė bakalauro programa ir 2 metų trukmės universitetinė kandidato programa), kurias baigus įgyjamas kandidato (atitinka magistrą) laipsnis. Jei baigta tik bakalauro programa ir įgytas bakalauro laipsnis, tai laikoma, kad baigta vidutinio ciklo aukštojo mokslo programa.

Aukščiausias lygmuo yra *doktorantūros (PhD) programos* (trukmė paprastai yra 3 metai).

Danijos aukštojo mokslo sistemoje yra du sektoriai:

- **Universitetai**, teikiantys moksliniais tyrimai grindžiamas ilgojo ciklo aukštojo mokslo programas ir doktorantūros programas;

- **Kolegijos**, kurios savo ruožtu yra skirstomos į du tipus:

1. Specializuotos kolegijos ir aukštojo mokslo centrai/**universitetinės kolegijos (University college)**, teikiančios profesines vidutiniojo ciklo aukštojo mokslo ir profesinio bakalauro programas;
2. Profesinio aukštojo mokslo akademijos, teikiančios profesines trumpojo ciklo aukštojo mokslo programas (Danijos aukštojo mokslo sistema; Eurydice: The Education System in Denmark (2004/05)).

Suomijos neuniversitetinio aukštojo mokslo sistema ir teikiami akademiniai laipsniai

Suomija neuniversitetinį aukštojo mokslo sektorių pradėjo kurti 1992 m. ir šiuo metu jame studijuoja daugiau studentų nei universitetiniame sektoriuje.

Suomijoje koleginių išsilavinimą galima įgyti politechnikos institutuose (koledžuose), kurie vykdo į darbo rinkos poreikius orientuotas studijas. Politechnikos institutai yra arba municipalitetų priklausomybėje, arba privatūs. Baigus politechnikos institutus įgyjami aukštasis išsilavinimas ir praktiniai profesiniai įgūdžiai.

Politechnikos institutuose siūlomos tokios studijos ir laipsniai:

- *politechnikos laipsnis* (education for Bachelor)
- *politechnikos magistro laipsnis* (education for polytechnic master's degrees) – įgijus bakalauro laipsnį ir *siekiant magistro laipsnio būtina mažiausiai 3 m. darbo patirtis*;
- *profesinė specializacija ir kitas suaugusiųjų švietimas* (professional specialisation and other adult education)
- *profesinis mokytojo mokymas* (vocational teacher training).

Politechnikos institutai vykdo tokių kryptių studijas: humanitarika ir švietimas, kultūra, gamtos mokslai, gamtos ištekliai ir aplinka; turizmas, viešasis maitinimas ir namų paslaugos, socialinės paslaugos, sveikata ir sportas, technologijos, ryšiai ir transportas, socialiniai mokslai, verslas ir administravimas.

Dauguma politechnikos institutų yra daugiadisciplininiai – vykdo kelių kryptių studijas, o padaliniai dažnai yra skirtingose vietose. Studijos nemokamos, dieninės (nuolatinės) paprastai trunka nuo 3,5 iki 4,5 metų (210–240 studijų kreditų (ECTS), įskaitant ir 6 mėnesių trukmės darbinę praktiką).

Aukštesnį politechnikos laipsnį (profesinio magistro) galima įgyti turint profesinio bakalauro laipsnį ir *bent jau trejų metų atitinkamos srities darbo stažą*. Profesinio magistro studijų trukmė – nuo 1 iki 1,5 metų (60–90 studijų kreditų). Profesinio magistro laipsnis darbo rinkoje yra ekvivalentiškas universitetų teikiamam magistro laipsniui. Profesinio magistro studijų turinį planuoja patys

politechnikos institutai kartu su partneriais iš darbo rinkos. Pirmosios profesinio magistro programos pradėtos realizuoti nuo 2005 m.

Siekdamas profesinio magistro laipsnio kiekvienas studentas turi individualų studijų planą, kuris palengvina vadovavimą studentų darbui ir užtikrina studijų progreso kontrolę.

Politechnikos institutuose taip pat yra organizuojamas suaugusiųjų mokymas ir sudaromos galimybės išlaikyti ir patobulinti jų kompetenciją. Suaugusiųjų mokymas yra lankstus ir sudaro brandiems studentams derinti studijas ir darbą. Apytiksliai 20 % politechnikos studentų yra brandūs studentai.

Politechnikos institutai neturi teisės teikti profesinio daktaro laipsnį, tačiau universitetuose galima įgyti licenciato laipsnį, kuris prilyginamas ISCED 6 lygiui ir gaunamas per dvejus metus.

Politechnikos institutų tyrimai ir plėtra (R&D). Politechnikos institutų tyrimai daugiausiai orientuoti į verslo ir pramonės poreikius bei prisidedantys prie regioninės ekonomikos vystymo. Politechnikos tyrimų plėtra labiausiai vystėsi pastaraisiais metais finansuojant Europos Sąjungos struktūriniams fondams. Sąsajos su darbo rinka reiškia, kad politechnikos disciplinos vysto naujus ar pagerintus produktus, paslaugas ir gamybos mechanizmus, prietaisus ir metodus jų sričių poreikiui (Suomijos aukštojo mokslo sistema).

Prancūzijos aukštojo mokslo sistema

Prancūzijos aukštojo mokslo sistema pasižymi įvairių laipsnių suteikimu, todėl sunku apibrėžti tik kolegijų sektorių, kadangi ryški permanentinė švietimo sistema.

Profesinės (pritaikytos darbo rinkai) kvalifikacijos suteikiamos universitetuose (taip pat ir bendrosios kvalifikacijos).

Prancūzijoje povidurinis išsilavinimas sudaro galimybes per trumpesnę laiką įgyti bakalauro laipsnį: baigus aukštesnio laipsnio vidurines mokyklas (*lycées*) – per trejus metus, o įgijus profesinę kvalifikaciją (*Certificat d'Aptitude Professionnelle* (CAP) – profesinis gabumo/tinkamumo sertifikatas/diplomas) arba (*Brevet d'Etudes Professionnelles* (BEP) – profesinis studijų diplomas) bakalauro laipsnį galima įgyti per dvejus metus.

Priklausomai nuo trukmės, yra du aukštojo išsilavinimo tipai:

- trumpesnės techninės ir profesinės studijos, esančios technologijos universiteto įstaigose (Instituts Universitaires de Technologies), suteikiančios DUT (*Diplôme Universitaire de Technologie*), universitetuose (suteikiančios DEUST: *Diplôme d'Etudes Universitaires Scientifiques et Techniques*) ar aukštesnėse vidurinėse įstaigose (suteikiančios BTS: *Brevet de Technicien Supérieur*).

- ilgesnės studijos, esančios universitete ar viename iš „Grandes Ecoles“ (į kuri patenkama po dvejų metų ruošimosi Classes Préparatoires aux Grandes Ecoles (CPGE)).

Studijuojantieji universitete pereina per tris ciklus, suteikiančius nacionalines universiteto lygmens kvalifikacijas:

1-asis ciklas: DEUG, Diplôme d'Etudes Universitaires Générales, kuris trunka dveji metai.

2-asis ciklas: laipsnis („*licence*“), trunkantis metus, po to seka „*maîtrise*“, kuris trunka dar vienerius metus.

3-iasis ciklas: DESS (metai), Diplôme d'Etudes Professionnelles Supérieures Spécialisées, parengimas per metus ir pritaikymas darbo rinkos reikalavimams. DEA, Diplôme d'Etudes Approfondies (metai) yra pirmoji stadija į daktaro laipsnį (treji metai). Universitetai leidžia bendras kvalifikacijas ir taip pat profesines kvalifikacijas (Prancūzijos aukštojo mokslo sistema).

Jungtinės Karalystės neuniversitetinio aukštojo mokslo sistema ir teikiami akademiniai laipsniai

Jungtinėje Karalystėje aukštosios mokyklos užima tarpinę padėtį – visos aukštosios mokyklos yra mišrios priklausomybės (pusiau privačios, pusiau valstybinės).

Jungtinės Karalystės studentų priskyrimas studijuojančių priklausomose nuo valstybės privačiose aukštosiose mokyklose kategorijai yra kiek klaidinantis. Jungtinės Karalystės 1992 metų Papildomo ir aukštojo mokslo įstatyme buvo įteisintas valstybinių aukštųjų mokyklų korporacinis valdymo modelis ir žymiai išplėsta jų autonomija. Dėl to šias aukštojo mokslo institucijas imta traktuoti kaip privačias mokyklas su tam tikra priklausomybe nuo valstybės (finansuojama daugiausiai iš valstybės biudžeto, valstybinis valdymas daugiausiai pasireiškia per finansavimo būdus).

Iki 1992 m. Jungtinėje Karalystėje buvo trijų tipų aukštosios mokyklos – universitetai, aukštojo mokslo koledžai ir politechnikos institutai. 1992 m., patvirtinus Papildomo ir aukštojo mokslo įstatymą (Further and Higher Education Act 1992100), Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo sistema perėjo į unifikuotą: įstatymas sudarė galimybę sujungti du aukštojo mokslo sektorius – universitetus bei aukštojo mokslo koledžus ir politechnikos institutus. Politechnikos institutai, atitinkantys tam tikrus reikalavimus, gali pakeisti savo institucijos tipą į universiteto – *University college*.

Aukštojo mokslo koledžai, teikiantys akademinis išsilavinimo laipsnius ir turintys daugiau kaip 4000 studentų, gali kreiptis į Privy tarybą dėl universiteto pavadinimo suteikimo, o mažesni aukštojo mokslo koledžai – dėl teisės vadintis universitetiniu koledžu. Koledžai naudojami teise įgyti universiteto statusą. Kai kurie koledžai teikia savo laipsnius ir kvalifikacijas, kituose koledžuose

teikiamas kvalifikacijas tvirtina universitetai ar nacionalinė akreditavimo institucija. Dauguma koledžų vykdo programas plačiame studijų krypčių intervale, bet yra ir specializuotų koledžų, vykdančių studijas vienoje ar dvejose kryptyse, pavyzdžiui, menai ir dizainas, šokis ir teatras, žemės ūkis, slauga.

Jungtinės Karalystės darbo rinkoje profesinio daktaro laipsnis yra labai populiarus. Filosofijos (akademinis) daktaro laipsnis (PhD) tampa mažiau reikalingas. Profesinio daktaro (PD) laipsnis išreiškia reikiamybę praktiškai, o ne teoriškai parengti specialistus darbo vietoms. Siekiantys įgyti profesinio daktaro laipsnį tyrinėjimus atlieka tiesiogiai darbo vietoje, savo tyrimus turi gebėti pritaikyti praktiškai, tyrimai tinkami jų profesiniam aspektui. PD įgijamas per ketverius penkerius metus ir skirtas dirbantiems visą dieną žmonėms, tad yra ne tik dieninė studijų forma, bet ir neakivaizdinė.

Profesinis daktaro laipsnis buvo įvestas 1992 m. kaip taikomojo daktaro laipsnis (Engineering Doctorate (EngD)), kad patenkintų pramonės poreikius. Tai labai greit besiplečiantis ir plataus masto – nuo socialinių mokslų iki medicinos – programų. Tai ekvivalentiškas laipsnis akademiniam daktaro laipsniui, tačiau atliekami tyrimai turi įvesti novatorišką profesinę praktiką, naują gamybos metodą ar originalų matavimo metodą. Įgiję EngD laipsnį absolventai turi daugiau įgūdžių, kurie darbo rinkoje vertinami labiau už PhD. Daugumai studijų mokesčių sumoka darbdaviai, kurie taip pat lanksčiai reaguoja į mokymąsi ir suteikia laisvų dienų mokslams (Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo sistema).

Vokietijos neuniversitetinio aukštojo mokslo sistema ir teikiami akademiniai laipsniai

Vokietijoje aukštojo mokslo sistema sudaro universitetai ir kolegijos – fachhochschule, įkurtos 1970-ųjų pradžioje (kūrimosi pradžioje vykdė mažiau tyrimų), dabar transformuotos į taikomųjų mokslų universitetus (*University of Applied Sciences*), kurie yra labiau praktinio profilio ir dažnai specializuojasi tam tikrose srityse, pavyzdžiui, technologijų ar verslo. Fachhochschulen buvo įsteigti Vokietijoje, o vėliau Austrijoje, Lichtenšteine, Šveicarijoje ir Graikijoje. Bolonijos proceso paskatinti taikomųjų mokslų universitetai teikia bakalauro ir magistro laipsnius, tačiau daktaro laipsnio neteikia, tai lemia jų ir pagrindinių tradicinių universitetų skirtumą. Kai kurie taikomųjų mokslų universitetai kartu su partnerių įstaigomis teikia daktaro laipsnį.

Siekiant teikiamų laipsnių suderinamumo Europoje taikomųjų mokslų universitetai teikia bakalauro ir magistro laipsnius. Kitas skiriamasis jų bruožas – glaudūs partnerystės ryšiai su darbo rinkos institucijomis; praktinis studentų rengimas daro juos labai patrauklius darbdaviams. Taikomųjų tyrimų universitetuose tyrimai jau yra išvystyti iki aukšto lygio – tyrimų projektai yra viešai finansuojami arba remiami pramonės.

Pristatyti aukštojo mokslo sistemų atvejai iliustruoja neuniversitetinio aukštojo mokslo diversifikaciją, kuriai didelės įtakos turėjo Bolonijos procesas: kolegijų institucinis statusas keičiamas į aukštesnį – taikomųjų mokslų universitetų, universitetinių kolegijų; įvedama dvipakopė sistema – teikiamas ne tik profesinis bakalauras, tačiau ir profesinis magistras. Siekiant kokybiškų profesinio magistro studijų kai kuriose šalyse reikalaujama nuo 1 m. iki 3 m. atitinkamos darbo srities patirties po profesinio bakalauro studijų. Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje, kur neuniversitetinis aukštojo mokslo sektorius įkurtas gerokai anksčiau nei kitose Europos šalyse, universitetinėse kolegijose galima įgyti ir profesinį daktarą, kuris yra labai vertinamas tarp darbo rinkos institucijų. Pažymėtina, kad esant tokiai institucijų laipsnių įvairovei visgi yra dėmė tarp universitetinio ir neuniversitetinio sektorių. Taigi Lietuvos aukštojo mokslo sistema, palyginti su tam tikromis Bolonijos procese dalyvaujančiomis šalimis, yra mažiau įvairi, tačiau atsižvelgtina į Scott (1995) teigimą, kad binarinės sistemos yra dinamiškos.

1.6.5. Lietuvos aukštojo mokslo diversifikacija

Prasidėjus aukštojo mokslo reformai Lietuvoje kilo polemika dėl aukštesniųjų mokyklų vietos švietimo sistemoje, kadangi jų studijas buvo sunku apibrėžti pagal tarptautinį klasifikatorių. Aukštesniosios mokyklos siekė prilygti savo studijas 5-ajai ISCED kategorijai. Kaip teigia Targamadzė, Krivickas (1996), prielaidas šiems siekiams sudarė pačios aukštosios mokyklos, kurios siekdamos tapti universitetais visas savo specialybes perkėlė į bakalauro studijas, tuo atlaisvindamos neuniversitetinių studijų sritį. Tačiau aukštesniosios mokyklos dar neatitiko reikalavimų, keliamų neuniversitetinėms aukštosioms studijoms. Taigi buvo manoma, kad neuniversitetinių studijų nišą galėtų pildyti aukštosios mokyklos, turinčios aukštos mokslinės kvalifikacijos dėstytojų, bet taip atsitikus vėl liktų neapibrėžtas aukštesniųjų mokyklų statusas. Įdomus Targamadzės, Krivicko (1996) požiūris, kaip pačios aukštesniosios mokyklos galėtų realizuoti neuniversitetines studijas.

Nors Targamadzė, Krivickas (1996) nurodė du kelius (tai aukštesniosios mokyklos integracija į aukštosios mokyklos sudėtį kolegijos, turinčios fakulteto teises, statusu bei nuoseklios rados kelias), tačiau aukštesniosios mokyklos pasuko trečiuoju keliu – atsiribojo nuo universiteto kontrolės, siekdamos įgyti visiškai nepriklausomos institucijos – kolegijos – statusą – tai išprovokavo dar didesnes diskusijas. Žinoma, tai įpareigojo ir pačias mokslo institucijas nuolatiniam, principiniam tobulėjimui.

Jucevičienė, Gudaitytė (1997) aptardamos kuriamą Lietuvos švietimo sistemą nurodė vieną iš aktualiausių to laikotarpio reformuojamo aukštojo mokslo problemų – aukštųjų ir aukštesniųjų

mokyklų santykį: aukštesniosios mokyklos siekia įteisinti savo statusą aukštojo mokslo posistemėje ir teikti aukštojo mokslo baigimo kvalifikaciją žyminčius laipsnius, o Lietuvos aukštosios mokyklos su tuo nesutinka, nes išvelgia pavojų aukštojo mokslo kokybei.

Vėliau taip pat buvo akcentuojamas glaudus bendradarbiavimas su aukštosiomis mokyklomis akredituojant studijų programas bei modulius, o taip pat keliant dėstytojų kvalifikaciją. Toks bendradarbiavimas palengvintų ir garantuotų *tęstinio ugdymo principo realizavimą*. Taip pat buvo pasakyta, jog tos mokyklos, kurios atitiks aukštojo išsilavinimo kvalifikacinius reikalavimus, po akreditacijos gali būti pripažintos aukštosiomis profesinėmis mokyklomis, galinčiomis teikti kvalifikacinius aukštojo mokslo laipsnius.

Įdomus Jucevičienės, Gudaitytės (1997) siūlymas aukštojo mokslo sistemoje įteisinti tarpines kvalifikacijas (pan. Didžioji Britanija, Prancūzija, Vokietija, JAV), kurios panaikintų tarp aukštojo ir aukštesniojo mokslo atsiradusią ir pažeidžiančią tęstinio ugdymo principą *sandūrą*. Pastaroji virstų *sanglauda*, t. y. dalis aukštesniųjų Lietuvos mokyklų rastų savo vietą terciariniame (aukštajame) mokymo lygmenyje, o tuo pačiu ir aukštojo mokslo sistemoje.

Žibėnienė (2005) išanalizavusi aukštesniųjų mokyklų tapsmo kolegija bei neuniversitetinių studijų vystymosi raidą teigia, jog aukštesniųjų studijų pertvarkymas į neuniversitetines buvo vykdomas trimis lygmenimis: instituciniu, valstybiniu bei tarptautiniu. Tapsmo kolegija procesas paremtas pačios mokymo institucijos pastangomis – vidiniu vertinimu ir išoriniu institucijos vertinimu.

Iki kolegijų susikūrimo technikuose, aukštesniosiose mokyklose vyravo tradicinė profesinio rengimo koncepcija, kuri akcentavo žmogaus parengimą konkrečiai profesinio darbo vietai. Jucevičienė (1999) teigia, jog konkretų darbą atliekančio profesionalo sprendimai turi būti kokybiški ne tik dalykine prasme, bet ir sisteminiu požiūriu numatantys šių sprendimų galimas pasekmes socialinei ir kitoms sistemoms bei vertybėms, kurias labiausiai jungia kultūros sąvoka. Taigi profesinio rengimo turinyje neišvengiamai turi atsirasti kultūros kontekstas, o šalia jo – liberalaus ugdymo dimensijos.

Neuniversitetinio tipo aukštojoje mokykloje pasiekti aukščiau minimų tikslų yra pakankamai sunku, kadangi, pasak Žibėnienės (2005), nors ir užfiksuota šuoliška kolegijų pažanga įvairiose srityse, tačiau vis dar išlieka jų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo problema. Kolegijos ir universiteto bendruomenės bendradarbiavimas, asmeninė iniciatyva ir valstybinė politika padėtų šias problemas spręsti. Kolegijos ir universiteto bendradarbiavimo idėja skatinama vidiniu – kolegijos atstovų ir universitetų atstovų (nors bendradarbiavimas labiau transformuotųsi į globą) bei išoriniu lygmenimis – nacionalinė politika į neuniversitetinių studijų programų rengimą ir vertinimą įtrauktų universitetų dėstytojus.

Kaip teigia Gudaitytė (2000), struktūriniai aukštojo mokslo pokyčiai turėtų būti siejami su fundamentaliu nūdienos edukaciniu idealu – permanente švietimo sistema, sudarančia žmogui sąlygas mokytis visą gyvenimą bei bet kuriuo metu grįžti į aukštojo mokslo sistemą.

Kalbant apie aukštojo mokslo diversifikaciją būtina paminėti universitetinių ir neuniversitetinių studijų kokybės užtikrinimo problematiką. Naujausioje mokslinėje literatūroje pradedama analizuoti ir kalbėti apie vienodus – unifikuotus – universitetinių ir neuniversitetinių studijų kokybės vertinimo požymius (skiriasi tik jų struktūrinė specifikacija). Žibėnienė, Targamadžė (2006), išnagrinėjusios universitetinių ir neuniversitetinių studijų programų kokybės vertinimo požymius teigia, jog nėra aiškiai apibrėžti aukštųjų neuniversitetinių ir universitetinių studijų programų vertinamo turinio skirtumai, todėl kyla disharmonija tarp aukštojo mokslo sistemos dalyvių, išryškėja nepakankamas studijų harmonizavimas. Galima kelti prielaidą, kad unifikuotas aukštųjų neuniversitetinių ir universitetinių studijų programų vertinimas ne visai atitinka skirtingą šių dviejų tipų *institucijų misiją*. Labai panašūs vertinimo kriterijai taip pat sukuria prielaidas aukštųjų neuniversitetinių studijų programų priartėjimui prie universitetinių. Rimtas įspėjimas yra užsienio ekspertų išvados, kad Lietuvai reikia apsispręsti, kokios studijų programos turi būti universitetinės, o kokios neuniversitetinės, nes dalis programų labai panašios, nors įgyvendinamos skirtingo tipo aukštosiose mokyklose.

Jucevičienė (1997) apibendrindama sistemos ir institucines permainas pastebėjo, jog Lietuvos aukštajame moksle buvo daugiausiai realizuota JAV aukštojo mokslo modelio idėjų jas adaptuojant, atsižvelgus į šalies dydį, finansinę ir socialinę situaciją, kultūros tradicijas. Taip pat pažymi, jog pasirinkimas tinkamas, nes JAV yra šalis, kurioje aukštasis mokslas prigijo vėliau nei Europoje, todėl ir perėmė iš jos racionalias, pasitvirtinusias realioje praktikoje idėjas, tinkančias dinamiškai, demokratinei visuomenei.

Remiantis Scott (1996) sistemų klasifikacija galima teigti, kad Lietuvos aukštasis mokslas jau perėjo universitetinę bei dualinę sistemas. Jucevičienė (1997) mano, jog 1922–1940 m. dėl Žemės ūkio akademijos ir Veterinarijos akademijos saitų su universitetu buvo ir unifikuotos sistemos užuomazgų.

Žibėnienės (2005) teigimu, Lietuvos aukštajam mokslui būtinai reikalinga binarinė sistema, tačiau pasirinkta sudėtingesnė siekiamybė – jog kolegija būtų mažai kuo žemesnio lygio institucija nei universitetas, nors pripažįstama ryški neuniversitetinių studijų orientacija į praktinę veiklą.

Lietuvoje turint dinamišką – binarinę – aukštojo mokslo sistemą bandoma numatyta jos perspektyvas. Jucevičienė (1997) teigia, jog atsižvelgiant į pasaulines tendencijas Lietuvos aukštasis mokslas neišvengiamai vystysis tuo pačiu keliu: iš binarinės į unifikuotą ir, reikia tikėtis, – į

stratifikuotą. Unifikuota sistema yra efektyvesnė: čia labiau sukoncentruojami intelektualiniai ir materialieji resursai, leidžiantys su tais pačiais finansiniais ištekliais padaryti daugiau ir geriau.

Tačiau Žibėnienės (2005) 10-yje kolegijų atliktų tyrimų duomenys rodo, jog daugiau nei pusė respondentų prieštarautų unifikuotos sistemos atsiradimui ir mano, jog tai neigiamai paveiktų neuniversitetines studijas. Respondentai neigiamą nusistatymą grindė įvairiais motyvais, susijusiais su senomis nuoskaudomis: „universitetai nepalankiai žiūrėjo į kolegijų steigimą“, „sietų kolegijų sunaikinimo“. Kiti respondentai mano, jog netikslinga unifikuota sistema dėl skirtingos specialistų rengimo koncepcijos, dar kiti mano, jog reikėtų pasekti daugeliu Europos šalių pavyzdžiu (Austrija, Belgija, Danija, Norvegija, Suomija ir kt.) ir įvesti profesinį bakalaurą (tai jau yra realizuota nuo 2007 m.).

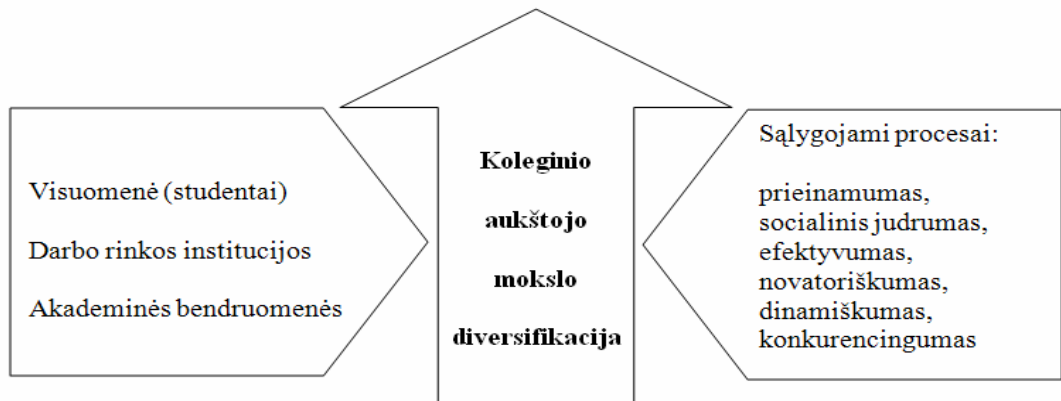
Katiliūtės (2006) manymu, nors ir labai sparčiai keisdamosi, švietimo sistema nespėja prisitaikyti prie kur kas spartesnės darbo rinkos kaitos. Sėkmingiau prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių bei poreikių švietimo sistemai galėtų padėti ugdymo turinio modernizavimas. Modernizavimo priemonės turėtų padėti užmegzti glaudesnę ryšį tarp akademinio ir praktinio mokymosi, sustiprinti kompetencijų ugdymą, išvengti pernelyg didelio specializavimo profesinio rengimo pradžioje, sukurti profesinio orientavimo ir pagalbos sistemą. Pagal visuomenėje susiklosčiusias normas keliami reikalavimai švietimo sistemai nulemia švietimo sistemos specifiką (Gečienė, 2003).

Nepaisant daugelio minėtų ir išryškėjusių problemų, anot Bitino (2003), Žibėnienės (2003, 2005), ryškiausias pastarųjų metų Lietuvos aukštojo mokslo kaitos požymis – spartus neuniversitetinių studijų vystymasis. Atliktos palyginamojo kolegijų savianalizės tyrimo duomenimis, užfiksuota šuoliška pažanga įvairiose srityse. Kolegija viena sparčiausiai tobulėjančių institucijų švietimo sistemoje, atvira bendradarbiavimui, objektyviai vertinant savo galimybes. Kolegijų pažanga taip pat konstatuojama vidiniame ir išoriniame lygmenyse.

1.6.6. Koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos sąlygojami procesai. Tyrimo modelis

Atlikus mokslinės literatūros analizę galima sudaryti tyrimo modelį, kuriame skiriami du pagrindiniai koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos komponentai – visuomenės grupės, kurių poreikiai yra tenkinami, ir procesai, kuriuos sąlygoja koleginio aukštojo mokslo išorinė diversifikacija (5 pav). Dalis modelio remiasi Vught (2008) moksliniais darbais: išskirta trys visuomenės grupės, kurių poreikiai yra tenkinami, ir diversifikacijos sąlygojami socialinio judrumo, efektyvumo, novatoriškumo procesai. Kiti – prieinamumo, dinamiškumo, konkurencingumo – procesai bei juos sudarantys kriterijai išskirti išanalizavus bei apibendrinus Clancy (1997), Gellert, Rau (1992),

Hrabinska (1994), Horta, Huisman, Heitor (2008), Hrubos (2002); Kyvik (2004), Teixeira, Amaral (2001), Rabusikova, Pol (1998), Vukasović (2003), Vught (2008) ir kt. mokslininkų darbus, Europos šalių koleginio aukštojo mokslo diversifikaciją.



5 pav. Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos nauda ir sąlygojami procesai

Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojamus procesus sudaro kriterijai, kurie buvo išskirti išanalizavus ir apibendrinus aukščiau minėtus mokslininkų darbus.

Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojamo *prieinamumo proceso* kriterijai:

- neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijos kelia žemesnius reikalavimus stojantiejiems, taip padidindamos aukštojo mokslo prieigą;
- vakarinių, neakivaizdinių (individualių) studijų formų realizavimas;
- studijas gali pasirinkti skirtingo socialinio sluoksnio bei įvairaus amžiaus studentai – ypač brandaus amžiaus;
- regioninis išdėstymas.

Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojamo *socialinio judrumo (mobilumo) proceso* kriterijai:

- neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijos pagerina galimybes sėkmingai grįžti studijuoti norimu laiku, įgyti naują kvalifikaciją;
- dėl profesinės kvalifikacijos geresnės galimybės įsiliesti į darbo rinką – įsidarbinimas ir greita adaptacija darbo vietoje;

- Bolonijos proceso sąlygojamas kolegijų akademinės bendruomenės bei studentų socialinis mobilumas po Europą ir kitas pasaulio šalis.

Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojamo *efektyvumo proceso* kriterijai:

- neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijose aukštasis išsilavinimas įgyjamas per trumpesnę laikotarpį nei universitetuose;
- naujausių technologijų panaudojimas ugdymo procese, siekiant įgyvendinti Bolonijos procese iškeltą žinių visuomenės ir ekonomikos, mokymosi viso gyvenimą strategijos įgyvendinimą;
- platus į profesinę kvalifikaciją orientuotų programų diapazonas;
- specializacijų įvairovė, lanksčiai reaguojanti į darbo rinkos poreikius;
- aktyvus bendradarbiavimas su socialiniais partneriais;
- mažų specializuotų kolegijų jungimas į daugiadisciplininius centrus;
- steigimas privačių koleginio aukštojo mokslo institucijų, lankstesnių nei valstybinės darbo rinkos poreikiams;
- mažesni finansiniai ištekliai.

Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojamo *novacijų diegimo proceso* kriterijai:

- nuotolinis mokymas;
- paslaugos įmonėms – konsultacinės, tyrimų, mokymų ir pan.;
- glaudus bendradarbiavimas su darbo rinkos institucijomis;
- eksperimentinė veikla.

Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojamo *dinamiškumo proceso* kriterijai:

- dinamiškas aukštojo mokslo sistemų vystymasis (nepriklausomai nuo vyriausybės politikos), kuris sąlygoja struktūrines bei funkcines permainas;
- atliekamų taikomųjų tyrimų lygio augimas;
- laipsnių skaičiaus augimas – kolegijose be profesinio bakalauro kai kuriose Europos šalyse teikiami profesinio magistro, profesinio daktaro laipsniai;
- stebimos koleginio aukštojo mokslo institucijose akademinės tėkmės tendencijos, kurios veda link struktūrinio vienodėjimo.

Koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos sąlygojamo *konkurencingumo proceso* kriterijai:

- koleginio aukštojo mokslo institucijų prestižo siekimas;
- konkurencija tarp aukštųjų mokyklų.

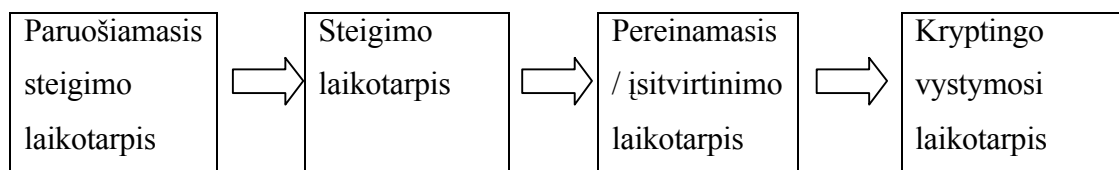
Atsižvelgus į išskirtas socialines grupes ir išorinės diversifikacijos sąlygojamus procesus sudarytas tyrimo modelis taikomas atliekant du kokybinius ir kiekybinių tyrimus. Toks pasirinkimas sudaro galimybę palyginti atskirų tiriamųjų grupių gautus tyrimo rezultatus.

2. KOLEGINIO AUKŠTOJO MOKSLO DOKUMENTŲ ANALIZĖ

Dokumentų analizės objektas yra koleginių aukštojo mokslo sektorių reglamentuojantys dokumentai nuo 1999 m. iki 2010 m. – siekiama palyginti, kokį koleginių sektorių buvo bandoma kurti ir koks jis formuojamas po dešimties veiklos metų. Nagrinėjami dokumentai yra suskirstyti laikotarpiais, fiksuojančiais tam tikrus kolegijų raidos etapus, be to, atskirai aptariamose probleminėse ir daugiausia diskusijų keliančiose srityse, kurios ryškėja dėl tam tikrų teisės aktų nesuderinamumo, kylančių interpretacijų dokumentuose lyginant su Baltojoje knygoje (1999) suformuotomis neuniversitetinio aukštojo mokslo koncepcijomis (išskirti kolegijų ir universitetų skirtumai, kurie palaipsniui nyksta).

2.1. Koleginio aukštojo mokslo vystymosi laikotarpiai

Analizuojant dokumentus, reglamentuojančius kolegijų veiklą nuo įkūrimo iki 2010 m., skiriami keturi koleginio aukštojo mokslo vystymosi laikotarpiai (6 pav.):



6 pav. Koleginio aukštojo mokslo vystymosi laikotarpiai

Apibrėžti tikslias laikotarpių ribas yra sudėtinga, kadangi atsižvelgtina į dažnai skirtingą koleginio aukštojo mokslo institucijų individualų vystymąsi. Tiksliausiai galima būtų nurodyti tik paruošiamojo (iki 2000 m.) ir kolegijų steigimo (pagrindinis kolegijų tinklas suformuotas nuo 2000 m. iki 2003 m.) laikotarpių ribas. Paruošiamuoju steigimo laikotarpiu buvo išanalizuota Europos neuniversitetinio aukštojo mokslo patirtis, priimti pirmieji teisės aktai, reglamentuojantys aukštesniųjų mokyklų reorganizavimą į kolegijas, neuniversitetinių studijų programų sudarymo tvarkos ir pan. Kai kurių dokumentų (pavyzdžiui, Nuosekliųjų studijų programų nuostatai (2000); Neuniversitetinių studijų programų sudarymo tvarka (2000)) negalima būtų griežtai skirti konkrečiam minimam laikotarpiui: nors pagal tvirtinimo datą jie skirtini steigimo laikotarpiui, tačiau pagal turinį jie priklauso paruošiamajam laikotarpiui.

Paruošiamasis ir kolegijų steigimo laikotarpiai (1999–2003 m.)

Reformuojant aukštąjį mokslą bei kuriant binarinę sistemą buvo remtasi ekonomiškai išsivysčiusių Europos šalių patirtimi, o pagrindinės aukštojo mokslo reformos gairės suformuotos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos išleistame leidinyje „Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga“ (1999). Jo įvade yra pabrėžiama, jog Aukštojo mokslo baltoji knyga atsirado talkinant ES PHARE programos ekspertams, susisteminant geriausią Vakarų Europos aukštojo mokslo raidos patirtį. Nors pirmosios rekomendacijos steigti aukštojo neuniversitetinio mokslo institucijas buvo pateiktos leidinyje „Baltoji knyga: profesinis rengimas“ (1999 m.), tačiau „Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga“ (1999) tapo pagrindu kuriant aukštojo neuniversitetinio mokslo sektorių.

Aukštojo neuniversitetinio sektoriaus steigimo pradžia sietina su 1999 m. Lietuvos prisijungimu prie Bolonijos proceso ir siekiu integruotis į Europos aukštojo mokslo erdvę, tačiau strategiškai planuota kolegijų kūrimo pradžia laikytina nuo 1991 m. įkūrus aukštesniąsias mokyklas: „Per praėjusį laikotarpį sukurtos 3 metų trukmės studijų programos, pagal kurias studijuoja baigusieji vidurines mokyklas, atestuojami dėstytojai, įgyvendinama plati jų kvalifikacijos tobulinimo programa, inicijuojama dėstymo metodikų kaita, rengiama studijoms būtina mokomoji medžiaga, modernizuojama materialinė mokyklų bazė“ (Pasirengimo steigti kolegijas nuostatos, 1999). Steigiant kolegijas Europos Tarybos ekspertai teigiamai įvertino principinius kolegijų steigimą ir veiklą reglamentuojančius straipsnius, kurie tapo Aukštojo mokslo įstatymo (2000) sudėtinėmis dalimis.

Kolegijų pasirengimo ir steigimo laikotarpio dokumentų blokas yra gana išsamus (Pasirengimo steigti kolegijas nuostatos (1999); Aukštųjų mokyklų steigimo tvarka (2000); Institucijų pasirengimo vykdyti neuniversitetines studijas vertinimo tvarka (2000); Nuosekliųjų studijų programų nuostatai (2000); Neuniversitetinių studijų programų sudarymo tvarka (2000)), teisės aktai papildantys vieną kitą, tad per vienerius metus (1999–2000) geriausiai įvertintos aukštesniosios mokyklos buvo perorganizuotos į pirmąsias regionines kolegijas, kurios pradėjo veiklą nuo 2000 m. rugsėjo 1 d. Įvykusi aukštojo mokslo struktūrinė kaita – koleginio sektoriaus įkūrimas – leido aukštajam mokslui lanksčiau ir atviriau reaguoti į visuomenės poreikius.

Vykdamas aukštesniųjų mokyklų atranką tapti kolegijomis Pasirengimo steigti kolegijas nuostatose (1999) buvo išskirti 9 steigimo kriterijai:

- *kolegijų tinklo struktūra;*
- *dydis* (valstybinė mokymo institucija arba tokių institucijų grupė privalo turėti ne mažiau kaip 800 studentų. Be to, privalu įrodyti, kad šis skaičius pereinau į laikotarpį dides. Nevalstybinėms aukštesniosioms mokykloms minimalaus studentų skaičiaus apribojimai netaikomi. Baltojoje knygoje (1999) buvo nustatyta 1000 studentų minimali riba.);

- *studijų kryptys* (ne mažiau kaip 2 neuniversitetinių studijų kryptys (pagal Lietuvos švietimo klasifikaciją). Pereinamojo laikotarpio metu krypčių skaičius turi išaugti ir būti ne mažesnis kaip trys. Nevalstybinėms mokykloms studijų krypčių skaičius steigimo metu neribojamas);
- *studijų programos* (Studijų programos turi atitikti Neuniversitetinių studijų programų rengimo nuostatose išdėstytus reikalavimus. Studijų programa turi būti aktuali regionui arba šaliai. Mokymo institucija privalo pateikti vertinti ne mažiau kaip pusę tuo metu mokykloje įgyvendinamų programų);
- *studijų organizavimas* (Taikomos įvairios studijų. Studijos organizuojamos remiantis savarankišku studentų darbu, taikomi aktyvaus darbo metodai. Mokymo institucijos materialinė bazė laiduoja studijų programose numatytų reikalavimų vykdymą. Studentams sudaromos galimybės naudotis informacinėmis technologijomis ne tik paskaitų metu, bet ir po jų. Ypač daug dėmesio skiriama organizuoti studentų praktikas. Studentams padedama susirasti praktikų vietas, darbo vietose organizuojami seminarai praktikų vadovams.);
- *dėstytojai* (Minimalus reikalavimas dėstytojams – magistro laipsnis arba jį atitinkantis aukštasis išsilavinimas. Visiems dėstytojams būtinas pedagoginis pasirengimas. Jie *privalo dirbti metodinį darbą arba atlikti edukologinius arba dėstomos srities tyrimus*, skelbti jų rezultatus. Kolegijų steigimo laikotarpiu pirmenybė dėstyti neuniversitetinių aukštųjų studijų programose teikiama aukštesniųjų mokyklų dėstytojams, jeigu jų kvalifikacija atitinka studijų programos reikalavimus. Kolegijos steigimo plane pateikiama jos personalo kvalifikacijos tobulinimo programa.);
- *ryšiai su kitomis mokymo institucijomis* (Aukštesniosios mokyklos, tapusios kolegijomis, studijų programų turinį ir tolesnio bendradarbiavimo aspektus aptaria su analogiškos krypties universitetų katedromis. Rekomenduojama palaikyti ryšius su profesinėmis mokyklomis ir technologinio profilio gimnazijomis.);
- *tarptautinis bendradarbiavimas* (Mokykla, pretenduojanti tapti kolegija, turi aktyviai bendradarbiauti su ES šalių mokymo institucijomis. Privalumu laikomas gebėjimas priimti studentus ir dėstytojus iš užsienio, skaityti paskaitas anglų arba kitomis ES valstybių kalbomis.);
- *studijų kokybės laidavimas* (Mokykloje, pretenduojančioje tapti kolegija, būtina numatyti priemones moderniai vidinės kokybės laidavimo sistemai sukurti. Steigimo laikotarpiu mokykla pretendentė privalo įrodyti, kad ji turi strateginius veiklos planus, nuolat analizuoja įvairius veiklos aspektus, nustato silpnąsias vietas, taiko priemones trūkumams ištaisyti.)

Taigi parengiamajame neuniversitetinio aukštojo mokslo sektoriaus kūrimo etape buvo nustatyti minimalūs reikalavimai aukštesniosioms mokykloms, pretenduojančioms tapti kolegijomis. Be to,

Aukštojo mokslo įstatymo (2000) 14 straipsnio 2 ir 4 punktais, Aukštųjų mokyklų steigimo tvarka (2000) nustatyti žemesni nei universitetų kolegijų steigimo reikalavimai: valstybinė kolegija steigiama Lietuvos Respublikos Vyriausybės Švietimo ir mokslo ministerijos teikimu. Tai rodo vyriausybės siekį plėsti Lietuvos aukštojo mokslo institucijų tinklą papildant jį kolegijomis, kurios turėtų pagerinti aukštojo mokslo prieinamumą bei sutaupyti finansinių lėšų rengiant aukštos kvalifikacijos specialistus, tenkinančius šalies ūkio poreikius.

Vėlesniuose dokumentuose (pavyzdžiui, Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenys, 2000) buvo kritikuojamas ne tik optimizavimo procesas, kuris sąlygojo skirtingų profilių aukštesniųjų mokyklų jungimą į kolegijas, bet ir kai kurios liberalesnės kolegijų steigimo tendencijos. Tai daryta be pagrindo, kadangi kolegijų kūrimas buvo skatintinas ne tik Vyriausybės ar dėl visuomenės poreikių tenkinimo, sparčių šalies ūkio, technologijų pokyčių, bet ir dėl Europoje vykstančių aukštojo mokslo, į kurią integruojama ir Lietuvos aukštojo mokslo sistema, vystymosi tendencijų. Keliant aukštesnius reikalavimus užtruktų kolegijų steigimo procesai, tad taupant laiką greitai vykdomas aukštesniųjų mokyklų reorganizavimas numatant, kad po pereinamojo 3–5 laikotarpio bus vykdoma kolegijų akreditacija. Tai pakankamas laiko tarpas taisyti ir tobulinti įvairius veiklos procesus remiantis Bolonijos proceso reikalavimais bei atsižvelgiant į Europos šalių aukštojo neuniversitetinio mokslo sektoriaus raidos tendencijas.

Aukštojo mokslo įstatymo (2000) pagrindas yra Lietuvos aukštojo mokslo Baltoji knyga (1999). Tad kolegijų paskirtis, veiklos raida apibrėžiama nuosekliai, nenutolstant nuo Baltojoje knygoje iškeltų koncepcijų (AMĮ, 7 straipsnis 2 punktas). Kolegijos kuriamos kaip autonomiškos, lygiavertės universitetams aukštojo mokslo institucijos. Jų steigimas patikėtas Lietuvos Respublikos Vyriausybei Švietimo ministerijos teikimu, o ne Seimui Vyriausybės teikimu, kaip universitetų, taigi tai įrodo Vyriausybės siekį supaprastinta tvarka diversifikuoti aukštąjį mokslą, priartinti jį prie Europos švietimo sistemų (14 straipsnis 1, 2 punktai).

Analizuojant Pasirengimo steigti kolegijas nuostatas (1999) matoma aiški tendencija Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje turėti privačių kolegijų, kadangi kolegijų tinklo struktūros, dydžio (minimalaus studentų skaičiaus), studijų kryptių kriterijuose taikomos išimtys siekiant steigti privačias neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijas. Tai sudaro prielaidas diversifikuoti neuniversitetinį aukštojo mokslo sektorių turint dviejų tipų – valstybines ir privačias – kolegijas, kurios ne tik skatina konkurencingumą, bet ir labiau tenkina visuomenės poreikius siekiant aukštojo mokslo. Paruošiamuoju steigimo laikotarpiu skatinama aukštųjų mokyklų diversifikacija: „*Ivairinti aukštųjų mokyklų ir studijų sistemą: papildyti aukštojo mokslo sistemą neuniversitetinių studijų sektoriumi; patikslinti*

nevalstybinių aukštųjų mokyklų steigimo sąlygas ir procedūrą; sukurti lankstesnę ir įvairesnę studijų sistemą įvairių amžiaus grupių žmonėms.“ (Baltoji knyga, 1999).

Kolegijų steigimo procesas rėmėsi pirmiausia regioniško, optimizavimo principais, kurie yra tiek finansinio, tiek intelektualinio efektyvumo (naudojama esama aukštesniųjų mokyklų materialinė bazė, intelektualinis potencialas) pagrindas, visų antra, laikomasi daugiašališkumo (specialistų rengimas daugeliui ūkio šakų) principo, leidžiančio neuniversitetinio aukštojo mokslo studijų absolventams kuo labiau prisitaikyti prie šalies darbo rinkos institucijų poreikių tenkinimo.

Vienas iš pagrindinių kuriamo neuniversitetinio aukštojo mokslo tikslų yra pagerinti aukštojo mokslo prieinamumą – kuo daugiau asmenų galėtų įgyti visavertį „šiuolaikinį mokslo ir technologijos lygį atitinkantį“ aukštąjį išsilavinimą. Baltojoje knygoje (1999) pabrėžiama, kad tai padėtų universitetinėms bei neuniversitetinėms studijoms įgyti naujų skiriamųjų bruožų. Prieinamumo rodiklių gerinti siekiama remiantis ne tik regioniško principu, kuris būtinas kolegijoms, bet ir skatinant, diegiant novatoriškas priemones – naudojant distancinį mokymą, kurio svarba taip pat akcentuojama Baltojoje knygoje (1999).

Nors pirmosios kolegijos buvo įsteigtos 2000 m., tačiau tik po dvejų metų Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Lietuvos valstybinių kolegijų tinklo formavimo principus ir planą (2002), kuriame paskutinių kolegijų steigimas numatytas iki 2006 m. Toks pavėluotas teisės aktų priėmimas dažnai yra ne tik akivaizdi kliūtis vystyti darnią koleginio sektoriaus plėtotę, bet ir atrodo netikslus, kadangi faktiškai po mėnesio jau priimtas kitas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinių Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos, Kauno technikos, Klaipėdos verslo ir technologijų, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus statybos ir dizaino, Vilniaus technikos ir Žemaitijos kolegijų steigimo“ (2002). Vadovaujantis minimu nutarimu veiklą pradeda kolegijos, kurių steigimas Lietuvos valstybinių kolegijų tinklo formavimo principuose ir plane (2002) numatytas iki 2004 m. Akcentuotina, kad taip buvo baigtas formuoti kolegijų tinklas Lietuvoje, o kitos numatytos koleginio aukštojo mokslo institucijos – Vidaus reikalų kolegija ir Religijos studijų kolegija – taip ir nebuvo įkurtos. Kitų (Mažeikių ir Tauragės), numatytų kurti iki 2006 m., kolegijų steigimas buvo panaikintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1293.

Neuniversitetinio aukštojo mokslo sektoriaus kūrimosi laikotarpiu Aukštojo mokslo įstatyme (2000) kolegijoms buvo suteikta galimybė realizuoti universitetines studijų programas įvykdžius tam tikrus reikalavimus. Tai apibrėžta 7 straipsnio 4 punkte: „Į kolegijų studijų programas gali būti įtraukiamos su universitetais suderintos studijų programos (moduliai), atitinkančios universitetines pagrindines studijas. Vyriausybės nustatyta tvarka kolegijai gali būti suteikta teisė organizuoti tam tikros krypties universitetines pagrindines studijas. Šiuo atveju ne mažiau kaip pusę studijų programų

apimties turi dėstyti mokslininkai ir (ar) pripažinti menininkai.“ Reikalavimas turėti atitinkamą skaičių mokslininkų stabdė kolegijose universitetinių programų registravimą ir vykdymą, tačiau dažna kolegijų akademinė bendruomenė turėjo tokių ambicijų. Tuo labiau, kad ir Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000) taip pat buvo akcentuojama apie kolegijų galimybę organizuoti universitetines studijas, be to, teigiama, kad „Universitetuose taip pat atsiras neuniversitetinių studijų programų. Savo ruožtu miestuose, kuriuose nėra universitetų, atskiros universitetinių studijų programos galėtų būti realizuojamos kolegijose, joms bendradarbiaujant su universitetais.“ Kalbama apie vientisos integruotos studijų sistemos kūrimą, „kurioje susiderintų, bet nesiunifikuotų skirtingos savo tikslais, programomis ir metodais universitetinės ir neuniversitetinės aukštojo mokslo studijos“, jos darnią plėtotę, tačiau aukščiau numatyti dalykai lėmė, kad kolegijos tik įsikūrusios jau siekė turėti ir pačios vykdyti universitetines programas.

Kūrimosi etape buvo siekiama didelės kolegijų kontrolės vis pabrėžiant (Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenys, 2000) jų būtiną priklausomybę (kartais traktuojant kaip bendradarbiavimą) nuo universitetų. „Universitetai galėtų pasinaudoti Aukštojo mokslo įstatymo 14 str. nuostata, leidžiančia jiems kartu su Švietimo ir mokslo ministerija inicijuoti valstybinės kolegijos steigimą ir prisidėti prie glaudesnio bendradarbiavimo su kolegijomis.“ Tai rodo siekį nesuteikti visiško savarankiškumo kolegijoms įsteigiant jas kaip universiteto padalinius.

Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000) teigiama, kad esant didelei specialistų paklausai gali būti sudaroma galimybė tokius pačius specialistus rengti ir universitetuose (su platesniu teoriniu parengimu), ir kolegijose. Tačiau toks sprendimas nėra tinkamas, kadangi, pirmiausia, pamiřtama, kad yra skirtingi šių dviejų institucijų studentų rengimo tikslai, be to, kolegijose studijos baigiamos per trumpesnę laiką.

Nuolat pabrėžiamas universitetų bendradarbiavimas su kolegijomis (dėl tinkamo teorinių dalykų dėstyto užtikrinimo, pasikeitimo atstovais akademinio valdymo organuose ir pan.) tarsi suvaržo kolegijų laisvę, formuojama nuomonė, kad jos pačios savarankiškai negali vykdyti ir vystyti įvairių veiklų. Tokie siekiai gali reikšti konkurencijos baimę: kolegijos savarankiškai veikdamos gali pasiekti aukštą veiklos lygį, pakelti savo prestižą visuomenėje ir tapti lygiavertėmis universitetų konkurentėmis.

Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000), Lietuvos valstybinių kolegijų tinklo formavimo principuose ir plane (2002) formuojamos kolegijų ir universitetų bendradarbiavimo nuostatos, tačiau Želvy, Žilinskaitė (2003), analizavę aukštojo mokslo reformą Lietuvoje, teigia, jog viena iš problemų yra dermės stoka tarp universitetų ir kolegijų: toli gražu ne visi

universitetai pripažįsta kolegijose įgytą išsilavinimą, tad norintis tęsti studijas universitete kolegijos absolventas kartais priverstas kartoti jau išklausytus kursus.

Visgi kolegijose ir universitetuose turėtų būti vykdomos jų tipą atitinkančios studijų programos – taip ryškėja skirtumai ir aukštasis mokslas juda diversifikuotos sistemos, tenkinančios daugumos visuomenės lūkesčius, o ne struktūrinio izomorfizmo linkme.

Pereinamasis / įsitvirtinimo laikotarpis

Pereinamojo / įsitvirtinimo laikotarpio ribas nusakyti yra problemiška: pirmosios keturios valstybinės (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 1000 „Dėl valstybinių Alytaus, Kauno, Utenos ir Vilniaus kolegijų steigimo“) ir trys nevalstybinės (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 1001 „Dėl licencijos steigti nevalstybines Kauno verslo, Vilniaus kooperacijos ir Vilniaus vadybos kolegijas suteikimo“) kolegijos veiklą pradėjo nuo 2000 m. rugsėjo 1 d., kitų steigimas vyko iki 2003 m. Tad vienoms koleginių aukštojo mokslo institucijoms pradėjus vykdyti neuniversitetinio aukštojo mokslo veiklą, kitos dar tik rengėsi iš aukštesniųjų tapti kolegijomis. Tad galima teigti, kad pereinamasis / įsitvirtinimo veiklos periodas kolegijoms prasidėjo ne vienu metu: kiekvienai skirtingai tai truko nuo jų įsteigimo iki pirmosios išorinės akreditacijos (ir trumpą laiką jau įvykus įvertinimui, 2003–2006 m.), kurią vykdant buvo nustatyti kokybės ir tobulintinos veiklos kriterijai.

Pereinamuoju laikotarpiu kolegijų akademinė bendruomenė turėjo sustiprinti savo poziciją visuomenėje, tarp darbo rinkos institucijų, pagerinti veiklos rodiklius, padidinti studentų skaičių, kuris ir rodo augantį pasitikėjimą bei koleginių studijų programų paklausą. Šis laikotarpis nėra gausus kolegijų veiklą reglamentuojančių dokumentų, dauguma susiję su įvairiais kokybės parametrais (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-1911 „Dėl Studijų programų akreditavimo tvarkos aprašo“ ir kt.), kurie nėra šios dokumentų analizės objektas. Tačiau akcentuoti kokybės rodikliai, kuriais remiantis buvo atliekamas kolegijų veiklos vertinimas.

Remiantis Kolegijų veiklos kokybės vertinimo tvarkos aprašu (2004) pagal nustatytus kokybės kriterijus buvo vertinamos devynios kolegijų sritys: *valdymas; studijų planavimas ir įgyvendinimas; mokslo taikomieji tyrimai ir ryšiai su partneriais Lietuvoje; tarptautiniai ryšiai; materialieji ir finansiniai ištekliai; personalas; vidinė veiklos kokybės užtikrinimo sistema; studijų pasiekimų vertinimo sistema; rengiamų specialistų paklausa*. Nors vykdant aukštesniųjų mokyklų atranką tapti kolegijomis Pasirengimo steigti kolegijas nuostatose (1999) taip pat buvo išskirti 9 steigimo kriterijai (*kolegijų tinklo struktūra; dydis; studijų kryptys, studijų programos; studijų organizavimas; dėstytojai;*

ryšiai su kitomis mokymo institucijomis; tarptautinis bendradarbiavimas; studijų kokybės laidavimas), tačiau vykdant išorinę kolegijų kokybę vertinamos ir kitos svarbios aukštojo mokslo institucijų sritys, pavyzdžiui, *mokslo taikomieji tyrimai ir ryšiai su partneriais Lietuvoje, rengiamų specialistų paklausa, materialieji ir finansiniai ištekliai*. Apibendrintai galima teigti, kad vertinimo metu buvo kreipiamas dėmesys į tuos kokybės rodiklius, kurie kolegijų steigimo pradžioje buvo teigiamai įvertinti avansu, iškeliant tikslą juos tobulinti ateityje.

Kryptingo vystymosi laikotarpis (inspiruojamas Bolonijos proceso)

Kryptingo vystymosi laikotarpio dokumentų turinį inspiruoja Bolonijos proceso keliami reikalavimai. Bolonijos proceso dokumentuose suponuojama kolegijų ir universitetų lygiavertiškumo dimensija, teigiamai vertinama aukštojo mokslo diversifikacija, kuri labiau atitinka įvairius individualius, akademinis ir darbo rinkos poreikius (2001 m. Prahos, 2003 m. Berlyno komunikatai). Nors Lietuva prie Bolonijos deklaracijos „Europos aukštojo mokslo erdvė“ prisijungė 1999 m., tik įsteigtos kolegijos buvo nepajėgios vykdyti tam tikrų Bolonijos dokumentuose keliamų reikalavimų. Tačiau kolegijos, kaip naujai sukurtos aukštojo mokslo institucijos, iš karto studijų programas tvirtino naudodamos studijų kreditų sistemą. Nuo kolegijų įkūrimo iki 2003 m., kai buvo atlikta pirmoji Bolonijos proceso analizė (Lietuvos kolegijų problemos ir galimybės Bolonijos proceso kontekste, 2003), kolegijų akademinė bendruomenė vykdė tarptautinių ryšių plėtrą, pradėjo planuoti taikomųjų tyrimų veiklą, formavosi veiklos kokybės užtikrinimo principai, kurie rėmėsi „sisteningu studento, dėstytojo, darbo rinkos poreikių bei lūkesčių aiškinimusi, jų suvokimu ir tenkinimu. Pripažįstama, kad nuolatinė kaita bei konkurencinė aplinka veikia kokybės sampratą ir poreikius, skatinančius kolegijas sistemingai tobulinti studijų kokybę ir ieškoti būdų, kaip nustatyti ir tenkinti įvairių bendruomenės narių reikmes.“ (Lietuvos kolegijų problemos ir galimybės, 2003).

Kolegijų akademinė bendruomenė nuolat remiasi Bolonijos proceso dokumentais siekdama įvairių savo kaip aukštojo mokslo institucijos veiklos tobulinimo kryptių, kad galėtų visavertiškai įsiliesti į Europos aukštojo mokslo erdvę.

Pirmiausia pabrėžtina, kad Bolonijos proceso metu priimtuose 2001 m. Prahos, 2003 m. Berlyno, 2005 m. Bergeno komunikatuose (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005) ir ypač 2007 m. Londono komunikate raginama Europos aukštojo mokslo erdvėje tobulinti socialines sąlygas, mažinti socialinę nelygybę, „teikti atitinkamą pagalbą studentams, kurti lankstesnius mokymosi būdus siekiant aukštojo išsilavinimo ir studijuojant, plėsti lygiomis teisėmis pagrįstą dalyvavimą visų lygmenų studijose“ (Londono komunikatas, 2007), tad akcentuotina, kad kolegijos, besivadovaudamos

regioniškumo principu, sudarė visiems gebantiems studijuoti vienodas galimybes įgyti aukštąjį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją.

2003 m. Berlyno komunikate išreiškiamas siekis, kad iki 2005 m. būtų išduodamas diplomo priedėlis, kuris labiau skatintų įdarbinimą, palengvintų akademinį pripažinimą siekiant aukštesnių studijų. Todėl 2004 m. buvo patvirtintos Aukštojo mokslo diplomo priedėlio pildymo taisyklės (2004), kuriomis remiantis buvo pradėti pildyti diplomų priedėliai kolegijų absolventams, o nuo 2006 m. sausio 1 d. išduodami vietoj diplomo priedo kaip neatskiriama diplomo dalis. Vėliau, atsižvelgiant į priimtus naujus teisės aktus ir dėl jų įvykusius koleginio aukštojo mokslo pakitimus (profesinio bakalauro laipsnio teikimas (2007), studijų valandų skaičiavimo ECTS kreditais (2008), termino *koleginės studijos* įtraukimo (2009), dėl reikalavimo aprašyti šalies aukštojo mokslo sistemą (2009)), priedėlyje buvo daryti atitinkami pakeitimai (Žin., 2007, Nr. 31-1147; 2008, Nr. 112-4277; 2009, Nr. 66-2654; 2009, Nr. 149-6675).

Prahos komunikate 2001 m. buvo akcentuojama, kad „bakalauro ir magistro ar jiems prilyginami dviejų ciklų sistemos laipsniai gali būti įgyjami ne tik universitetuose, bet ir kitose aukštojo mokslo institucijose“ (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005), tačiau Lietuvoje kolegijoms tik nuo 2006 m. leista teikti profesinį bakalaurą. Tad vadovaujantis Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo (Žin., 2000, Nr. 27-715; 2006, Nr. 87-3395) 16 straipsnio 3 dalies 2 punktu ir Studijų kokybės vertinimo centro išvadamis nuo 2007 m. sausio 1 d. leista teikti profesinio bakalauro laipsnį – kolegijos tampa panašios struktūros į Europos šalių aukštojo koleginio mokslo institucijas.

Kolegijose vyksta studentų ir akademinės bendruomenės tarptautinis mobilumas, kuris nuolat yra skatinamas ir pabrėžiamas visuose Bolonijos proceso metu priimtuose komunikatuose (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005; Londono komunikatas, 2007). Šis procesas ypač suintensyvėjo po leidimo teikti profesinį bakalaurą, kadangi Lietuvos kolegijų suteikiamas kvalifikacijos laipsnis tapo lengvai palyginamas ir suprantamas kitose Europos šalyse.

Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programa (2008) turėtų dar labiau paskatinti didesnę kolegijų veiklos tarptautiškumo plėtojimą vykdant personalo tobulinimo programas.

Taigi koleginis aukštasis mokslas intensyviai integruojasi į Europos aukštojo mokslo erdvę, tačiau „Bolonijos procesas aukštajame moksle labai dinamiškas, todėl svarbu, kad pagal Bolonijos proceso reikalavimus būtų daromi reikiami politiniai ir teisiniai pakeitimai.“ (Aukštojo mokslo tarptautiškumo..., 2008).

Kryptingo vystymosi laikotarpio procesams priskirtini ir keli kiti dokumentai, kuriuose įteisinti su kolegijomis susiję pakeitimai. Patvirtinus Nevalstybinės aukštosios mokyklos tipo pakeitimo tvarkos aprašą (2006), nevalstybinės kolegijos, įvykdžiusios iškeltus reikalavimus, gali pretenduoti

pakeisti tipą į universitetą. Tokios galimybės suteikimas tik nevalstybinėms kolegijoms, naudojant savo finansinius ir materialinius resursus, rodo, kad įsteigus nevalstybinius universitetus siekiama padidinti konkurenciją valstybiniams universitetams bei taupyti valstybės lėšas. Minėto dokumento 4 punkte sakoma, kad nevalstybinis universitetas, įvykdęs visas reikiamas sąlygas, taip pat gali pretenduoti pakeisti tipą į kolegiją. Taigi Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje yra stiprinama privačių aukštojo mokslo institucijų pozicija.

Patvirtinus Mokslo ir studijų įstatymą (2009), pirmiausia, yra įteisintos terminijos naujovės: neuniversitetinio išsilavinimo sąvoka pakeista į aukštąjį koleginių išsilavinimą (4 strpsn. 2 punktas): „*Aukštasis koleginis išsilavinimas* – išsilavinimas, įgytas Lietuvos aukštosiose mokyklose baigus koleginių studijų programas, pagal kurias suteikiama aukštojo mokslo kvalifikacija, arba teisės aktų nustatyta tvarka pripažintas kaip jam lygiavertis užsienio mokslo ir studijų institucijose įgytas išsilavinimas.“

Antra, Mokslo ir studijų įstatymo (2009) 6 straipsnio 4 punktas ir 97 straipsnis sudaro galimybę nevalstybinėms aukštosioms mokykloms pakeisti savo teisinę formą – tapti privačiais juridiniais asmenimis: „Nevalstybinė aukštoji mokykla yra viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip viešoji įstaiga, arba privatus juridinis asmuo.“ Šie straipsniai paskatino dvi privačias kolegijas pakeisti savo juridinį statusą ir tapti uždarosiomis akcinėmis bendrovėmis.

Taigi skirtinga teisinė kolegijų forma (sietina daugiau su valdymo organizavimu) dar labiau padidina šių institucijų įvairovę Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje.

2.2. Kolegijų ir universitetų pagrindinių skiriamųjų bruožų kaita

Kolegijų ir universitetų misijų skiriamieji bruožai

Aukštojo mokslo Baltojoje knygoje (1999) yra pristatoma išsami kolegijų steigimo problematika ir tolesnio vystymo tendencijos, išryškinant kolegijų ir universitetų funkcijų skirtumus, numatant nuoseklią kaip lygiaverčių aukštųjų mokyklų raidą. Kadangi aukštojo mokslo tikslų įvairovė lemia įvairių tipų aukštųjų mokyklų įvairovę, tad rengiant aukštojo mokslo reformos gaires numatyta skirtinga universitetų bei kolegijų misija (5 lentelė):

5 lentelė. Universitetų ir kolegijų misijos (Baltoji knyga, 1999)

| | UNIVERSITETŲ MISIJA | KOLEGIJŲ MISIJA |
|---|--|--|
| 1 | Sudaryti sąlygas visiems sugebantiems įgyti moksliniais tyrimais grindžiamą, šiuolaikinį | Sudaryti sąlygas visiems sugebantiems įgyti Lietuvos ūkio reikmes ir šiuolaikinį mokslo ir |

| | | |
|---|--|---|
| | mokslo ir technologijos lygį atitinkantį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją | technologijos lygį atitinkantį aukštąjį išsimokslinimą ir profesinę kvalifikaciją |
| 2 | Sudaryti sąlygas toliau tobulinti įgytą išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją visą asmens gyvenimą | Sudaryti tęstinio mokymosi sąlygas, padėti ūkio struktūroms organizuoti darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, ugdyti visuomenės nuostatą mokytis visą gyvenimą |
| 3 | Rengti mokslininkus, stiprinti mokslo ir studijų poveikį Lietuvos ūkiui ir kultūrai bei ugdyti demokratine, pilietinę visuomenę | Kartu su universitetais ir kitomis švietimo įstaigomis ugdyti švietimui ir kultūrai imlią visuomenę, pasirengusią veikti sparčios technologijų kaitos sąlygomis |
| 4 | Ugdyti švietimui ir kultūrai imlią visuomenę, sugebančią efektyviai naudotis mokslo laimėjimais ir konkuruoti aukšto lygio technologijų, gaminių ir paslaugų rinkoje | |
| 5 | Mokslinė, šviečiamąja ir kita kultūrine veikla skatinti pozityvią regionų bei visos valstybės plėtrą | Atlikti regionų plėtrai reikalingus taikomuosius tyrimus ir mokslo bei technologijų plėtros darbus, tapti regionų intelektualinės ir šviečiamosios veiklos centrais |
| 6 | Plėtoti studijas ir mokslinius tyrimus, ugdančius humanitarinę, informacinę ir technologinę kultūrą bei būtinus tarptautinei mokslo ir ūkio kooperacijai | |

Iš numatytų misijų išvelgiami pagrindiniai universitetų ir kolegijų skirtumai: visų pirma, kolegijų veikla labai glaudžiai siejama su šalies ūkio poreikiais (to galima siekti įtraukus profesinių specializuotų dalykų į studijų programas ir bendradarbiaujant su socialiniais partneriais, kurie atstovauja daro rinkos institucijoms), nors kaip ir universitetų turi atitikti šiuolaikinį mokslo ir technologijos lygį. Antra, siekimas užtikrinti tęstinio mokymosi sąlygas, kadangi dėl įvairių globalizacijos procesų, dėl pačių koleginių studijų siauresnio programų diapazono ir trumpesnės trukmės turi būti užtikrinamas darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas ir perkvalifikavimas. Trečia, kolegijoms paliekama mažiau savarankiškumo ugdant švietimui ir kultūrai imlią visuomenę, kadangi akcentuojamas bendradarbiavimo su universitetais ir kitomis švietimo institucijomis principas. Ketvirta, eliminuojama moksliniais tyrimais grindžiama studijų veikla, kadangi prioritetas yra taikomųjų tyrimų, mokslo bei technologijų plėtros darbai reikalingi regionų plėtrai.

Nors buvo numatyti misijų skirtumai, tačiau žemiau nagrinėjamuose dokumentuose yra įvairių interpretacijų, kurios kelia sunkumų užtikrinant tiek kolegijų ir universitetų veiklos dermę, tiek išryškinant jų veiklos skirtumus.

Studijų programų specializacijos² (šakos)

Baltojoje knygoje (1999) pabrėžiamas glaudus universitetų, kolegijų, kitų švietimo institucijų bendradarbiavimas organizuojant studijas. Numatoma, kad kolegijų studentai turėtų per trumpesnę studijų laiką (silpnesnę ir siauresnę teorinį pagrindą) nei universitete įgyti aukštąjį išsilavinimą, pagrįstą profesiniais, konkrečiais darbo įgūdžiais, greitai adaptuotųsi darbo vietoje, be to, absolventams išugdomi gebėjimai, leidžiantys jiems sėkmingai veikti sparčiai kintančių technologijų sąlygomis. Akcentuojama specializacijų būtinybė – tai vienas iš svarbiausių skirtumų nuo universitetų, kadangi specializuotos profesinės studijos padeda suformuoti konkrečius, darbo vietai reikalingus įgūdžius.

Tačiau Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000), kuriose formuojama neuniversitetinio aukštojo mokslo sektoriaus koncepcija, jau yra abejojama siaurų specializacijų būtinybe neuniversitetinių studijų programose. Taigi stebimas atotrūkis nuo Baltojoje knygoje (1999) suformuotų neuniversitetinio aukštojo mokslo studijų programų esmės, iškeltų skirtumų nuo universitetinių studijų, kadangi teigiama, kad „Abejonių kelia ir reikalavimas kiekvienai studijų programai turėti bent dvi specializacijas. Neuniversitetinių studijų tikslas siauresnis negu universitetinių, todėl jas siaurinant ir neleidžiant laisviau formuoti specializacijos dalykų bloko, mažėja būsimų kolegijų absolventų pasirengimas dirbti besikeičiančios rinkos sąlygomis.“ Bandoma eliminuoti vieną iš svarbiausių kolegijų siekių – specializacijų dėka formuoti konkrečius praktinius gebėjimus bei įgūdžius, padedančius kuo greičiau adaptuotis darbo vietoje. Visgi aiški pozicija, kokios turi būti neuniversitetinių studijų programos, ar joms privalu / kiek privalu turėti specializacijų, Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000) nėra išsakyta. Tai rodo, kad dokumentas buvo rašomas ne tiek strategiškai formuojant neuniversitetinį aukštojo mokslo sektorių, kiek apžvelgiant jau išleistus teisės aktus, leidinius, susijusius su neuniversitetiniu aukštojo mokslu, ir išsakant galimas vystymo prielaidas.

Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000) yra akcentuojama glaudaus bendradarbiavimo būtinybė su darbo rinkos institucijomis: „Specializacijas atitinkančias profesines kvalifikacijas ir jų studijų tikslus formuoja programos rengėjas kartu su darbdaviams atstovaujanti organizacija.“ Tačiau nėra suprantama, kodėl kolegijos studijų programų turinį ir bendradarbiavimo aspektus turi aptarti su analogiškos krypties universitetų katedromis. Toks procesas galėtų būti reikalingas ir pateisinamas tik pereinamuoju / įsitvirtinimo laikotarpiu, kitaip kolegijoms gali lemti visišką priklausomybę nuo universitetų ir abiejų studijų tipų – universitetinių ir

² Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatuose (2005) terminas *profesinė specializacija* yra pakeistas į studijų *programos šaka*.

neuniversitetinių – programų unifikavimą, kadangi universitetų akademinė bendruomenė neuniversitetines programas galėtų bandyti orientuoti į universitetinių programų lygį.

Pirmosios neuniversitetinės studijų programos turėjo būti sudaromos remiantis Nuosekliųjų studijų programų nuostatomis (2000), kuriose yra pabrėžiama, kad „Neuniversitetinių studijų programoje turi būti nurodytos įgyjamos darbo rinkos poreikius atitinkančios profesinės kvalifikacijos bei specializacijos.“ Profesinės specializacijos dalykams turėjo būti skiriama ne mažiau kaip 10 kreditų. Atsižvelgiant į tai, kad visa studijų programų apimtis yra 120 kreditų, skirti 10 kreditų yra per mažas ir per siauras studijų dalykų blokas, kuris leistų kolegijų studentams įgyti praktinių gebėjimų.

Po pereinamojo / įsitvirtinimo laikotarpio naujai priimtuose Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatuose (2005), kuriais remiantis rengiamos naujos neuniversitetinių studijų programos, terminas *profesinė specializacija* yra pakeistas į studijų *programos šakos*, kuri yra „kryptinga alternatyvi studijų programos specialiosios (profesinės) dalies dalykų grupė, kurios apimtis ne mažesnė kaip trečdalis šios dalies apimties; šaka gali apimti ir kitų tikslinių dalių dalykus.“ Kokį kreditų skaičių skirti šakoms, paliekama spręsti pačioms kolegijoms, sudarant ir teikiant tvirtinti naujas studijų programas: „specialioji (profesinė) dalis, apimanti dalykus, kurie remiasi studijų pagrindų dalykais ir teikia tos krypties vienos ar kitos pakraipos gilesnes žinias bei gebėjimus, orientuotus į tolesnę tiriamąją ar profesinę veiklą; į šią dalį įeina ir profesinės veiklos praktikos bei baigiamieji darbai; į šią dalį įeina ir šakų dalykai.“ Specialiajai programų daliai skirtina ne mažiau kaip 40 procentų studijų programos apimties. Taigi kolegijos, rengdamos naujas studijų programas, atsižvelgdamos į įvairius su studijų programa susijusius faktorius (atliktus darbo rinkos tyrimus, socialinių partnerių nuomonę, darbdavių išsakytą poreikį, rengiamos studijų programos pobūdį ir pan.) gali padidinti, sumažinti skiriamų programos šakai kreditų skaičių ar visai neformuoti programos šakų. Kolegijose daugėja studijų programų, kuriose nėra išskirtų šakų arba realizuojamos specifinės (šakinės), konkrečios studijų programos, pavyzdžiui, mechatronika, autoelektronikos ir pan. Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatuose (2005) nustatyta procentinė kreditų išraiška kolegijų akademinėi bendruomenei sudaro didesnes galimybes studijų programas pritaikyti prie regiono darbo rinkos poreikių.

Taikomųjų tyrimų ir kolegijų akademinio personalo problematika

Baltojoje knygoje (1999) suformuluotoje kolegijų misijoje akcentuojama, kad kolegijose taikomieji tyrimai vykdomi atsižvelgiant į regiono plėtros poreikius. Ši veikla reikalauja ne tik abipusio glaudaus kolegijų akademinės bendruomenės ir darbdavių bendradarbiavimo, bet ir poreikio iš pačių darbo rinkos institucijų.

Kolegijos kūrimosi pradžioje yra nepajėgios vykdyti taikomųjų tyrimų ne tik dėl mokslininkų stygiaus, bet ir, kaip teigiama Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000), dėl pakankamai nesuformuotos mokslinių tyrimų bazės. Tai traktuojamas kaip antrojo, kolegijų stiprinimo, etapo uždavinys. Tačiau analizuojant toliau minimą dokumentą jau yra pabrėžiama, kad kolegijose turi vykti mokslinė veikla, o dėstytojams nustatyti minimalūs mokslinės kvalifikacijos reikalavimai. Taigi net tame pačiame dokumente nesilaikoma nuoseklumo principo. Kolegijoms yra keliamas sunkus uždavinys – jos turi turėti tiek mokslinį, tiek profesinę-praktinę patirtį turintį personalą.

Aukštojo mokslo įstatyme (2000) yra apibrėžiama aukštųjų mokyklų mokslinė veikla (35 straipsnis 1 punktą): „Fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai, taikomoji mokslinė veikla aukštosiose mokyklose turi suteikti studentams mokslinio tyrimo metodologijos įgūdžių, kelti aukštosios mokyklos dėstytojų ir mokslo darbuotojų profesinę kvalifikaciją, sudaryti sąlygas dėstomus dalykus nuolat papildyti naujausiomis mokslo ir praktinėmis žiniomis.“ Tačiau jau nuo 36 straipsnio detaliau reglamentuojama tik universitetų mokslinė veikla niekur toliau neminint kolegijų mokslinės taikomosios veiklos. Galima teigti, kad iš kolegijų jų kūrimosi pradžioje nereikalauta vykdyti taikomųjų tyrimų, suteiktas laikas tobulėti ir įsitvirtinti aukštojo mokslo sistemoje. Antra vertus, gal tiesiog patiems aukštojo mokslo politikos strategams nėra iki galo aišku, kas ir kiek gi turi būti vykdoma kolegijose, ir tiesiog laukiama, kuria linkme jos pačios pasuks.

Kadangi Aukštojo mokslo įstatymas (2000) rengtas remiantis Lietuvos aukštojo mokslo Baltojoje knygoje (1999) numatyta kolegijų paskirtimi, tad įstatymiškai įteisinta aukštųjų mokyklų galimybė (nedetalizuojama, tad teigtina, kad abiejų tipų institucijų) (35 straipsnis 2 punktą) „atlikti mokslinius tyrimus ir verstis taikomąja moksline veikla pagal sutartis su Lietuvos ir užsienio fiziniiais ir juridiniiais asmenimis, taip pat dalyvauti tarptautinėse ir užsienio šalių tyrimų programose.“ Taip yra skatinama ir pačių aukštųjų mokyklų galimybė gauti papildomų finansinių lėšų.

Steigiant neuniversitetinį aukštąjį mokslo sektorių dokumentuose, teisės aktuose dažnai formuojama nuomonė, kelianti abejonių dėl kolegijų pajėgumo savarankiškai vykdyti aukštojo mokslo studijas. Baltojoje knygoje (1999), Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000) pabrėžiamas būtinas kolegijų bendradarbiavimas su universitetais dėl tinkamo teorinių dalykų dėstymo užtikrinimo. Atsižvelgiant į tai suponuojama mintis, kad „kolegijoms profesorių ir docentų darbo vietų reikės mažiau (jeigu apskritai reikės) visų pirma dėl to, kad moksliniai tyrimai šiose aukštosiose mokyklose bus atliekami daugiausia tik pagal papildomas užduotis bei sutartis ir beveik visas pagrindinis pedagoginio personalo (sudarytų daugiausia iš dėstytojų (lektorių) ir asistentų) laikas bus skiriamas tik dėstyti ir dirbti metodinį darbą. Todėl bus didesnis

auditorinis krūvis <...> Be to, neuniversitetinių studijų programose bus mažiau teorinių dalykų, kuriuos dėstyti būtini mokslininkai“. Tačiau kolegijos siekdamos išlikti savarankiškos bei vykdyti taikomuosius tyrimus siekia, kad tarp jų pedagoginio personalo būtų kuo daugiau savų mokslininkų. Suformuotas mokslinis pedagoginis potencialas yra ne tik reikalingas atlikti taikomuosius tyrimus, bet ir kelti kolegijų prestižą.

Lyginant su Baltojoje knygoje (1999) ir tolesnėmis analizėmis iškeltais reikalavimais kolegijoms dėl dėstytojų personalo kvalifikacijų matyti jau daromos interpretacijos ir bandymas unifikuoti kolegijų ir universitetų veiklą pobūdį, o ne ieškoti skirtumų. Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000) nuolat pabrėžiama dėl keliamų per mažų reikalavimų kolegijų dėstytojams, dėl nenustatyto minimalaus mokslininkų skaičiaus ar jų mokslinės veiklos steigiamose kolegijose. Be to, pastarajame dokumente kritikuojamas Neuniversitetinių studijų programų rengimo nuostatuose (2000) išdėstytas teiginys, kad „Kolegijų steigimo laikotarpiu pirmenybė dėstyti neuniversitetinių aukštųjų studijų programose teikiama aukštesniųjų mokyklų dėstytojams..., kuri akivaizdžiai diskriminuoja mokslinius laipsnius turinčius universitetų ar mokslo institutų darbuotojus, galinčius ateiti dirbti į kolegijas.“ Taigi norima pabrėžti, kad kolegijose gali dėstyti universitetų dėstytojai mokslininkai, tačiau taip būtų tolstama nuo kolegijų paskirties – praktinio studentų rengimo. Dauguma aukštesniųjų mokyklų dėstytojų turėjo praktinį-metodinį dėstyimo pagrindą. Jeigu būtų atsižvelgta į minėtą situaciją, tai vėl gi būtų einama prie abiejų institucijų tipų unifikavimo.

Nors kolegijų akademinė bendruomenė turėtų atlikti tik taikomuosius tyrimus, tačiau nepamirštinamas mokslo ir studijų vienovės principas, skiriantis aukštąjį mokslą nuo kitų švietimo posistemių. Baltojoje knygoje (1999) akcentuojama, kad „Mokslo ir studijų vienovės principas pasireikštų per teorinius dalykus, kuriuos remdamiesi moksliniu pagrindu dėstyti atitinkamos krypties mokslininkai.“ Aukštojo mokslo įstatyme (2000), Nuosekliųjų studijų programų nuostatuose (2000) yra nustatyti tik bendri reikalavimai kolegijų dėstytojams – „daugiau kaip pusė dėstytojų turi turėti ne mažiau kaip 3 metų praktinio darbo dėstomo dalyko srityje patirtį. Dalykus, kuriuos kolegijose turi dėstyti mokslo laipsnį turintys dėstytojai, nustato studijų kryptių reglamentai“. Tačiau pirmieji studijų kryptių reglamentai buvo patvirtinti tik 2004 m., tad visą ketverių metų laikotarpį iki galo nebuvo aišku, kiek ir kokių mokslininkų turi sudaryti kolegijų akademinį personalą. Tik patvirtinus naujus Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatus (2005) yra nurodyta, kad „Ne mažiau kaip 10 procentų studijų pagrindų dalies apimties turi dėstyti dėstytojai, turintys mokslo laipsnį arba pripažinti menininkai (dėstantieji meno dalykus).“ Tokia apibrėžtis rodo, kad

kolegijų akademinės bendruomenės tikslas yra orientuotis į praktinių studentų gebėjimų formavimą bei taikomųjų, o ne fundamentaliųjų tyrimų atlikimą.

Baltojoje knygoje (1999), Aukštojo mokslo įstatyme (2000) kaip vienas iš universitetų ir kolegijų skirtumų, yra neuniversitetinių studijų orientavimas į praktinę veiklą (2 straipsnis 13 punktas): „Neuniversitetinės studijos – vienos pakopos, į praktinę veiklą orientuotos profesinės studijos aukštojoje mokykloje, sudarančios sąlygas įgyti taikomaisiais moksliniais tyrimais ir (ar) taikomąja moksline veikla grindžiamą profesinę kvalifikaciją.“ Taigi Aukštojo mokslo įstatyme (2000) paisoma aukštojo mokslo principų ir akcentuojama, kad neuniversitetinės aukštojo mokslo studijos turėtų būti grindžiamos taikomaisiais tyrimais. Jeigu Baltojoje knygoje (1999) ši veikla numatoma vykdyti kartu su universitetų mokslininkais, bendradarbiaujančiais su kolegijomis, tai Aukštojo mokslo įstatyme (2000) kolegijoms suteikiamas savarankiškumas.

Aukštojo mokslo įstatyme (2000) tiksliau apibrėžta mokslininkų veikla aukštojo mokslo institucijose (28 straipsnis, 2 punktas): „Dėstytojai, turintys mokslo laipsnį, be pedagoginio darbo, turi dalyvauti moksliniuose tyrimuose ir (ar) taikomojoje mokslinėje veikloje, taip pat metodinėje veikloje; meno studijų dėstytojai – mokslinėje ir (ar) profesionalioje meninėje, taip pat metodinėje veikloje.“ Vadinasi, mokslinę veiklą vykdo mokslininkai, o kolegijoms mokslininkų skaičius įstatyme yra nustatytas labai neapibrėžtai: „Kolegijos turi turėti akademinį ir profesinį personalą savo tikslams įgyvendinti. Daugiau kaip pusė dėstytojų turi turėti ne mažiau kaip 3 metų praktinio darbo dėstomo dalyko srityje patirtį. Dalykus, kuriuos kolegijose turi dėstyti mokslo laipsnį turintys dėstytojai, nustato studijų kryptių reglamentai.“ (7 straipsnis 6 punktas). Siekiant, kad kolegijose vyktų mokslinė taikomoji veikla 28 straipsnio 5 punkte yra padaryta tam tikra išimtis kolegijų akademinėi bendruomenei: „Akademinės tarybos pritarimu į docento pareigas kolegijoje ne daugiau kaip vienai kadencijai gali būti priimamas asmuo, turintis magistro kvalifikacinį laipsnį ar jam prilygstantį aukštąjį išsilavinimą.“ 28 straipsnio 6 punkte apibrėžiama docentų veikla, į kurią įtraukiamas ne tik dėstymas studentams, bet ir mokslinių tyrimų vykdymas, tyrimų rezultatus skelbimas recenzuojamuose leidiniuose ir kt. Taigi kolegijos, ypač privačios, siekdamos prestižo visuomenėje, naudojami tokia išimtimi tarp savo personalo narių turėti docentų. Valstybinėse kolegijose šį laipsnio teikimo procesą stabdo Atestacijos tvarkos nuostatai / taisyklės.

Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenyse (2000) bandoma nurodyti kryptį, kurios linkme judant galima būtų išspręsti mokslininkų stygių kolegijose: visų pirma, tai integruotos universitetų ir kolegijų veiklos formos, kuriomis pasinaudojus būtų lengviau sprendžiami dėstytojų rengimo kolegijoms klausimai, visų antra, išugdyti kvalifikuotą personalą padėtų tikslinė neakivaizdinė doktorantūra (Ji galėtų būti organizuojama ir finansuojama Švietimo ir mokslo

ministerijos užsakymu; studijos galėtų būti neakivaizdinės (distancinės)). Tačiau tokia mokslininkų rengimo kolegijoms sistema nebuvo suformuota – šią problemą kolegijų akademinė bendruomenė turėjo ir turi spręsti savo pačios iniciatyva, skatindama pavienius dėstytojus studijuoti doktorantūroje. Neišsprendus šios problemos visos švietimo sistemos lygmeniu įvairiose kolegijų veiklos analizėse nuolat minima nepakankama kolegijos dėstytojų mokslinė kompetencija.

Taikomųjų tyrimas atlikimo ir kolegijų akademinio personalo dermės klausimas yra vienas iš problemiškesnių ir dažniausiai diskutuojamų. Tačiau šias diskusijas turėtų nutraukti patvirtintas Mokslo ir studijų įstatymas (2009), kuriame (39 straipsnis 3 punktą) išgryninama kolegijų veikla ir pirmą kartą tiksliai apibrėžiama, kad „Kolegijose mokslo ir studijų vienovė užtikrinama per glaudų ryšį su praktika – dėstytojų ir studentų dalyvavimą taikomuosiuose moksliniuose tyrimuose ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros darbuose pagal verslo, pramonės ir kitų organizacijų užsakymus, regionų plėtros projektuose, konsultacinėje veikloje.“

Apibendrinant išsakyta mintis teigtina, kad lyginant su Baltojoje knygoje (1999) suformuota kolegijų koncepcija kitus vėliau patvirtintus dokumentus bei teisės aktus stebima tai, kad tolstama nuo pirminių idėjų. Tačiau binarinė sistema nėra statistiška – ji keičiasi, o koleginio aukštojo mokslo institucijos, atsižvelgdamos į Bolonijos proceso keliamus reikalavimus, sėkmingai integruojasi į Europos aukštojo mokslo erdvę.

2.3. Strateginiai švietimo sistemos valdymo ir plėtotės dokumentai

Nagrinėjant strateginius švietimo sistemos valdymo ir plėtotės dokumentus analizės objektas yra koleginio aukštojo mokslo sektorius. Baltojoje knygoje (1999) numatoma, kad „Valstybės politika turėtų numatyti aukštojo mokslo tikslus bent 15–20 metų į priekį.“ Tačiau tokių ilgalaikių dokumentų, planuojančių Lietuvos aukštąjį mokslą, nėra – pagrindiniai strateginiai švietimo sistemos dokumentai yra Švietimo gairės (2002), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatai (2003), kuriuose aukštajam mokslui, kaip švietimo posistemei, neskiriama daug dėmesio. Todėl 2006 m. buvo patvirtintas Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 metų planas.

Patvirtinus Aukštojo mokslo įstatymą (2000) pirmasis strateginis švietimo valdymo ir plėtotės dokumentas priimtas tik po 3 metų, kai jau buvo suformuotas kolegijų tinklas Lietuvoje. Tad trejus metus kolegijų veikla, nenumatant tolesnių plėtotės veiksmų, buvo apibrėžta tik Aukštojo mokslo įstatyme (2000) ir steigimo dokumentuose.

Pagrindiniai aukštojo mokslo politikos prioritetai buvo pristatyti leidinyje „Švietimo gairės. Projektas“ (2002), kurios tapo pagrindu Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatų

(2003), derintų ir su kitomis šalies ir Europos strategijomis bei reformomis, Europos Sąjungos švietimo politikos prioritetais.

Švietimo gairėse (2002) suponuotos penkios pagrindinės švietimo sistemos plėtotės nuostatos:

- prieinamumas,
- kontekstualumas,
- efektyvumas,
- tęstinumas,
- įvairovė.

Teigtina, kad švietimo plėtotės nuostatos patvirtina kolegijų svarbą aukštojo mokslo sistemoje, kadangi kolegijų dėka siekiama padidinti aukštojo mokslo prieinamumą visiems norintiems ir gebantiems studijuoti, dėl trumpesnio studijų laiko efektyviau taupomos valstybės lėšos rengiant aukštos kvalifikacijos specialistus, bandoma sudaryti sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą, ir svarbiausias aspektas – įsteigtas kolegijų sektorius, visų pirma, diversifikavo aukštojo mokslo sistemą, antra, pasiūlė visuomenei studijų įvairovę, kuri „sudaro sąlygas ir padeda išplėtoti įvairiopas visuomenės narių gebėjimus bei kompetencijas; tai būtina prielaida kūrybinėms visos visuomenės galioms atskleisti, jas ugdyti ir stiprinti“ (Švietimo gairės, 2002).

Švietimo gairėse (2002) skiriamas didelis dėmesys kolegijų sektoriaus steigimui ir stiprinimui, yra akcentuojama, kad:

- Per 2003–2005 metus iš esmės sustiprinamas kolegijų ir universitetų savarankiškumas, modernizuojamas jų valdymas, užtikrinama efektyvi šių mokyklų ir visuomenės sąveika.
- Aukštojo mokslo struktūra plėtojama stiprinant esamas ir kuriant naujas kolegijas, sudarant sąlygas kurtis privatiems universitetams ir kolegijoms, derinant programas tarp skirtingų aukštųjų mokyklų. Sustiprinami kolegijų ir universitetų ryšiai, sudarant galimybes daliai kolegijų studentų įgyti bakalauro laipsnį, tęsti mokslą universitetuose.
- Iki 2006 m. išplėtojamas ir iš esmės sustiprinamas aukštųjų mokyklų tinklas. Greta jau veikiančių kolegijų įsteigiamos naujos.

Švietimo gairėse (2002), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatuose (2003) aukštojo mokslo sistemai yra keliami svarbūs uždaviniai – sukurti specialistų rengimo ir darbo rinkos nuolatinio derinimo sistemą, išplėtoti kiekvienam gyventojui prieinamą suaugusiųjų švietimo formų įvairovę (neakivaizdinės, vakarinės, nuotolinės studijos), akcentuojama tęstinio mokymosi svarba. Tuo tikslu iškeltas uždavinys per 2003–2004 metus padidinti gyventojų ir įmonių investicijas į švietimo sistemą patobulinus įmonių pelno mokesčio tvarką, įteisinant mokesčių lengvatas. Taip pat

akcentuojama ir finansavimo pertvarkymo svarba – turėtų būti pereita prie programinio finansavimo: „švietimo lėšos įtraukiamos į apskaitą ir skiriamos pagal patvirtintus prioritetus ir metodiką tiek vietos, tiek regiono, tiek valstybės lygiu. Švietimo programos pagrindžiamos valstybės, savivaldybių ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų būsimomis lėšomis“ (Švietimo gairės, 2002). Tačiau iki 2010 m. vidurio nėra nei patobulinta pelno mokesčio tvarka, įteisintos mokesčių lengvatos, nei įdiegta programinio finansavimo sistema. Tikėtina, kad bus tam tikrų pokyčių, kadangi Mokslo ir studijų įstatymu (2009) pirmą kartą bandoma įteisinti programinį finansavimą.

Švietimo gairėse (2002), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatuose (2003) išskeltais uždaviniais, atsižvelgiant į demokratijos ir rinkos ūkio plėtrą, globalizaciją, informacijos gausą, sparčią kaitą, visuomenės išsiskaidymą, siekiama stiprinti visuomenės įtaką švietimo sistemai, tarp jų ir aukštojo mokslo posistemei, pasiekiant racionalią pusiausvyrą tarp aukštųjų mokyklų autonomijos ir atskaitomybės visuomenei.

Lyginant Švietimo gaires (2002) su Valstybinėmis švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatomis (2003) pastebima, kad pastarosiose koleginiam sektoriui skiriamas daug mažesnis dėmesys.

Valstybinis strateginis švietimo planavimas vyksta per lėtai, tai įrodo ir ilgą laiką užtrunkantis strateginių dokumentų ir jų įgyvendinimo programų priėmimas – praėjo dveji metai (nuo 2003 m. iki 2005 m.) nuo strateginių nuostatų parengimo iki programos patvirtinimo.

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa (2005) rengta laikantis kontekstualumo principo, atsižvelgiant į įvairias kitas nacionalines ir tarptautines programas bei procesus. Programa patvirtinta po dvejų metų, tad šiame dokumente jau analizuojama, kas yra atlikta. Akcentuojama, kad jau iki programos paskelbimo Lietuvos švietimo sistema tapo lankstesnė ir atviresnė, kadangi atsirado naujų mokyklų tipų, bei padidėjo mokymosi galimybės ir prieinamumas: neuniversitetinės aukštosios studijos suteikė jaunimui daugiau galimybių siekti aukštojo išsilavinimo, atsirado privačių mokyklų ir t. t.

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose numatytos bendrųjų tikslų įgyvendinimo priemonės šioje Programoje (2005) sugrupuotos pagal 5 prioritetines (valdymo, infrastruktūros, paramos, turinio, personalo tobulinimo) kryptis, besiremiančias vertybėmis. Tarp numatytų konkrečių priemonių labai mažai dėmesio skiriama aukštosioms mokykloms, faktiškai tik kelis rodiklius galima pritaikyti koleginiame sektoriuje: veiklai ir jos plėtros procesams: profesinių kompetencijų derinimas su darbo rinkos poreikiais – tuo tikslu institucijose steigiami karjeros centrai, aukštųjų mokyklų tarptautiškumo didinimas, kolegijų tinklo optimizavimas, nuotolinio mokymo realizavimas.

Valstybinėje švietimo strategijos 2003–2012 metams nuostatuose (2003) bei Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programoje (2005) labai mažai dėmesio skiriama aukštojo mokslo posistemei, nors ir buvo siekiama sujungti visas švietimo sistemos pakopas. Dokumentų turinys yra platus, tačiau jame nekeliama problemos bei būdai joms spręsti. Visgi didžiausia problema yra iškelta atliktoje Švietimo būklės tyrimų apžvalgoje Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metams ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijų Lietuvai aspektu (2008), kur pabrėžiama, kad „viešojoje erdvėje Valstybinė švietimo strategija neturi savo politinio „advokato“, nes nei LR Prezidentas, nei LR Seimo partijos, nei besikeičiančios LR Vyriausybės negrindžia ja savo politinės darbotvarkės.“ Taigi išvardytos priežastys iš dalies stabdo kryptingą aukštojo mokslo raidos planavimą bei turi įtakos dokumentų nesuderinamumui.

Praėjus trejiems metams po Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų patvirtinimo kasmet rengiamos analizės, kuriose konstatuojama, kas padaryta, bet vėlgi neminimos problemos ar tie aspektai, kurie liko neįgyvendinti. Kadangi Strategijoje mažai dėmesio aukštajam mokslui, tad ir ataskaitose (Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatų įgyvendinimo 2003–2006 metais ataskaita (santrauka) (2006); Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatų įgyvendinimas 2003–2006 metais (2006); Kas padaryta įgyvendinant valstybinę švietimo strategiją? (2007); Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimas 2003–2007. Medžiaga diskusijoms, 2007; Švietimo būklės tyrimų apžvalga Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metams ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijų Lietuvai aspektu (2008)) taip pat akcentuojami reti pasiekimai.

Atlikus pirmąsias analizes (Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatų įgyvendinimas 2003–2006 metais (2006); Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatų įgyvendinimo 2003–2006 metais ataskaita (santrauka) (2006)) konstatuota koleginio sektoriaus pažanga – tai yra natūralus vystymosi procesas, daugiausia inspiruotas pačios kolegijų akademinės bendruomenės. Pirmiausia pabrėžtina įvairių studijų formų – individualiųjų programų, nenuosekliųjų ir išlyginamųjų, neakivaizdinių, vakarinių bei nuotolinių – pasiūla visuomenei. Teigtina, kad diversifikuota sistema tinkamiau laiduoja visą gyvenimą trunkančio mokymosi paradigimą – dėl studijų institucijų ir formų įvairovės tenkinami įvairūs visuomenės aukštojo mokslo poreikiai. Antra, stiprinami išoriniai ryšiai tiek su šalies darbo rinka, socialiniais partneriais, suinteresuotų asmenų grupėmis, tiek ir tarptautinis bendradarbiavimas. Trečia, „laikantis racionalios pusiausvyros tarp aukštųjų mokyklų autonomijos ir atskaitomybės, sudaryta Mokslo ir studijų institucijų vertinimo taryba, kurios 58 proc. narių yra socialiniai partneriai“ (Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatų įgyvendinimo 2003–2006

metais ataskaita (santrauka) (2006)). Ketvirta, pradėtas teikti profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis baigusiems nuosekliąsias neuniversitetines studijas. Nors ataskaitoje parašyta, kad taip stiprinamas ryšys tarp universitetinio ir neuniversitetinio aukštojo mokslo, tačiau tai yra kolegijos teikiamo kvalifikacinio laipsnio atitikimas Europos aukštojo mokslo institucijų teikiamoms kvalifikacijoms, absolventų konkurencingumo didinimas Europos šalių darbo rinkoje bei užsienio studentų pritraukimas į Lietuvos kolegijas.

Švietimo sistema analizuojama ir ataskaitos pateikiamos kasmet, tačiau per metus neįvyksta didelių permainų, tad ir pasiekimai yra kartojami. Problemos kyla dėl strateginiuose dokumentuose iškeltų siūlymų, kurie nėra įgyvendinami. Švietimo gairėse (2002), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatuose buvo siūlyta, kad turi būti patobulinama įmonių pelno mokesčio tvarka, tačiau į tai visiškai nebuvo atsižvelgta. Tai yra viena iš priežasčių, stabdanti aktyvesnį darbo rinkos ir aukštojo mokslo institucijų glaudesnę bendradarbiavimą ir nedidėjančias privačias lėšas finansuojant aukštąjį mokslą. Papildomų finansinių lėšų pritraukimas iš privačių darbo rinkos institucijų paliktas pačių aukštųjų mokyklai iniciatyvai. Ataskaitoje „Kas padaryta įgyvendinant valstybinę švietimo strategiją?“ (2007) akcentuojama tik didėjanti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų dalis, skirta Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programai.

Analizėje „Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimas 2003–2007. Medžiaga diskusijoms (2007)“ truputį daugiau minimas aukštasis mokslas, nors vėl gi neminimos problemos, o tik konstatuojami akivaizdžiai matomi rezultatai: padidėjęs aukštųjų mokyklų skaičius; padedantys nustatyti kokybę nuolatiniai specialistų poreikio bei absolventų įsitvirtinimo darbo rinkoje tyrimai; studijų rezultatų įskaitymo sistema; pradėtas teikti profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis asmeniui, baigusiam nuosekliųjų koleginių studijų programą aukštojoje mokykloje; didesnis procentas socialinių stipendijų skyrimas kolegijų nei universitetų studentams. Pastarasis rodiklis rodo, kad kolegijos pagerino aukštojo mokslo prieinamumą socialiai remtiniams jaunuoliams, tam įtakos turi regioninis kolegijų išdėstymas. Keliama viena iš problemų – dėl universitetų ir kolegijų autonomijos aukštasis mokslas yra decentralizuotas, tačiau ne visi decentralizavimo aspektai yra subalansuoti (Medžiaga diskusijoms (2007)). Kaip teigia Želvys, Žilinskaitė (2003), „Decentralizuota aukštojo mokslo reforma plėtojosi kitaip negu centralizuota likusių švietimo sektorių reforma, todėl atsirado ir toliau išlieka dermės tarp skirtingų švietimo sektorių (aukštojo mokslo ir bendrojo lavinimo, aukštojo mokslo ir profesinio rengimo, ir kt.) problema.“

Kuriant Valstybinę švietimo strategiją 2003–2012 metams mažai dėmesio skiriama aukštajam mokslui. Tad ir sudarant įvairias ataskaitas apie aukštąjį mokslą, tuo labiau apie koleginių aukštąjį

mokslą užsimenama retai, be to, neminima, kaip vykdoma aukštojo mokslo atskaitomybė visuomenei. Taigi būtina speciali aukštojo mokslo strategija.

Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metams nuostatų kritikos, kad per mažai dėmesio skiriama aukštajam mokslui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės buvo patvirtintas naujas strateginis dokumentas – Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 metų planas (2006), kuriame apibrėžtos svarbiausios plėtros kryptys: aukštojo mokslo kokybė bus gerinama atnaujinant studijų turinį, siejant jį su aukštojo mokslo kokybės vertinimu; bus pertvarkytos ir suderintos dabartinių ekspertinių ir aptarnaujančiųjų aukštojo mokslo įstaigų ir organizacijų funkcijos; sukurta mokslinių tyrimų programavimo ir konkursinio finansavimo sistema, kuri leis koreguoti dabartinę institucijų finansavimo pagal mokslinių tyrimų rezultatus tvarką. Skatinama masinio aukštojo mokslo paradigma – siekiama, kad kuo daugiau Lietuvos gyventojų įgytų geros kokybės aukštąjį išsilavinimą.

Svarbus aspektas, kad Plane (2006) akcentuojamas didesnis dėmesys aukštojo mokslo sistemos pokyčių analizei – vertinti ne tik laimėjimus, bet ir klaidas bei jų pasekmes. Problemos nebuvo keliamos nei vienoje pateiktoje švietimo sistemos ataskaitoje.

Rengiant planą remiamasi vietos ir užsienio ekspertų atliktais vertinimo rezultatais, kurie rodo, kad daugelio aukštųjų mokyklų mokslo ir mokomoji (ypač fizinių ir technologijos mokslų studijų) bazė pasenusi, nėra reikiamos kvalifikacijos mokslinio ir pedagoginio personalo.

Aukštojo mokslo plane (2006) keliami uždaviniai tik universitetų vidaus valdymui tobulinti, apie kolegijas nėra užsimenama.

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 metų plane (2006) keliami uždaviniai yra nuosekliai įgyvendinami priimant tam reikalingus teisės aktus. Svarbiausi keliami uždaviniai:

- *atlikti* visų šiuo metu veikiančių kolegijų institucinį vertinimą ir pirmojo studijų programų išorinio vertinimo pagal studijų kryptis ciklo darbus; vertinant studijų programas ir institucijas, pasitelkti užsienio ekspertus; vertinimo rezultatus skelbti visuomenei;
- *suderinti* Lietuvos aukštojo mokslo kvalifikacijų sistemą su Europos aukštojo mokslo erdvę apimančia kvalifikacijų sąranga (teikiamas profesinio bakalauro laipsnis);
- *sukurti* visų studijų kryptių reglamentus, taip sudaryti tarpkryptinių studijų sąlygas;
- *įvertinti* galimybes visoms valstybinėms aukštosioms mokykloms dalyvauti bendrame studentų priėmimo į pagrindines ir vientisąsias studijas (vykdomas bendras priėmimas LAMA BPO);
- *tobulinti* priemones, stiprinančias aukštojo mokslo sistemos dvinariškumą;

- *sudaryti* galimybes įteisinti mokesťines lengvatas ir kitas finansinio skatinimo priemones darbdaviams, priimantiems studentus į praktiką ir įdarbinantiems jaunos specialistus (įteisinta Mokslo ir studijų įstatyme (2009));
- *įteisinti* nuostatą, kad universitetuose nebūtų vykdomos neuniversitetinio tipo studijų programos, kolegijose – universitetinio tipo studijų programos (įteisinta Mokslo ir studijų įstatyme (2009)).

Kolegijos, būdamos jaunos aukštojo mokslo institucijos, yra lanksčios ir besivadovaujančios pagrindiniais aukštojo mokslo strategijos principais – demokratiškumu, dinamiškumu ir integracija – bei jų išvestiniais principais. Pažymėtina, kad koleginiis aukštasis mokslas užtikrina *tęstinio ugdymo principo realizavimą* tarp dviejų švietimo posistemių – profesinio ir aukštojo išsilavinimo. Esant permanentinei švietimo sistemai profesinę kvalifikaciją turintys absolventai ir gebantys studijuoti gali rinktis koleginiio aukštojo mokslo studijas ir įgyti profesinio bakalauro laipsnį, esant poreikiui tęsti studijas universitete.

Apibendrinant šį poskyrį teigtina, kad analizuojant Valstybinę švietimo strategiją 2003–2012 metams bei kitus strateginius švietimo sistemos valdymo ir plėtotės dokumentus nustatyta, kad aukštajam mokslui skiriama labai mažai dėmesio, todėl ir sudarant įvairias ataskaitas apie aukštąjį mokslą, tuo labiau apie koleginiį aukštąjį mokslą užsimenama retai; liko daug neįgyvendintų strateginiuose dokumentuose iškeltų tikslų ir uždavinių, o tai stabdo darnų ir kryptingą aukštojo mokslo vystymąsi.

2.4. Aukštojo koleginiio mokslo misijos kaitos ir vystymosi tendencijos

Poskyrio tikslas yra atlikti lyginamąją aukštojo koleginiio mokslo institucijų misijų analizę ir per vizijų prizmę aptarti jų vystymosi tendencijas. Taigi analizuojamos kolegijų internetinėse svetainėse skelbiamos misijos, aptariama jų kaita, skirtumai, atsižvelgiant į kolegijų išorinę diversifikaciją (privačios – valstybinės, regioninės – didžiųjų miestų kolegijos, socialinės – techninės), bei per vizijų prizmę aptariamos kolegijų vystymosi tendencijos. Lietuvoje kolegija yra naujas darinys aukštojo mokslo sistemoje, įkurtas tik prieš dešimtmetį, tad dabar yra tinkamas laikas panagrinėti jų esamas misijas, palyginti su steigimo pradžioje kolegijoms iškeltais tikslais bei per vizijų prizmę pažvelgti į tolesnes vystymosi tendencijas.

Misija ir vizija – tai kiekvienos organizacijos, neatsižvelgiant į jų paskirtį, strateginės veiklos pamatiniai planavimo komponentai. Pasak Želvio (2003), misija yra atskaitos taškas organizuojant kasdienę veiklą ir siekiant ateities vizijos. Kadangi koleginiio aukštojo mokslo institucijos yra

besivystančios organizacijos, tad svarbiausiu jų strateginio planavimo elementu tampa bendra vizija, nes ji „telkia energiją“ (Fullan, 1998). Vadinasi, išsikėlus ir numačius ateities siekinius kasdienė veikla kreipiama tų siekinių įgyvendinimo linkme. Tačiau „vystymasis vyksta tada, kai pradedama eiti savo esmės link ir padėtis darosi vis brandesnė ir grynesnė.“ (Kvedaravičius, 2006). Tai galima stebėti ir analizuojant kolegijų vystymąsi – steigimosi pradžioje kolegijų akademinėms bendruomenėms dar buvo pakankamai sunku apibrėžti savo tikrąją paskirtį, ją išgryninti ir atskirti nuo universitetų paskirties, į kuriuos dažnai buvo žvalgomasi, kartais kopijuojama jų veiklos sudėtinės dalys ar netgi tikslingai siekiama lygiuotis į universitetinį sektorių. Tačiau per tam tikrą laiką kolegijų akademinės bendruomenės, apibendrinusios savo patirtį, pasiektus rezultatus, suvokė savo skirtynes, kurios tapo pranašumais lyginant su universitetais, ir pasuko savo vystymosi linkme. Galima teigti, kad praėjus dešimtmečiui nuo kolegijų įkūrimo, dabartinis laikotarpis yra jų kasdienių procesų, veiklų ir išskirtinių bruožų, tokių kaip visur akcentuojamas stiprus į praktiką orientuotas aukštasis išsilavinimas su profesine kvalifikacija, glaudžių bendradarbiavimo santykių su socialiniais partneriais palaikymas ir pan., stiprinimo etapas. Visgi ir vykstant koleginių aukštojo mokslo paskirties identifikavimo aukštojo mokslo sistemoje procesams pasitaiko atvejų, kai painiojama kolegijų ir universitetų paskirtis ar keliama realybei neadekvatūs siekiai.

Taigi atlikus lyginamąją analizę bei sisteminant gautus duomenis apie kolegijų misijas, skelbiamas jų internetiniuose puslapiuose, galima skirti keletą tendencijų.

Lyginant šiuo metu skelbiamas kolegijų misijas su jų kūrimosi pradžioje, prieš dešimtmetį, numatyta paskirtimi skirtinos dvi kryptys: kai kurios formuluoja savo kolegijos paskirtį per siaurai arba tiesiog neskiria tam reikiamo dėmesio, o kitos – atvirkščiai – įtraukia tokių sąvokų, veiklų, kurių siekia ir vykdo universitetai. Tai rodo, kad iki šiol kolegijų akademinė bendruomenė dažnai dar negali tiksliai atskirti kolegijoms ir universitetams būdingų veiklų, nusakyti tikslis, jai būdingos paskirties. Kita vertus, galima numanyti, kad siekdamos būti labiau pripažintos ir įsitvirtinti visuomenėje tam tikromis veiklomis, būdingomis universitetams, nori atskleisti savo privalumus.

Analizuojant kolegijų misijas akcentuotina tai, kad esant binarinei sistemai, kuriai būdingas dinamiškumas, o ne statistiškumas, misija ir negali likti tokia pati. Tam įtakos turi ir Bolonijos procesas, kurio vienas iš reikalavimų – plėsti ir aktyvinti studentų ir dėstytojų tarptautinį mobilumą (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005). Kolegijos, būdamos visateisės ir aktyvios Bolonijos proceso dalyvės, praplėtė savo misiją tarptautiškumo aspektu ir dabar kai kurių kolegijų paskirtis siejama ne tik su regionų ar šalies poreikiais, bet ir „su Europos darbo rinkos poreikiais“. Taigi praėjus dešimtmečiui nuo kolegijų steigimo pradžios šios aukštosios mokyklos jau neapsiriboja vien tik regionišku, o siekia būti pripažintos tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu dalyvaudamos

tarptautiniuose projektuose ir įsijungdamos į įvairius tarptautinius partnerystės tinklus. Ypač labai ryškus tarptautiškumo aspektas, siekis atitikti „tarptautinius organizacijų reikalavimus“, vykdyti ir rengti pagal „Europos Sąjungos standartus“, „perimti pasaulinę patirtį šioje srityje“ matomas specializuotose kolegijose, nors jų institucijos studentų ir akademinio personalo atžvilgiu nėra didelės. Visgi kai kuriose kolegijose arba dėl neaktyvaus dalyvavimo tarptautiniuose mainuose, arba greičiausiai dėl atmetinio požiūrio į savos institucijos misijos formulavimą ir pristatymą visuomenei trūksta tarptautiškumo aspekto.

Koleginio aukštojo mokslo institucijos yra labai dinamiškos, greitai tobulėjančios ir per pakankamai trumpą laiką išvirtinusių aukštojo mokslo sistemoje. Pasak Bitino (2003), Žibėnienės (2003, 2005), ryškiausias pastarųjų metų Lietuvos aukštojo mokslo kaitos požymis – spartus neuniversitetinių studijų vystymasis. Atliktos palyginamojo kolegijų savianalizės tyrimo duomenimis, užfiksuota šuoliška pažanga įvairiose srityse. Kolegija viena sparčiausiai tobulėjančių institucijų švietimo sistemoje, atvira bendradarbiavimui, objektyviai vertinanti savo galimybes. Kolegijų pažanga taip pat konstatuojama vidiniame ir išoriniame lygmenyse.

Taigi koleginio aukštojo mokslo institucijų siekis keistis, vystytis į aukštesnio lygio aukštojo mokslo organizacijas matomas ir jų misijose, artimiausiuose tiksluose – „vystytis į intelektualiąją organizaciją“. Turbūt pagrindinis tobulėjimo ir vystymosi veiksnys aukštojo mokslo sistemoje, susijęs su naujų žinių kūrimu, yra tyrimų atlikimas. Baltojoje knygoje (1999) koleginio aukštojo mokslo sektoriui buvo numatyta tik taikomųjų tyrimų atlikimas tenkinant regiono plėtros poreikius, bet nepamirštinas aukštojo mokslo principas, skiriantis jį nuo kitų švietimo posistemių, yra mokslo ir studijų vienovės principas. Baltojoje knygoje (1999) akcentuojama, kad „Mokslo ir studijų vienovės principas pasireiškė per teorinius dalykus, kuriuos remdamiesi moksliniu pagrindu dėstytojų atitinkamos krypties mokslininkai.“ Kolegijų dėstytojų mokslo taikomoji veikla yra skatintina, bet niekur leidinyje neakcentuota kaip privaloma.

Tačiau Aukštojo mokslo įstatyme (2000), kurio pagrindas yra Lietuvos aukštojo mokslo Baltoji knyga (1999), yra apibrėžiama aukštųjų mokyklų mokslinė veikla (35 straipsnis 1 punktą): „Fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai, taikomoji mokslinė veikla aukštosiose mokyklose turi suteikti studentams mokslinio tyrimo metodologijos įgūdžius, kelti aukštosios mokyklos dėstytojų ir mokslo darbuotojų profesinę kvalifikaciją, sudaryti sąlygas dėstomus dalykus nuolat papildyti naujausiomis mokslo ir praktinėmis žiniomis.“ Tačiau jau nuo 36 straipsnio detaliau reglamentuojama tik universitetų mokslinė veikla niekur toliau neminint kolegijų mokslinės taikomosios veiklos. Galima teigti, kad iš kolegijų jų kūrimosi pradžioje nebandyta nieko reikalauti, suteiktas laikas tobulėti ir išvirtinti aukštojo mokslo sistemoje.

Taigi praėjus dešimtmečiui daugelis (tiek valstybinių (tarp jų ir specializuotos), tiek privačių) koleginių aukštojo mokslo institucijų savo misijoje akcentuoja mokslo taikomąją veiklą kaip vieną iš svarbių savo veiklos procesų ir pabrėžia jų plėtotės svarbą: „labai išvystyti ir vykdyti taikomuosius tyrimus“, „vykdyti mokslo taikomąją ir tiriamąją veiklą“, „įgyti taikomąją mokslinę veiklą grindžiamą profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį ir profesinę kvalifikaciją“, „plėtoti mokslo taikomąją ir tarptautinę veiklą“, „kurti, kaupti ir skleisti mokslo žinias ir pažangią praktinę patirtį visuomenėje“ ir pan. Toks aktyvus siekimas plėtoti taikomuosius tyrimus ne vien regiono poreikiams tenkinti, bet ir jais grįsti profesinio bakalauro studijas sudaro prielaidas ne tik daug kokybiškesnėms studijoms, tačiau ir parodo visuomenei, kad kolegijos stengiasi laikytis vieno iš pagrindinių (skiriančių kolegijas nuo kito švietimo posistemio – profesinių mokyklų) aukštojo mokslo principų – mokslo ir studijų vienovės. Nagrinėjant Europos kolegijų raidą išskirtinas atvejis, kai Jungtinėje Karalystėje mokslinių taikomųjų tyrimų aktyvus atlikimas ir vystymas buvo viena iš priežasčių, kaip teigia Kywik (2004, p. 403), „lėmusi binarinės aukštojo mokslo struktūrinės sistemos perėjimą į unifikotą sistemą“.

Norėtuši atkreipti dėmesį į vienos privačios kolegijos formuluojamą misiją, kuri atrodo labai išskirtinai iš visų kitų koleginių tipo aukštojo mokslo institucijų, ir galima būtų teigti, kad tikrai yra netipiška šiandieninei situacijai lyginant netgi su ilgą mokslinių tyrimų patirtį turinčiais universitetais: „Vykdyti taikomąją veiklą, darančią įtaką Europos, šalies bei regiono plėtrai, išsiskiriančią aukštu moksliniu lygiu“. Taigi retais atvejais kolegijos, norėdamos misijoje parodyti savo išskirtinumą, tarsi atrodyti kaip lyderės ir taip pritraukti kuo daugiau studentų, suformuluoja misiją, kuri neatitinka tikrovės.

Nagrinėjant kai kurių kolegijų misijas galima stebėti įdomias šių institucijų vystymosi tendencijas arba centralizuoto jų formavimo padarinius. Pirmiausia, misijos kaip sąvokos / reiškinių ar kaip vieno iš strateginio planavimo komponento nesuvokimas. Drucker (2009) teigia, kad kiekvieno organizacijos nario indėlis yra šiek tiek kitoks, tačiau visų jų indėlis turi tarnauti vienam bendram tikslui. Jų pastangos turi būti nukreiptos ta pačia kryptimi, o jų indėliai turi derintis ir sudaryti darnią visumą. Mokslinėje vadybos literatūroje (Drucker, 2009; Jucevičius, 2003; Želvys, 2003 ir kt.) misija apibrėžiama kaip bendra visos organizacijos dabartinė paskirtis, tačiau yra tokių kolegijų, kurių visuomenei pristatyta misija yra ne bendrai visos organizacijos, bet randama fakultetų tinklalapiuose ir pristatoma jų lygiu. Taigi de jure prieš de facto: vyriausybė siekdama efektyvesnio valdymo, susijusio su lėšų aukštojo mokslo sektoriui taupymu, optimizuoja kolegijų tinklą, tačiau misijų formulavimas atskirais fakultetais rodo tam tikrą priešpriešą tokiems procesams.

Kita vertus, fakultetais misijas formuluoja kolegijos, kurios buvo įkurtos ir sujungtos iš atskirų skirtingų aukštesniųjų mokyklų, taip ir likusių savarankiškai veikiančiais fakultetais, atskirais

padaliniais (tolimesnis geografinis atstumas), kartais netgi konkuruojančiais tarpusavyje. Aiškinti esančią padėtį, kai kolegijų kūrimo stadijoje daugelis jų buvo formuojamos iš atskirų aukštesniųjų mokyklų, tačiau vienu kolegijų akademinė bendruomenė dirba išvien ir vieningai siekia išsikeltų tikslų, o kitų – tarsi nori išlikti atskiromis vienos organizacijos struktūros dalimis, yra sudėtinga. Ši situacija nepaaiškinama ir remiantis išorinės diversifikacijos dimensija: pirma, tarsi mažesnių regiono centrų kolegijų fakultetai būdami geografiškai arčiau vienas kito gali glaudžiau bendradarbiauti, taigi ir turėti bendrą misiją bei viziją. Tačiau yra atvejis, kai regioninė kolegija, sujungta iš atskirų aukštesniųjų mokyklų, tapusių fakultetais, savo paskirtį nors ir panašią, pristato atskirai, be to, ir vizijos turi tam tikrų skirtumų. Vadinasi, reiktų suprasti, kad fakultetai vystysis truputį skirtingomis kryptimis – vienas iš jų taps „savarankiškas“.

Antra, didelių miestų kolegijų fakultetai išsidėstę geografiškai tolesniais atstumais vienas nuo kito, taigi lyg ir mažiau turėtų būti bendradarbiavimo santykių. Tačiau iš daugumos dideliuose miestuose esančių kolegijų, turinčių bendrą misiją ir viziją, tik dvi galima aptarti kaip išimtis.

Vienos iš didžiausių valstybinių kolegijų internetiniame puslapyje nėra bendros misijos – ją galima rasti tinklalapyje pristatytame strateginiame veiklos plane, o kiekvienas aukštojo mokslo institucijos organizaciją sudarantis fakultetas savo paskirtį formuoja remdamasis bendrąja misija. Kai kurių fakultetų bendroji kolegijos misija yra tiesiog papildyta ir suskaidyta į smulkesnes veiklas, o kai kurie papildė tokia savo veikla, kurios tikrai negalima įžvelgti bendroje misijoje. Be to, galima stebėti ir kolegijoms visiškai nebūdingą paskirtį: „rengti *plataus profilio specialistus*“.

Kitos kolegijos dviejų fakultetų misijų pradžios formuluotė yra vienoda, tačiau skirtingi studentų ugdymo tikslai: „Ugdyti iniciatyvią, kūrybingą asmenybę, siekiančią kompetencijos profesinėje veikloje ir aktyviai dalyvaujančią *demokratinės visuomenės kūrime*“ – „Ugdyti iniciatyvią, kūrybingą asmenybę, siekiančią kompetencijų profesinėje veikloje ir *gebančią integruotis šiuolaikinėmis sąlygomis*“. Skirtingi ugdymo tikslai tarsi stabdo studentų galimybę pereiti studijuoti iš vieno fakulteto į kitą, be to, tai turėtų kelti sunkumų ir abiejuose fakultetuose dirbantiems dėstytojams – gebėti orientuotis į skirtingus ugdymo tikslus.

Analizuojant privačių kolegijų misijas, išskyrus anksčiau aptartąją kaip neatitinkančią tikrovės, galima teigti, kad yra mažai skirtumų lyginant su valstybinėmis. Kaip ir pastarųjų, kai kurios privačios aukštojo koleginio mokslo institucijos per mažai skiria dėmesio savo misijai formuoti ir tinkamai jas pristatyti visuomenei, trūksta jų išskirtinumo apibūdinimo. Pabrėžtina, kad visos Lietuvos privačios kolegijos vykdo tik socialinės, ekonominės, meninės krypties studijų programas (nėra nei techninės, nei medicininės pakraipos), kadangi jas realizuojant yra lengviau sukurti reikalingą studijoms materialinę bazę bei apsirūpinti pakankamu studentų skaičiumi.

Akcentuotina tendencija, kad nei vienos privačios kolegijos misijoje nėra minima, kad studijos orientuotos į regiono visuomenės poreikių tenkinimą – regioniško principas tarsi išnyksta. Vadinasi, privačios kolegijos nesieja savo veiklos su regionais, kuriuose jos yra įkurtos (visos privačios kolegijos yra įsteigtos tik didžiuosiuose miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose), o siekia pritraukti studentus iš įvairių šalies gyvenamųjų vietų ir taip užsitikrinti savo vykdomos veiklos nepertraukiamumą. Dėl tokio misijų pristatymo internetinėse svetainėse kyla tam tikras prieštaravimas su grupinio interviu metu gautais duomenimis, kurio metu mažų privačių kolegijų akademinė bendruomenė visgi kalbėjo apie regiono visuomenės poreikių tenkinimą.

Būtina išskirti vienos mažos privačios kolegijos misijoje minimą specifinę jos veiklą: „Būti atvira visuomenei ir inicijuoti bei vykdyti jos nariams švietėjišką, *labdaringą ir paramos veiklą*.“ Vadinasi, kolegijos būdamos artimos visuomenei ieško įvairesnių būdų, kuriais galėtų dar labiau įsitvirtinti ir įgauti visuomenės narių pripažinimą, o privačiosios, laisviau disponuodamos finansinėmis lėšomis gali teikti netgi paramą.

Kalbant tiek apie valstybines, tiek apie privačias kolegijas pabrėžtina tai, kad dauguma jų visgi nepakoregavo savo misijos atsižvelgdamos į priimtą naują Mokslo ir studijų įstatymą (2009), kuriame sąvoka neuniversitetinės studijos pakeista į kolegines studijas (8 straipsnis, 1 straipsnis). Taigi kolegijų akademinė bendruomenė galėtų dažniau tvarkyti savo internetines svetaines, keisti jose esančią medžiagą, informaciją ir tinkamai prisistatyti visuomenei.

Taigi nagrinėjant internetinėse svetainėse skelbiamas kolegijų misijas matoma tendencija, kad dažnai dar neatskiriamos kolegijoms ir universitetams būdingos veiklos. Arba galima numanyti, kad siekiamos būti labiau pripažintos ir įsitvirtindamos visuomenėje kolegijos nori kai kuriomis veiklomis, būdingomis universitetams, atskleisti savo privalumus, kelti prestižą. Nors jau praėjo beveik dešimtmetis nuo kolegijų formavimo iš atskirų aukštesniųjų mokyklų, bet vis dar yra atvejų, kai misija formuluojama ne bendra visai kolegijai, tačiau tai daroma atskirų struktūrinių padalinių – fakultetų, reorganizuotų iš aukštesniųjų mokyklų – lygmeniu.

Kolegijų vystymosi tendencijos. Esmines kolegijų kaitos tendencijas varžo tradicinė / esama Lietuvos aukštojo mokslo sistema: universitetai realizuoja trijų pakopų, o kolegijos – vienos pakopos aukštojo mokslo studijas. Nors daugelyje Europos šalių (pavyzdžiui, Vokietijos, Suomijos, Norvegijos, Prancūzijos ir kt.) kolegijose yra vykdomos profesinio magistro studijos, Lietuvos aukštojo mokslo sistema dar nepasirengusi tokiai transformacijai. Tad kolegijų vystymosi tendencijos pristatytinos tik per jų vizijų prizmę – kokie yra pačių kolegijų akademinės bendruomenės siekiai ir pasiekimai.

Nors kai kurios kolegijos savo bendrą misiją skaido ir pristato fakultetu lygiu, tačiau viziją dažniausiai formuoja bendrą visai institucijai. Želvio (2003) teigimu, vizijos sparčiai besikeičiančiame

pasaulyje dažniausiai orientuojamos į 3–5 metų laikotarpį. Taigi aptarus esamą kolegijų paskirtį analizuojant vizijas siekiama akcentuoti tik tokias veiklas, kurios nėra įtrauktos į dabartines misijas, kad labiau būtų matomi jų siekiai, taigi:

- Viena iš regioninių kolegijų vystydama tiriamąją veiklą regione siekia veikti ne tik kaip aukštojo mokslo institucija, bet ir kaip: „verslo plėtrą skatinantis mokslo taikomas ir tyrimų centras“.
- Dauguma kolegijų siekia tarptautinio pripažinimo, daryti įtaką socialiniams, ekonominiams, kultūriniais pokyčiams (valstybinės vadovaujasi regioniško principu).
- Viena iš privačių kolegijų siekia „dalį neuniversitetinių studijų pradėti vykdyti anglų kalba, siekiant paruošti specialistus, galinčius dirbti tarptautinėje erdvėje“.
- Kai kurios kolegijos akcentuoja savo tradicijų ir kultūros plėtojimą, nuolatinį tobulėjimą, suteikiančios galimybę kiekvieno nario saviraiškai ir puoselėjančios jų kūrybingumą.
- Analizuojant kolegijų vizijas tik vienoje iš jų yra pabrėžiama, kad kolegija yra „skatinanti ir puoselėjanti akademinės bendruomenės žinių poreikius“. Tai labai svarbus aspektas, kadangi, Kvedaravičiaus (2006) teigimu, organizacijos vystymasis yra neatsiejamas nuo jos subjektų vystymosi. Tam, kad vystytųsi visuma (gaubiančioji sistema), reikia, kad atsirastų ir būtų kokia nors bent viena jos dalis, kuriai vystymasis yra tapęs egzistencijos tikslu ir prielaida.

Taigi išanalizavus kolegijų vizijas matyti, kad esminių kaitos požymių šiame aukštojo mokslo sektoriuje neįvyks, nes kolegijos, būdamos aukštojo mokslo sistemos dalimi, negali priimti esminių politinių sprendimų, susijusių su jų veikla. Teigtina, kad dabartinis ir būsimas 3–5 metų laikotarpis kolegijoms yra savo procesų, veiklų – tiek išorinių, tiek vidinių – tobulinimo ir konsolidavimo etapas. Tam, kad veikla būtų sėkminga, turėtų būti daugiau dėmesio skiriama akademinės bendruomenės narių žinioms vystyti.

Skyriaus išvados.

Apibendrinant koleginio aukštojo mokslo dokumentų analizę galima teigti, kad nuo 2000 m. iki 2010 m. Vyriausybės leidžiami teisės aktai sąlygojo koleginio aukštojo mokslo diversifikaciją keliais aspektais:

valdymo tipas (valstybinės – privačios): skatinamas ir palaikomas *privačių kolegijų* steigimas;

geografinė vieta (regioninės – didžiųjų miestų): remiantis regioniško principu steigiamos *regioninės kolegijos*;

išsilavinimo laipsnio kaita: neuniversitetinį aukštąjį išsilavinimą ir teikiamą atitinkamą kvalifikaciją keičia *profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis*;

juridinis statusas (viešoji įstaiga – uždaroji akcinė bendrovė): nevalstybinėms aukštosioms mokykloms leista keisti juridinį statusą – viešosios įstaigos gali būti reorganizuojamos į uždarąsias akcines bendroves;

studijų formų diversifikacija: dieninė ir vakarinė studijų forma keičiama į nuolatinę, o neakivaizdinė – į iššęstinę;

studijų kryptis: įsteigtos specializuotos (socialinės, technologinės, menų) ir daugiadisciplininės kolegijos.

Dėl binarinei sistemai būdingo dinamiškumo bei pačių kolegijų pastangų tobulėti koleginio aukštojo mokslo misija kinta lyginant su numatyta sektoriaus kūrimo pradžioje: daugeliui tiek valstybinių, tiek privačių kolegijų dabartiniu metu svarbiausi siekiai yra tarptautiškumo skatinimas ir mokslinės taikomosios veiklos plėtojimas. Kolegijos, būdamos aukštojo mokslo sistemos dalimi, negali pačios priimti ar daryti tam tikrų politinių visos šalies mastu sprendimų, susijusių su jų veikla, todėl teigtina, kad keletu metų laikotarpis kolegijų akademinėi bendruomenei bus jų veiklą, procesų tobulinimo ir konsolidavimo etapas.

3. KOLEGINIO AUKŠTOJO MOKSLO IŠORINĖS DIVERSIFIKACIJOS SĄLYGOJAMŲ PROCESŲ EMPIRINIS PAGRINDIMAS

3.1. Tyrimų metodologijos aprašymas

Siekiant įvertinti Lietuvos koleginio aukštojo mokslo diversifikaciją atsižvelgiant į Europos šalių aukštojo mokslo, sąlygojamo Bolonijos proceso, tendencijas, buvo atlikta *mokslinės literatūros analizė* – atskleista aukštojo mokslo diversifikacijos būtinybė, kolegijų išorinę diversifikaciją lemiantys veiksniai bei išorinės diversifikacijos sąlygojami procesai. Remiantis mokslinės literatūros analize buvo sudarytas tyrimo modelis, taikytas trijų tyrimų instrumentams – tai sudaro galimybę palyginti gautus skirtingų tiriamųjų duomenis.

Svarbi darbo dalis yra Lietuvos aukštąjį mokslą reglamentuojančių *dokumentų analizė* (1999–2010 m.), kurios objektas yra koleginis aukštasis mokslas. Atliekant dokumentų analizę buvo identifikuoti koleginio aukštojo mokslo vystymosi laikotarpiai, išanalizuota kolegijų ir universitetų pagrindinių skiriamųjų bruožų kaita bei strateginiai švietimo sistemos valdymo ir plėtotės dokumentai. Tai leido įvertinti vykdomos švietimo politikos kolegijų atžvilgiu aspektus, nustatyti numatytus, tačiau neįgyvendintus siekius.

Pagal sudarytą tyrimo modelį buvo atlikti du *kokybiniai tyrimai*.

Pirmajam tyrimui pasirinktas *grupinio giluminio pusiau struktūruoto interviu metodas* (atliktas 2008 m. spalio iki 2009 m. vasario mėn.) su kolegijų akademinėmis bendruomenėmis. Bitinas (2006) teigia, kad grupiniu pokalbiu siekiama atskleisti ne tik ugdymo proceso dalyvių patirtį, nuostatas ar kitus nagrinėjamus požymius, bet ir tiriamųjų grupinius ypatumus – sutelktumą, vyraujančias vertybes, viešąją nuomonę, ugdymo socialinės aplinkos ypatumus, pasitenkinimą ugdymo procesu ir jo trūkumus ir kt. Taigi grupinis giluminis pusiau struktūruotas interviu pasirinktas dėl jo teikiamos galimybės tyrėjui tiesiogiai kontaktuoti su tiriamaisiais bei palaikant nuoširdžią bendravimo atmosferą atskleisti kolegijos akademinės bendruomenės požiūrį į koleginio aukštojo mokslo misijos specifiškumą, diversifikacijos sąlygojamus aukštojo mokslo pokyčius, motyvus patiems inspiruoti kaitos procesus, siekius įgyvendinti Bolonijos proceso keliamus reikalavimus.

Atliekant grupinį giluminį pusiau struktūruotą interviu pasirinkta homogeninių atvejų atrankos strategija, kuri dažnai naudojama taikant tokio tipo interviu, siekiant geresnės grupės dalyvių savijautos, didesnio sutelktumo ties tyrimo problema. Grupės dydis – 5–7 informantai, kad būtų sudaryta galimybė kiekvienam išsakyti savo mintis bei nuomonę. Formuotos *septynios grupės* iš įvairių kolegijų akademinės bendruomenės narių: direktoriaus pavaduotojas akademinėi veiklai, dekanai,

prodekanai, katedrų ir įvairių skyrių, centrų vedėjai, tarp jų ir dėstytojai. Giluminiam grupiniam interviu buvo skirta 1 val. 30 min. (Utenos ir Šiaulių regionų kolegijose laiko trukmė buvo 1 val. 45 min.).

Grupinio giluminio interviu tiriamųjų grupės organizuotos Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Utenos, Vilniaus regionuose įkurtose kolegijose.

Kolegijų atrankai naudota kriterinė atranka, siekiant į tyrimą įtraukti įvairių kolegijų akademinę bendruomenę:

vienintelės koleginio aukštojo mokslo institucijos Alytaus (grupę sudarė 5 informantai) ir Utenos regionuose (grupę sudarė 7 informantai);

specializuota kolegija Kauno regione (grupę sudarė 6 informantai);

privati kolegija Klaipėdos regione (grupę sudarė 5 informantai);

didelė kolegija, esanti tame pačiame mieste kaip ir universitetas, Šiaulių regione (grupę sudarė 7 informantai);

didžiausia privati kolegija Vilniaus regione (grupę sudarė 7 informantai);

maža privati kolegija, įkurta valstybinės aukštesniosios mokyklos pagrindu, Vilniaus regione (grupę sudarė 5 informantai).

Atliekant tyrimo duomenų analizę ir siekiant kuo tiksliau interpretuoti gautus duomenis kolegijų akademinės bendruomenės – tyrime dalyvavusios grupės – imamos kaip diagnostiniai vienetai, kuriems taikomi kodai:

Vilniaus didelė privati kolegija – VP;

Vilniaus privati maža kolegija – VM;

Klaipėdos regiono privati kolegija – Kl;

Alytaus regiono kolegija – A;

Specializuota Kauno regiono kolegija – Sp;

Šiaulių kolegija – Š;

Utenos kolegija – U.

Duomenų analizei taikytas kokybinės (content) turinio analizės metodas. Kokybinė turinio analizė yra metodas, kuriuo gilinamasi į objektą ir kontekstą, domintis panašumais bei skirtumais tarp kategorijų ar kodų (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Turinio analizės rezultatas yra kategorijos ir subkategorijos, kurių išskyrimas yra kūrybiškas mąstymo procesas, siekiant išskoduoti tekste esančias prasmes (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Kategorijos, subkategorijos ir informantų požiūrį patvirtinantys teiginiai *pateikti 3 priede*.

Pristatant kokybinio tyrimo analizę, remiantis Rupšiene (2007), vartojamas *informanto* terminas (angl. informant) – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui. Todėl analizuojant kokybinių ir kiekybinio tyrimų duomenis atsiranda terminų skirtumas – atitinkamai *informanto ir respondento*.

Nagrinėjant Europos šalių, tarp jų ir Lietuvos, koleginio aukštojo mokslo sektorių išskirti šeši koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos sąlygojami procesai: prieinamumas, socialinis judrumas, efektyvumas, dinamiškumas, novatoriškumas, konkurencingumas, – kurie tapo disertacijos tyrimo modulio pagrindu, o atliekant kokybinę turinio analizę – tyrimo kategorijomis. Taigi tyrimo tekstas pristatomas pagal prieinamumo, socialinio judrumo, efektyvumo, dinamiškumo, novatoriškumo, konkurencingumo kategorijas bei jose išskirtas subkategorijas.

Siekiant tyrimo duomenų *išorinio ir vidinio validumo naudotas trianguliacijos metodus* analizuojant kolegijų misijas, vizijas, pristatomas kolegijų svetainėse (žr. 2.4. poskyrį) ir atliekant grupinį giluminį pusiau struktūruotą interviu su kolegijų akademinės bendruomenės nariais.

Atliekant antrąjį kokybinį tyrimą pasirinktas ***individualaus giluminio (angl. in-depth) pusiau struktūruoto (kryptingo) interviu*** metodas su Lietuvos darbdaviais (atliktas 2009 m. gegužės–liepos mėn.). Šis interviu tipas pasirinktas dėl jo teikiamos galimybės gauti svarbios ir detalios informacijos. Skiriamasis individualaus giluminio interviu bruožas – išklausinėjimas ir atvirieji klausimai (Rupšienė, 2007). Šiuo tyrimu siekta išanalizuoti koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos procesų tinkamumą darbo rinkos plotmėje.

Individualiame pusiau struktūruotame interviu struktūrinis vienetas yra tema. Taigi pagrindas yra temos, kurias siekiama išsiaiškinti. Temų formuluotės gali būti vien tik teiginių, vien tik klausimų arba mišrios formos (Rupšienė, 2007).

Tranguliacijos principo taikymas – atlikus kolegijų akademinės bendruomenės grupinės diskusijos metodą ir išsiaiškinus jiems kylančias problemas/pasiekimus, kuriuos lemia išorinis bendradarbiavimas ar ryšių užmezgimas su darbdaviais, pagal sudarytą tyrimo modelį tiriamas darbdavių požiūris, Kardelio (2007) teigimu, norint nuodugniau ir plačiau suvokti tiriamąjį reiškinį, pravartu taikyti kelis tyrimo metodus.

Pasirinktas tikslinės tyrimo imties sudarymo būdas – tai maksimaliai įvairių atvejų atranka. Taikant šią atranką siekiama, kad tyrimo imtis apimtų kuo įvairesnius tiriamo reiškinio atvejus (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Tyrimo metu siekiama nustatyti bendrus bruožus, būdingus visiems tiriamiems atvejams. Taigi į tyrimą siekta įtraukti darbdavius (įmonių, įstaigų vadovus arba jų pavaduotojus), kurie atitiktų kuo įvairesnes charakteristikas:

- privačios kolegijos socialinis partneris Vilniaus mieste (2 atvejai, pvz., smulki ir didelė įmonė, privati/valstybinė; arba skirtingos pagal sritis);
- valstybinės kolegijos socialinis partneris Vilniaus mieste (2 atvejai, pvz., smulki ir didelė įmonė, arba privati/valstybinė; arba skirtingos pagal sritis);
- darbdavys, nesantis kolegijų socialiniu partneriu Vilniaus mieste (2 atvejai, pvz., smulki ir didelė įmonė, arba privati/valstybinė; arba skirtingos pagal sritis);
- darbdavys, nesantis kolegijų socialiniu partneriu iš kito miesto, kuriame nėra kolegijos (2 atvejai, pvz., smulki ir didelė įmonė, arba privati/valstybinė; arba skirtingos pagal sritis);
- darbdavys, esantis kolegijų socialiniu partneriu iš kito miesto, kuriame yra kolegija (1 atvejai, pvz., smulki ir didelė įmonė; arba privati/valstybinė; arba skirtingos pagal sritis).

Pažymėtina, jog atrenkami darbdaviai, vadovaujantys įmonei, kuriose yra koleginio aukštojo mokslo teikiamos profesinės kvalifikacijos.

Tyrimo imtis – Rupšienės (2007) teigimu, metodologinėje literatūroje nurodoma, kad tiriant vienaarūšę populiaciją tipišku individualiu giluminiu interviu pakanka iki 20 informantų. Kiti mokslininkės cituojami mokslininkai nurodo, jog rekomenduojamas imties dydis nuo 5 iki 30 žmonių. Tad tyrime siekiama paimti 9 interviu iš kuo įvairesnių charakteristikų darbdavių (tokią imtį lemia ir labai dažnas darbdavių neigiamas atsakymas dėl sutikimo dalyvauti tyrime).

Tyrimo dalyvavo įvairūs darbdaviai – kiekvienas iš jų yra asmenybė, turinti savo požiūrį tiek į išsilavinimą plačiąja prasme, tiek į savo darbuotojų, tarp jų ir jaunų specialistų, turimus gebėjimus bei jų vystymą. Reiktų pabrėžti, kad požiūris į jaunuolių mokymąsi (būtent ir kolegijose) ar praktikų atlikimą įmonėse labai daug priklauso nuo pačių darbdavių įgyto išsilavinimo: tyrime dalyvavo ir du vadovai, kurių vienas buvo baigęs technikumą (išsivysčiusius į atitinkamas kolegijas), o kitas kolegiją, tačiau abu baigė ir universitetines studijas. Griežtu ir kritišku požiūriu išsiskiria tie darbdaviai, kuriems universitete buvo sunku studijuoti dėl griežto dėstytojų požiūrio į studijas, buvusio didelio studentų atkrentamumo. Toks darbdavys yra kritiškas kolegijų, ypač privačių, atžvilgiu, kadangi, jo nuomone, studentams yra per daug nuolaidžiauojama studijų proceso metu. Be to, tyrime dalyvavo didelės įmonės direktorius, kuris dėsto universitete, taip pat gerai susipažinęs ir su kolegijų veikla, tad galintis tiksliai apibūdinti ir įvertinti esamą situaciją. Labai teigiamu požiūriu į kolegijas išsiskiria ne socialinio partnerio nuomonė, tačiau tai priklauso nuo asmenybės reiklumo pačiam sau kaip vadovui – nuolat siekiančio tobulėjimo, keliančio kvalifikaciją užsienyje ir tas įgytas naujoves pritaikančio savo

įmonėje. Reiktų akcentuoti, kad ši įmonė yra viena iš savo srities lyderių Lietuvoje, vadovo manymu, tai lemia ir labai glaudus bendradarbiavimas su aukštojo mokslo institucijomis.

Atliekant darbdavių interviu analizę buvo laikomasi tokio paties tyrimo modelio kaip ir tiriant kolegijų akademinės bendruomenės požiūrį, taigi išskirtos prieinamumo, socialinio judrumo, efektyvumo, novatoriškumo, konkurencingumo ir dinamiškumo kategorijos (*pateikiamos 4 priede*). Siekiant išsiaiškinti, kaip apskritai darbdaviai supranta kolegijų veiklą, papildomai buvo užduodami bendro pobūdžio klausimai, kurie sudaro kategoriją „kolegijų veikla“.

Duomenų analizei taikytas kokybinės (content) turinio analizės metodas.

Kiekybinis tyrimas. Siekiant atskleisti visuomenės dalies – kolegijų studentų – požiūrį į koleginio aukštojo mokslo diversifikacijos procesus ir pagrindinius jų studijų pasirinkimą lemiančius kriterijus, buvo pasirinkta anketinė apklausa: tyrėjo tiesioginiu būdu dalinti aprašai studentams, kadangi tai palengvina respondentų dalyvavimą tyrime. Aprašas sudaromas naudojant ranginės skalės principą. Pasirenkami aukštesnių kursų visų studijų formų – dieninių, vakarinių, neakivaizdinių – studentai.

Siekiant kuo tikslesnio tyrimo imties apskaičiavimo, nustatyta kolegijų studentų populiacija – Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis 2009–2010 m. kolegijose studijavo 57 tūkst. studentų. Taigi taikant 5 proc. imties paklaidą esant 95 proc. patikimumo lygmeniui nustatyta tyrimo imtis, kurią sudaro 397 asmenys, tačiau iš viso yra apklausta 427 valstybinių ir privačių kolegijų įvairių studijų formų ir kursų studentų. Taikoma tikimybinė lizdinė atranka. Analizuojant duomenis siekta atskleisti įvairius įmanomus objektą nusakančius ryšius, todėl naudojama daugiamatės statistinės analizės metodas (daugialypė koreliacija).

Aprašui (klausimynui) pasirenkama trijų gradacijų (ranginė) dviejų tipų (labai dažnai-kartais-labai retai/niekada ir labai svarbu-gana svarbu-nesvarbu) atsakymų skalės. Bitino (2006) teigimu, aprašuose tinkamesnės yra graduotos nei dichotominės skalės, kadangi suteikia galimybę atskleisti įvairesnes gautų duomenų sąsajas. Kolegijų studentams pateikiamas 3 dalių tyrimo objekto aprašas (instrukcija respondentams, vertinamieji tiriamo objekto kriterijai, socialiniai-demografiniai kintamieji), kuris yra suskirstytas į šešis atskirus blokus (aprašo pagrindas yra aprašomo objekto teorinis modelis): prieinamumas, socialinis judrumas, efektyvumas, dinamiškumas, konkurencingumas, novatoriškumas (žr. 5 priedą).

Darbe statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta taikant „SPSS for Windows 17.0“ statistinių duomenų apdorojimo programą.

Aprašomoji statistika. Respondentų atsakymų dažnio skirtumo patikimumas matuotas neparametriniu statistiniu *chi-kvadrato* (χ^2) kriterijumi, skirtu tikrinti teiginius apie visą skirstinį bei

skaitmeniniams kategoriniams (ranginiams, nominaliems) kintamiesiems (Bitinas, 2006; Pukėnas, 2005). Bitino teigimu (2006), gauti duomenys interpretuojami atsižvelgiant į šiuos reikšmingumo lygmenis: kai reikšmingumo lygmuo $p > 0,05$, tai skirtumas statistiškai nereikšmingas; kai $p < 0,05$, tuomet skirtumas statistiškai reikšmingas; $p < 0,01$ – skirtumas esminis; $p < 0,001$ – skirtumas labai ryškus; $p < 0,0001$ – skirtumas visiškas; $p \ll 0,0001$ – skirtumas absoliutus.

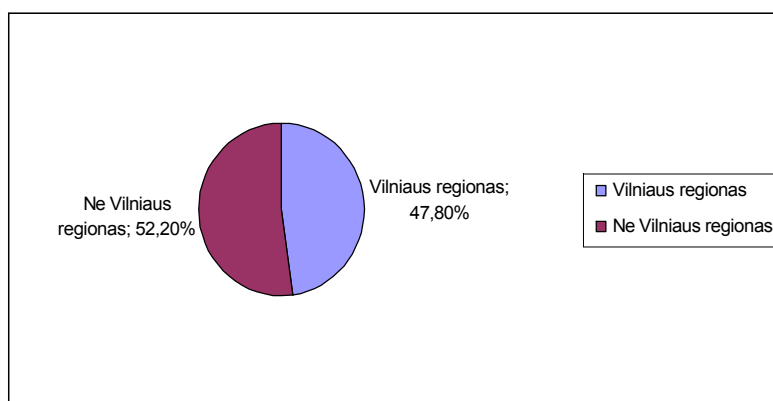
Darbe analizuojami tik statistiškai reikšmingi respondentų požiūrių skirtumai. Šiuo tyrimo metodu siekiama įsitikinti, ar išorinė kolegijų diversifikacija daro įtaką respondentų nuomonei, ar yra skirtumai tarp privačių ir valstybinių, Vilniaus regiono ir ne Vilniaus regiono, pasirinkusiems skirtingas studijų formas tiriamųjų nuomonės.

Koreliacinė analizė. Koreliacinė analizė atlikta vertinant tiesinio ryšio stiprumą ir matuojant Spearmen koreliacijos koeficientą (kintamųjų matavimo lygmuo yra ranginė skalė), kuris žymimas r ir kinta nuo $+1$ (tiesioginis funkcinis ryšys) iki -1 (atvirkštinis funkcinis ryšys) (Bitinas, 2006). Atliekant šiuos skaičiavimus siekiama įvertinti dviejų atsitiktinių dydžių tiesinę priklausomybę (Čekanavičius, Murauskas, 2001).

Bitino teigimu (2006) koreliacijos koeficientas interpretuojamas remiantis tokiais reikšmingumo lygmenimis: nuo 0 iki 0,20 ryšio tarp požymių iš esmės nėra; nuo 0,20 iki 0,40 ryšys tarp požymių silpnas; nuo 0,40 iki 0,60 ryšys yra esminis; nuo 0,60 iki 0,80 ryšys yra stiprus; daugiau kaip 0,80 ryšys labai stiprus. Tačiau mokslininkas pabrėžia, kad interpretuojant koreliacijos koeficiento dydį reikia atsižvelgti ir į tai, kokio ryšio tarp nagrinėjamų požymių tikimasi, ar ryšys iš viso nagrinėtinas. Atsižvelgus į šias aplinkybes, kartais silpną požymių ryšį nusakantis koeficientas gali turėti mokslinę vertę, o didelį ryšio koeficientą gali tekti kritiškai vertinti.

Demografiniai respondentų kriterijai

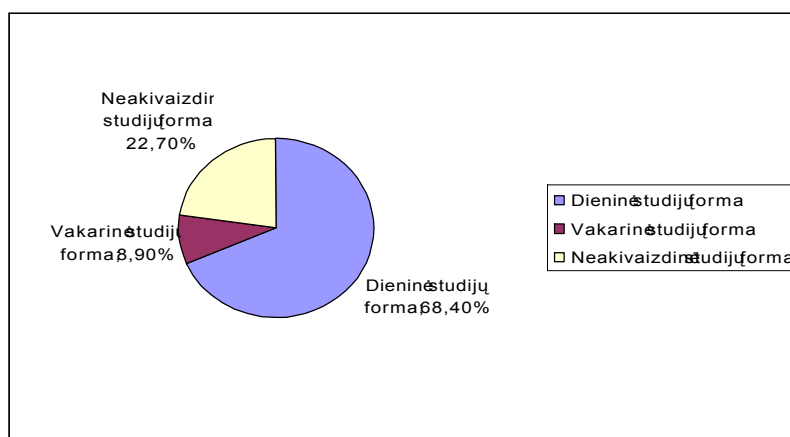
Tyrimo dalyvavo įvairių regionų (Vilniaus, Marijampolės, Panevėžio, Klaipėdos) studentai, tačiau tiriant jų požiūrį į koleginių aukštąjį mokslą bei studijų pasirenkamumo tendencijas visi buvo suskirstyti į studijuojančius Vilniaus regiono kolegijose ir kitų regionų kolegijose, ypač buvo siekiama, kad kuo daugiau respondentų sudarytų toliau nuo universitetų esančių regioninių kolegijų respondentai. Procentinis pasiskirstymas (7 pav.) skiriasi tik keliais procentais, todėl galima lyginti gautus duomenis.



7 pav. Kolegijų pasiskirstymas regionais (proc.)

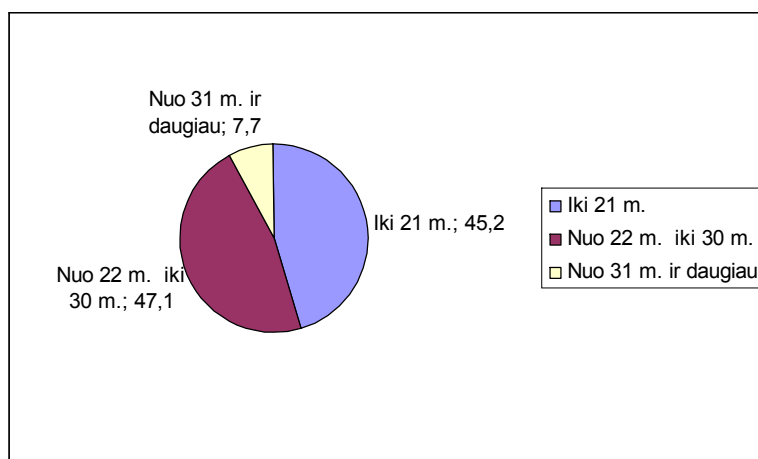
Tiriant kolegijų išorinę diversifikaciją tikslingai buvo pasirinkti privačių ir valstybinių kolegijų respondentai: privačių kolegijų tiriamieji sudaro 28,8 proc., valstybinių kolegijų – 71,2 proc.

Tyrimo dalyvavo įvairių studijų formų respondentai: daugumą (68,4 proc.) respondentų sudaro dienos studijų formos, mažiausiai (8,9 proc.) – vakarinės studijų formos (8 pav.).



8 pav. Respondentų grupės pagal studijų formas

Pagal amžiaus kriterijų mažiausią tyrimo dalį (7,7 proc.) sudaro vyresnio amžiaus (nuo 31 ir daugiau) respondentai, o kitos dvi demografinio kriterijaus dalys sudaro maždaug vienodą dalį: iki 21 m. yra 45,2 proc. respondentų, o nuo 22 m. iki 30 m. – 47,1 proc. (9 pav.).



9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Tyrimo amžiaus demografinis kriterijus buvo suskirstytas į tris grupes darant prielaidą, kad abiturientai baigiantys mokyklą dažniausiai yra 18 m., tad studijuodami kolegijoje 3 m. studijas baigtų apytiksliai 22 m. Tyrimo duomenys rodo, kad dauguma respondentų (47,1 proc.) yra nuo 22 m. iki 30 m. Tai aiškintina, kad ši dalis studentų studijas kolegijoje pasirinko ne iš karto įgiję vidurinį išsilavinimą, o metais, dviem ar dar truputį vėliau. 30 m. amžiaus riba pasirinkta tam, kad tyrimu galima būtų įsitikinti, jog vyresnio amžiaus studentai renkasi koleginio aukštojo mokslo studijas.

3.2. Koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos sąlygojamas prieinamumo procesas

Bolonijos proceso metu priimtuose 2001 m. Prahos, 2003 m. Berlyno, 2005 m. Bergeno komunikatuose (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005) ir ypač 2007 m. Londono komunikate raginama Europos aukštojo mokslo erdvėje tobulinti socialines sąlygas, mažinti socialinę nelygybę, „teikti atitinkamą pagalbą studentams, kurti lankstesnius mokymosi būdus siekiant aukštojo išsilavinimo ir studijuojant, plėsti lygiomis teisėmis pagrįstą dalyvavimą visų lygmenų studijose“ (Londono komunikatas, 2007), tad analizuojant prieinamumo procesą kolegijose ryškėja įvairūs teigiami socialiniai aspektai, kurie priklauso nuo koleginio aukštojo mokslo institucijų išorinės diversifikacijos.

Laužackas ir kt. (2003) išnagrinėję sąvokos „prieinamumas“ įvairius teorinius aspektus teigia, kad *švietimo prieinamumas* – tai ne per brangių, ne per aukštus reikalavimus keliančių, aiškių švietimo galimybių suteikimas visiems visuomenės nariams jų nuolatinio mokymosi procese. Prieinamumas – tai daugialypė sąlygų, garantuojančių efektyvų mokymąsi ir asmeniškai bei visuomeniškai palankius jo rezultatus, visuma. Yra išskiriami septyni – teisinis, geografinis regioninis, informacinis, finansinis, mokymo turinio aktualumo, perimamumo, atskirties grupių – objektyvieji švietimo prieinamumo aspektai. Taigi atsižvelgus į sudarytą tyrimo konstrukta prieinamumo procese analizuojami su išorine diversifikacija susiję aspektai (teisinis, geografinis regioninis, informacinis, finansinis, atskirties grupių), nagrinėjant socialinio judrumo, efektyvumo procesus aptariami ir perimamumo, mokymo turinio aktualumo aspektai.

3.2.1. Kolegijų indėlis į aukštojo mokslo prieinamumo procesus

Analizuojant prieinamumo procesą matomas skirtumas tarp dviejų kolegijų tipų – privačių ir valstybinių – keliamų stojimo sąlygų. Nors abiejų tipų kolegijos turi kiekvienais metais tvirtinamas priėmimo taisykles, paremtas pakankamai vienodais principais, tačiau privačios jomis gali daug laisviau disponuoti savo naudai, kadangi nuo priimamų studentų skaičiaus priklauso jų finansinė būklė bei stabilumas, kaip teigia akademinės bendruomenės tiriamieji: „*Į neakivaizdines studijas priimame 90, gal 95 proc. pageidaujančių. Mūsų tikslas yra surinkti kontingentą*“. Tad kuo didesnė privačios kolegijos materialinė bazė, tuo ji daugiau gali priimti norinčių studijuoti siūlydama kelias studijų formas.

Valstybinių kolegijų priėmimo taisyklės iki 2009 m. buvo derinamos su Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija bei minimaliai koreguojamos kiekvienais metais, ypač dėl įtraukiamų

naujų studijų programų. Tiriamieji teigia, kad „*netgi turėdami Švietimo ir mokslo ministerijos tiksliai apibrėžtą valstybės finansuojamų studentų skaičių, vis tiek atsižvelgia į regiono darbo rinkos poreikius ir patys sprendžia, kiek studentų priimti studijuoti į tam tikras studijų programas.*“ Nuo 2009 m. visos kolegijos yra įtrauktos į bendrą visų Lietuvos aukštųjų mokyklų priėmimą (LAMA BPO), kur jų siūlomos koleginio aukštojo mokslo studijų programos lygiaverčiai konkuruoja su universitetų studijų programomis. Pakitimais inspiravo naujojo Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 52 straipsnis (LR mokslo ir studijų įstatymas, 2009 m.), kuris palyginti su Aukštojo mokslo įstatymu, priimtu 2000 m., aukštosioms mokykloms suteikia daugiau savarankiškumo organizuojant naujų studentų priėmimą.

Dauguma kolegijų dar prieš priimant naująjį Mokslo ir studijų įstatymą (2009 m.) siekė dalyvauti LAMA BPO, norėdamos palaikyti savo konkurencingumą aukštojo mokslo erdvėje. Informantų manymu: „*Dėl dalyvavimo bendrajame priėmime kolegija būtų daugiau žinoma*“.

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo tendencija, kad kolegijos, ypač privačiosios, stojantiesiems kelia žemesnius reikalavimus nei universitetai. Informantai teigia, kad „*priėmimo konkursinių balų vidurkiai niekada nebuvo labai aukšti, stipriausi abiturientai stoja į universitetus ir valstybines kolegijas.*“ Žinoma, negalima to teigti kaip šimtaprocentinės tendencijos, nes ir privačias kolegijas renkasi puikiai baigusieji vidurines mokyklas, ypač po leidimo teikti profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį.

Akcentuotina, jog privačių ir valstybinių kolegijų akademinė bendruomenė siekia užtikrinti Bolonijos procese iškeltą mokymosi visą gyvenimą principą (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005), todėl sudaromos lengvesnės stojimo sąlygos baigusiems profesines technikos mokyklas, o jau įgijusiems aukštąjį išsilavinimą – tiek koleginių, tiek ir universitetinių – organizuojamos tęstinės studijos.

Ryškūs skirtumai tarp privačių kolegijų yra ir dėl mokėjimo už studijas išimčių taikymo: mažose privačiose kolegijose tokie atvejai yra reti, o didelėse kolegijose sudaromos palankesnės sąlygos studijuoti našlaičiams bei neįgaliesiems, taikant jiems įvairias mokėjimo už studijas nuolaidas.

Studijų formos

Prieinamumas skatinamas ne tik patogiu geografiniu išdėstymu, bet ir siūlomomis įvairiomis studijų formomis.

Kolegijos labai lanksčiai reaguoja į studentų poreikį rinktis tam tikras studijų formas, taip sudarydamos iš tikrųjų gerą koleginio aukštojo mokslo prieinamumą. Be dienos studijų formos

visose kolegijose yra siūloma neakivaizdinė forma³, išskyrus tų programų, kurių, informantų teigimu, „*neįmanoma realizuoti dėl susidarančio praktinio darbo valandų trūkumo*“. Tiriamieji, išanalizavę savo institucijos bei apžvelgę visos šalies situaciją teigia: „*tendencija tokia, kad į neakivaizdines studijas stoja iš karto (baigę vidurinę) arba baigę prieš 5–7 m., tačiau tokių, kurie baigė pernai, prieš porą metų, yra mažoji dalis.*“ Tai rodo, kad kai kurie abiturientai iš karto nusprendžia derinti aukštojo mokslo studijas su darbu, o kiti daugumai įtaką daro darbo rinka – reikalinga įgyti naujų žinių, gebėjimų, kompetencijų arba siekiama išlaikyti turimą darbo vietą įgijus aukštąjį koleginių išsilavinimą ir profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį.

Kai kurios kolegijos studentams siūlo rinktis ir vakarinę studijų formą⁴, nors kokie kriterijai lemia šių studijų poreikį yra sunku pasakyti. Jas organizuoti gali ne kiekviena kolegija, nes, pavyzdžiui, vienoje iš Klaipėdos privačių kolegijų atlikus tyrimą paaiškėjo, jog vakarinių studijų poreikio nėra. Šiaulių regione taip pat visuomenės poreikis šiai studijų formai yra labai sumažėjęs, tiriamieji teigia, kad: „*Neakivaizdinę studijų formą renkasi mieliau negu vakarines studijas.*“ Ir atvirkščiai – Vilniaus regiono viena iš didžiausių privačių kolegijų studijuoti į vakarinę studijų formą surenka daug studentų, o kitose privačiose kolegijose ir daugelyje valstybinių kolegijų tokios studijos nevykdomos. Taip pat ir Utenos regiono kolegijoje vakarinės studijos yra vykdomos lanksčiai reaguojant į studentų galimybę derinti studijas ir mokslą. Tai yra viena iš priežasčių, kad visų regionų kolegijose vakarinių ir neakivaizdinių studijų studentų skaičius yra didesnis negu dieninių studijų.

Kolegijose, kurios nuo 2000 m. perorganizuotos iš aukštesniųjų mokyklų, 2008 m. vis dar buvo organizuojamos išlyginamosios studijos (anksčiau tokių studentų buvo didesnis kiekis), kurių metu buvusių aukštesniųjų mokyklų studentai, surinkę tam tikrą trūkstamų kreditų skaičių, įgyja koleginio aukštojo mokslo diplomą. Be minėtų studijų formų siūlomos dar tęstinės⁵ (dažnai asmeniui perkvalifikuoti) bei intensyviosios studijos.

Regioninis kolegijų tinklas pagerina bei sudaro visuomenei palankias sąlygas įgyti koleginio aukštojo mokslo teikiamą profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį, ypač realizuojama iššęstinė studijų forma, kurią pasirinkus yra lengviau derinti studijas su darbu.

³ Priėmus naująjį Mokslo ir studijų įstatymą nuo 2009 m. balandžio 30 d. neakivaizdinių studijų formos terminas pakeistas į iššęstinių studijų formą.

⁴ Priėmus naująjį Mokslo ir studijų įstatymą nuo 2009 m. balandžio 30 d. vakarinių studijų formos terminas pakeistas į nuolatinių studijų formą.

⁵ „Perkvalifikavimo, laipsnio nesuteikiančias studijų programas gali vykdyti universitetai ir kolegijos teisės aktų nustatyta tvarka.“ „Laipsnio nesuteikiančių studijų (išskyrus rezidentūros studijas) programų apimtis yra ne mažesnė kaip 30 kreditų ir ne didesnė kaip 120 kreditų.“ (Mokslo ir studijų įstatymas, 2009 m., 46 strpsn. 5 punktas; 47 strpsn. 9 punktas)

Studentų socialinė padėtis

Kolegijų išorinė diversifikacija sudarydama geresnes prieinamumo sąlygas skatina tai, jog studijas gali pasirinkti skirtingo socialinio sluoksnio bei įvairaus amžiaus studentai. Nors valstybines ir privačias kolegijas renkasi šiek tiek skirtingam socialiniam sluoksniui priklausantys asmenys, tačiau negalima vienareikšmiškai teigti, jog privačiosios sudaro sąlygas studijuoti tik turintiems didesnes finansines pajamas: didelė privati kolegija turi galimybę taikyti įvairias mokėjimo už studijas nuolaidas našlaičiams, neįgaliesiems bei finansiškai skatinti labai gerai besimokančius studentus. Tokiais principais dirba ir kai kurios mažos privačios kolegijos. Informantai teigia, jog *„iš sukauptų lėšų, kurios gaunamos už auditorijų, salės nuomą, socialiai remtiniems studentams yra skiriamos stipendijos, finansinė parama prieš šv. Kalėdų, šv. Velykų šventes.“*

Ne Vilniaus regionuose įkurtos valstybinės kolegijos ypač paskatino studijuoti ir įgyti aukštąjį koleginių išsilavinimą neįgaliuosius, socialiai remtinus ir jaunuolius iš daugiavaikių šeimų, kadangi jie anksčiau neturėjo galimybių vykti mokytis į kitų miestų aukštąsias mokyklas. Pasirinkus arčiausiai pagal geografinę padėtį esančią kolegiją išsprendžiamos buto nuomos, pragyvenimo ir kt. finansinės problemos. Socialiai remtiniems studentams yra mokamos socialinės stipendijos, skiriamos paskolos iš Mokslo ir studijų fondo. Be to, tiriamieji teigia, jog *„yra dažni atvejai, kai po 2, 3 metų į savo regiono kolegijas sugrįžta tęsti mokslų tie studentai, kurie dėl lėšų trūkumo nutraukia studijas didžiųjų miestų aukštosiose mokyklose.“*

Vilniaus arba ir kitų didžiųjų miestų kolegijas renkasi geresnę socialinę padėtį turintys studentai, tie, kurie apsisprendžia ir bando įsitvirtinti Vilniuje (ar kitame didesniame mieste) kaip didesnes galimybes turinčiame mieste.

Vyresnio amžiaus žmonių stojimo tendencijos

Vidutinio ir vyresnio amžiaus studentai dažniausiai renkasi neakivaizdinę arba vakarinę studijų formą. Didžiosiose privačiose kolegijose tokių studentų nemažėja, matyt, tai lemia įvairesnis studijų programų spektras, kuris tenkina jau dirbančius, bet norinčius įgyti aukštąjį koleginių išsilavinimą arba net pakeisti profesiją. Kita vertus, jog tai gali būti susiję ir su tam tikrais kolegijos akademinės bendruomenės panaudotais rinkodaros instrumentais – informacijos prieinamumu bei skleidimu. Tuo tarpu mažose privačiose kolegijose vidutinio ir vyresnio amžiaus žmonių procentiškai mažėja.

Valstybinėse regioninėse kolegijose situacija yra kitokia – vidutinio ir vyresnio amžiaus studentų skaičius nors ir nežymiai, tačiau didėja (yra ir išimčių, pavyzdžiui, Šiaulių regione). Visų pirma, tai aiškintina, jog žinių visuomenėje aukštos kvalifikacijos specialistai turi nuolat atnaujinti savo turimas žinias, siekdami tobulinti profesines kompetencijas. Kolegijų akademinė bendruomenė pastebi,

kad dauguma vyresnio amžiaus žmonių, netgi jau baigusių aukštąsias mokyklas, ateina įgyti tokių žinių bei kompetencijų, kurių jiems trūksta dirbant, pavyzdžiui, vadybinių, informacinių technologijų įgūdžių. Vyresnio amžiaus studentai gali rinktis ne tik neakivaizdinę studijų formą, bet ir jiems patrauklią tęstinių studijų formą.

Pabrėžtina, kad ir dieninių studijų formą renkasi vidutinio ir vyresnio amžiaus studentai, tačiau šiuo aspektu išsiskiria tos studijų programos, pavyzdžiui, slaugos, kineziterapijos, kurios dėl savo specifikos (daug praktinių užsiėmimų) negali būti realizuojamos neakivaizdine studijų forma.

Apibendrinant galima teigti, kad esamas koleginių aukštojo mokslo institucijų tinklas užtikrina galimybę studijuoti ne tik ką tik baigusiems vidurinę mokyklą, bet ir kitiems įvairaus amžiaus, socialinės padėties, neįgaliems žmonėms; atsižvelgiant į jų poreikius sudaromos palankios sąlygos rinktis įvairias studijų formas.

Regioninis kolegijų išdėstymas

Nors dabartinis kolegijų tinklas užtikrina koleginių aukštojo mokslo prieinamumą visai Lietuvos visuomenei, tačiau šiuo klausimu šis procesas yra ir kritikuojamas. Daugumos kolegijų akademinės bendruomenės nuomone – Lietuvoje yra per daug aukštųjų mokyklų, bet tai diskutuotinas klausimas, kadangi vieni jų teigia, kad „yra per daug universitetų“, kiti – kad reiktų mažinti ir kolegijų skaičių, nors kolegijų tinklas yra optimizuojamas.

Tyrimo duomenys rodo, kad regioninės kolegijos atlieka savo misiją – jas pirmiausia renkasi to regiono visuomenė, po to aplinkinių, o į Vilniaus miesto kolegijas atvykstama studijuoti iš visų Lietuvos regionų. Analizuojant smulkiau galima išvelgti, jog, pavyzdžiui, Klaipėdos kolegijos orientuojasi pritraukti studentų iš visos Vakarų Lietuvos, nors buvo atvejų, kaip teigia tiriamieji, „atvykdavo studijuoti net iš tolimiausių miestų – iš Zarasų, Biržų, Visagino“. Tačiau informantai mano, kad „tai lėmė studijų formos specifika – organizuotos teisės programos individualiosios studijos, baigusiems aukštesniausias mokyklas.“

Kitų regioninių (išskyrus Vilniaus) kolegijų situacija yra analogiška, pavyzdžiui, Utenos regioninės kolegijos tiriamieji pateikė net procentines išraiškas: „iš Utenos apskrities į dieninį skyrių stoja 76 proc., į neakivaizdinį skyrių net 69 proc.“ Panaši situacija yra ir Šiaulių regiono kolegijoje, informantai teigia, kad: „yra iš visų Lietuvos apskričių, bet daugiau nei 80 proc. iš Šiaulių regiono“.

Specializuotos kolegijos dauguma įregistruotų studijų programų orientuojamos ne tik į regiono visuomenę, bet skirtos visiems Lietuvos regionams. Tiriamieji teigia, kad yra tokių studijų programų, kurios realizuojamos tik jų kolegijoje, pavyzdžiui, hidrotechnika, kadastriniai matavimai ir nekilnojamojo turto formavimas, miškų ūkis. Tačiau negalima teigti, kad dauguma studentų yra atvykę

iš toliau esančių Lietuvos regionų. Informantai patvirtina, kad „iš aplinkinių regionų yra truputėli daugiau, nes daug įtakos turi studijuojančių socialinė padėtis“. Taigi tyrimo rezultatai rodo, kad regioninis kolegijų išdėstymas skatina ir padidina aukštojo koleginio mokslo prieinamumą, sudaro visuomenei geresnes sąlygas įgyti naujų ir reikalingų darbui kompetencijų, tobulinti įvairius bendruosius gebėjimus.

Taigi išorinė diversifikacija sąlygoja skirtingą požiūrį į regioniškumo principą: valstybinėms kolegijoms regioniškumo principas yra vienas iš pamatinių jų veiklos bruožų, o privačios kolegijos neapsiriboja vien tik regiono visuomenės poreikių tenkinimu. Koleginio aukštojo mokslo institucijos nors ir sudaro plačias mokslo prieinamumo sąlygas visuomenei, tačiau tai priklauso ir nuo kolegijų išorinės diversifikacijos: tipo – privati ar valstybinė, maža ar didelė (tai sietina su siūlomų programų kiekiu, studijų formomis (dieninė, vakarinė, neakivaizdinė), lemiančiomis studentų skaičiumi), svarbi ir regiono geografinė padėtis. Taigi stebima tendencija, kad kuo didesnė kolegija – tiek privati, tiek valstybinė – tuo ji gali labiau atitikti ir tenkinti visuomenės koleginio aukštojo mokslo prieinamumo bei socialinius poreikius.

3.2.2. Darbdavių požiūris į kolegijų skatinamą aukštojo mokslo prieinamumą

Nors kolegijų akademinė bendruomenė nuolat pabrėžia didžiulę kolegijų naudą visuomenei ir darbo rinkos institucijoms, tačiau vienareikšmiškai sunku yra apibrėžti, kokią naudą iš kolegijų turi darbdaviai: analizuojant tyrimo duomenis galima būtų teigti, kad naudingumas priklauso nuo dviejų kriterijų – kolegijos geografinės padėties bei studentų studijų krypties. Taigi Vilniaus darbdaviams, dažniausiai ne socialiniams partneriams, regioninis kolegijų išdėstymas visiškai neturi jokios reikšmės – jie turi didelį specialistų pasirinkimą, todėl nežiūri, kokiam mieste yra baigta mokslo įstaiga. Tuo tarpu Vilniaus kolegijų – tiek privačių, tiek valstybinių – socialiniai partneriai visgi minėjo, kad kolegijos teikia naudą rengdamos, tiriamojo teigimu, „kvalifikuotą darbo jėgą“. Be to, palaikomi bendradarbiavimo santykiai, kad, kaip teigia informantas: „po to parengti specialistai ateitų pas mus dirbti“. Tarp darbdavių matomas tinkamai parengtų technologijos srities aukštos kvalifikacijos specialistų poreikis.

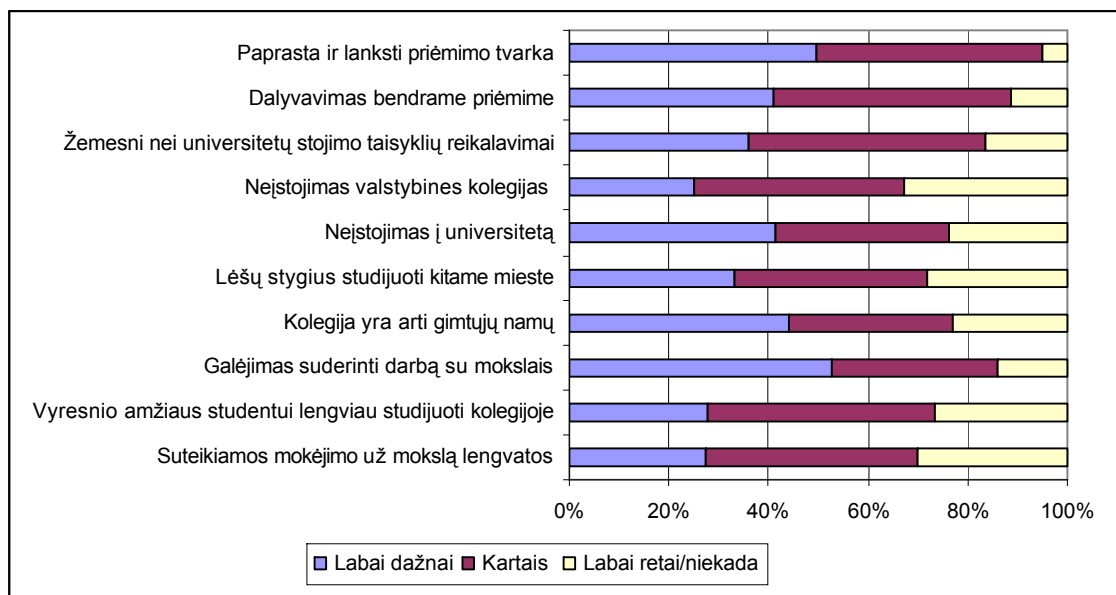
Didžiausią naudą patiria ir vardijs darbdaviai tų regionų, kuriuose yra tik po vieną kolegiją, kadangi jose rengiami įvairūs specialistai, liekantys dirbti gimtajame mieste ar artimiausiame rajone. Be to, arti esanti kolegija naudinga tai visuomenės daliai, kuri aukštojo mokslo siekia pasirinkdama ištesstinę studijų formą. Vienas iš informantų taip pat minėjo ir apie specializuotoje kolegijoje

organizuotus „kvalifikacijos kėlimo kursus“, tai yra išlyginamąsias studijas tiems darbuotojams, kurie buvo baigę aukštesniąsias mokyklas, bet dirbant prirėkė aukštojo išsilavinimo.

Analizuojant darbdavių nuomonę apie kolegijų kiekį Lietuvoje, dauguma jų pabrėžė, kad iš tiesų yra per daug ne tiek kolegijų, kiek jų išleidžiamų specialistų, kadangi, informanto teigimu „*kiek ateina darbo, negaliu tiek įdarbinti, nors matau puikių žmonių, tikrai išsilavinusių ir tinkamų, tačiau neturiu ką pasiūlyti*“. Visgi buvo informantų, kurie pabrėžė, kad regioninės kolegijos reikalingos tiems visuomenės nariams, kurie dėl kažkokių priežasčių negali išvykti studijuoti į didmiesčius, tokiu būdu jie turi galimybę įgyti išsilavinimą.

Griežta pozicija išsiskiria nuomonė vieno iš informantų, kuris teigia, kad „*kolegijų akivaizdžiai per daug. Stojant į kolegijas jaunimas tikisi po baigimo dirbti darbų vadovais, meistras ar vadybininkais, tačiau didelė dauguma įsidarbina tik darbininkais, kadangi minėtų pareigybių tiek nėra, kiek kolegijos išleidžia absolventų. Užtektų tam tik amatų mokyklų ir būtų taupomos mokesčių mokėtojų lėšos.*“ Ši darbdavio nuomonė dar kartą įrodo, kad yra mažai dėmesio tarp atskirų išsilavinimo sektorių bei per mažą vyriausybės dėmesį, skiriamą specialistų kiekiui ateityje prognozuoti.

3.2.3. Studentų pasirinkimą lemiantys prieinamumo kriterijai



10 pav. Studentų požiūris į kolegijų prieinamumo kriterijus (proc.)

Analizuojant studentų požiūrį į kolegijų prieinamumą sudarančius kriterijus (10 pav.) kaip svarbiausią rodiklį, lemiantį jų studijų pasirinkimą kolegijoje, respondentai išskyrė *galėjimą suderinti*

darbą su mokslais (labai dažnai – 52,7 proc.; kartais – 33,3, labai retai – 14,1); taip pat labai svarbus kriterijus, respondentų nuomone, yra *paprasta ir lanksti priėmimo tvarka* (labai dažnai – 49,6 proc., kartais – 45,4 proc., labai retai – 4,9). Taigi išsakyta darbdavių nuomonė, kad studijas kolegijose dažniausiai renkasi tie, kurie *neįstojo į universitetus*, nėra labai tiksli, kadangi respondentų nuomone tai nėra svarbiausias jų pasirinkimą lemiantis veiksnys: labai dažnai 41, 5 proc., kartais 34,9 proc., labai retai 23,7. Respondentams svarbesnis veiksnys yra tas, kad *kolegija yra arti gimtųjų namų* (labai dažnai – 44,3 proc.; kartais – 32,6, labai retai – 23,2).

Gautų duomenų analizė parodė, kad yra skirtumas tarp amžiaus grupių (iki 21 m., nuo 22 m. iki 30 m., nuo 31 m. ir daugiau), vertinančių „*Kolegijų dalyvavimo bendrame priėmime*“ kriterijų: tai apsisprendimą dėl studijų kolegijoje lemia labai dažnai 50, 8 proc. jaunuoliams iki 21 m., 32,8 proc. – nuo 22 m. iki 30 m., 33,3 proc. vyresniems nei 31 m. ($\chi^2 = 15,281$; $df = 4$; $p < 0,01$). Tai aiškintina tuo, kad bendrajame priėmime (LAMA BPO) visos kolegijos pradėjo dalyvauti tik nuo 2009 m. (kai kurios metais ar dviem anksčiau), tad aukštesnio kurso studentams šis faktorius turėjo mažai reikšmės.

Akcentuotinas visišką skirtumą tarp valstybinių ir privačių kolegijų respondentų: 38,2 proc. privačių kolegijų studentų pažymėjo, kad *neįstojimas į kitas valstybines kolegijas lemia studijų pasirinkimą privačiose aukštojo mokslo institucijose*, tuo tarpu tik 19,7 proc. valstybinių kolegijų respondentų pažymėjo atsakymą labai dažnai; kartais – 34,1 proc. privačių kolegijų respondentų, 45,1 valstybinių kolegijų respondentų ($\chi^2 = 15,932$; $df = 2$; $p < 0,001$).

Turint statistiškai reikšmingą ryšį bandyta nustatyti šio ryšio stiprumą ir kryptį. Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta $-0,151$ netiesioginė jo reikšmė, kuri rodo, kad ryšio tarp kolegijų tipo ir neįstojimo į kitas valstybines kolegijas iš esmės nėra.

Pabrėžtina, kad nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp kolegijos tipo ir neįstojimo į universitetą kriterijaus: 54,5 proc. privačių kolegijų respondentų teigia, kad tai labai dažnai lemia studijų pasirinkimą, valstybinių kolegijų respondentų – 36,2 proc.; kartais – 21,1 proc. privačių kolegijų respondentų, 40,5 proc. valstybinių kolegijų respondentų ($\chi^2 = 16,474$; $df = 2$; $p < 0,001$). Gauti duomenys rodo, kad daugiau nei pusė privačių kolegijų studentų pirmiausia bando stoti į universitetus / valstybines kolegijas, o ištikus nesėkmei priėmimo etape pasirenka studijas privačiose kolegijose. Tuo tarpu valstybinių kolegijų studentai tik kartais pirmiausia bando stoti į kitas valstybines kolegijas ar universitetus.

Skaičiuojant priklausymą tarp neįstojimo į universitetus ir vietos kriterijų matomas statistiškai reikšmingas ryšys, tačiau tie duomenys procentiškai mažai skiriasi. Visgi būtina akcentuoti, kad beveik pusė respondentų – 47,1 proc., studijuojančių Vilniaus miesto kolegijose, pirmiausia labai dažnai

bando stoti į universitetus, kitų regionų kolegijose labai dažnai pažymėjo tik 36,3 proc. (kartais – 29,4 proc. Vilniaus miesto kolegijų studentų, 39,9 proc. kitų regiono kolegijų respondentai) ($\chi^2 = 6,330$; $df = 2$; $p < 0,05$). Vadinasi, turintys galimybę atvykti studijuoti iš kitų miestų arba gyvenantys Vilniuje respondentai dažniau pirmiausia bando įstoti į universitetus.

Koleginių aukštojo mokslo studijų pasirinkimą kitame mieste kartais lemia lėšų stygius, tai įrodo gauti tyrimo duomenys: tokį studijų pasirinkimą labai dažnai lemia 36 proc. dieninės studijų formos studentams (39,4 proc. – kartais); 30,9 proc. – neakivaizdinės studijų formos studentams (kartais – 37,1 proc.), vakarinės studijų formos labai dažnai lemia tik 18,4 proc., o kartais – 34,2 proc., niekada – 47,4 proc. ($\chi^2 = 10,304$; $df = 4$; $p < 0,05$). Tai aiškintina tuo, kad vakarinę studijų formą dažniausiai renkasi to paties miesto, kuriame yra kolegija, respondentai, tuo tarpu dieninių studentų pasirinkimą riboja jų tėvų gaunamos pajamos, ypač jeigu gyvenamoji vieta yra toliau nuo didžiųjų miestų. Tokį spėjimą gali patvirtinti kitas statistiškai reikšmingas ryšys tarp lėšų stygiaus studijuoti kitame mieste ir kolegijos tipo ($\chi^2 = 15,404$; $df = 2$; $p < 0,001$) – labai dažnai atsakė 36,8 proc. valstybinių kolegijų respondentų (kartais – 40,1 proc.); o privačių kolegijų studentų tik 24,4 proc. (kartais – 34,1 proc., niekada – 41,5 proc.). Taigi galima daryti prielaidą, kad valstybines kolegijas, ypač esančias toliau nuo Vilniaus ar kitų didžiųjų miestų, renkasi mažiau finansinių lėšų gaunančių šeimų jaunuoliai, kurie dažnai neturi galimybės išvykti iš savo gimtųjų namų. Vadinasi, regioninis kolegijų išdėstymas turi didelį reikšmę siekiant įgyti aukštąjį išsilavinimą, šiuo atveju – aukštąjį koleginių išsilavinimą. Šią prielaidą patvirtina gautas visiškas skirtumas tarp vietos ir lėšų trūkumo ($\chi^2 = 54,379$; $df = 2$; $p < 0,0001$): labai dažnai pažymėjo 45,7 proc. ne Vilniaus regiono respondentų (kartais – 39,9 proc.), o Vilniaus miesto tik 19,6 proc. (kartais – 36,8 proc., niekada – 43,6 proc.).

Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta $-0,352$ netiesioginė reikšmė, kuri rodo, kad ryšio tarp kolegijų vietos ir lėšų stygiaus studijuoti kitame mieste yra silpnas, tačiau remiantis Bitinu (2006), teigiančiu, kad kartais net ir silpnas ryšys gali turėti mokslinę vertę, visgi ši reikšmė rodo esantį tarpusavio ryšį, artimą netiesioginiam esminiam ryšiui.

Regioninio kolegijų išdėstymo svarbą rodo ir gautas statistiškai reikšmingas ryšys tarp vietos ir kolegijų, esančių arti gimtųjų namų, kriterijų ($\chi^2 = 39,967$; $df = 2$; $p < 0,0001$). Yra esminis skirtumas tarp Vilniaus miesto ir ne Vilniaus regiono respondentų: 54,3 proc. ne Vilniaus regiono respondentai labai dažnai renkasi kolegijas, esančias arti gimtųjų namų / tame pačiame mieste (kartais – 34,5 proc.), tuo tarpu Vilniaus miesto kolegijų respondentai labai dažnai pažymėjo tik 33,3 proc. (kartais – 30,4 proc., niekada – 36,3 proc.). Statistiškai dažniausiai studijas arti namų renkasi vyresnio amžiaus (nuo

31 m. ir daugiau) studentai – labai dažnai pažymėjo 78,8 proc. šios grupės respondentų, tuo tarpu iki 21 m. – 34,7 proc.; nuo 22 m. iki 30 m. – 47,8 proc.

Analizuojant statistiškai reikšmingus kriterijaus „Galėjimas pasirinkti ne dieninę studijų formą, suderinti darbą su mokslais“ ryšius, vienas iš reikšmingiausių yra tarp minimo kriterijaus ir respondentų amžiaus ($\chi^2 = 34,441$; $df = 4$; $p < 0,001$): kaip vieną iš svarbiausių kriterijų renkantis studijas akcentavo nuo 31 m. ir daugiau amžiaus respondentai – labai dažnai pažymėjo 87,9 proc., nuo 22 m. iki 30 m. – 58, 2 proc., tuo tarpu iki 21 m. – 40,9 proc. Kadangi dažniausiai vyresnio amžiaus studentai renkasi neakivaizdinę ar vakarinę studijų formą, tai ryškus skirtumas matomas ir tarp pasirinkusių skirtingas studijų formas bei galimybės derinti darbą: labai dažnai tai studijų pasirinkimą kolegijose lemia 82,5 proc. neakivaizdinio skyriaus studentams, 73,7 proc. – vakarinių studijų studentams, 40,1 proc. – dieninių studijų studentams ($\chi^2 = 63,901$; $df = 4$; $p < 0,001$).

Turint statistiškai reikšmingą ryšį bandyta nustatyti šio ryšio stiprumą ir kryptį. Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta $-0,385$ netiesioginė jo reikšmė, kuri artima netiesioginiam esminiam ryšiui. Vadinasi, renkantis kolegijas yra svarbus galimybės derinti darbą su mokslu kriterijus, galint pasirinkti norimą studijų formą.

Apibendrinant prieinamumo proceso daromą įtaką kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonei bei požiūriui pateiktina lyginamoji tiriamųjų nuomonių analizės išvada (trianguliacijos metodas) (6 lentelė).

6 lentelė. Kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonių apie prieinamumo procesą lyginamoji analizė

| KOLEGIJŲ AKADEMINĖ BENDRUOMENĖ | DARBDAVIAI | STUDENTAI |
|---|--|--|
| Kolegijų akademinės bendruomenės nuomone regionuose (išskyrus Vilniaus) įkurtos valstybinės kolegijos labai pagerino koleginio aukštojo mokslo prieinamumą jo siekiančiai visuomenės daliai, ypač paskatino studijuoti ar kelti, keisti kvalifikaciją neįgaliuosius, žemesnio | Nevienareikšmiškas požiūris į kolegijų regioninį išdėstymą – tai yra svarbu toliau nuo Vilniaus (ir kitų didžiųjų miestų) regiono esantiems darbdaviams (ypač jei regione yra tik viena įsteigta kolegija), o daugumai Vilniuje esančių darbdavių didelės reikšmės tai neturi dėl galimybės rinktis iš | Studentų ir kolegijų akademinės bendruomenės nuomonė daugeliu atveju yra panaši: studentams (ypač vyresnio amžiaus) labai svarbu yra <i>galėjimas pasirinkti ne dieninę studijų formą</i> , suderinti darbą su mokslais. Tokį pasirinkimą lemia tiriamųjų amžius ir studijų formos pasirinkimas. Antras kriterijus – |

| | | |
|---|--|---|
| socialinio sluoksnio bei vyresnio amžiaus žmones. Matomas skirtumas tarp valstybinių ir privačių kolegijų: pastarosios turi galimybę lanksčiau vykdyti studentų priėmimą, kelia jiems žemesnius stojimo kriterijų reikalavimus. Kai kurios privačios kolegijos taiko mokesčio už studijas nuolaidas našlaičiams, neįgaliesiems. | daugybės skaičiaus absolventų. Darbdavių nuomone yra per didelis ne įsteigtų kolegijų, o jose rengiamų specialistų skaičius. | kolegija yra arti gimtųjų namų. Be to, regioninis kolegijų išdėstymas lemia studentų apsisprendimą pasirenkant konkrečias aukštojo mokslo institucijas: respondentai, turintys galimybę (dažniausiai materialinę) atvykti studijuoti iš kitų vietovių ar gyvenantys Vilniuje dažniausiai pirmiausia bando stoti į universitetus. Tokia nuomonė yra ir privačių kolegijų studentų. |
|---|--|---|

Prieinamumo kriterijai palankiausiai yra vertinami regionuose įkurtų valstybinių kolegijų (ypač esančių toliau nuo didžiųjų Lietuvos miestų) akademinė bendruomenė, darbdavių, ten studijuojančių studentų, nors privačios kolegijos šį procesą organizuoja lanksčiau. Taigi regioninis kolegijų išdėstymo principas paskatino studijuoti ir įgyti profesinio bakalauro kvalifikacijos laipsnį įvairius visuomenės sluoksnius, ypač socialiai remtinus, jaunuolius iš daugiavaikių šeimų. Tai sietina ir su Bolonijos procese keliamais socialiniais siekiais skatinant socialinę sanglaudą.

3.3. Socialinis judrumas

Socialinį judrumą galima aiškinti keliais aspektais: pirma, tai susiję su galimybe sugrįžti studijuoti po padarytos pertraukos moksle ir tęsti studijas; antra, turėti nuolatinę galimybę persikvalifikuoti (Bolonijos proceso veiklos kryptis – mokymasis visą gyvenimą); trečia, įsidarbinimo galimybė (siejama su lengvai suprantamų ir palyginamų laipsnių sistema (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005)). Kita socialinio judrumo grupė – tai studentų ir akademinės bendruomenės tarptautinis mobilumas, kuris nuolat yra skatinamas ir pabrėžiamas visuose Bolonijos proceso metu priimtuose komunikatuose (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005; Londono komunikatas, 2007).

3.3.1. Kolegijų akademinės bendruomenės indėlis į socialinio judrumo procesus

Koleginio aukštojo mokslo institucijose yra sudaroma **galimybė nutraukusiems mokslą dėl įvairių priežasčių** (pavyzdžiui, nepažangumo, išvykimo į kitą šalį ar kt.) **sugrįžti studijuoti po padarytos pertraukos moksle arba įgyti naują kvalifikaciją**. Ši socialinio judrumo tendencija išryškėjo per kelerius pastaruosius metus (ypač nuo 2007 m., kai kolegijoms suteikta galimybė teikti profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį): absolventai ypač noriai grįžta į tas pačias kolegijas, kuriose studijavo, ir renkasi jau kitas specialybes. Tai rodo jų pasitikėjimą, pasitenkinimą tos kolegijos suteiktomis studijų paslaugomis. Tačiau dar kartą įrodo, kad šiuolaikinė darbo rinka reikalauja nuolat atnaujinamų ar net visiškai naujų kompetencijų. Pabrėžtina, kad kolegijos suteikia siauresnį, kryptingą išsilavinimą, tad prireikus universalesnių kompetencijų, tenka grįžti persikvalifikuoti. Tai buvo numatyta ir Lietuvos aukštojo mokslo Baltojoje knygoje (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999) kuriant neuniversitetinio (dabar koleginio) aukštojo mokslo institucijas.

Aukštojo koleginio išsilavinimo bei profesinio bakalauro kvalifikacijos laipsnio be išimties visose kolegijose vis daugiau siekia visuomenės nariai, turintys universitetinį aukštąjį išsilavinimą, netgi įgijusieji magistro laipsnį. Tad koleginio aukštojo mokslo institucijose pasirinkus tęstinę studijų formą yra keičiama studijų kryptis ar netgi sritis: tyrimo metu iš informantų pateiktų pavyzdžių akivaizdu, jog baigusieji techninės pakraipos programas renkasi socialines, baigusieji humanitarines – ekonomines ir pan., pavyzdžiui, informantų teigimu: „*techninės krypties, automobilių eksploatacijos keičia į vadybos studijų programą*“, „*studentė, pabaigusi prancūzų kalbos magistrantūrą studijuoja buhalteriją*“, „*baigė universitetą, o dabar studijuoja želdynų dizainą*“. Pabrėžtina, kad jau turintiems neuniversitetinio aukštojo mokslo profesinę kvalifikaciją ar aukštąjį universitetinį išsilavinimą studijos yra mokamos, tačiau tai nestabdo siekiančių atitikti darbo rinkos keliamus reikalavimus.

Informantai teigia, kad yra atveju, kai: „*studentai prašo suteikti galimybę mokytis iš karto dvi specializacijas*“, kad būtų kuo platesnės profesinės kvalifikacijos specialistai. Vadinasi, jau ryškėja tendencija, jog tam tikros visuomenės dalies netenkina koleginio aukštojo mokslo institucijų teikiama siauresnė profesinė kvalifikacija, kadangi darbdaviai kolegijos absolventams kelia beveik tokius pačius reikalavimus kaip ir universiteto absolventams.

Kolegijos absolventų įsidarbinimo aspektai

Kalbant apie socialinį judrumą būtina aptarti **įsidarbinimo aspektą**. Pirmiausia pabrėžtina, kad visų kolegijų akademinė bendruomenė siekia palaikyti ryšius su savo absolventais, tačiau dėl mažesnės absolventų migracijos (jau anksčiau minėta, kad regioninis kolegijų išdėstymas skatina studijuoti

daugiausia to arba artimiausių regionų visuomenės narius) ne Vilniuje esančioms kolegijoms tai daryti sekasi lengviau. Dauguma regioninių kolegijų absolventų, informantų teigimu, yra dažnai sutinkami, kadangi „dirba visose miesto įmonėse“ arba „įkūrę savo verslą ir įmones“.

Ryšio palaikymo su absolventais formos visose kolegijose yra panašios – tai Karjeros dienos arba Specialybės dienos, dalyvavimas Atvirų durų renginiuose ir kt., vykdomi įsidarbinimo ir kylančių problemų tyrimai, renkami pasiūlymai, tačiau daugumos kolegijų siekiamybė yra įkurti Alumni klubus, kurie pritrauktų ir dar glaudžiau skatintų bendradarbiavimą su absolventais. Šis bendradarbiavimas yra naudingas daugiau kolegijai, kadangi taip akademinė bendruomenė gauna pasiūlymus ir pastabas, kokius studijų programos aspektus ar kitus procesus reikia tobulinti, įtraukia absolventus į vykdomus projektus, plečia savo studentų praktikų vietas ir pan.

Kadangi kolegijų akademinė bendruomenė įvairiomis formomis palaiko glaudžius ryšius su absolventais, nuolat analizuoja ir seka įsidarbinimo procesą, tad gali gana tiksliai jį apibūdinti. Pabrėžtina, jog iš baigusių neuniversitetinių aukštąjį mokslą reikia išskirti paskutiniu metu didėjančią dalį tų, kurie tęsia mokslus norėdami įgyti aukštojo universitetinio mokslo bakalaurą, arba renkami išlyginamąsias studijas, po kurių galės studijuoti atitinkamose universitetų magistrantūrų programose. Šiuos procesus lėmė universitetų sudarytos palankesnės sąlygos kolegijos absolventams tęsti aukštojo mokslo studijas. Be to, aktyvėjantys testinimo procesai rodo, jog universitetų akademinė bendruomenė pradeda palankiau vertinti kolegijų vykdomą studijų veiklą.

Nors daug kolegijų dieninio skyriaus studentų (vakariniame ir neakivaizdiniame akivaizdu, jog dauguma dirbančių) dar bestudijuodami pradeda įsidarbinti, tačiau šis procesas priklauso ir nuo studijų programos – kiek ji yra aktuali darbo rinkoje bei koks jos (arba kolegijos) pasiektas prestižas, t. y. puikus šios programos specialistų parengimas, jų greita adaptacija darbo vietoje, netgi tradicijos, kurios formuojamas per kuo ilgesnį kolegijų veiklos laikotarpį. Tai įrodo ir pateikti tiriamųjų pavyzdžiai: „*daugelis Lietuvos įmonių žino mūsų parengtų specialistų lygį, ir jau 2-ame kurse beveik nėra nedirbančių buhalterijos programos studentų.*“

Po koleginio aukštojo mokslo studijų baigimo stebimi skirtingi įsidarbinimo rodikliai, kurie vėlgi priklauso nuo studijų programos aktualumo, baigusių ją absolventų skaičiaus bei dar vieno rodiklio: kadangi kolegijos akademinė bendruomenė dažniausiai analizuoja, kaip ir koks skaičius įsidarbina jų regione, tai turbūt šiuos rodiklius dar pakoreguoja ir tai, kokia yra kolegijos geografinė padėtis. Jeigu, pavyzdžiui, ji yra maždaug regiono viduryje, tuomet įsidarbinusių skaičiai didesni, o jei netoli ribos su kitu regionu, tarp jų geras susisiekimasis, tuomet akivaizdu, jog pakankamai studijuojančių ir iš gretimo rajono – tad gali pasirodyti, jog kai kurių programų įsidarbinimo rodikliai nėra aukšti. Įsidarbinimo rodikliui įtakos koleginio aukštojo mokslo diversifikacija beveik neturi –

nesvarbu, ar absolventai baigė privačią ar valstybinę, regioninę ar specializuotą kolegiją. Nepaisant įvairių veiksnių, kurie sąlygoja skirtingus įsidarbinimo rodiklius, pabrėžtina, jog visi informantai teigė apie pakankamai aukštą absolventų įsidarbinimo lygį jų regione.

Kolegijų akademinėi bendruomenei atliekant absolventų įsidarbinimo bei kylančių problemų tyrimus ryškėja tendencija, jog visų tipų kolegijų absolventams daugiausia trūksta bendrųjų gebėjimų (daugumai ypač užsienio kalbos žinių) ir praktinių įgūdžių. Informantai teigia, jog kai kurių problemų išspręsti per studijų laiką neįmanoma, kadangi jos pereina iš vidurinių mokyklų: *„problemiška sukurti užsienio kalbų bazę aukštojoje mokykloje, kai studentai be jos ateina iš vidurinės mokyklos“*. Taigi, pirma, galima teigti, jog į kolegijas daugiausia priimami žemesnį pažymių vidurkį turintys studentai; antra, keičiant studijų programų nuostatus (Nuosekliųjų studijų programų nuostatai (2000) 2005 m. buvo pakeisti naujai patvirtintais Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatais (2005)), kuriuose palaipsniui mažinamas kreditų skaičius bendriesiems aukštojo lavinimo dalykams (nuo ne mažiau kaip 30 kreditų iki ne mažiau kaip 6 procentų studijų programos apimties) bei mažinamos kontaktinės valandos daro neigiamą poveikį rengiant specialistus darbo rinkai.

Kolegijų absolventai turi pakankamai ilgą praktikų laiką (ne mažiau kaip 20 kreditų (Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatais (2005))), tad kolegijų akademinė bendruomenė mano, jog studentams tai pakankamas laikas įgyti praktinių įgūdžių. Informantų manymu, problema yra ta, kad *„dalis neakivaizdinio studijų skyriaus studentų dirba visiškai kitoje srityje negu pasirinkę studijas, tad jie negali išeiti iš savo tiesioginės darbo vietos atlikti praktikos, kad įgytų reikalingas pagal studijų programą kompetencijas“*. Vadinasi, studentai, pasirinkę iššęstinę studijų formą, studijuojantys studijų programą, kuri visiškai nesutampa su jų darbo sritimi ar kryptimi, dažniausiai negali įgyti reikalingų naujam darbui kompetencijų bei praktinių įgūdžių. Tad galima manyti, kad renkant iššęstinę studijų formą dažniausiai siekiama pakeisti turimą kvalifikaciją.

Specializuotos kolegijos tiriamieji nurodė išsakytą absolventų problemą, kuri susijusi ne su darbu, bet kylančią dėl tęstinių studijų universitetuose, ypač norintiems siekti magistro laipsnio. Tai rodo, kad Lietuvos aukštajame moksle nėra kokybiškai įgyvendintas tęstinio arba mokymosi visą gyvenimą principas, kuris yra ypač akcentuojamas Bolonijos proceso dokumentuose (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005).

Apibendrinant teigtina, kad be minėtų dalių kolegijos absolventų kylančių problemų įsidarbinus, visų kolegijų informantų teigimu, didžioji dauguma yra patenkinta studijomis ir turimomis įgytomis kompetencijomis.

Bolonijos proceso sąlygojamas kolegijų studentų tarptautinis mobilumas po Europos šalis

Kolegijos kaip visavertės ir aktyvios dalyvės į tarptautinį mobilumą labiausiai įsitraukė tuomet, kai joms nuo 2007 m. buvo leista teikti profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Tai susiję ne tik su Bolonijos proceso dokumentuose iškelto lengvai palyginamų laipsnių reikalavimu, bet ir kitomis vykimo/nevykimo priežastimis.

Tam, kad kolegijos galėtų pradėti aktyviai vykdyti studentų tarptautinius mainus, turėjo būti įsteigti tarptautinių ryšių skyriai su aktyviais ir pakankamai kompetentingais darbuotojais, užmegzti kontaktai, o tai reikalauja tam tikrų laiko sąnaudų.

Analizuojant informantų pateiktus duomenis ryškėja, kad privačių kolegijų studentai nėra aktyvūs tarptautinių mainų dalyviai. Skirtumas matomas tarp didelių ir mažų privačių kolegijų: nors didelėje norėtų dar didesnio aktyvumo, bet išvykstančių į tarptautinius mainus skaičius didėja. Tiriamieji teigia, jog *„dalyvavimas tarptautiniuose mainuose dažniausiai lemia motyvuotų kolegijos studentų apsisprendimą grįžti, tęsti studijas užsienyje ir ten įgyti universiteto bakalauro ar magistro laipsnį“*. Dalyvavimas tarptautiniuose mainuose studentams suteikia pasitikėjimo savimi, tobulinami komunikaciniai bei užsienio kalbų įgūdžiai. Reiktų akcentuoti, kad didelė privati kolegija pajėgi vykdyti abipusius tarptautinius mainus ir sulaukia atvykstančių studijuoti užsieniečių.

Tuo tarpu mažose privačiose kolegijose išvykstančių studentų skaičius arba mažėja, arba įvairiais būdais jį siekiama išlaikyti stabilų. Viena iš mažėjimo priežasčių gali būti nedidelis dieninio skyriaus studentų skaičius, iš kurių, kaip teigia informantai, *„dalis yra dirbančių“*. Žinoma, tarp jų yra ir motyvuotų studentų, kurie į mainų programą vyksta noriai. Siekiant išlaikyti stabilų mainų programose dalyvaujančių studentų skaičių palaikomi nuolatiniai tarptautiniai ryšiai su užsienio šalių aukštosiomis mokyklomis, organizuojamos tarptautinio mobilumo savaitės, turinčios tikslą motyvuoti bei skatinti tarptautinius mainus. Pabrėžtina, jog aktyvėja abipusiai tarptautiniai mainai ir daugėja užsienio šalių studentų, atvykstančių studijuoti į privačias koleginio aukštojo mokslo institucijas.

Kitokios tendencijos (aktyvesni tarptautiniai mainiai) ryškėja valstybinėse koleginio aukštojo mokslo institucijose, tačiau tam įtakos turi kolegijos geografinė padėtis, institucijos dydis, studentų gabumai bei motyvacija ir esamas dėstytojų potencialas.

Nors kai kurių mažesnių valstybinių kolegijų studentų tarptautinį mobilumą lemia tiek socialiniai, tiek psichologiniai aspektai, tačiau šiame procese norinčių dalyvauti ir vykti į kitą šalį studijuoti skaičius didėja. Labiausiai minimų kolegijų studentus stabdo socialinė priežastis, kaip teigia informantai – *„tai finansinių lėšų trūkumas“* (visos finansinės išlaidos dalyvaujantiems mainų programoje nepadengiamos), kitos – *„nepasitikėjimas savimi, manymas, kad turėtų daug geriau mokėti užsienio kalbą“*.

Koleginio aukštojo mokslo institucijų akademinės bendruomenės manymu, aktyvesni mainai vyko pagal Leonardo da Vinci programą (iš institucijos vykdavo grupėmis) nei pagal dabartinę Erasmus mainų programą. Akivaizdu, jog vykimas nedidelėmis grupelėmis padėdavo įveikti įvairias baimės formas (kalbos, svetimos šalies, pasitikėjimo savimi ir pan.). Kita Erasmus mainų alternatyva, kuri vykdoma kolegijose, yra studijos pagal intensyviają programą, kai dėstytojai ir studentai kartu dirba tarptautinėse grupėse lavindami savo įgūdžius ar pan. Koleginio aukštojo mokslo institucijų akademinė bendruomenė turi būti labai aktyvi, kad gebėtų įvairiais būdais motyvuoti ir sudominti studentus, tad vykdomi įvairūs tarptautiniai projektai, dalyvaujama konkursuose. Tarptautinis bendradarbiavimas yra vertinamas labai teigiamai, kadangi koleginio aukštojo mokslo institucijoms padėjo įgyti pripažinimą tarptautinėje aukštojo mokslo erdvėje.

Akcentuotina, jog mažuose regionuose tie studentai, kurie dalyvavo tarptautiniuose mainuose, turi puikias galimybes įsidarbinti tarptautinėse kompanijose. Informantai teigia, jog *„darbdaviai patys ieško tokių studentų, nors dar ir studijuojančių paskutiniame kurse“*, susisiekdami su kolegijų akademinė bendruomene. Tai lemia įgytos kompetencijos: užsienio kalbos mokėjimas, tarpkultūrinė patirtis, komunikaciniai gebėjimai ir kt.

Mažų miestelių kolegijoms vykdant tarptautinius mainus sunkiausia suorganizuoti užsienio studentų atvykimą studijuoti į jų kolegijas. Priežastis yra ne tik miestelio geografinė padėtis, mažumas, patrauklumas, bet ir saugumas, kurį sunku garantuoti atvykusiems.

Didelėse valstybinėse kolegijose, turinčiose platų spektrą įvairių studijų programų bei galinčių beveik visų studijų programų studentams pasiūlyti galimybę išvykti studijuoti į kurią nors Europos Sąjungos šalį, tiriamųjų teigimu *„tarptautinis mobilumas išaugo apie du – tris kartus“*. Šiuos procesus ypač paskatino Erasmus mainų programos naujovė – studentų praktikos užsienio šalių įmonėse, tai galimybė įgyti patirties tarptautinėje darbo rinkoje. Pasiekus tokio tarptautinių mainų aktyvumo, informantai nurodo kylančią problemą, kuri susijusi su šio proceso finansavimu, kuris jau neatitinka dabartinių norinčių išvykti į tarptautinius mainus studentų poreikių.

Stebima tendencija, kad kai kurių studijų programų studentai yra ypač aktyvūs, pavyzdžiui, turizmo ir viešbučių administravimo, matyt, tai lemia programos specifika, kadangi ją renkasi aktyvesni ir geriau užsienio kalbą mokantys jaunuoliai.

Aktyviai tarptautinį mobilumą organizuojančių koleginio aukštojo mokslo institucijų akademinė bendruomenė išskiria kelis studentų motyvaciją skatinančius būdus:

- vidinė studentų motyvacija;
- mobilumo europasas, pridedamas prie vadinamojo kompetencijų portfelio ir įrodantis studentų sukauptą patirtį;

- grįžusių studentų dalijimasis gera patirtimi su kitais tos pačios studijų programos studentais;
- nuolat vykdoma informacijos sklaida ne tik tarptautinio skyriaus darbuotojų, bet ir dekanų, katedrų vedėjų, dėstytojų.

Didelėse valstybinėse kolegijose aktyviai vyksta abipusiai tarptautiniai mainai, kadangi yra pakankamas potencialas dėstytojų, galinčių dėstyti angliškai ar kita kalba. Tai įrodo ir šiose institucijose stebima pačių dėstytojų iniciatyva vyksti dėstyti į kitas šalis.

Apibendrinant galima teigti, kad daugelio koleginio aukštojo mokslo institucijų kaip vienas iš uždavinių (kai kur įtraukta ir į strateginius veiklos planus) yra siekis būti pripažintais tarptautinėje aukštojo mokslo erdvėje, patrauklaus institucijos įvaizdžio kūrimas, skatinant tarptautinį studentų mobilumą ir siekiant pritraukti kuo didesnę užsienio šalių studentų skaičių.

Bolonijos proceso sąlygojamas kolegijų akademinės bendruomenės tarptautinis mobilumas

Analizuojant akademinės bendruomenės tarptautinį mobilumą išskyla įvairių problemų, stabdančių juos aktyviau įsitraukti į šį procesą. Nors gali atrodyti, kad pagrindinis veiksnys, trukdantis vyksti į mainus, yra nepakankami užsienio kalbos vartojimo įgūdžiai, tačiau tyrimo duomenys atskleidžia kitokias priežastis.

Didelėje privačioje kolegijoje, kurioje dirba įvairi akademinė bendruomenė, tarptautinis mobilumas kelia nemažai sunkumų. Nors dauguma tiriamųjų teigia, kad svarbiausia priežastis, trukdanti aktyviems tarptautiniams mainams, yra užsienio kalbos nemokėjimas, tačiau kolegijoje dirba daug užsienio kalbos dėstytojų, puikiai valdančių kalbą, bet nenorinčių vyksti į tarptautinius mainus. Vadinasi, profesinės užsienio kalbos nemokėjimas nėra pagrindinė kliūtis, stabdanti dėstytojų išvykimą.

Vienas iš didelės privačios kolegijos bruožų yra tas, kad dirba daug samdomų dėstytojų, kurie į tarptautinius mainus vyksta iš savo pagrindinių darbuotojų, tad dauguma jų nesuinteresuoti atstovauti kitai institucijai. Kitas bruožas – kolegijoje dirba ir daug dėstytojų-praktikų, tad tiriamieji teigia, kad: *„praktikai eina labai rimtas pareigas įmonėse, taigi negali nutraukti savo profesinės veiklos, kad ir išvykdami trumpam laikui“* (nors dėstytojais-praktikais ir negali būti etatiniais dėstytojais, o jie atsižvelgiant į koleginio aukštojo mokslo specifiką šiose institucijose yra būtini). Taigi ryškus etatinių dėstytojų trūkumas stabdo aktyvius tarptautinius mainus, todėl dažniausiai vyksta tie patys akademinės bendruomenės nariai. Tarp informantų esama nuomonės, nors ir pavienės, kad dėstytojų tarptautinius

mainus suaktyvintų finansinė motyvacija. Žinoma, tai galėtų tik ta institucija, greičiausiai privati, kuri gali laisviau disponuoti savo finansiniais ištekliais.

Taigi viena iš svarbiausių priežasčių, stabdančių koleginio aukštojo mokslo institucijų akademinės bendruomenės aktyvų dalyvavimą tarptautiniuose mainuose, yra vidinės motyvacijos trūkumas, kurio stokojant ieškoma įvairių pasiteisinimo formų, trukdančių išvykti, pavyzdžiui, kultūrinių skirtumų baimė, negalėjimas palikti šeimos vienai ar dviem savaitei, vyresni dėstytojai akcentuoja savo amžių ir pan.

Kalbant apie mažų kolegijų – tiek privačių, tiek valstybinių – vykdomus tarptautinius dėstytojų mainus stebimos panašios jau minėtos tendencijos: aktyvumą stabdo profesinės užsienio kalbos nemokėjimas, akivaizdu, kad dažniausiai vyksta tie patys dėstytojai. Specializuotoje kolegijoje dėstytojų tarptautinis mobilumas stabilus, kadangi visgi lemia dar aukštesniojoje mokykloje pradėtos kurti tradicijos bei dirbantys jauni specialistai. Privačių kolegijų vadovai bando spręsti problemas ir įvairiais būdais skatinti, motyvuoti savo akademinę bendruomenę, pavyzdžiui, organizuojami nemokami (arba labai mažai kainuojantys) užsienio kalbų kursai, kelionės po Europos aukštojo mokslo institucijas, vykdomi tarptautiniai projektai (dalyvaujantys projekte gauna finansinį atlygį), tarptautinio mobilumo savaitės, kurių metu dėsto užsienio šalių kolegijų bei universitetų dėstytojai. Žinoma, tai skatina tarptautinį mobilumą, kadangi užmezgamos pažintys, dalykiniai ryšiai, tobulinami užsienio kalbos įgūdžiai, įgaunama pasitikėjimo savimi ir kt. Siekiant didinti tarptautinio mobilumo rodiklius į tarptautinių partnerių tinklą įtraukiamos kaimyninių šalių aukštojo mokslo švietimo institucijos, kuriose galima dėstyti rusų kalba.

Visų koleginio aukštojo mokslo institucijų sieki aktyvinti akademinės bendruomenės tarptautinius mainus stabdo tai, kad dėstytojai turi didelį kontaktinių valandų skaičių. Tiriamieji teigia, jog tai sudaro papildomų problemų tiek kolegijų administracijai, tiek ir tarptautinių mainų dalyviams: *„dėstytojams išvykus reikalinga keisti paskaitų tvarkaraščius, o sugrįžusiems dažniausiai reikia atidirbti praleistas paskaitas“*. Žinant, kad prieš vykstant reikia gero, išsamaus, specialaus ne tik dalykinio (turinio), bet ir metodinio pasirengimo dėstyti užsienio šalies studentams, reikalingos didelės laiko sąnaudos, kurios neįskaičiuojamos nei į metinį krūvį, nei už tai mokama papildomai, taigi pasiryžimo tam gali suteikti tik didžiulė vidinė motyvacija.

Kitokia situacija yra didelėse valstybinėse kolegijose, kur tarptautinis akademinės bendruomenės mobilumas vyksta vis aktyviau, pavyzdys yra respondento pateiktas atsakymas, jog *„2007–2008 m. dėstytojų mobilumo planas buvo įvykdytas 120 proc., vėl vykstantys konkursai ir atrankos“*. Savaiame suprantama, kad esant didesniam įvairių studijų programų dėstytojų skaičiui lengviau vykdyti tarptautinius mainus, yra užmezgami dalykiniai ryšiai, tad dėstytojams jau atsiranda

poreikis ir noras grįžti į tas pačias užsienio aukštojo mokslo institucijas. Šio tipo kolegijose vykdant tarptautinių mainų pretendentų atranką prioritetas yra teikiamas dėstytojams, dar nedalyvavusiems mainuose. Vadinas, turi būti nuolatinis skatinimas, grįžusiųjų informacijos sklaida, pasidalijimas gera patirtimi. Analizuojant gautus duomenis, pirmiausia ryškėja viena labiausiai efektyvi motyvavimo priemonė – tai įdiegta dėstytojų atestacijos sistema (įtrauktas ir tarptautinis mobilumas), kuri sukurta ne tik valstybinėse, bet ir kai kuriose privačiose kolegijose. Atestacijos nuostatuose keliami reikalavimai ir už jų vykdymą suteikiami taškai skatina konkurenciją tarp dėstytojų, juos aktyvina, padeda nugalėti kai kuriuos asmeninius psichologinius barjerus, pavyzdžiui, nepasitikėjimą savo jėgomis, ir netgi duoda impulsą vidinei motyvacijai augti.

Antra, pabrėžtina tai, kad, informantų teigimu, tarptautiniai mainai turi galias susiklosčiusias tradicijas, pradėtas nuo projektinės veiklos dar prieš aukštesniųjų mokyklų reorganizaciją į kolegijas, ypač aktyvumu išsiskiria Sveikatos priežiūros fakultetai.

Taigi apibendrinant galima teigti: nors akademinės bendruomenės tarptautinis mobilumas priklauso nuo kai kurių koleginio aukštojo mokslo išorinės diversifikacijos veiksnių, tačiau jis yra vienas iš pagrindinių uždavinių, siekiamų įgyvendinti visose koleginio aukštojo mokslo institucijose. To siekiant yra bandomi įvairūs akademinės bendruomenės motyvavimo būdai ir formos.

Socialinis judrumas, skatinamas Bolonijos proceso, vyksta visose koleginio aukštojo mokslo institucijose, kadangi stebimas tiek grįžimo studijuoti po padarytos pertraukos moksle, tam tikros visuomenės dalies siekimas persikvalifikuoti, pakankamai geras (kai kurių studijų programų labai aukštas) absolventų įsidarbinimo rodiklis. Svarbu, jog didėja tarptautinis studentų, akademinės bendruomenės mobilumas (nors yra ir įvairių tai stabdančių veiksnių), kuris tampa vienu iš pagrindinių daugelio kolegijų siekiamų tikslų.

3.3.2. Kolegijų absolventų pasirengimas darbui, profesinė karjera, tarptautinis mobilumas darbdavių požiūriu

Analizuojant darbdavių nuomonę apie kolegijų absolventų adaptaciją darbe teigtina, kad tai dažniausiai priklauso nuo darbdavių supratimo, pakantumo ar net požiūrio į jauną žmogų. Vienas iš tyrime dalyvavusių vadovų, labai išsiskiriantis savo inovatyviomis idėjomis, teigia, kad *„mes, vadovai, visada norime, kad ateitų žmogus ir iš karto profesionaliai dirbtų, tačiau su jaunais žmonėmis taip niekada nebūna“*. Suprantama, kad visiems naujiems darbuotojams, ypač jauniems specialistams, reikalingas adaptacijos periodas, kuris atsiperka jaunų žmonių iniciatyvumu.

Taigi, jeigu kolegijų akademinė bendruomenė dažniausiai akcentuoja, kad jų absolventai iš karto gali adaptuotis darbo vietoje, nes turi praktinių įgūdžių, tai faktiškai visi darbdaviai nurodė, jog adaptacijos periodas vis tiek yra būtinas kad ir dėl paprastų, vieno iš informantų teigimu, „*rutininių, kasdienių darbų įmonėje*“.

Dauguma darbdavių akcentavo, kad ir kolegijų, ir universitetų absolventams reikalingas tam tikras adaptacijos periodas darbo vietoje bei trūksta praktinių įgūdžių, kadangi kiekvieno darbo pobūdis reikalauja specifinių įgūdžių. Kai kurie darbdaviai, priklausomai nuo darbo specifikos, visgi nurodo, kad kolegijų absolventams dažnai pritrūksta platesnio ir įvairesnio pobūdžio žinių (tai įgyjama universitetuose), dirbant tai įmanoma kompensuoti keliant kvalifikaciją ir mokantis toliau.

Tinkamą absolventų pasirengimą darbui lemia ir jų įgyta patirtis praktiku metu. Dauguma vadovų pastebi, kad sąžiningai pagal savo specialybę atlikę praktikas studentai yra daug geriau pasirengę ir greičiau adaptuojasi darbo vietoje. Tokiems studentams reikalinga mažesnė patirtį turinčių specialistų pagalba.

Informantai vardijo ir tas savybes, kuriomis remdamiesi norėtų priimti naujus darbuotojus – kolegijų absolventus:

- pageidautina žinoti, kur absolventas atliko praktiką,
- baigiamojo darbo tema,
- pateikta rekomendacija,
- asmeninės savybės: smalsumas, aktyvumas, siekimas tobulėti,
- „*Geriausias specialisto pasirinkimo kriterijus, jo išbandymas praktikoje*“.

Vilniaus darbdaviai akcentavo, kad universitetų absolventai visgi yra pranašesni už kolegijų absolventus, tačiau daugiau nei pusės teigimu: „*truputį kantrybės, ir iš tikrųjų kolegijų absolventai tampa visai neblogais darbuotojais*“.

Profesinė karjera. Kalbėdami apie kolegijų absolventų galimybę eiti aukštesnes pareigas – daryti karjerą – visi darbdaviai pabrėžė, kad tai yra įmanoma ir realu, tačiau skirtingos nuomonės dėl būdo daryti karjerą. Atsižvelgiant į darbo sritį bei specifiką vieni teigė, kad siekiant aukštesnių pareigų reikalinga tik praktika (vienas iš informantų teigė, kad „*labai svarbu žmogaus asmeninis skonis, pajautimas, tai mums iš tikro yra svarbiau, ką žmogus dirba ir kokie yra jo darbai*“), kiti akcentavo, kad būtina tęsti ir mokslus. Mokslo svarbą bei aukštesnio laipsnio diplomo būtinybę akcentavo didesnių įmonių, įstaigų vadovai: nors tokiose darbovietėse yra daugiau galimybių daryti karjerą, tačiau aukštesnėms pareigoms keliami ir aukštesni reikalavimai, informanto teigimu: „*būtina*

turėti dar aukštesnį išsilavinimą įrodanti dokumentą, kad esi ne tik profesionalus, aukštąjį išsilavinimą turintis praktikas, bet dar gebi ir sisteminti tokią įvairią mokslinę informaciją, nes vadovui tai yra reikalinga.“

Vienas iš darbdavių akcentavo, kad kolegijų absolventų galimybė siekti aukštesnių pareigų labai priklauso nuo to, **ar studijuodami jie išmoko mokytis**. Tokia darbdavių nuomonė rodo reflektyvą ir kritinį mąstymą svarbą aukštojoje mokykloje, konkrečiu atveju – kolegijoje.

Vadovai svarstydami, kokia yra didžiausia paskata siekti aukštesnių pareigų, vieningai pabrėžė, kad tai priklauso nuo kiekvieno žmogaus individualių savybių, vieno iš informantų teigimu: *„nuo pačio žmogaus, nuo vidinių jo norų tobulėti arba tapti kažkuo kitu, save išbandyti. Tai turi būti nuoseklu ir pats žmogus turi to siekti.“*

Bolonijos proceso sąlygojamas kolegijų studentų tarptautinis mobilumas darbdavių požiūriu. Studentų tarptautinio mobilumo skatinimas ir užtikrinimas yra daugelio kolegijų akademinės bendruomenės vienas iš svarbiausių uždavinių, tačiau tarp darbdavių tai turi mažai reikšmės. Svarbiausias rodiklis, turintis įtakos informantų – vadovų – nuomonei, yra jų pačių sukaupta patirtis ir stažuotės užsienio šalyse.

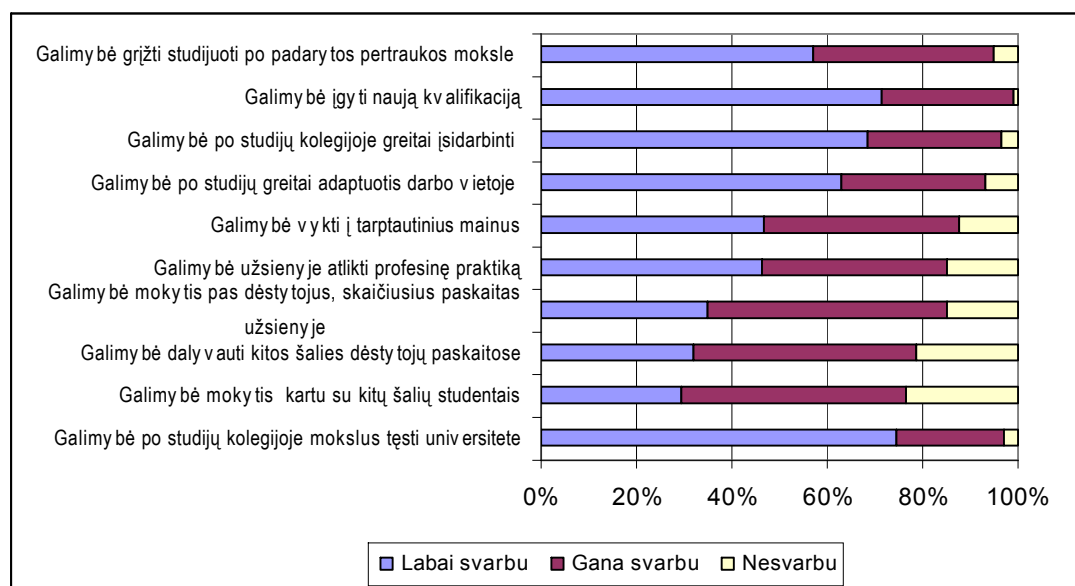
Daugeliui informantų, kurie nėra kėlę savo profesinės kvalifikacijos užsienio šalių įmonėse, nuomone, nėra jokio skirtumo tarp dalyvavusių ar nedalyvavusių tarptautiniuose mainuose studentų. Vienas iš darbdavių, kuriam svarbiausias kriterijus yra tinkamai bei kūrybiškai atliktas darbas, teigia: *„Pasižiūrėjus į darbus nesakyčiau, kad labai viršesnis yra tas, kuris turi užsienietiškos patirties“*. Šios grupės tiriamieji įžvelgia naudą tik pačiai asmenybei, kuri įgijo multikultūrinės patirties bei patobulino užsienio kalbos įgūdžius. Tokie kolegijų absolventai labiausiai naudingi yra toms įmonėms, kurios bendradarbiauja su užsienio partneriais. Akcentuotina, kad informantams tarptautiniuose mainuose dalyvavę absolventai yra įdomūs trumpą laiką – tai yra kol iš jų galima sužinoti tam tikros naujos profesinės patirties, inovatyvių darbo metodų, kaip teigia informantai: *„tiesiog man pačiam būtų įdomu sužinoti“* arba *„studijos užsienyje labiau lavina užsienio kalbą ir praplečia akiratį. Profesinių žinių pakanka ir Lietuvoje, jeigu to trokšta studentas“*.

Pabrėžtina, kad yra tokių darbo sričių, kurių teisinė bazė skiriasi nuo užsienio šalių, tad tokiems darbdaviams tarptautiniuose mainuose dalyvavę studentai neteiktų jokios naudos, išskyrus išlavintą anglų kalbą.

Kita informantų grupė yra tų, kurie mokėsi bei kėlė savo profesinę kvalifikaciją atitinkamose užsienio šalių įmonėse. Šie darbdaviai be jokių išlygų pirmiausia įdarbintų tą absolventą, kuris dalyvavo tarptautiniuose mainuose – mokėsi užsienio šalyje ar ten atliko praktiką, kadangi patys yra

išbandę naujoviškus mokymosi ar darbo metodus. Informantų teigimu, „ten įgyta patirtis vis tiek įneša naujų teigiamų vėjų.“

3.3.3. Svarbūs studentams socialinio judrumo kriterijai



11 pav. Svarbūs studentams socialinio judrumo veiksniai (proc.)

Analizuojant gautus tyrimo duomenis nustatyti trys svarbiausi studentams socialinio judrumo kriterijai (11 pav.). Svarbiausias kriterijus, respondentų požiūriu, yra galimybė po studijų kolegijoje mokslus tęsti universitete (labai svarbu – 74,2 proc., gana svarbu – 22,7, ir tik 3 proc. pažymėjo, kad tai yra nesvarbu). Antras procentiškai skaičiuojant svarbus kriterijus yra galimybė įgyti naują kvalifikaciją – labai svarbu tai yra 71,7 proc. respondentams, gana svarbu – 27,9; trečias kriterijus – galimybė greitai įsidarbinti: 68,4 proc. labai svarbu, 28,3 proc. gana svarbu. Kitų kriterijų procentinį svarbumą galima matyti 11 pav. Taigi galima būtų teigti, kad daugeliui respondentų koleginės aukštojo mokslo studijos yra tarpinės siekiant universitetinio išsilavinimo, kita dalis naudojasi galimybe įgyti naują kvalifikaciją, o po studijų sėkmingai įsidarbinti.

Siekiant patikrinti šiuos teiginius buvo skaičiuojamas χ^2 ir Spearman koreliacijos koeficientas. Pirmiausia gauta statistiškai reikšminga reikšmė, kuri rodo skirtumą tarp vietos ir galimybės grįžti studijuoti reikiamu laiku: labai svarbu tai yra 67,3 proc. ne Vilniaus regiono kolegijų respondentams (gana svarbu – 29,1 proc.) ir 46,1 proc. Vilniaus kolegijų respondentams (gana svarbu – 47,1 proc.) ($\chi^2 = 19,651$; $df = 2$; $p < 0,001$). Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta -0,213 netiesioginė

reikšmė, kuri rodo, kad ryšio tarp kolegijų vietos ir galimybės grįžti studijuoti po padarytos pertraukos moksle yra silpnas.

Analizuojant tyrimo duomenis nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys, rodantis skirtumus, tarp galimybės įgyti naują kvalifikaciją ir studijų formos, tačiau nors galima buvo manyti, kad tai svarbiau yra neakivaizdinio skyriaus studentams, bet tyrimo rezultatai yra kitokie: labai svarbu pažymėjo 77,1 proc. dieninės studijų formos studentų, 50 proc. vakarinės studijų formos ir 63,9 neakivaizdinės studijų formos respondentų ($\chi^2 = 17,800$; $df = 4$; $p < 0,01$). Tačiau rastas reikšmingas ryšys tarp galimybės įgyti naują kvalifikaciją ir kolegijos vietos rodo, kad tai yra labai svarbu 77,6 proc. ne Vilniaus regiono kolegijų respondentams ir 65,2 proc. Vilniaus regiono kolegijų respondentams ($\chi^2 = 10,875$; $df = 2$; $p < 0,01$). Taigi regioninės kolegijos pagerina aukštojo mokslo prieinamumą ir suteikia galimybę regiono visuomenei esant būtinybei persikvalifikuoti.

Statistiškai reikšmingas ryšys yra tarp kolegijos tipo ir greitos adaptacijos darbo vietoje: tai svarbiau yra valstybinių kolegijų respondentams, kurių 66,8 proc. pažymėjo labai svarbu, o privačių kolegijų respondentai – 53,7 proc. ($\chi^2 = 9,965$; $df = 2$; $p < 0,01$).

Analizuojant socialinio judrumo tarptautinių mainų kriterijus nustatytas ryšys tarp studijų formos ir galimybės vykti į tarptautinius mainus. Šis kriterijus yra svarbiausias dieninių studijų studentams – 51,7 proc. pabrėžė, kad tai yra labai svarbu, o vakarinių ir neakivaizdinių studijų respondentai labai panašiai galvoja apie tarptautinį mobilumą – atitinkamai 36,8 proc. ir 36,1 proc. ($\chi^2 = 34,715$; $df = 4$; $p < 0,001$). Galima būtų teigti, kad vakarinės ir neakivaizdinės formos studentams į tarptautinius mainus vykti trukdo tai, kad dauguma jų yra dirbančių, tad mainų studijas užsienyje dažniausiai renkasi dieninių studijų studentai. Be to, valstybinių kolegijų studentai yra aktyvesni arba labiau motyvuotai nusiteikę tarptautinių mainų atžvilgiu: 49,7 proc. valstybinių kolegijų respondentų mano, kad tai yra labai svarbu (41,8 proc. – gana svarbu; 8,6 nesvarbu); o privačių kolegijų studentų taip manančių yra mažiau – 39,8 proc. (gana svarbu 38,2, nesvarbu – 22 proc.) ($\chi^2 = 14,746$; $df = 2$; $p < 0,001$). Labai panašūs duomenys yra ir dėl tarptautinių mainų teikiamos galimybės užsienyje atlikti praktiką: labai svarbu tai yra 50,7 proc. dieninės studijų formos respondentams, 31,6 proc. vakarinių studijų ir 39,2 proc. neakivaizdinių studijų studentams ($\chi^2 = 28,452$; $df = 4$; $p < 0,001$); be to, vėl tarptautinių mainų teikiama galimybė užsienyje atlikti praktiką yra svarbiau valstybinių kolegijų studentams (labai svarbu – 49,3 proc.) negu privačių kolegijų respondentams (labai svarbu – 39 proc.) ($\chi^2 = 12,389$; $df = 2$; $p < 0,01$).

Tarptautinio mobilumo aspektas kolegijų respondentams nėra pats svarbiausias, tai rodo ir respondentų požiūris į galimybę tam tikrus dalykus mokytis kartu su iš užsienio atvykusiais studentais.

Tarp pastarojo kriterijaus ir kolegijos vietos yra nustatytas ryšys: matomas skirtumas tarp Vilniaus kolegijų respondentų požiūrio (labai svarbu – 34,3 proc., gana svarbu – 40,7 proc., nesvarbu – 25 proc.) ir kituose regionuose studijuojančių kolegijose respondentų (labai svarbu – 24,7 proc., gana svarbu – 53,4 proc., nesvarbu – 22 proc.) ($\chi^2 = 7,425$; $df = 2$; $p < 0,05$). Taigi valstybinių kolegijų, ypač dienos studijų formos, respondentai yra labiau aktyvesni ir motyvuoti tarptautinių mainų atžvilgiu.

Apibendrinant skyrių teigtina, kad kolegijų išorinė įvairovė daro įtaką socialinio judrumo procesams, taip pat pateiktinas kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonių palyginimas (7 lentelė).

7 lentelė. Kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonių apie socialinio judrumo procesą lyginamoji analizė

| KOLEGIJŲ AKADEMINĖ BENDRUOMENĖ | DARBDAVIAI | STUDENTAI |
|--|--|---|
| <p>Visose kolegijose vyksta socialinis judrumas, susijęs su grįžimu studijuoti nutraukus studijas ar keičiant kvalifikaciją, be to, daugėja keičiančių kvalifikaciją studentų, kurie yra baigę universitetus.</p> <p>Akademinė bendruomenė stebi, kad didėja skaičius kolegijų absolventų, siekiančių tęsti mokslą universitete.</p> <p>Informantų teigimu, absolventams pakanka įgytų praktinių įgūdžių.</p> <p>Įsidarbinimo rodikliui įtakos koleginio aukštojo mokslo diversifikacija neturi – visų kolegijų absolventų įsidarbinamas gana aukštas.</p> <p>Mažesnėse valstybinėse</p> | <p>Teigtina, kad darbdavių ir kolegijų akademinės bendruomenės nuomonė daugeliu atvejų yra skirtinga:</p> <ul style="list-style-type: none"> visų tyrime dalyvavusių darbdavių teigimu – kolegijos absolventams būtinas adaptacijos darbo vietoje periodas, kadangi dėl darbo specifikos trūksta praktinių įgūdžių; Vilniaus darbdavių nuomone, universitetų absolventai daugeliu atvejų yra pranašesni nei kolegijų; kolegijų absolventų profesinė karjera įmanoma, tačiau būtina įgyti daugiau praktikos ir tęsti mokslus universitete. | <p>Studentams svarbiausias socialinio judrumo kriterijus yra <i>galimybė po studijų kolegijoje tęsti mokslus universitete</i>, taip pat vieni iš svarbiausių yra <i>galimybė įgyti naują kvalifikaciją ir greitai įsidarbinti</i>. Taigi matoma, kad studentai suvokia, kad siekiant geresnio įsidarbinimo ar aukštesnių pareigų (kaip teigia ir darbdaviai) būtinas kuo aukštesnis išsilavinimo laipsnis, tai yra mokslo tęstinumas universitete. Kriterijai, susiję su tarptautiniu mobilumu respondentams yra ne tokie svarbūs, nors kolegijų akademinėms bendruomenėms tai yra viena iš prioritetinių</p> |

| | | |
|--|---|---|
| <p>kolegijose studentų ir dėstytojų tarptautinį mobilumą stabdo tiek finansiniai, tiek psichologiniai veiksniai. Didelėse valstybinėse kolegijose tarptautinio mobilumo rodikliai auga ir šis procesas vyksta vis aktyviau. Tarptautinis mobilumas yra vienas iš prioritetinių daugumos kolegijų sričių.</p> | <p>Darbdaviams studentų tarptautinis mobilumas didelės reikšmės neteikia, tik dėl jų pačių profesinio įdomumo. Darbdavių požiūris į studentų tarptautinį mobilumą priklauso nuo to, kokią jie patys sukaupę patirtį, ar yra stažavęsi užsienio šalyse. Galima būtų teigti, kad toliau nuo Vilniaus esančių regionų darbdaviams tarptautiniuose mainuose dalyvavę studentai yra reikalingesni.</p> | <p>sričių. Tai aktualu tik dienos studijų formos, dažniausiai valstybinių kolegijų studentams. Išorinė diversifikacija turi įtakos socialiniam judrumui: ne Vilniaus regiono kolegijų respondentams yra daug svarbiau įgyti naują kvalifikaciją nei Vilniaus miesto kolegijų respondentams.</p> |
|--|---|---|

Darbdaviams ir kolegijų studentams (labai svarbu – 74,2 proc., gana svarbu – 22,7) svarbūs tie patys socialinio judrumo kriterijai – *galimybė po studijų kolegijoje tęsti mokslus universitete* – tai yra aukštesnių pareigų ir karjeros pagrindas, kadangi daugumos Vilniaus darbdavių nuomone, universitetų absolventai daugeliu atvejų yra pranašesni nei kolegijų dėl jų geriau išugdytų bendrųjų gebėjimų. Be to, valstybinių regioninių kolegijų respondentams yra labai svarbu *įgyti naują kvalifikaciją* siekiant profesinio bakalauro laipsnio (labai svarbu tai yra 71,7 proc., gana svarbu – 27,9); tai ypač svarbu (77,1 proc.) dienos studijų formos studentams, 50 proc. vakarinės studijų formos ir 63,9 neakivaizdinės studijų formos ($\chi^2 = 17,800$; $df = 4$; $p < 0,01$). Visų kolegijų akademinėms bendruomenėms vienas iš prioritetinių uždavinių yra tarptautinio mobilumo kriterijus, tuo tarpu studentams ir – ypač daugumai darbdavių – tai nėra svarbu. Tačiau galima būtų pabrėžti, kad valstybinių kolegijų studentai yra aktyvesni, labiau motyvuoti tarptautinių mainų atžvilgiu (49,7 proc. tai yra labai svarbu; 41,8 proc. – gana svarbu; 8,6 nesvarbu); o privačių kolegijų studentų taip manančių yra mažiau – 39,8 proc. (gana svarbu 38,2, nesvarbu – 22 proc.) ($\chi^2 = 14,746$; $df = 2$; $p < 0,001$). Išanalizavus darbdavių nuomonę, galima būtų teigti, kad toliau nuo Vilniaus esančių regionų darbdaviams tarptautiniuose mainuose dalyvavę studentai yra reikalingesni ir greičiau įdarbinami.

3.4. Efektyvumas

3.4.1. Kolegijų akademinės bendruomenės požiūris į koleginio aukštojo mokslo sąlygojamą efektyvumo procesą

Kolegijų skiriamieji bruožai nuo universiteto. Analizuojant kolegijos skirtumus nuo universiteto tikėtasi tiksliau išsiaiškinti, kaip pati kolegijų akademinė bendruomenė supranta savo aukštojo mokslo institucijos paskirtį. Visų kolegijų akademinė bendruomenė kaip esminį skirtumą nurodo, kad universitetuose vyrauja akademinis mokymas, atliekami fundamentalieji tyrimai, o kolegijose – praktinis aspektas, taikomieji tyrimai. Viena vertus, praktinis siauros paskirties ir aukštos kvalifikacijos specialistų rengimas, praktinė dėstytojų darbo patirtis yra pagrindas, suteikiantis visų kolegijų akademinėi bendruomenei jaustis ir laikyti save ne tik lygiaverčiais universiteto bendruomenei, bet net pranašesniais. Informantai teigia, jog „*universitetai pastaraisiais metais pajuto kolegijų praktinio rengimo pranašumą ir investavo daug lėšų į verslo inkubatorių kūrimą*“. Praktinis mokymas yra pagrindas, tiriamųjų teigimu, kuris kolegijos absolventams sudaro geresnes įsidarbinimo sąlygas. Antra vertus, kolegijų akademinė bendruomenė taip pat mato teigiamų pokyčių, kurie patvirtina jų pripažinimą tarp universitetų akademinės bendruomenės. Šie pokyčiai yra susiję su kolegijos absolventų gautų įvertinimų įskaitymais tęsiant aukštojo mokslo studijas universitetuose. Taigi kolegijų akademinė bendruomenė laikydama save lygiaverčiais aukštojo mokslo dalyviais, tik vykdančiais skirtingą misiją, vardija ir kylančias problemas: universitetams suteikiamas didesnis autonomijos laipsnis, jie lengviau gali pasitvirtinti naujas studijų programas.

Kolegijose siekiama efektyvumo principo, tad rengiami vidurinės grandies specialistai per trumpesnę studijų laiką, o tai leidžia taupyti valstybės lėšas, skiriamas aukštojo mokslo sektoriui. Be to, kolegijų bendruomenė save įvardija kaip lankstesnius ir greičiau reaguojančius į darbo rinkos pakitimus, kadangi geba greičiau koreguoti ir pritaikyti studijų programas.

Kolegijų misija. Vykdamt grupinį giluminį pusiau struktūruotą interviu su kolegijų akademinė bendruomene yra gauta mažai informacijos apie jų supratimą ir požiūrį į vykdomą misiją. Išsamiausiai savo institucijos vykdomą misiją apibrėžė respondentai, kurie buvo įtraukti į jos kūrimo procesą, kiti gebėjo apibūdinti tik bendrais bruožais, remdamiesi apskritai koleginio aukštojo mokslo paskirtimi. Tačiau nepaisant to, skirtinos tam tikros išryškėjusios tendencijos.

Didelės privačios kolegijos akademinė bendruomenė pristatė savo misiją, kurios didžioji dalis panaši į universitetų: „*rengti.....kūrybiškas, laisvas, brandžias asmenybes*“. Nors Baltojoje knygoje

(1999) buvo formuluojama, kad „kartu su universitetais ir kitomis švietimo įstaigomis ugdyti švietimui ir kultūrai imlią visuomenę“, tačiau glaudaus bendradarbiavimo nebuvimas tarp kolegijų ir universitetų koleginio sektoriaus steigimo pradžioje lėmė tai, kad kolegijos savo misijose ugdymą pristato kaip savarankišką veiklą. Teigtina ir tai, kad kolegijos per 10 m. įgijo potencialą savarankiškai ugdyti studijuojantį žmogų, tačiau studijų programų siaurumas, nuolat mažinami bendrojo aukštojo lavinimo dalykų kreditai, neleidžia to siekti taip, kaip tai daroma universitetuose.

Didelės privačios kolegijos nesieja savo veiklos su regionu, tuo tarpu mažesnės privačios kolegijos visgi orientuojasi į regiono poreikius.

Analizuojant valstybinių kolegijų akademinį bendruomenių pristatytą misiją išskirtinas vienas iš jų pagrindinių bruožų – tai vadovavimasis regioniškumo principu. Kai kurios šio tipo institucijos ne tik visą veiklą orientuoja į savo regiono visuomenės poreikių tenkinimą, bet ir nuolat pasitikrina, ar netolsta nuo joms iškelto misijos. Tačiau akcentuotina ir tai, kad kolegijos, vykdydamos Bolonijos proceso dokumentuose iškeltą tarptautinio mobilumo siekimą, suponavo platesnį požiūrį į savo misiją. Taigi dauguma kolegijų į savo vykdomą paskirtį įtraukė tarptautiškumo siekius: „*mes vis tiek turime būti ir šiuolaikiški, ir mobilūs, ir patrauklūs kitiems*“, motyvuodamos tai kaip naujų idėjų, inovacijų, aukštesnių dėstytojų kompetencijų įtraukimą į studijų procesą. Siekdamas misijos tarptautinio aspekto kolegijų akademinės bendruomenės rengia studijų programas kartu su užsienio partneriais, pasirengia jas realizuoti anglų kalba, o pritraukdamos studijuoti visuomenę iš kitų regionų rengia programas, kurios įregistruotos ir vykdomos tik jų kolegijoje.

Kolegijų filosofija. Kolegija yra jauna aukštojo mokslo institucija, tad kalbėtina tik apie besiformuojančią aukštojo koleginio mokslo filosofiją – svarbiausias aukštojo mokslo koncepcijas, atėjusias iš universitetų, ir egzistuojančias, tačiau dar ieškančias savo „apvalkalo“ – sąvokos, koncepcijos formuluotės. Akademinės bendruomenė formuluojama koleginio aukštojo mokslo filosofija ateina iš kasdienybės, realių darbų, santykio su kolegomis, studentais ir visuomene.

Nors Barnett (1990) teigia, kad plečiantis aukštojo mokslo sistemai – institucijų tinklui – vis labiau siaurinama aukštojo mokslo koncepcija, prarandama bendrosios aukštojo mokslo veiklos idėjinė kryptis, tačiau atlikus Lietuvos kolegijų tyrimo analizę matyti, kad naujos aukštojo mokslo institucijos visgi laikosi pagrindinių aukštojo mokslo koncepcijos principų.

Visų pirma, kolegijos stiprybė ir išskirtinumas yra atvirumas visuomenei. Akademinė bendruomenė, siekdama pripažinimo, savo patrauklumą formuoja per atvirumo prizmę. Informantai pateikė įvairių tai patvirtinančių teiginių, pavyzdžiui, „*buvę studentai užbėga pasikonsultuoti*“, „*atėjo nepažįstamas žmogus konsultacijos – nei vienas specialistas neatsako*“, „*čia yra mokymo įstaiga ir visi*

mano, kad tai visiems“. Taigi koleginio aukštojo mokslo specifiškumas – orientaciją į profesinę veiklą – priartina kolegiją prie visuomenės, profesinio išsimokslinimo centre svarbiausi tampa visuomenės tikslai.

Paritetiniai santykiai, kaip aukštojo mokslo filosofijos dimensija, taip pat tampa viena iš pagrindinių koleginio aukštojo mokslo filosofijos dalių. Nors privačių kolegijų akademinė bendruomenė mano, kad tai yra jų išskirtinis bruožas, tačiau ir visų valstybinių kolegijų informantai minėjo personalo, dėstytojų palaikomą bendradarbiavimo lygybę su studentais. Paritetiniai santykiai yra vienintelė dimensija, kurią tiksliai gebėjo nusakyti ir įvardyti tiriamieji, vadinasi, iš tiesų per lygius bendradarbiavimo santykius siekiama išlaikyti, pritraukti jaunos žmones į savo bendruomenę. Kadangi tyrimo analizės duomenys parodė, jog dažniau kolegijas renkasi žemesnius pažymių vidurkius turintys abiturientai, tad siekti gerų aukštojo mokslo rezultatų įmanoma tik palaikant paritetinius dėstytojų ir studentų santykius.

Demokratiškumas – esminis aukštojo mokslo principas. Kaip teigia Barnett (1990), tiesa yra vertinga koncepcija, jei ji suprantama kaip pokalbis, kuriame gali dalyvauti bet kuris, įskaitant ir studentą. Tad nagrinėjant tyrimo duomenis akivaizdu, jog atvirumas siejamas su demokratiškumu – tik atviroje aplinkoje gali augti stiprūs demokratiniai santykiai. Taigi informantai teigia, jog kiekvienas studentas nevaržomai gali išsakyti savo nuomonę, „reikalauti kokybiškesnės paslaugos“. Paminėtina, jog yra kolegijų, kuriose yra sukurtos vidinės pokalbių svetainės – tai drąsus žingsnis, kadangi išsakoma labai kritiška studentų nuomonė.

Kalbant apie kitus aukštojo mokslo principus pabrėžtina, jog tik kelių kolegijų akademinė bendruomenė paminėjo mokslo ir studijų vienovės principą. Tai susiję su tų kolegijų vykdoma tiriamąja veikla, jos gebėjimu ir siekiu kokybiškai vystyti šią veiklą. Tačiau kalbant apie mokslinių tyrimų buvimą aukštojo mokslo institucijose galima surasti įvairių nuomonių. Ispanų filosofas Ortega y Gassetas (Salamavičius, 2003) nelaikė mokslo esmine profesinio lavinimo dalimi, pasak jo, profesijos praktikai nereikia, kad asmuo taptų mokslininku. Profesijai reikalingos tik pačios esmingiausios ir bendriausios mokslo žinios.

Priešingai manė Jaspersas (Salamavičius, 2003), kuris uždavinius, susijusius su žmogaus rengimu profesinei veiklai, grindė tuo pačiu principu kaip ir visą universiteto egzistenciją: profesinis lavinimas privalo absolventui suteikti „mokslinį požiūrį“, kurį šis išsaugotų visą gyvenimą ir siektų „žinojimo vienovės“. Intelektualinių profesijų atstovams šios savybės būtinos, nes profesija reikalauja kur kas daugiau nei rutiniški specializuoti techniniai įgūdžiai ar mechaninė veikla. Mokytojo, juristo arba architekto ir pan. profesija yra susijusios su žmogaus kaip visapusiškos būtybės bei žmogaus gyvenimo sąlygų suvokimu.

Įvedant mokslinį tyrimą į studijų programas siekiama studentų intelektualaus horizonto praplėtimo, bet nereikia kelti tikslo, kad studentai taps iš esmės pasišventusiais mokslininkais. Tiesioginis ryšys akcentuotinas tarp akademinės bendruomenės ir mokslinio tyrimo (Barnett, 1990). Mokslininkas laikosi pozicijos, jog aukštojo mokslo institucijoms neprivalu vykdyti mokslinius tyrimus tam, kad pateisintų aukštojo mokslo institucijos vardą. Mokslinis tyrimas yra akademinės bendruomenės taškas, kurio pagrindu akademikai išsiskiria savo profesiniu identiškumu. Jeigu mums rūpi aukštojo mokslo kokybė bei mokymo ir mokymosi efektyvumas, mes privalome turėti omenyje, kad tai pasiekama per edukacinį, o ne mokslinį procesą. Tad tyrimų atlikimo būtinybės klausimas vykdant koleginio aukštojo mokslo studijas yra nuolat diskutuojamas klausimas.

Rengiant aukštos kvalifikacijos specialistą ugdymo pagrindas turėtų būti kritinis mąstymas, savo veiksmų refleksija, kurie absolventui suteikia daugiau savarankiškumo, laisvės priimant sprendimus bei tampant už juos atsakingam. Vienas iš išskirtinių aukštojo mokslo bruožų yra tas, kad studentai turi būti nuolat skatinami išreikšti savąjį požiūrį. Tačiau akademinė bendruomenė kalbėdama apie kolegijų filosofiją, kritinio mąstymo ugdymui faktiškai neskyrė dėmesio arba tiesiog tik apskritai kalbėjo apie ugdymą, jo plačiau neapibūdindama. Yra tik pavieniai atvejai, kur informantai minėjo kritinio mąstymo būtinybę kolegijos studentams: „*siekiamo nesužlugdyti žmogui asmenybę, o kaip tik skatinti ją reikšti savo požiūrį*“.

Kai kurių kolegijų akademinės bendruomenės nariai kaip vieną, jų supratimu, filosofijos bruožų paminėjo lankstumą, gebėjimą prisitaikyti ir greitai reaguoti į įvairias aplinkybes. Tačiau didžiausia vertybe visi tiriamieji laiko žmogiškuosius tarpusavio santykius, vyraujančius bendruomenėse. Kaip teigia Kraujutaitytė (1998), akademinės bendruomenės loginę reikšmę nusako jos ideologija bei kultūra. Akademinės bendruomenės kultūrą galima apibūdinti kaip savikritiškos diskusijos kultūrą. Jos vertybės: verifikacija, nuoširdumas, dermė, suprantamumas (Barnett, 1990). Nors aukštojo mokslo sistema pasižymi subkultūrine įvairove, pasireiškiančia per disciplininius akademinės bendruomenės skirtumus, tačiau visuomenės aspektu akademinėi bendruomenei turėtų būti būdingas savitas racionalumo pagrindas, kuris išskirtų iš kitų visuomeninių bendruomenių (Kraujutaitytė, 1998). Taigi kolegijų akademinėi bendruomenei išskirtinumas, tiriamųjų teigimu, yra „*glaudūs nuoširdūs santykiai tiek su studentais, tiek tarp dėstytojų, tarp administracijos, nėra tokio oficialumo*“ arba „*vyrauja namų dvasia*“.

Kitas išskiriantis kolegijas iš kitų aukštojo mokslo institucijų bruožas yra mokslo ir praktikos vienovė, nors daugumai tiriamųjų buvo sunku tai apibrėžti, parinkti tinkamą apibūdinimą, tad dauguma minėjo: „*vienas iš kertinių akmenų galėtų būti tas, kažkas, kas yra susiję su studento praktiniu parengimu*“. Kiti informantai mėgino apibrėžti tiksliau: „*specialisto praktinis rengimas, šitų*

kompetencijų išryškėjimas, studento patirties sukaupimas“). Pasak Barnett (1990), praktinės žinios arba „žinojimas kaip“ sudaro viso žmogiškojo žinojimo vieną iš dalių. Veikla, praktiniai įgūdžiai ir darbas yra priimtini aukštojo mokslo elementai, tačiau juos turi lydėti **supratimas, savirefleksija ir savivertinimas**.

Taigi apibendrinant galima būtų teigti, kad besiformuojančios kolegijų filosofijos pagrindas yra atvirumo visuomenei, paritetinių santykių, demokratiškumo, mokslo ir praktikos vienovės, žmogiškųjų santykių dimensijos, o mokslo ir studijų vienovės, kritinio mąstymo dimensijos dar tik formuojasi / formuojamos.

Privačių ir valstybinių kolegijų panašumai ir skirtumai. Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatyme buvo nurodyta, kad aukštosios mokyklos gali būti valstybinės ir nevalstybinės (Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas, 2000), taigi įstatymiškai sudarytos sąlygos visų aukštųjų mokyklų diversifikacijai, kuri visuomenei sudaro didesnę studijų pasirinkimo galimybę pagal savo poreikius. Akcentuotina, jog dauguma privačių kolegijų buvo įkurtos kaip aukštesniosios mokyklos, vėliau reorganizuotos į kolegijas.

Analizuojant gautus kolegijų akademinės bendruomenės tyrimo duomenis galima pakankamai tiksliai apibūdinti valstybinių ir privačių kolegijų skiriamuosius bruožus. Pabrėžtina, jog valstybinių kolegijų akademinė bendruomenė apibūdindama privačių kolegijų bruožus nuolat pabrėždavo, jog tai yra jų pačių požiūris („...nuojauta“), kuris neparemtas jokiais oficialiais tyrimais, tačiau analizuojant kitas tyrimo subkategorijas kai kurie duomenys patvirtinami dar kartą.

Taigi įvardijant valstybinių ir privačių kolegijų skiriamuosius bruožus skirtingi tokie kriterijai:

- geografinė padėtis;
- stojančių pažangumo vidurkiai;
- finansai;
- teisinė (įstatyminė) bazė;
- reagavimas į darbo rinkos pakitimus (lankstumas);
- personalas;
- rinkodaros sistema.

Privačios kolegijos, skirtingai nei valstybinės, yra įkurtos tik didžiuosiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose. Taigi jos daugiausia tenkina tik išvardytų miestų bei aplinkinių regionų vidutinio ir aukštesnio socialinio sluoksnio pagal gaunamas pajamas gyventojų poreikius. Informantų manymu (tai minėta ir anksčiau), privačias kolegijas dažniausiai renkasi žemesnį vidurinės mokyklos pažymių vidurkį turintys studentai (minėta, kad po leidimo teikti profesinį

bakalaurą yra daug išimčių). Tai, viena vertus, lemia valstybinių kolegijų akademinės bendruomenės nurodytą kitą bruožą, kad „*kai kurių privačių kolegijų absolventai yra prastesnio parengimo lygio negu valstybinių kolegijų*“. Kita vertus, valstybinių kolegijų akademinė bendruomenė pastebi, kad daugelis privačių kolegijų nuolatinių studijų studentų dirba (suprantama, jog pinigai skiriami mokslui už studijas), tad derinant darbą ir mokslą sunku siekti aukštų studijų rezultatų.

Kiti skiriamieji privačių kolegijų bruožai, informantų manymu, suteikia pastarosioms daug privalumų ir lengvatų valstybinių kolegijų atžvilgiu. Vienas iš svarbiausių – tai laisvesnis gaunamų ir sukauptų lėšų disponavimas, kuris, visų pirma, suteikia galimybę siūlyti aukštesnius darbo valandų įkainius ir samdyti mokslo laipsnį turintį akademinį personalą. **Mokslo daktarai, profesoriai ne tik kelia kolegijose studijų mokslo lygį, bet yra ir prestižo, gero įvaizdžio dalis.** Visų antra, turimi laisviau nei valstybinėse kolegijose disponuojami finansai leidžia vystyti privačių kolegijų, kaip aukštojo mokslo organizacijų, rinkodarą pritraukiant naujus studentus: dalis lėšų skiriama reklamai leidiniuose, per televiziją ir pan.

Tyrimo informantų manymu, aukštojo mokslo teisinė bazė yra lankstesnė privačių kolegijų atžvilgiu ir suteikia joms didesnę savivaldą nei valstybinėms kolegijoms, kurioms reikia laikytis itin griežtų taisyklių, pavyzdžiui, renkant Akademinę tarybą, vykdant kolegijos direktoriaus rinkimus ir pan. Taigi tai sudaro prielaidas ir pačioms privačioms kolegijoms būti daug lankstesnėms. Daugumos tiriamųjų nuomone, privačios kolegijos daug lanksčiau geba reaguoti į keliamus ir besikeičiančius darbo rinkos reikalavimus: pakoreguoti ar įvesti naują studijų programos šaką, teikti tvirtinti naują studijų programą ar nutraukti ją vykdžius.

Apibendrinant galima teigti, jog nors yra skirtumų tarp privačių ir valstybinių kolegijų, tačiau privačios kolegijos yra vis palankiau vertinamos tarp valstybinių kolegijų akademinės bendruomenės.

Studijų programų įvairovė. Analizuojant studijų programų įvairovės reikalingumą koleginio aukštojo mokslo sektoriuje pabrėžtinai esminis privačių ir valstybinių kolegijų skiriamasis studijų programų bruožas – ne viena privati kolegija nevykdo daugiausiai materialinių resursų reikalaujančių technologijos ar biomedicinos studijų srities studijų programų. Privačiose kolegijose yra realizuojamos socialinės, meno ar humanitarinės studijų srities programos, nors po studijų programų išorinio vertinimo (vienos iš kokybės užtikrinimo procedūros) kai kuriose kolegijose pastarosios studijos nutraukiamos (Leišytė, Navickienė, Zenkienė, Želvys, 2009).

Didžiosios privačios ir valstybinių kolegijų akademinės bendruomenės, nors ir skirtingai suprasdamos studijų programų įvairovės ir skaičiaus reikalingumą institucijoje, pabrėžia, kad kolegijose būtinas kuo gausesnis ir įvairesnis studijų programų pasirinkimas. Tačiau privačios kolegijos

akademinė bendruomenė tai sieja su studentų skaičiumi, nuo kurio priklauso kolegijos finansinis stabilumas. Tuo tarpu dauguma valstybinių kolegijų akademinės bendruomenės pabrėžė, kad turimų programų įvairovė yra glaudžiai susieta tenkinant greitai kintančius darbo rinkos bei daugiausiai savo (siekiant pritraukti ir kitų) regiono visuomenės poreikius, kaip teigia informantai: „*Tai yra pasiūlos ir paklausos santykis.*“

Mažos privačios kolegijos, nesiekdamos (ar nematydamos perspektyvos) plėstis, realizuodamos vienos ar dviejų kryptų studijų programas tai aiškina, kaip gilinimąsi į vieną sritį, siekiant kokybiškai vykdyti studijų procesą, sutelkiant panašių sričių dėstytojų intelektualinį potencialą. Daugelio informantų nuomone, mažas studijų programų kiekis yra pateisinamas tik vykdant specializuotas studijų programas, skirtas visos šalies visuomenei.

Taigi teigtina, kad ne tik kolegijų tipai – privati ar valstybinė, bet ir jose realizuojamų programų kryptys skatina koleginio aukštojo mokslo diversifikaciją.

Ekonominė, socialinė kolegijų nauda savo regionams. Regionams teikiama ekonominė nauda yra panaši tiek valstybinių, tiek privačių kolegijų. Visos kolegijos pabrėžia, kad įneša svarbų indėlį į regiono ekonomikos vystymąsi rengdamos aukštos kvalifikacijos specialistus, kurie dažniausiai įsidarbina to regiono darbo rinkos institucijose arba, kai kurių informantų teigimu „*kuria savo verslo įmones*“. Atliekant tyrimą vienos regioninės kolegijos akademinė bendruomenė paminėjo aspektą, kuris, žinoma, būdingas visoms regioninėms ir greičiausiai kai kurioms privačioms kolegijoms – vystant regionų veiklą, kuriant strateginius planus kolegijų bendruomenės nariai yra įtraukti į Regiono plėtros komitetus. Vadinasi, kolegijų veikla regione yra svarbi ir atsižvelgiama į jos narių nuomonę, be to, regionuose įmonės yra vis aktyviau įtraukiamos į valdžios vykdomus projektus. Regionuose įkurtos kolegijos paaktyvino ir padeda išlaikyti, plėtoti paslaugų, prekybos ir kitas sferas – taip akivaizdžiai prisideda prie ekonominio augimo: čia gyvenantys ar atvykę studentai perka maistą, kerpasi, taiso batus, važinėja visuomeniniu transportu ir pan.

Vienos iš privačių kolegijų akademinė bendruomenė dar paminėjo, kad yra mokesčių mokėtojai – taigi įdeda savo lėšų dalį į valstybės biudžetą. Reikia pripažinti, jog įsteigtos privačios kolegijos sukuria darbo vietas.

Didelės ir mažos privačių kolegijų teikiamos socialinės naudos pobūdis turi tam tikrų skirtumų. Didžiausių privačių kolegijų socialinė nauda regionui daugeliu atvejų yra susijusi su parama finansinėmis lėšomis, pavyzdžiui, informantai teigia, jog šv. Kalėdų proga yra remiami vaikų namai, „*studentai seniūnijos socialiai remtinų šeimų vaikus vedė į spektaklį*“, yra remiamas pensininkų kolektyvas ir pan. Mažos privačios kolegijos savo teikiamą socialinę naudą įvardijo kaip teikiamas

nemokamas teisinės paslaugas visuomenei, vykdytą socialinį projektą. Renginius, konkursus visuomenei minėjo tik tos kolegijos tiriamieji, kurie turi senas tradicijas, atėjusias iš buvusios aukštesniosios mokyklos; be to, įvardijo retai kurios kolegijos vykdomą veiklą – Lietuvos valstybinių švenčių minėjimą: „*nepaisant to, kad čia mokosi daug kitataučių, mes rūpinamės tuo*“.

Skirtingai nuo privačių kolegijų valstybinių kolegijų tiriamieji (ypač jei regione yra viena aukštojo mokslo institucija arba labai aktyviai vykdanči veiklą ir siekianti dialogo su visuomene) paminėjo įvairius tradicinius, regiono visuomenei žinomus renginius. Galima teigti, kad dauguma regioninių kolegijų vykdo jiems iškeltą misiją – „tapti regionų intelektinės ir šviečiamosios veiklos centrais“ (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999). Tai galima aiškinti tuo, kad regiono centruose įkurtoms kolegijoms tai daryti yra lengviau negu esančioms didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje), kadangi rajono centruose visgi yra mažiau kitos organizuojamos kultūrinės veiklos, tad visuomenė labiau susidomi, o informacija yra lengviau pasiekama. Tuo tarpu didieji miestai yra pripildyti kultūrinių renginių, tad kolegijoms yra sunkiau pritraukti visuomenę į savo organizuojamus renginius.

Regiono kolegijos paskatino demografinį kitimą – regionuose pasilieka gyventi daug jaunų žmonių, aktyvėja jaunimo gyvenimas bei veikla.

Naujausių technologijų naudojimas. Bolonijos proceso dokumentuose (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005) pabrėžiama apie būtinybę ugdymo procese naudoti naujausias technologijas siekiant įgyvendinti Bolonijos procese iškeltų žinių visuomenės ir ekonomikos, mokymosi viso gyvenimą strategijos įgyvendinimą. Privačioms kolegijoms, kadangi jose nevykdomos technologinės, biomedicinos studijų programos (suprantama, jog jas aprūpinti reikiama įranga yra sudėtingiau ir brangiau negu socialinės, humanitarinės ar ekonominės krypties), naudoti naujausias technologines įrangas yra paprasčiau – nors tai, žinoma, ir susiję su finansinėmis išlaidomis, tačiau daugiausia studijų procesą užtenka aprūpinti naujausiomis kompiuterinėmis programomis bei kompiuterine ar kita elektronine, vaizdo įranga. Tuo tarpu valstybinės kolegijos susiduria su daugeliu problemų – viena iš jų, pagrindinė, tai skiriamo finansavimo stoka. Taigi vykdanč technologinių, biomedicinos krypties studijų programas reikalingi dideli finansiniai ištekliai, kurių trūkumas valstybines kolegijas skatina ieškoti papildomų būdų bei finansinių resursų. Ypač tai aktualu mažoms ar specializuotoms regioninėms valstybinėms kolegijoms, kurioms apsirūpinti reikiama įranga sekasi daug sunkiau negu didelėms valstybinėms kolegijoms. Informantų teigimu, kai kurios laboratorijos dėl lėšų trūkumo yra įrengtos tik pusiau arba visgi joms trūksta pačių naujausių įrengimų. Siekiant, kad per studijų procesą

studentai vis dėlto galėtų naudotis naujausia įranga, pasirašomos bendradarbiavimo sutartys su kitomis mokslo institucijomis, kurios turi reikalingas laboratorijas ar mokymo bazines.

Bendras visų valstybinių kolegijų bruožas siekiant priartinti mokymo procesą prie realių darbo sąlygų – tai studentų siuntimas atlikti praktikos į pažangias įmones, įdiegusias naujausias technologijas darbo procese. Be to, kolegijų akademinė bendruomenė aktyviai rengia projektus, kuriuos įgyvendindami mokymo bazę papildo trūkstama įranga.

Kitas aspektas, kuris akcentuojamas ir Bolonijos proceso dokumentuose (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2005), yra platesnio dialogo tarp Vyriausybės, institucijų ir socialinių partnerių svarba.

3.4.2. Darbdavių požiūris ir supratimas apie kolegijų veiklą, kokybę bei efektyvumą

Kalbėdami ir mėgindami apibūdinti kolegijų veiklą darbdaviai lygino šio tipo institucijas su universitetais – taip lengviau galėjo išskirti koleginio aukštojo mokslo institucijoms būdingus bruožus. Visi darbdaviai pabrėžė, kad kolegijų studijos yra orientuotos į praktinę veiklą, labiau specializuotos.

Kolegijų socialiniai partneriai, būdami labiau susipažinę su kolegijų veikla, galėjo plačiau tai apibūdinti. Taigi jų teigimu:

- kolegijose rengiami vidurinio lygio, nelabai aukštos kvalifikacijos specialistai, tad atitinkamai darbdaviams nereikia mokėti jiems daug pinigų; žinių yra pakankamai daug, taigi išsina patrauklus variantas darbdaviams;
- kolegijų studentai turi mažiau ambicijų nei universitetų studentai, nors žinių lygis panašus;
- šviečiamoji veikla; kolegija yra tarsi regiono „mokslo lopšys“;
- studijos kolegijoje suteikia brandos, praktinės patirties, o universitetas – tai aukštesnis akademinis lygmuo, kai labiau susikoncentruojama ties moksliniais dalykais, reikalingais platesniam spektrui;
- yra ilgesnis praktikų laikas nei universitete.

Darbdavių nuomonė, galima būtų teigti, priklauso nuo jų darbo srities: dažnai skiriasi nuomonė tų vadovų, kurių įmonėse yra daug technologijų mokslų srities darbuotojų. Taigi vieno iš socialinių partnerių nuomonė kolegijų atžvilgiu yra kritiška, jis teigia, kad *„kolegijų ir universitetų veikla stipriai skiriasi jau vien tik pagal mokymo programą. Visiems žinoma, kad į kolegijas paprastai stoja su mažesniu pažangumo vidurkiu, dažniausiai neįstoję į universitetus. Žinių perdavimo studentams kvalifikacija gerokai mažesnė negu universitetuose. Be to, kolegijose didesnis dėmesys skiriamas tik*

profesijos ar amato žinioms įsisavinti, bet ne mokslui (moksliniai darbai: mokslinė analizė, moksliniai tyrimai ir t. t.)“.

Palankiausiai kolegijų veiklą vertino tie vadovai, kurių įmonės yra mažesniuose miestuose. Valstybinės kolegijos socialinis partneris pabrėžė, kad „*kolegijų studentai yra stipriai rengiami, dabar sunku atrasti skirtumą tarp kolegijos ir universiteto – jas gal skiria tik magistrantūros studijos“.*

Apskritai, vadovai bandydami apibūdinti kolegijų veiklą minėjo ir su tuo susijusias problemas. Kai kurie formavo nuomonę, kad į kolegijas labai dažnai stoja tie studentai, kurie neįstojo į universitetus, o labiausiai tai neigiamai veikia technologinės pakraipos studijų programas – darbdavio teigimu „*dabar dauguma renkasi vadybą, o technologiją – dažniausiai dėl likusių laisvų vietų, kad gautų bent kažkokį išsilavinimą“.*

Kolegijų darbo kokybė, efektyvumas. Siekiant išsiaiškinti darbdavių požiūrį apie kolegijų darbo kokybę, veiklos efektyvumą buvo prašoma palyginti su universitetų veikla, manoma, kad toks lyginimas būtų tam tikras palengvinimas tiriamiesiems.

Informantai apie kolegijų veiklos efektyvumą kalbėjo apibendrintai, neišskirdami tam tikrų veiklų ar sričių; socialiniai partneriai dažniausiai omenyje turėjo tas institucijas, su kuriomis bendradarbiauja. Taigi dauguma darbdavių akcentavo, kad jie nematantys didelių skirtumų tarp kolegijų ir universitetų veiklos, abi institucijas daugmaž vertina vienodai, tiriamųjų teigimu, „*bendras parengimas – tai visai gerai, be abejo, tenkina“; „pabaigęs kolegiją esi pakankamai stiprus tikrai dirbti tą socialinį darbą. Tai ir rodo, kad kolegija tikrai yra neblogo aukštoji mokykla“; „nelabai ką nusileidžia universitetui“.*

Tačiau yra darbdavių, kuriems kolegijų kokybė yra tolygu išleidžiamų kolegijų absolventų įgytam išsilavinimui ir parengimui, tad, jų nuomone, visgi yra skirtumas tarp kolegijų ir universitetų absolventų. Šie informantai pirmenybę teikia universitetų studentams, kurie, jų nuomone, yra stipriau parengti, turintys kūrybiškesnę mąstymą. Tokią darbdavių nuomonę, matyt, formuoja ir jų darbo veikla, specifika, kuri iš tiesų reikalauja universitetinį išsilavinimą turinčių specialistų.

Vienas iš tiriamųjų, teikiantis pirmenybę universitetinį išsilavinimą turintiems absolventams, kolegijų veikloje visgi išvelgia privalumų lyginant su universitetais, jo teigimu: „*senyvo amžiaus dėstytojų kolegijose yra mažiau negu universitetuose. Tai, manau, tikrai yra jūsų privalumas. Taigi galbūt labiau atrinkus dėstytojus galėtumėte būti mums žymiai geresnis darbuotojų parengimo partneris negu universitetas.*“ Vadinasi, ir skeptiškai kolegijų atžvilgiu nusiteikę darbdaviai visgi neatmeta galimybės ateityje palaikyti ryšių su jos akademinė bendruomene ar įdarbinti koleginių išsilavinimą turinčius absolventus.

Kolegijų ekonominė nauda darbdavių požiūriu. Išanalizavus darbdavių nuomonę, ar kolegijos prisideda prie regiono ekonomikos augimo, visi informantai išskyrė tik vieną kriterijų – ekonominę naudą teikia kolegijose parengti kvalifikuoti specialistai, sugebantys tinkamai atlikti darbą. Vienas iš darbdavių pabrėžė, kad „*labai maža dalis kolegijų absolventų kuria darbo vietas.*“ Kitų teikiamos ekonominės naudos kriterijų informantai negalėjo įvardyti.

Išskirtinė nuomonė tų darbdavių, kurių įmonės / įstaigos yra regionuose, turinčiuose po vieną kolegiją – jie labai vertina kolegijų teikiamą ne tik ekonominę („*gera darbo jėga, kompetentingi žmonės*“), bet ir socialinę naudą, vienas iš informantų teigia, kad „*yra rengiami įvairūs projektai, kurie, sakykim, sujudina tą socialinę situaciją; su studentais glaudžiai bendraujame, jie save reiškia savanoriškoje veikloje.*“ Taigi kolegijų steigimas regioniniu principu darbdaviams yra tikslingas ir naudingas.

3.4.3. Privataus verslo pritraukimas

Kolegijų akademinė bendruomenė mano, jog efektyviausias būdas į kolegijas pritraukti verslo atstovų lėšų yra atlikti jiems tyrimus, tai yra – užsakomuosius tyrimus (kai kurie informantai nurodė, jog ir „*auditorijų nuoma*“ yra būdas pritraukti papildomų privačių lėšų). Aukštojo mokslo baltojoje knygoje (1999) kaip viena iš apibrėžiamų kolegijos misijų yra „*atlikti regionų plėtrai reikalingus taikomuosius tyrimus ir mokslo bei technologijų plėtros darbus*“. Tačiau taikomųjų tyrimų (ir ne tik užsakomųjų) atlikimas kelia pakankamai daug sunkumų. Tiriamieji mini, kad jiems yra žinomi būdai, kad užsienio universitetai, kolegijos turi savo rėmėjų, su jais palaikomi nuolatiniai ryšiai, „*pavyzdžiui, Vokietijoje, tokioms įmonėms taikomos mokesčių lengvatos*“, tačiau, informantų teigimu, „*Lietuvoje tokios tradicijos dar nėra susiformavusios.*“ Tad daugelio kolegijų akademinė bendruomenė yra daugmaž patenkinta nors ir nedideliais savo laimėjimais – augančiu pripažinimu tarp verslo atstovų.

Analizuojant gautus tyrimo duomenis yra matomas skirtumas tarp privačių ir valstybinių kolegijų atliekant / dėl siekiamos galimybės atlikti užsakomuosius darbo rinkos tyrimus. Privačių kolegijų informantai teigia, jog jų „*pagrindinis pajamų šaltinis yra studentų mokestis už studijas, kuris daugmaž patenkina finansinius poreikius*“, tad jie nėra priversti ar labai suinteresuoti ieškoti būdų ir galimybių kuo daugiau atlikti užsakomųjų tyrimų. Akivaizdūs du veiksniai, lemiantys retai vykdomus / nevykdomus taikomuosius užsakomuosius tyrimus privačiose kolegijose.

Pirma, privačiose kolegijose yra vykdomos tik socialinių mokslų, ekonominių kryptų programos, tad jų akademinė bendruomenė mano, kad bendradarbiavimas vykdam užsakomuosius tyrimus labiau galimas technines programas realizuojančioms kolegijoms. Taigi galima teigti, jog

tiesiog nėra tokio poreikio arba kolegijos negeba savęs pristatyti kaip tinkamos ir gebančios atlikti užsakomuosius taikomuosius tyrimus. Taip pat pažymėtina, kad visose kolegijose tyrimų atlikimas dažniausiai yra pačių dėstytojų iniciatyva. Todėl kyla problema, kurią išskėlė visi informantai – kolegijų dėstytojai turi per didelį kontaktinių valandų krūvį, tad nelieka laiko atlikti tyrimus ar kitus mokslo taikomuosius darbus.

Antra, privačios kolegijos yra dideliuose miestuose, todėl dėl konkurencijos su tyrimų agentūromis faktiškai negauna jokių užsakomųjų tyrimų iš darbdavių. Iškyla problema ir dėl pačios „taikomasis tyrimas“ sąvokos supratimo. Nors, pasak Žibėnienės (2007), tai yra ne tik kolegijų akademinės bendruomenės problema, bet ir skirtinga taikomųjų tyrimų samprata teisės aktuose, prieštaringa išorinių vertintojų samprata mokslo taikomųjų tyrimų srityje, neaiškūs, pernelyg universalūs mokslo taikomosios veiklos vertinimo metodiniai nurodymai, reikalavimai ir vertinimo subjektyvumas. Mokslininkės teigimu, taip pat nepakankamai kokybiškai parengti teisės aktai, mokslinės produkcijos vertinimo metodika apsunkina mokslo taikomųjų tyrimų srities objektyvų įvertinimą. Jeigu vertinti pagal Mokslo ir studijų institucijų mokslinės produkcijos formaliojo vertinimo metodikoje (2006) priskirtą mokslo produkciją taikomiesiems mokslo darbams (mokslo žodynai, mokslo žinytai, mokslo enciklopedijos, mokslinės bibliografijos, mokslo atlasai, mokslo katalogai, moksliniai paminklų sąvada, moksliniai teisės aktų komentarai, mokslinė literatūros ir meno kritika), akivaizdu, jog tai yra ne koleginio aukštojo mokslo institucijų veikla.

Kitą problemą dėl taikomųjų tyrimų Lietuvoje yra išskėlęs Taikomųjų mokslų universitetų Europos tinklas (*European Network for Universities of Applied Sciences*). Jis pristatytoje atlikto tyrimo analizėje (Research at Universities of Applied Sciences in Europe, 2009) dėl taikomojo tyrimo Lisabonos ir Bolonijos proceso kontekste vaidmens Europos aukštojo mokslo institucijose pabrėžė, kad tarp tyrime dalyvavusių šalių Lietuva, Estija ir Portugalija sudaro paskutinę grupę. Mūsų valstybės kolegijos priskiriamos žemiausiajai grupei, kadangi **nėra apibrėžtos jokios aiškios struktūros, kaip kolegijos turi atlikti taikomąjį tyrimą**. Tuo tarpu kitos šalys, ypač Prancūzija, Danija, apibūdinamos kaip stipriai vykdančios taikomuosius tyrimus bendradarbiaudamos su universitetais. Danijoje universiteto kolegijos funkcionuoja kaip regioniniai ir paraišką sutelkti žinių centrai, sudarantys tyrinėjimo sutartis su universitetais.

Taigi esant įvairiems, nevienodiems taikomojo tyrimo apibrėžimams, nesant tiksliai apibrėžtos jų struktūros, kai kurie informantai ir studentų baigiamuosius darbus priskiria prie užsakomųjų taikomųjų tyrimų. Be abejo, yra atvejų, kai įmonės pasinaudamos proga prašo nemokamai atlikti tam tikrą tyrimą – juk studentui reikia rašyti darbą, eiti į tam tikrą įmonę ir tartis dėl tyrimo atlikimo galimybes. Šią situaciją gali išnaudoti kolegijų akademinė bendruomenė – ji pasirinktai įmonei turėtų

pristatyti tyrimo atlikimo būtinybę, įrodyti, kokia iš to bus nauda įmonei, be to, tai bus puiki reklama ir informacijos skleidimas apie kolegijų siūlomą galimybę ir gebėjimą atlikti tyrimus. Tačiau ir vėl kyla problema, susijusi su dėstytojų užimtumu bei kvalifikacijos atlikti tyrimus spragomis: baigiamiesiems darbams dažnai vadovauja dėstytojai praktikai, kurie retai geba gerai atlikti taikomąjį tyrimą; arba ir kiti dėstytojai dėl didelio krūvio (bei mažo apmokėjimo) neskiria tam pakankamai dėmesio.

Kita šios problemos pusė yra ta, jog įmonės, informantų teigimu, „*gauna gerai atliktą produktą nemokamai*“, todėl kitus kartus taip pat siekiama nemokamai arba už minimalią kainą atlikti tyrimus, savaime suprantama, jog tai kainuoja daug mažiau, negu užsakyti tyrimą apklausos agentūroje.

Daugelio šalių vyriausybės (Prancūzijos, Danijos, Šveicarijos, Vokietijos, Suomijos ir kt.) siekdamos skatinti inovacijas, taikomųjų tyrimų atlikimą per inicijuojamas įvairias programas papildomai skiria lėšų taikomiesiems tyrimams atlikti. Galėdamos pasinaudoti šiomis programų lėšomis aukštojo mokslo institucijos labai pagerino bei sustiprino taikomųjų tyrimų atlikimo kokybę. Taikomųjų mokslų universitetų Europos tinklas (Research at Universities of Applied Sciences in Europe, 2009), analizuodamas Europos šalių taikomojo tyrimo instrumentus, Lietuvą išskiria kaip šalį, kuri neinspiruoja bei nevykdo programų, kurios finansiškai skatintų, remtų taikomųjų tyrimų atlikimą, nors minimas **sisteminis finansavimas per tokias programas būtų naudingiausias, kad sustiprintų tyrinėjimo sektorių.**

Taigi kolegijos, neturėdamos galimybės sistemiskai gauti finansavimo tyrimams atlikti, pačios bando ieškoti finansavimo šaltinių, nors patiria pakankamai daug sunkumų. Pavyzdžiui, išanalizavus gautus tyrimo duomenis galima būtų daryti prielaidą, jog Vilniuje yra per daug ir įvairių kolegijų, tad įmonės nežino į kurią kreiptis dėl tyrimų atlikimo ar apskritai nenumano, jog galima į jas kreiptis. Informantai teigia, kad „*Vilniuje darbdaviai daugiau kreipiasi į apklausos agentūras*“ – jiems tai yra įprasta ir, matyt, atrodo patikimiau, nors kolegijų akademinė bendruomenė tą patį gali padaryti „*mielai, profesionaliai ir daug pigiau*“. Tuo tarpu regionuose įmonės labiau pasitiki ir daugiau pateikia tyrimų užsakymų kolegijoms. Darbo rinkos atstovai kreipiasi į regioninių valstybinių kolegijų akademinę bendruomenę dėl užsakomųjų tyrimų atlikimo. Tai susiję su dėstytojų praktikų ar ir kitų įmonių pasiūlytomis temomis baigiamiesiems darbams. Informantai teigia, jog „*pradžią davė studentų atliekami baigiamieji darbai. Negalima iš karto kreiptis ir prašyti pinigų už atliktą tyrimą. Pirmiausia reikia įeiti į rinką, parodyti, ką sugebi, ir tik paskui pradėti atlikti užsakomieji tyrimai*“. Taigi teigtina, jog regionuose, kur yra tik viena kolegija, realizuojanti įvairių kryptių programas, vyksta glaudesnis kolegijų akademinės bendruomenės ir darbdavių bendradarbiavimas.

Apibendrinant galima teigti, kad užsakomųjų tyrimų nevykimo priežastys yra abipusės: verslo atstovai nėra suinteresuoti, o kolegijų bendruomenei tuomet sunku pristatyti savo galimybes arba reikia

tai daryti už mažesnę atlygį, dažnai pirmus kartus net ir nemokamai. Tačiau tai vėl skatina neigiamas pasekmes, kadangi ir kitus kartus verslo atstovai kreipiasi į kolegijų bendruomenes dėl galimybės nemokamai jiems atlikti reikalingus tyrimus.

Taikomųjų tyrimų poreikis – darbdavių požiūris. Analizuojant tyrimo duomenis dėl taikomųjų tyrimų poreikio tarp Vilniaus regiono darbdavių ryški viena tendencija – tiek ne socialiniai partneriai, tiek socialiniai partneriai, kurie niekada neatlieka tyrimų – nežinojo apie galimybę, kad kolegijų akademinės bendruomenės gali atlikti taikomuosius tyrimus. Kai kurie teisinosi tuo, kad vadovauja mažoms įmonėms, kurioms neaktualūs jokie tyrimai, tačiau tai nėra šimtaprocentinė tendencija, kadangi tarp informantų buvo ir daugiau mažų įmonių vadovų, kurie dėl tyrimų kreipdavosi į tyrimų agentūras. Mažų įmonių vadovai pripažino, kad jiems aktualiau būtų nedideli studentų baigiamųjų darbų tyrimai.

Taigi Vilniaus miesto darbdaviai dėl tyrimų kreipiasi į tyrimų agentūras.

Yra ir kritiška darbdavių (techninės krypties) nuomonių, kad „atliekame tyrimus *savo jėgomis, tik neatsakingi tyrimų epizodai pavedami kolegijų praktikantams.*“

Tuo tarpu regiono socialiniai partneriai žino ir naudojami kolegijų akademinės bendruomenės, studentų atliekamais tyrimais, vieno informanto teigimu: „*Tiesiog dažnai bendradarbiaujam, mūsų darbuotojai tampa kaip ir baigiamojo darbo konsultantais studentui. Na, kadangi mes esame socialiniai partneriai, mes už tyrimus nemokame.*“

Vilniaus miesto vienos iš kolegijų socialinis partneris, nors ir nežinojęs apie tokią galimybę, teigia, kad: „*Manau, kad jeigu būtų reikalinga, aš kreipčiausi į kolegiją arba į universitetą. Bet ne į tyrimų agentūrą, kadangi tiesiogiai bendrauju su kolegijos dėstytojais, vadovybe, juos pažįstu ir žinau jų kompetenciją.*“

Vadinasi, kolegijų akademinė bendruomenė gebėtų atlikti tyrimus, tačiau reikia atrasti būdus, kaip įgauti pasitikėjimą tarp kitų darbdavių, išmokti reklamuoti šią paslaugą.

Išskirtinė yra vieno iš informantų nuomonė, kadangi jis gerai susipažinęs su daugelio užsienio šalių verslininkų veikla, sėmėsi iš jų patirties, jis teigia, kad „*Suomijoje mes buvome regione prie Helsinkio, ten jie turi kaimo turizmo mokslinio tyrimo centrą, kuriame dirba šeši žmonės ir nagrinėja tik šitas problemas. Ir aš kaip verslininkas galiu kreiptis į juos. Man atrodo, kad regione kolegijos labai daug gali padėti verslininkams.*“ Taigi darbdavys supranta, kad kolegijos regionuose turi tapti tyrimų centrais, glaudžiai bendradarbiaujančiais su darbo rinkos institucijomis. Tačiau, jo teigimu, kad taip atsitiktų, turi pasikeisti ir pačių darbdavių požiūris į savo veiklą ir bendradarbiavimą su aukštojo mokslo institucijomis. Minimas informantas, nebūdamas (nors labai norintis) kolegijų socialiniu

partneriu, dėl tyrimų atlikimo bendradarbiauja su universitetų akademinė bendruomene bei studentais, susipažįsta su jų parengtais baigiamaisiais darbais ir pritaiko tai savo įmonėje. Be to, ši bendradarbiavimą turėtų skatinti ir vyriausybė taikydami tam tikras mokesťines nuolaidas darbdaviams.

Kiti darbdavių užsakymai kolegijoms. Pastaruoju metu yra tam tikrų požymių, kad darbo rinkos atstovai, ypač regionuose, bando užmegzti bendradarbiavimo ryšius su kolegijomis, tačiau daugiau dėl, taip teigia ir informantai, savo poreikių tenkinimo: vienoje iš tyrimė dalyvavusių regioninių kolegijų pradėta vykdyti nauja mechatronikos studijų programa. Ją nuo pradžios iki galo buvo suinteresuoti parengti darbo rinkos atstovai, tad už atliktą darbą nereikalavo jokio piniginio atlygio. Kitoje regioninėje kolegijoje, kuri realizuoja įvairių kryptių studijų programas, panašiai buvo pradėta vykdyti autoelektronikos studijų programa. Pabrėžtina, kad darbdavių užsakymų – parengti naują studijų programą, šaką – susilaukia specializuota kolegija, kurios socialinių partnerių yra net visuose Lietuvos regionuose. Taigi apibendrinant galima teigti, jog darbdaviams reikalingi specifinių (dažnai technologinės krypties) veiklų aukštos kvalifikacijos specialistai, tad kolegijos, realizuojančios tik socialinės, humanitarinės studijų srities studijų programas, užsakymų nesulaukia. Be to, į didžiuosiuose Lietuvos miestuose įkurtas kolegijas taip pat kreipiamasi labai retai, kadangi darbdaviai turi pasirinkimą tarp įvairių aukštojo mokslo institucijų absolventų.

Kolegijų akademinė bendruomenė iškėlė dar vieną problemą, kur labai ryškus neefektyvus bendradarbiavimas arba santykio nebuvimas tarp koleginio aukštojo mokslo institucijų, darbdavių bei vyriausybės. Yra atvejų, kai į kolegijas kreipiasi darbo rinkos atstovai dėl jiems iškilusio tam tikros kvalifikacijos specialistų poreikio, akademinė bendruomenė gali greitai parengti programas ir pradėti mokymo procesą, tačiau išryškėja biurokratinė vyriausybės sistema, dėl kurios yra labai vilkinamos studijų programų vertinimo ir registravimo procedūros. Tad informantai teigia, jog „*per uždelstą veltui laiką gali pasikeisti ir specialistų poreikis*“. Taigi tai rodo, jog vyriausybė, prisiimdama sau visą aukštojo mokslo reguliavimą, kartais stabdo glaudesnių darbo rinkos institucijų ir koleginio aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimą.

Kreipimasis dėl specialistų parengimo. Tuo tarpu tyrimė dalyvavę darbdaviai mano, kad jiems nekyla poreikis bendradarbiauti su kolegijomis dėl tikslingo aukštos kvalifikacijos specialistų rengimo jų darbovietėi, nes jiems užtenka išleidžiamų kolegijų absolventų, nėra tikslo mokėti už individo studijas ir laukti, kol jis gaus aukštojo išsilavinimo diplomą. Nors vieno informanto nuomone, „*suiinteresuotumas yra, tačiau kolegijos nieko negali padėti, kadangi absolventai patys renkasi darbo vietas*“.

Kai kurie informantai pabrėžė, kad kolegijų akademinės bendruomenės nevykdo specialistų poreikio apklausų, kadangi jiems neteko išsakyti savo nuomonės, kokie specialistai yra ar bus reikalingi.

Taigi tokia darbdavių nuomonė dar kartą įrodo, kad į kolegijų akademinę bendruomenę kreipiamasi labai retai, o glaudus socialinių partnerių ir kolegijų akademinės bendruomenės bendradarbiavimas dažniausiai vyksta ne Vilniaus regione. Koleginio aukštojo mokslo ir darbo rinkos institucijų socialinė partnerystė dažniausiai yra palaikoma kolegijų akademinės bendruomenės iniciatyva, ypač tokiu principu yra vykdomi užsakomojo pobūdžio taikomieji tyrimai. Pažymėtina, kad regioninės valstybinės kolegijos minėtus tyrimus atlieka dažniau, matyt, tai lemia regioninis kolegijų išdėstymo principas, kuris leidžia užmegzti glaudesnius bendradarbiavimo santykius su darbdaviais. Didžiuosiuose miestuose esančios kolegijos konkuruoja ne tik tarpusavyje, tačiau ir su apklausų/tyrimų agentūromis, į kurias, informantų teigimu, dažniausiai kreipiasi darbo rinkos atstovai. Tuo tarpu privačios kolegijos nėra labai suinteresuotos atlikti užsakomuosius tyrimus.

Koleginio aukštojo mokslo ir darbo rinkos institucijų socialinė partnerystė dažniausiai yra palaikoma kolegijų akademinės bendruomenės iniciatyva, ypač tokiu principu yra vykdomi užsakomojo pobūdžio taikomieji tyrimai. Pažymėtina, kad regioninės valstybinės kolegijos minėtus tyrimus atlieka dažniau, matyt, tai lemia regioninis kolegijų išdėstymo principas, kuris leidžia užmegzti glaudesnius bendradarbiavimo santykius su darbdaviais. Didžiuosiuose miestuose esančios kolegijos konkuruoja ne tik tarpusavyje, tačiau ir su apklausų/tyrimų agentūromis, į kurias, informantų teigimu, dažniausiai kreipiasi darbo rinkos atstovai. Tuo tarpu privačios kolegijos nėra labai suinteresuotos atlikti užsakomuosius tyrimus.

3.4.4. Kolegijų akademinės bendruomenės bendradarbiavimo su socialiniais partneriais ir kitais darbdaviais aspektai

Kalbant apie kolegijų akademinės bendruomenės bendradarbiavimą su socialiniais partneriais pabrėžtina, kad kolegijoms yra apibrėžtos svarbiausios bendradarbiavimo sritys su socialiniais partneriais. Tad analizuojant kolegijų ir darbo institucijų bendradarbiavimo santykius skirtinos dvi subkategorijos – bendradarbiavimas su socialiniais partneriais apibrėžtas įsakymais, nutarimais ir bendradarbiavimas su socialiniais partneriais vykdomas pačių kolegijų iniciatyva.

Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais apibrėžtas įsakymais, nutarimais. Kadangi kolegijos nutarimuose iškeltų reikalavimų turi laikytis privaloma tvarka, tad atlikus tyrimo analizę akivaizdu, jog visų kolegijų akademinė bendruomenė paminėjo panašias bendradarbiavimo sritis –

socialiniai partneriai yra akademinės tarybos (jei yra – ir fakultetų tarybų) nariai, atsako į įvairias specialistų poreikio, reikiamų kompetencijų nustatymo anketas, dalyvauja rengiant ar tobulinant studijų programas, šakas, kvalifikavimo komisijų darbe, dėsto savo srities profesinių modulių dalykus, recenzuoja ar vadovauja baigiamiesiems darbams, praktikoms ir kt. Šedžiuvienė, Valentienė (2004) išskiria 7 socialinės partnerystės kryptis: savivaldos užtikrinimas, profesinio rengimo užsakymas, studijų programos kūrimas, dalyvavimas studijų procese, studijų kokybės vertinimas, kolegijos veiklos tobulinimas, kolegijos veiklos vertinimas.

Kolegijų akademinėi bendruomenei prireikė laiko, daug kokybiško ir atkaklaus darbo tam, kad įgytų visuomenės, socialinių partnerių pasitikėjimą: juk dažniausiai ryšio užmezgimas, kontakto palaikymas pirmiausiai vyksta kolegijos bendruomenės iniciatyva. Dabartinė situacija yra jau žymiai kitokia: regioninių valstybinių kolegijų informantai teigia, kad „*su kai kuriais socialiniais partneriais bendradarbiavimo ryšiai yra labai glaudūs*“. To pasiekta gerai parengtų absolventų dėka, tiriamieji teigia „*kad yra tokių įmonių, kur dirba vien tik jų studentai, o jei atsiranda laisva darbo vieta – vėl kreipiamasi į kolegijos administraciją dėl absolventų ar paskutinio kurso studentų*“. Tarptautinėse regioninėse įmonėse yra ypač reikalingi studentai, dalyvavusieji tarptautiniuose studijų mainuose.

Kalbant apie socialinės partnerystės problemas, vis dėlto kai kurių informantų teigimu, bendradarbiavimas su socialiniais partneriais vertintinas gerai tik formaliu lygmeniu: nors ir yra visos reikalingos struktūros, tačiau realiai bendradarbiavimas vyksta tik vidutiniškai, kadangi praktiškai nėra jokių realių investicijų – nei kuriamos laboratorijos, nei investuojama į pačias studijas. Labai dažnai nėra atgalinio ar net pirminio ryšio iš darbo rinkos atstovų, informantų manymu, „*būtent dėl užsakymų parengti tam tikrus specialistus*“.

Informantai išryškino ir kitas kylančias problemas: darbo rinkos atstovai per įvairius susitikimus, tarybos posėdžius dažnai priekaištuoja kolegijoms dėl jų vykdomų programų, tačiau patys net nekuria profesijų paveikslų, nenustato būsimam specialistui reikalingų kompetencijų – tai iš bendro išprusimo atlieka pati akademinė bendruomenė. Informantai teigia, jog „*kolegijų tarybos kaip visuomeninės globos ir priežiūros institucijos viena iš pagrindinių funkcijų yra rūpinimasis kolegijos finansavimu, arba galbūt paramos teikimu, tačiau iš tikrųjų tos realios paramos nesulaukiam. Ir tą pabrėžia daugelio kolegijų vadovai*.“ Kai kurių informantų nuomone, pernelyg didelis prisitaikymas prie darbo rinkos atstovų pageidavimų pastaruosius išlepina.

Taigi galima teigti, jog koleginio aukštojo mokslo institucijų akademinėi bendruomenei tenka didelis ir sunkus krūvis: numatyti darbo rinkos poreikius dėl specialistų, būsiančių reikalingų po kelerių metų, nustatyti jiems reikalingas kompetencijas, kurti naujų profesijų paveikslus, kurių kartais negalima net realizuoti dėl ribotų profesijų klasifikatoriaus galimybių – pastarąją problemą minėjo

daugelio kolegijų akademinė bendruomenė. Akivaizdu, jog šia našta turi dalintis Vyriausybė, darbdaviai ir koleginio aukštojo mokslo institucijos.

Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais vykdomas pačių kolegijų iniciatyva. Taigi palaipsniui įgydama socialinių partnerių pasitikėjimą kolegijų akademinė bendruomenė siekia palaikyti ne tik oficialius bendradarbiavimo santykius ir ieško įvairių būdų, kaip tai daryti.

Dažna kolegija bando formuoti ir puoselėti savas bendradarbiavimo su socialiniais partneriais tradicijas. Žinoma, lengviau sekasi toms koleginio aukštojo mokslo institucijoms, kuriose tai bent iš dalies likę nuo aukštesniųjų mokyklų laikų. Taigi kalbant apie privačias kolegijas pažymėtina, kad kai kurios iš jų turi savas, nusistovėjusias tradicijas, tačiau tam įtakos turi veiksnys, jog minimos koleginio aukštojo mokslo institucijos steigėja yra Lietuvos kooperatyvų sąjunga, kurią jau galima traktuoti kaip socialinį partnerį. Bendradarbiavimas yra abipusis, o informantų teigimu, socialiniai partneriai turi gal net didesnę naudą, kadangi „*kolegijos akademinė bendruomenė veda daug mokymų kooperatyvų darbuotojams ir atlieka jiems reikalingus taikomuosius tyrimus*“. Tuomet socialiniai partneriai įsipareigoja įdarbinti bei priimti studentus atlikti praktikos. Vadinasi, tai yra labai naudinga patirtis, kuri turėtų būti inspiruojama dažnoje koleginio aukštojo mokslo institucijoje.

Daugelyje kitų tyrime dalyvavusių privačių kolegijų (gal ir dėlto, kad turi savų finansinių lėšų, gali jomis laisviau disponuoti) vis dėlto ieškoma, informantų teigimu, tokių „*formų, kurios mums (kolegijai) yra naudingos*“.

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėja vienas iš koleginio aukštojo mokslo institucijų bei darbdavių santykio aspektų – bendradarbiavimo su socialiniais partneriais palaikymas dažniausia yra kolegijų akademinės bendruomenės iniciatyva, tampa tarsi jos kūrybos išraiška: visos kolegijos turi ne tik panašias/tokias pačias bendradarbiavimo formas (pvz., Karjeros dienos), bet ir daug skirtingų, įvairių. Valstybinės regioninės kolegijos informantai, išsamiausiai pristatę minimą aspektą, vardijo tokias bendradarbiavimo, socialinės partnerystės, formas: „*tradiciškai kiekvienais metais organizuojamos diskusijos prie apvalaus stalo po baigiamųjų darbų gynimo, susitikimai, Karjeros (darbdavių) bei atskaitomybės visuomenei, socialiniams partneriams dienos, pastarosios tampa didžiuliais miesto renginiais; turizmo ir viešbučių administravimo specialybės studentai nuolat regiono, miesto moksleiviams organizuoja nemokamas ekskursijas; socialiniams partneriams rengiamos spaudos konferencijos – apskritai, tai yra gyvas, natūralus, tikras, kur kas didesnis procesas, negu kartais po to mokame sudėti į ataskaitas.*“ Visi tie bendradarbiavimo būdai kyla iš noro būti matomiems, žinomiems bei patraukliems.

Užmegzti koleginio aukštojo mokslo institucijų bei darbo rinkos bendradarbiavimo / socialinės partnerystės santykiai didesnę naudą teikia pačioms kolegijoms. Analizuojant tyrimo duomenis pastebima, kad valstybinėms kolegijoms (gal net labiau regioninėms) socialiniai partneriai teikia naudą tiek remdami įvairius konkursus, įsteigdami prizus (tiriamųjų teigimu, socialiniai partneriai skatindami ir palaikydami įvairias studentų verslo idėjas „*parengia vertingus prizus, pavyzdžiui, tai būna produktai, kuriais jie prekiauja ar kuriuos gamina*“), netgi padėdami sukurti materialinę bazę techninėms studijų programoms realizuoti. Pridurtina, jog Šedžiuvienė, Valentienė (2004), analizuodamos socialinės partnerystės sistemą (remiasi Šiaulių kolegijos patirtimi), išskiria 4 socialinių partnerių išteklių, skiriamų kolegijai, grupes: finansinę, materialinę-techninę, intelektinę, žmogiškąją. Tuo tarpu privačiosios kolegijos minėtais dalykais geba apsirūpinti pačios, kadangi laisviau gali disponuoti savo finansiniu biudžetu.

Glaudesnio santykio su darbdaviais siekiama ir per vykdomus bendrus projektus, kurie atneša naudos tiek kolegijai (savęs ir savo veiklos pristatymas, informacijos sklaidimas, ryšių užmezgimas), tiek dalyvaujančiai įmonei (gauna tam tikrą galutinį sukurtą produktą), taip pat užmezgami glaudesni bendradarbiavimo santykiai. Taigi tam, kad kolegijų veikla būtų pastebėta ir įvertinta, turi pereiti ir tam tikras laiko tarpas nuo jų įsikūrimo, ir reikalingas bendruomenės motyvuotas atkaklumas. Informantų teigimu, užmezgus ryšius „*atsiranda pasitikėjimas, tuo labiau kad socialiniams partneriams kolegijų studentai teikia tiesioginę naudą, pavyzdžiui, rašydami baigiamuosius darbus atlieka tyrimus, ar net sukuria produktą – tinklalapius.*“ Pabrėžtina, jog regioninėse valstybinėse koleginio aukštojo mokslo institucijose stebimi daug glaudesni bei artimesni ryšiai su socialiniais partneriais. Tam, matyt, įtakos turi regioninis kolegijų išdėstymas, t. y. mažesnis kolegijų kiekis arba tik esanti viena koleginio aukštojo mokslo institucija.

Tyrimo informantų manymu tai, kad kolegijų akademinė bendruomenė yra reikalinga socialiniams partneriams / kitiems darbo rinkos atstovams rodo „*kolegijų akademinės bendruomenės narystė darbdavių, profesinėse, Pramonės, prekybos ir amatų rūmų asociacijose; kvietimas nuolat dalyvauti įvairiausiose konferencijose, renginiuose, klausimų aptarimuose.*“

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad valstybinės kolegijos, ieškomos ir būdamos labiau suinteresuotos papildomomis lėšomis, geba surasti įvairesnių būdų, kaip palaikyti bendradarbiavimą su darbo rinka. Visgi teigtina, jog tai labai priklauso nuo akademinės bendruomenės iniciatyvos, nuo jos vidinės motyvacijos (tiriamieji teigia: „*vyksta atvirkščias procesas – dėstytojai motyvuoja administraciją*“) arba įvairių motyvuojančių veiksnių, pavyzdžiui, specializuotos kolegijos akademinė bendruomenė pabrėžė, kad pagrindinis jų motyvuotojas yra iniciatyvus, kūrybingas kolegijos

direktorius. Informantai teigia, jog kyla noras „*padaryti geriau nei kiti*“. Vadinasi, siekiant įvairių veiklos tikslų labai svarbi tampa vidinė bendruomenės narių konkurencija.

Bendradarbiavimo su kolegijomis aspektai darbdavių požiūriu. Aptariant bendradarbiavimo ar darbdavių ir kolegijų santykį ryškėja dvi akivaizdžios tendencijos: ne socialiniai partneriai per metus su kolegijomis ar jų studentais bendrauja tik dėl praktikų atlikimo galimybės, o kartais neturi jokio ryšio, tuo tarpu socialiniai partneriai palaiko daug glaudesnius bendradarbiavimo santykius, ypač miestuose (regionuose), kur yra tik viena kolegija. Tačiau yra socialinių partnerių, kurie su kolegijų akademinė bendruomene taip pat bendrauja tik dėl studentų praktikų vietų.

Analizuojant tyrimo duomenis apie darbdavių bendradarbiavimą su kolegijomis kaip socialiniais partneriais skirtinos dvi informantų grupės: pirma, vadovai, nesantys socialiniais partneriais, nėra girdėję apie tokią galimybę ir nesupranta, kas yra socialinis partneris, o paaiškinus sąvokos esmę vis tiek neižvelgia naudos sau, informanto teigimu: „*apčiuopiamos naudos nematau, tai yra labiau tik moralinė*“. Nors tarp šios grupės darbdavių buvo ir tokių, kurie iš tiesų susidomėjo tokia galimybe, kuri jų veiklą padarytų įdomesnę ir ne tokią rutinišką.

Išskirtinė yra vieno informanto, labai norinčio bendradarbiauti, nuomonė – jis mano, kad bendradarbiaudamas su kolegija galėtų vykdyti įvairius projektus Europos Sąjungos fondų lėšomis, taip pat, jo teigimu, „*tos sritys galėtų būti tyrimai, mokslai*“. Vadinasi, kolegijų akademinės bendruomenės dar neišnaudoja visų galimybių siekdamos užmegzti bendradarbiavimo santykius su darbo rinkos institucijomis.

Antra informantų grupė yra kolegijų socialiniai partneriai, nors jų bendradarbiavimo intensyvumas yra skirtingas. Pirmiausia pabrėžtina, kad regionuose (turinčiuose po vieną kolegiją) yra daug glaudesnis ir įvairesnis darbdavių ir kolegijų akademinė bendruomenė bendradarbiavimas, nors didesnę iniciatyvą visgi palaiko kolegijų akademinės bendruomenės. Vienas iš informantų teigia: „*mes jaučiame, kad stabiliai turime į ką atsiremti, sakykim, pasitariant įvairiais klausimais; kolegija visada pasikviečia ir klausia nuomonės, ką siūlytume tobulinti, kokias programas, galbūt naujas, pradėti rengti.*“

Kitų socialinių partnerių bendradarbiavimas su kolegijomis yra ribotas, dažniausiai kiekvienas turi jau įprastą savo bendradarbiavimo sritį, pavyzdžiui, vertina baigiamuosius studentų darbus, dalyvauja jų gynimo komisijose, dėsto paskaitas, savo darbovietėse suteikia praktikų vietas, tad šie socialiniai partneriai žino tik savo sritį ir nesidomi kitomis galimybėmis, kadangi jiems tai būtų papildoma našta.

Pabrėžtina, kad priklausomai nuo darbo srities, socialiniai partneriai skirtingai mato naudą sau iš bendradarbiavimo su kolegijomis – vieniems tai naudinga dėl jaunų specialistų, kiti naudojami studentų pagalba per praktiką ar pasisemia naujų idėjų iš jų baigiamųjų darbų. Tačiau yra kitokia nuomonė, vienas iš informantų teigia: „*Jeigu deficitinių specialybių (pvz., mechatronikos) absolventams būtų paskyrimai į atitinkamas įmones su terminuotu laikotarpiu atidirbti (kaip buvo sovietmečiu), tuomet bendradarbiavimas būtų naudingas.*“ Ši nuomonė dar kartą patvirtina, kad darbdaviai dažnai nenori turėti papildomos naštos ar rūpesčių dėl praktikantų, kurie yra apmokomi, įgauna tam tikrų praktinių įgūdžių, turi naudą iš praktikos, o tuo tarpu darbdaviai jokios apčiuopiamos naudos negauna. Nors 2008–2009 m. vienas iš Lietuvos mokslo ir studijų sistemos pertvarkos uždavinių (Būdienė, 2007) buvo mokslo ir verslo sąsajų stiprinimas, tačiau realiai tokios darbdavių ir aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimo sąsajos yra retos ar silpnos. Taigi reikėtų sureguliuoti mokesčių sistemą taip, kad įmonių vadovai bent dėl finansinių lengvatų būtų suinteresuoti praktikantais. Glaudesnį darbdavių bei kolegijų akademinės bendruomenės bendradarbiavimą įvairiose srityse paskatintų **finansinės mokesčių nuolaidos darbdaviams. Tai įrodo ir žemiau pateikti tyrimo duomenys.**

Finansinės mokesčių nuolaidos darbdaviams. Švietimo gairėse (2002), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatuose (2003) aukštojo mokslo sistemai buvo keliamas vienas iš uždavinių – sukurti specialistų rengimo ir darbo rinkos nuolatinio derinimo sistemą patobulinus įmonių pelno mokesčio tvarką, įteisinant mokesčių lengvatas, tačiau iki 2010 m. vidurio tai nėra įgyvendinta, matyt, ne tik dėl finansinių sunkumų, bet ir dėl kylančių nuogastavimų, kad darbdaviai gali beatodairiškai ir nesąžiningai pasinaudoti šia lengvata. Tad atliekant tyrimą buvo siekta išsiaiškinti pačių darbdavių nuomonę šiuo klausimu.

Darbdaviai, aptardami kolegijų studentų, atliekančių jų įmonėse / įstaigose praktiką, visi be išimčių pabrėžė, kad praktikantai yra našta atsakingiems už juos specialistams bei kelia papildomų rūpesčių. Nors dauguma informantų pabrėžė, kad yra pakankamas kolegijų studentų praktikos laikas, per kurį jie gali įgyti praktinių įgūdžių, bet vėlgi tai priklauso nuo dviejų dalykų – pačių individų bei akademinio personalo, atsakingo už praktikų organizavimą. Darbdaviai pažymėjo, kad studentų požiūris į praktiką yra skirtingas: vieni jų siekia kuo racionaliau išnaudoti praktikų laiką bei įgyti praktinių įgūdžių, kitai daliai reikalingas tik praktikos vadovo parašas. Be to, kai kurie informantai minėjo, kad „*studentams trūksta savarankiškumo, tai yra trumpalaikis laikotarpis, ir jie supranta, kad greičiausiai čia nepasiliks, tad neturi stimulo dirbti.*“ Taigi studentams per praktiką patikimos tik nesudėtingos darbo operacijos, nereikalaujančios daug laiko sąnaudų jas aiškinti. Be abejo, sudėtingesnių užduočių skyrimą laikinai esantiems praktikantams stabdo ir darbdavių siekis išsaugoti

savo įmonės / įstaigos komercines paslaptis, informanto teigimu „jeigu dabar ateina žmogus, mes turime pripažinti, kad dabar niekas nenori išduoti savo paslapčių.“

Visgi kolegijų socialiniai partneriai (daugiausia socialinių sričių) pažymėjo, kad per keletą metų jie priprato prie kolegijų praktikantų, nuolat juos priima, kadangi per ilgesnį nei universitetų studentų praktikų laiką jie yra naudingi jų darbovietėse ir gelbėja dirbdami įvairius darbus, kartais net pavaduodami darbuotojus.

Tuo tarpu kai kurie informantai turėjo priekaištų ir dėl praktikų organizavimo, vieno iš jų teigimu: „Kolegijos praktikas organizuoja atmetinai, t. y. palieka likimo valiai pačius studentus dėl praktikos vietos susiradimo, nepakankamai paruošia praktikų užduotis pagal įmonių veiklas. Ne retai tenka mums patiems skambinti į kolegijas, kad pasiaiškintume dėl programos, ar paprašyti, kad atsiųstų oficialų raštą. Dažnai studentai kreipiasi į mūsų įmonę būdami visai skirtingos specialybės negu įmonės veiklos kryptis.“

Taigi praktikų organizavimas kelia problemų ne tik jų organizatoriams ir atsakingiems asmenims, bet ir darbdaviams, priimantiems praktikantus į savo darbovietes. Šias problemas leistų išspręsti tik įvesta finansinių mokesčių nuolaidų sistema darbdaviams, kuri skatintų glaudesnę aukštųjų mokyklų ir darbo institucijų bendradarbiavimą bei rimtesnę požiūrį į praktikantus įmonėse.

Visi tyrime dalyvavę vadovai vieningai pritarė, kad mokesčių lengvatos tikrai paskatintų darbdavius priimti studentus atlikti praktiką ir glaudžiau šiuo klausimu bendradarbiauti su aukštosiomis mokyklomis. Tačiau informantai labai atsakingai žiūri į tokią galimą naujovę ir svarsto ne tik apie naudą sau, bet ir studentui, apie praktikų kontrolę įmonėse / įstaigose ir tinkamesnį jų organizavimą. Vieno iš informantų teigimu, „manau, kad reikėtų kažkiek kompensuoti, tačiau šitą procesą reikėtų kontroliuoti, kad mes į jį nežiūrėtume kaip į vieną pajamų šaltinių.“ Be to, darbdavių požiūriu, reiktų griežčiau kontroliuoti ir pačius studentus, atliekančius praktikas, kaip teigia informantas, „jeigu jis (studentas) būtų pamokytas ir dar jam reiktų parašyti ne rašinėlių apie praktiką, o tiesiog išlaikyti kaip egzaminą, tai tuomet būtų nauda.“

Įmonės vadovas, nesantis socialiniu partneriu, tačiau siekiantis bendradarbiavimo su kolegija, suprantantis mokslo žinių naudą bei turintis daug užsienio šalyse įgytos verslo patirties, teigia, kad „Daugelyje šalių įmonėms investavus į naujų technologijų kūrimą taikomos mokesčių lengvatos yra kur kas didesnės nei pati investicijų suma. Lietuvoje trūksta tokio bendradarbiavimo skatinimo. Pasigendama ir pačių verslininkų iniciatyvos.“ Tokia nuomonė dar kartą įrodo, kad tam tikrais atvejais Lietuvos vyriausybė, atsakingos ministerijos ne tik kad neskatina, tačiau ir stabdo aukštųjų mokyklų bei darbo institucijų bendradarbiavimą. Esant tokiai situacijai ir patys darbdaviai nemato sau

naudos remti kolegijas ir investuoti į koleginių aukštąjį mokslą, vieno iš informantų teigimu: „*nematome tikslo remti*“.

3.4.5. Darbo rinkos poreikiai studijų programoms

Koleginio aukštojo mokslo institucijos rengia aukštos kvalifikacijos specialistus darbo rinkai, tad jos turi nuolat tirti įvairius darbo rinkos pokyčius ir maksimaliai priartinti savo studijų programas prie realių darbo sąlygų. Išskirtini du svarbiausi darbo rinkos tyrimo etapai:

- tam tikros profesinės kvalifikacijos specialistų poreikio tyrimas prieš rengiant studijų programą (taip pat nustatomos reikiamos kompetencijos);
- studijų programos koregavimas vykdant studijų procesą (keičiami studijų programų dalykai, įtraukiamos naujos ar taisomos senos studijų programų šakos).

Visų kolegijų akademinės bendruomenės teigimu, darbo rinkos poreikiai daro tiesioginę įtaką studijų programoms. Didesnės tiek privačios, tiek valstybinės kolegijos turi įsteigusios atskirus skyrius (pavyzdžiui, Karjeros centras), kurių vienas iš tikslų yra atlikti darbo rinkos poreikių bei pokyčių tyrimus. Taigi informacija iš darbo rinkos institucijų yra gaunama trim kanalais:

- informaciją perteikia kolegijų administracija (dalyvaujama įvairių komitetų, asociacijų susirinkimuose, keičiamasi informacija tiek oficialių, tiek neformalių susitikimų metu ir pan.);
- tyrimus vykdo atsakingi už šią veiklą asmenys (siunčiamos anketos elektroniniu paštu, vykdomos apklausos telefonu, bendradarbiaujama su atitinkamomis institucijomis, renkama informacija spaudoje, internete, rengiami susitikimai su darbdaviais, socialiniais partneriais ir pan.);
- informacija gaunama per studentus (gaunami atsiliepimai iš praktikos vietų ir pan.).

Pabrėžtina, jog privačių kolegijų akademinės bendruomenės nuomone, jie yra labiau atsakingi už savo studentų profesinę ateitį nei valstybinės kolegijos, kadangi privačių kolegijų studentai tiesiogiai investuoja mokėdami už mokslą. Tad privačios kolegijos, kaip aukštojo mokslo organizacijos, turi būti itin lanksčios dviem požiūriais: kad tenkintų savo **klientų** lūkesčius ir poreikius, privalo gebėti laiku reaguoti į **darbo rinkos** įvairius pokyčius ir kitus globalizacijos veiksnius.

Rengiant ar jau studijų procese koreguojant studijų programas daugelyje valstybinių bei kai kuriose privačiose kolegijose, pirmiausia atsižvelgiama į regiono darbo rinkos poreikius, tačiau renkama informacija ir apie Lietuvos bei kitų Europos šalių bendras tendencijas. Tai rodo, jog siekiama įgyvendinti vieną iš Bolonijos proceso dokumentuose iškeltų tikslų – studentų integraciją į Europos darbo rinką.

Daugelis informantų paminėjo, kad didžiausias studijų programų paklausos darbo rinkoje indikatorius yra naujų studentų priėmimas: laisvos ar sunkiai pildomos studijų vietos rodo, paklausi ar nepaklausi yra studijų programa. Tačiau tai nėra pagrindinis rodiklis, priėmimas į kai kurias studijų programas rodo visuomenės susidarytą nuomonę apie tariamą studijų programos arba pačios profesijos prestižą – tai įrodytina atlikus tyrimo analizę: pavyzdžiui, informantai teigia, kad „*mažiausiai darbo rinkoje yra paklausi teisė, o ją studijuojančių turime nemažai*“. Taigi negalima tapatinti darbdavių ir visuomenės nuomonės dėl pasirenkamų studijų programų bei jų poreikio.

Tobulinant koleginio aukštojo mokslo studijų programas privaloma, kad dalyvautų socialiniai partneriai ar kiti darbdavių atstovai. Tačiau koreguojant studijų programą atsižvelgiama ir į studentų ar akademinės bendruomenės nuomonę. Kolegijų akademinė bendruomenė tiriamieji teigia, kad „*kiekvienos studijų programos dėstytojai yra raginami sekti darbo rinkos pokyčius ir būtinai priartinti savo studijų programos modulį prie dabartinių darbo rinkos poreikių*“. Vadinasi, dėstytojai yra pagrindiniai studijų programų tobulinimo iniciatoriai.

Studijų programų šakos. Studijų programos šakos⁶ – tai vienas iš pagrindinių koleginio ir universitetinio aukštojo mokslo skiriamųjų bruožų ir labiausiai priartinančios koleginio aukštojo mokslo absolventus prie realių darbo rinkos sąlygų. Baltojoje knygoje (1999), taip pat Nuosekliųjų studijų programų nuostatose (2000) buvo numatyta, kad specializacijos būtinai turi būti įtraukiamos į studijų programas. Tačiau dabar tiek privačiose, tiek valstybinėse kolegijose stebima tendencija, kurią inspiravo naujai parengti Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatai (2005), kai atsisakoma turėtų šakų, paliekami tik jų pagrindiniai dalykai arba tiesiog einama link pačios programos kryptingumo ir siaurumo, pavyzdžiui, Prekybos vadyba, Kineziterapija, Turizmo administravimas ir pan. Taigi nors dauguma kolegijų pradeda orientotis į platesnio profilio aukštos kvalifikacijos specialistų rengimą – informantai teigia, jog būtent toks poreikis išreiškiamas studentų, kurie nori įgyti platesnės srities kvalifikaciją, ir netgi darbdavių, kuriems svarbu gebėjimas atlikti kuo daugiau funkcijų, tačiau mažoms privačioms kolegijoms, siekiančioms pritraukti studentų, tačiau neturinčioms galimybių plėsti studijų programų skaičiaus, šakų skaičiaus plėtimas yra galimybė gerinti studijų programų patrauklumą. Nuo 2000 m. kolegijų akademinė bendruomenė registruojant pirmąsias studijų programas privalu buvo įtraukti mažiausiai 2 šakas, tačiau, tiriamųjų teigimu, yra studijų programų, kurios turi net 5 šakas.

⁶ Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatuose (2005) terminas *profesinė specializacija* yra pakeistas į studijų *programos šaka*.

Teigtina, kad šakos koreguojamos tiesiogiai atsižvelgus į darbo rinkos poreikius: kai viena darbo rinkos niša užpildoma reikiamais specialistais, tuomet studijų programos šaka praranda poreikį ir nutraukiamas jos vykdymas.

Kai kurie informantai teigia, jog esamas šakų kreditų arba studijų valandų skaičius juos tenkina, per jį įmanoma parengti specialistą, kadangi „*studentai praktinės patirties dar įgyja per praktikas*“. Tačiau daugumos nuomone, 16 kreditų šakai iš 120 skiriamų visai studijų programai yra mažai, studentai tik simboliškai supažindinami su profesiniais dalykais ir neįgyja studijų šakai reikalingų kompetencijų.

Įtraukiant naujas šakas į studijų programą kyla problemų, iš kurių viena dažniausių yra dėl kompetentingų, išmanančių kelias sritis dėstytojų praktikų poreikio. Profesinių dalykų dėstytojais pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2009) (iki 2009 m. – pagal Aukštojo mokslo įstatymą (2000)) turi turėti ne mažiau kaip 3 m. praktinės patirties stažą, magistro arba jam prilyginamą laipsnį, tam, kad galėtų dirbti aukštojoje mokykloje, tad savaime suprantama, jog, pirma, sunku surasti kompetentingą specialistą, antra, dažnai neįmanoma įvykdyti specialisto keliamų finansinių reikalavimų – valstybinės ar ir mažos privačios kolegijos negali mokėti reikalaujamo aukšto valandinio įkainio. Todėl minimos priežastys dažnai trukdo kokybiškai realizuoti studijų programos šakos tam tikrus inovatyvius studijų dalykus.

Kita iš informantų minėtų problemų – Lietuvoje nevykdomos pagal patvirtintas metodikas strateginės reikalingų specialistų poreikio analizės. Kolegijos pačios nepajėgios atlikti tokių tyrimų, jų akademinė bendruomenė vykdo ir numato koleginio aukštojo mokslo specialistų poreikį tik 3–4 m. į priekį. Tai yra mažas laiko tarpas, kadangi per jį įmanoma tik parengti, įregistruoti ir išleisti vieną kvalifikuotą specialistą laidą. Atsižvelgiant į sparčiai besikeičiančius darbo rinkos reikalavimus sunku numatyti, ar kiti absolventai, baigę minėtą studijų programą bus dar paklausūs darbdaviams. Tad kolegijų akademinė bendruomenė naujų šakų įtraukimas į studijų programą reikalauja ne tik mažesnių laiko sąnaudų, bet ir suteikia absolventams didesnes įsidarbinimo galimybes. Taigi keičiant studijų standartus ir tolstant nuo numatytos kolegijų paskirties – rengti aukštos kvalifikacijos siauros specializacijos specialistus – kolegijų absolventams sudaromi sunkumai dėl įsidarbinimo pagal įgytą specialybę. Todėl specialistų poreikio numatymo srityje turėtų būti labai glaudus valstybės politinių ir aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimas.

Tyrimo informantai išskėlė problemą dėl sąvokos „specializacija“, kuri darbdavių yra netiksliai suvokiama. Kolegijų absolventai, pasirinkę tam tikrą studijų programą, dvejus metus mokėsi ir įgijo vienodas kompetencijas, ir tik trečiaisiais studijų metais gilinaisi į siauresnę specializuotą sritį. Vadinasi, jie gali dirbti apskritai tą darbą, bet ypač gerai išmano baigimo diplome įrašytą specializaciją.

Studijų programų šakų reikiamybė – darbdavių požiūris. Analizuojant kolegijų absolventų, įgijusių tam tikrą specializaciją, poreikį tarp darbdavių matoma viena iš tendencijų: vadovai, daugiausia įdarbinę universitetų absolventus, pageidauja, kad ir kolegijų absolventai būtų kuo platesnio profilio specialistai. Turbūt tam įtakos turi ir įmonės dydis – mažesnėje įmonėje reikalingi platesnio išsilavinimo darbuotojai, kurie galėtų atlikti įvairias funkcijas. Žinoma, tokios tendencijos negalima absoliutinti, kadangi tyrime dalyvavo ir daugiau mažesnių įmonių vadovų, bet jie pabrėžė, kad: *„turintis specializaciją absolventas tikrai bus stipresnis negu kitas, kuris nepasirinkęs specializacijos“*; *„tokie kolegijų studentai labiau parengti negu universitetų studentai“*; *„ne tik bendrai apie viską reikia žinoti, bet reikia turėti ir tam tikrą specifiką“*. Didesnių įmonių darbdaviai akcentavo, kad jiems reikalingi tam tikras šakas studijavę specialistai.

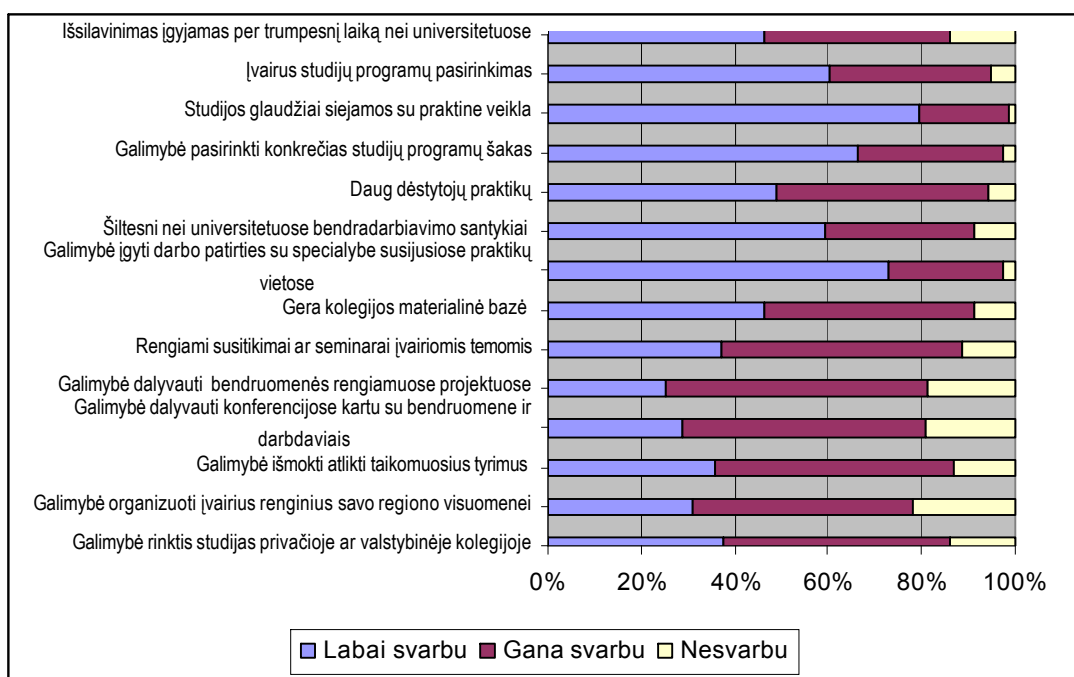
Taigi apibendrinant galima teigti, kad daugumos darbdavių nuomone, kolegijų studentai paskutiniaisiais studijų metais turėtų specializuotis ir stipriau gilintis į atitinkamus dalykus – tai jiems padėtų greičiau perprasti darbo specifiką ir adaptuotis darbo vietoje.

Santykis su vyriausybe, darbo rinkos institucijomis ir visuomene. Analizuojant kolegijų akademinės bendruomenės požiūrį į bendradarbiavimo santykį su Lietuvos vyriausybe, darbo rinkos institucijomis ir visuomene ryškėja, kad stipriausias ryšys yra tarp kolegijų ir įvairių visuomenės grupių. Kolegijos vykdo joms numatytą misiją ir daugiausia tenkina regiono visuomenės poreikius: pirmiausia studentų, kurie turi galimybę įgyti koleginių aukštąjį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją; antra – tos visuomenės dalies, kuri turi poreikį naudotis kolegijos teikiamomis paslaugomis, pavyzdžiui, nemokama teisine ar profesine konsultacija, organizuojamais renginiais, biblioteka ir pan., trečia – darbdavių, kurie gauna parengtus kvalifikuotus specialistus ar kitas jiems reikalingas paslaugas. Taigi išvardytos grupės gaudamos tam tikrą naudą formuoja pakankamai pozityvų požiūrį į koleginių aukštojo mokslo institucijas ar kitais būdais teikia reikiamą paramą kolegijų akademinėi bendruomenei.

Pabrėžtina, kad kolegijų akademinė bendruomenė iš visų darbdavių išskiria būtent savo absolventus, iš kurių ypač gaunama moralinė ar materialinė parama.

Silpniausias bendradarbiavimo santykis, informantų nuomone, yra su valstybės institucijomis: tiek privačių, tiek valstybinių kolegijų tiriamieji nurodė, kad jie patys savo jėgomis priversti rūpintis materialine gerove. Be to, kolegijų bendruomenės teikiami pasiūlymai ar prašymai neturi jokios įtakos valstybės institucijoms, kai yra priimami politiniai sprendimai ar koreguojami teisės aktai, kurie reguliuoja koleginių aukštojo mokslo sektoriaus valdymą bei studijų procesą.

3.4.6. Studentų požiūris į kolegijų efektyvumo kriterijus



12 pav. Studentų požiūris į kolegijų efektyvumo kriterijus (proc.)

Analizuojant studentų požiūrį į kolegijų efektyvumo kriterijus (12 pav.) išskirtinas vienas iš svarbiausių aspektų – glaudi studijų sąsaja su praktine veikla, tai labai svarbu 78,9 proc. respondentų. Kitas svarbus kriterijus taip pat susijęs su praktiniu parengimu kolegijose – 72,8 proc. respondentų akcentavo, kad jiems labai svarbu pasinaudoti galimybe įgyti darbo patirties su specialybe susijusiose praktikų vietose. Trečias svarbus kriterijus – galimybė pasirinkti konkrečias studijų programų šakas – tai labai svarbu 66 proc. respondentų. Mažiausiai respondentų vertinamas efektyvumo kriterijus yra galimybė dalyvauti kolegijos akademinės bendruomenės rengiamuose projektuose – tai labai svarbu tik 25,5 proc., gana svarbu – 55,7 proc., nesvarbu – 18,7 proc. studentams. Galima teigti, kad studentams kolegijų efektyvumas susijęs su praktiniu parengimo aspektu.

Siekiant nustatyti, ar išorinė kolegijų diversifikaciją turi tam tikrą poveikį respondentų nuomonei, skaičiuojamas χ^2 ir Spearman koreliacijos koeficientas.

Taigi nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp galimybės įgyti aukštąjį išsilavinimą per trumpesnį laikotarpį nei universitete ir amžiaus, studijų formos, kolegijų tipo bei vietos. Ryšys rodo, kad greičiau įgyti aukštąjį išsilavinimą yra *labai svarbu* vyresnio amžiaus studentams nuo 31 ir daugiau (72,7 proc. iki 21 m. – 44,6 proc., nuo 22 iki 30 – 43,2 proc.) ($\chi^2 = 13,602$; $df = 4$; $p < 0,01$), dažniausiai pasirinkusiems neakivaizdinę studijų formą (neakivaizdinės formos – 56,8 proc., dieninės – 43,2 proc.,

vakarinės – 42,1 proc.) ($\chi^2 = 12,963$; $df = 4$; $p < 0,05$), studijuojantiems valstybinėse kolegijose (valstybinių kolegijų respondentų 50,3 proc., privačių – 35,8 proc.) ($\chi^2 = 8,931$; $df = 2$; $p < 0,05$), kurios yra ne Vilniaus miesto regionuose (ne Vilniaus regiono – 54,8 proc., Vilniaus regiono – 36,8 proc.) ($\chi^2 = 15,107$; $df = 2$; $p < 0,001$). Galima būtų teigti, kad regioninėse kolegijose studijuojantys vyresnio amžiaus respondentai derindami darbą su mokslais siekia įgyti aukštąjį išsilavinimą arba naują kvalifikaciją, reikalingą darbui.

Įvairus studijų programų pasirinkimas yra labai svarbus neakivaizdinės formos studentams (67,4 proc.), šiek tiek mažiau dieninio skyriaus respondentams – 59,9 proc., o vakarinio skyriaus – 44,7 proc. ($\chi^2 = 15,554$; $df = 4$; $p < 0,01$).

Tyrimo duomenis, kad *studijų sąsaja su praktine veikla* yra vienas iš svarbiausių (78,9 proc.) kriterijų respondentams, įrodo statistiškai reikšmingas ryšys. Taigi minimas kriterijus yra labai svarbus jauniausiems tyrimo dalyviams – iki 21 m. (86 proc.) (nuo 22 m. iki 30 m. – 72,9 proc., nuo 31 m. ir daugiau – 78,8 proc.) ($\chi^2 = 17,033$; $df = 4$; $p < 0,01$), kurių dauguma pasirinkę dieną studijų formą (dieninio – 85,6 proc., vakarinio – 50 proc., neakivaizdinio – 71,6 proc.) ($\chi^2 = 37,272$; $df = 4$; $p < 0,001$), studijuoja valstybinėje kolegijoje (valstybinė kolegija – 83,4 proc., privati kolegija – 69,1 proc.) ($\chi^2 = 21,052$; $df = 2$; $p < 0,001$), be to, tai labiau svarbu ne Vilniaus regiono kolegijose studijuojantiems respondentams – 84,2 proc. (Vilniaus regiono – 74 proc.) ($\chi^2 = 10,728$; $df = 2$; $p < 0,01$).

Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta 0,212 reikšmė, kuri rodo, kad ryšis tarp studijos formos ir studijų sąsajos su praktine veikla yra silpnas, tačiau statistiškai reikšmingas.

Vertinant respondentų atsakymus matomas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp valstybinių ir privačių kolegijų respondentų nuomonės dėl galimybės pasirinkti konkrečias studijų programų šakas: tai labai svarbu yra 69,2 proc. valstybinių kolegijų respondentams ir 59,3 proc. privačių kolegijų respondentams ($\chi^2 = 14,012$; $df = 2$; $p < 0,001$), kurių dauguma mokosi ne Vilniaus regiono kolegijose (Vilniaus regionas – 58,8 proc., ne Vilniaus regiono – 73,3 proc.) ($\chi^2 = 11,349$; $df = 2$; $p < 0,01$).

Šiltesni nei universitetuose bendradarbiavimo santykiai tarp dėstytojų ir studentų svarbesni yra ne Vilniaus regiono kolegijų respondentams (Vilniaus regionas – 53,4 proc., ne Vilniaus regiono – 64,6 proc.) ($\chi^2 = 7,464$; $df = 2$; $p < 0,05$).

Pasinaudoti galimybe įgyti darbo patirties realiose su specialybe susijusiose praktikų vietose vėlgi svarbiausia yra dieną studijų formą pasirinkusiems studentams (dieninė studijų forma – 78,8 proc., vakarinė – 65,8 proc., neakivaizdinio – 57,7 proc.) ($\chi^2 = 35,330$; $df = 4$; $p < 0,001$). Tai aiškintina tuo, kad dauguma neakivaizdinio skyriaus studentų yra dirbančių, turinčių nors minimumą

darbo patirties, be to, praktikas atlieka savo darbo vietose, kurios, galima manyti, ne visada atitinka praktikos pobūdį. Be to, konkreti ir su specialybe susijusi praktikų vieta yra labiau svarbi yra valstybinių kolegijų respondentams (valstybinių kolegijų – 76 proc., privačių – 65 proc.) ($\chi^2 = 22,480$; $df = 2$; $p < 0,001$). Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta 0,217 reikšmė, kuri rodo, kad ryšis tarp studijų formos ir galimybės įgyti darbo patirties realiose su specialybe susijusiose praktikų vietose yra silpnas, tačiau statistiškai reikšmingas.

Išanalizavus tyrimo duomenis galima teigti, kad respondentams nėra labai aktuali kolegijose vykdoma šviečiamoji ar projektų veikla, kadangi nėra statistiškai reikšmingų reikšmių.

Pasinaudoti galimybe dalyvauti konferencijose kartu su akademinė bendruomene ir darbdaviais aktualiausia yra dieninės studijų formos studentams – 32,9 proc. (vakarinė studijų forma – 7,9 proc., neakivaizdinė – 25,8 proc.) ($\chi^2 = 16,464$; $df = 4$; $p < 0,01$). Galima teigti, kad vakarinio ir neakivaizdinio skyriaus studentams konferencijos nėra tokios aktualios dėl jų užimtumo ir galimybės kitas veiklas derinti su darbu.

Kolegijų išorinė diversifikacija turi reikšmės respondentų atsakymams dėl jų galimybės išmokti atlikti taikomuosius tyrimus: labai svarbu tai yra 44,4 proc. ne Vilniaus regiono kolegijų studentams ir 26,5 proc. Vilniaus regiono kolegijų studentams ($\chi^2 = 16,928$; $df = 2$; $p < 0,001$). Vadinasi, ne Vilniaus regione mokėti atlikti taikomuosius tyrimus yra aktualiau, kadangi ir akademinės bendruomenės teigimu, esant glaudesniai bendradarbiavimui su darbdaviais, kartais iš darbo rinkos institucijų kyla poreikis jiems atlikti.

Akcentuotina, kad galimybė dalyvauti / organizuoti įvairius renginius ne tik kolegijoje, bet ir savo miesto, regiono visuomenei labai aktualu yra dieninės studijų formos respondentams – 38 proc. (vakarinio skyriaus – 7,9 proc., neakivaizdinio – 18,6 proc.) ($\chi^2 = 30,874$; $df = 4$; $p < 0,001$). Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta 0,250 reikšmė, kuri rodo, kad ryšis tarp studijų formos ir galimybės dalyvauti / organizuoti įvairius renginius ne tik kolegijoje, bet ir savo miesto, regiono visuomenei yra silpnas, tačiau statistiškai reikšmingas. Be to, tai labai svarbu yra valstybinių kolegijų respondentams – 36,2 proc. (privačių – 17,9 proc.) ($\chi^2 = 14,333$; $df = 2$; $p < 0,001$) ir esančių ne Vilniaus regione kolegijų respondentams – 38,6 proc. (Vilniaus regionas – 22,5 proc.) ($\chi^2 = 16,462$; $df = 2$; $p < 0,001$). Taigi statistiškai įrodoma, kad kolegijų išorinė diversifikacija sąlygoja daugelį veiksmų – kadangi regionuose tarp kolegijų bendruomenių ir visuomenės yra daug glaudesnis ryšys nei Vilniaus regione, tad įvairias veiklas atlikti motyvuojami, įtraukiami ir studentai.

Išanalizavus efektyvumo kriterijus matoma, kad kolegijų išorinė įvairovė daro įtaką darbdavių ir studentų nuomonei. Apibendrinant gautus rezultatus naudotinas trianguliacijos metodas – palyginamos kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų išsakytos nuomonės (8 lentelė).

8 lentelė. Kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonių apie efektyvumo procesą lyginamoji analizė

| KOLEGIJŲ AKADEMINĖ BENDRUOMENĖ | DARBDAVIAI | STUDENTAI |
|--|---|---|
| <p>Kolegijose per trumpesnę studijų laiką, orientuojantis į praktinį, taikomaisiais tyrimais grįstą, aspektą siekiama parengti aukštos kvalifikacijos specialistus, kurie darbdavių yra vis geriau vertinami.</p> <p>Bendruomenių nuomone kolegijos (tiek privačios, tiek valstybinės) teikia didžiulę naudą savo regionams: rengia aukštos kvalifikacijos specialistus, akademinės bendruomenės nariai dalyvauja Regiono plėtros komitetuose, studentai aktyvina paslaugų, prekybos ir kitas sferas. Privačių ir valstybinių kolegijų teikiama socialinė nauda turi tam tikrų skirtumų.</p> <p>Kolegijų akademinės bendruomenės manymu,</p> | <p>Darbdavių požiūriu – kolegijų absolventai yra vidutinio lygio, mažesnio atlygio reikalaujantys specialistai.</p> <p>Kolegijų ekonominė nauda darbdavių požiūriu – tai rengiami specialistai, kitų požymių jie neišvardijo. Teikiamą socialinę naudą paminėjo tik toliau nuo Vilniaus esantys darbdaviai.</p> <p>Palankiausiai kolegijų efektyvumo kriterijai yra vertinami toliau nuo Vilniaus esančių darbdavių – juos tenkina kolegijų veikla (ne tik ekonominė, bet ir socialinė nauda), rengiamų specialistų lygis, kiti visgi prioritetą teikia universitetams ir jų studentams. Tačiau nebuvo pažymėta, kad skirtųsi valstybinių ir privačių kolegijų absolventų parengimo lygis.</p> <p>Vilniaus regiono darbdaviai teigė nežinantys apie galimybę kreiptis į kolegijas dėl taikomųjų tyrimo atlikimo – reikalui esant jie kreipiasi į tyrimų atlikimo agentūras, tuo tarpu regiono darbdaviai, dažniausiai socialiniai</p> | <p>Studentams vieni iš svarbiausių efektyvumo kriterijų yra glaudi studijų sąsaja su praktine veikla, galimybė įgyti darbo patirties su specialybe susijusiose darbo vietose ir pasirinkti konkrečias studijų šakas.</p> <p>Glaudi studijų sąsaja su praktine veikla yra labai svarbu jauniausiems studijų dalyviams (iki 21 m.), kurių dauguma pasirinkę dieninę studijų formą valstybinėse kolegijose, be to, tai labai svarbu ne Vilniaus regiono kolegijų respondentams.</p> <p>Aukštąjį koleginių išsilavinimą įgyti per trumpesnę laiką yra labai svarbu vyresnio amžiaus žmonėms (nuo 31 m.), tie, kurie pasirinkę neakivaizdinę studijų formą bei studijuojantiems valstybinėse</p> |

| | | |
|--|--|---|
| <p>privачios kolegijos geba daug lanksčiau reaguoti į besikeičiančius darbo rinkos poreikius. Tačiau nei vienoje šio tipo kolegijoje nerealizuojamos daugiausiai resursų reikalaujančios technologinės, biomedicinos srities studijų programos. Užsakymų parengti tam tikros srities specialistus sulaukia technologinės ir biomedicinos sričių programos realizuojančios valstybinės kolegijos.</p> | <p>partneriai, pasinaudoja tokia kolegijų siūloma paslauga / galimybe. Darbdavių nuomone, jiems nėra būtinybės kreiptis į kolegijas dėl specialistų rengimo, kadangi ir taip turi pakankamą pasirinkimą iš įvairių aukštojo mokslo institucijų absolventų. Visiems darbdaviams praktikantai yra našta, o į galimybę gauti finansinių mokesčių lengvatas jie žiūri labai atsakingai ir mano, kad tai stipriai paspartintų bei pagerintų aukštojo mokslo institucijų ir darbdavių bendradarbiavimą. Studentai, įgiję tam tikras specializacijas, darbdaviams yra reikalingi.</p> | <p>kolegijose. Išorinė diversifikacija daro įtaką ir kitiems respondentų pasirinkimams:</p> <ul style="list-style-type: none"> • išmokti atlikti taikomuosius tyrimus yra aktualu ne Vilniaus regiono kolegijų studentams; • galimybė dalyvauti / organizuoti įvairius renginius ne tik kolegijoje, bet ir savo miesto, regiono visuomenei yra labai svarbu dieninės studijų formos valstybinių kolegijų studentams. <p>Taigi kolegijų studentams studijų procese svarbiausia yra tai, kas susiję su praktiniu parengimu, o mokslo taikomoji veikla nėra aktuali.</p> |
|--|--|---|

Išanalizavus efektyvumo proceso kriterijus matoma, kad darbo rinkos institucijoms reikalingi per trumpesnę laiką parengti, aukštos profesinės kvalifikacijos specialistai. Nors kolegijų akademinų bendruomenių nuomone, būtent tokie absolventai išleidžiami į darbo rinką, tačiau darbdaviai mano, kad jiems dažniausiai trūksta praktinių įgūdžių. Tačiau analizuojant darbdavių požiūrį į praktiką atliekančius studentus jų įmonėse, visi darbdaviai vieningai pabrėžė, kad ši papildoma veikla jiems yra našta. Tuo tarpu kolegijų studentams yra labai svarbu (72,8 proc.) pasinaudoti galimybe įgyti darbo patirties su specialybe susijusiose praktinių vietose (dieninė studijų forma – 78,8 proc., vakarinė – 65,8 proc., neakivaizdinio – 57,7 proc.) ($\chi^2 = 35,330$; $df = 4$; $p < 0,001$); be to, tai yra svarbiau valstybinių kolegijų respondentams (valstybinių kolegijų – 76 proc., privačių – 65 proc.) ($\chi^2 = 22,480$; $df = 2$; $p <$

0,001). Todėl galima būtų teigti, kad bendradarbiavimą tarp darbo rinkos ir aukštojo mokslo institucijų palengvintų patobulinta įmonių pelno mokesčio tvarka įteisinant mokesčių lengvatas. Apibendrinant darbdavių požiūrį teigtina, kad kolegijos jiems reikalingos tiek, kiek iš jų galima gauti naudos, kuri labiausiai suprantama kaip tinkamai parengti įvairių sričių specialistai. Palankiausia nuomonė apie kolegijų vykdomą įvairią veiklą, studijų procesą yra socialinių partnerių, ypač ne Vilniaus regiono. Darbdavių požiūriu kolegijų parengti absolventai yra geri specialistai, tačiau siekiant profesinės karjeros visgi reikia siekti aukštesnio mokslinio laipsnio, t. y. studijas tęsti universitete.

3.5. Dinamiškumas

Dinamiškumo procesas siejamas su aukštojo mokslo sistemų kaita – perėjimu iš binarinės aukštojo mokslo sistemos į unifikuotą, kurios pavyzdys yra Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo sistema. Kyvik (2004) teigimu, svarbiausia sistemų kaitą lėmusi priežastis buvo magistro ir daktaro laipsnio įkūrimas politechnikos disciplinose bei aktyviai politechnikos akademinės bendruomenės atliekami tyrimai. Tad tiriant koleginio aukštojo mokslo diversifikaciją Lietuvoje aktualu patyrinėti, kokie yra kolegijų akademinės bendruomenės siekiai, tyrimų atlikimo motyvai, kokią įtaką kolegijų veiklai daro universitetų akademinė bendruomenė, ar dėstytojų, dirbančių universitetuose ir kolegijose, veikla nesąlygoja šių skirtingų institucijų studijų proceso supanašėjimo.

3.5.1. Kolegijų akademinės bendruomenės požiūris į koleginio aukštojo mokslo kaitą

Lietuvoje nuo 2000 m., priėmus Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymą, įteisinta binarinė aukštojo mokslo sistema, kuri paskatino aukštojo mokslo institucijų diversifikaciją. Tačiau analizuojant Europos šalių aukštojo mokslo sistemų vystymosi patirtį stebima jų dinamiška kaita, kaip pavyzdys yra Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo sistema, kuri iš binarinės aukštojo mokslo sistemos yra perėjusi į unifikuotą – universitetai siūlo tradicines akademines ir profesines studijas. Lietuvoje turint dinamišką – binarinę – aukštojo mokslo sistemą bandoma numatyti jos perspektyvas. Jucevičienė (1997) teigia, jog atsižvelgiant į pasaulines tendencijas Lietuvos aukštasis mokslas neišvengiamai vystysis tuo pačiu keliu: iš binarinės į unifikuotą ir, reikia tikėtis, – į stratifikuotą. Unifikuota sistema yra efektyvesnė: čia labiau sukoncentruojami intelektualiniai ir materialieji resursai, leidžiantys su tais pačiais finansiniais ištekliais padaryti daugiau ir geriau.

Tačiau Žibėnienės (2005) 10-yje kolegijų atliktų tyrimų duomenys rodo, jog daugiau nei pusė informantų prieštarautų unifikuotos sistemos atsiradimui ir mano, jog tai neigiamai paveiktų

neuniversitetines studijas. Informantai neigiamą nusistatymą grindė įvairiais motyvais, susijusiais su senomis nuoskaudomis: „universitetai nepalankiai žiūrėjo į kolegijų steigimą“, „siektų kolegijų sunaikinimo“. Kiti informantai mano, jog netikslinga unifikuota sistema dėl skirtingos specialistų rengimo koncepcijos.

Taigi įdomus yra Lietuvos kolegijų akademinės bendruomenės požiūris į binarinės sistemos vystymąsi link unifikuotos. Šis procesas būtų dinamiškesnis, jeigu, pirma, kolegijų bendruomenė siektų tobulinti studijų programas iki universitetinio aukštojo mokslo studijų programų lygio, tuomet kolegijose būtų realizuojamos koleginės ir universitetinės studijų programos; antra, galimas Didžiosios Britanijos modelis, kai patobulinusios studijų programas iki universitetinių programų lygio kolegijos toliau egzistuoja kaip autonominės įstaigos, pervadintos universitetais, arba jos yra įtrauktos į egzistuojantį universitetą.

Visi informantai pareiškė, kad kolegija ir universitetas yra skirtingos aukštojo mokslo institucijos – kolegija negali tapti universitetu ar jo padaliniu, o universitetai realizuoti koleginio aukštojo mokslo studijų programų. Tačiau analizuojant kolegijų vystymosi raidą nuo jų įsikūrimo pradžios 2000 m. matomas siekio realizuoti universitetines programas skirtumas tarp privačių ir valstybinių kolegijų. Tik įsteigtos privačios kolegijos turėjo ambicijų realizuoti universitetinių studijų programas: jas rengė ir teikė vertinti Studijų kokybės centrui. Nors kai kurios buvo įvertintos teigiamai ir po išorinės akreditacijos (2003–2006 m.) galėjo būti pradėtos realizuoti, tačiau kolegijų akademinė bendruomenė apsisprendė vykdyti tik koleginio aukštojo mokslo studijų programas. Universitetinių programų siekimas ir realizavimas kolegijose laikui bėgant galėjo paskatinti šių institucijų statuso keitimą į universitetus. Privačių kolegijų informantai mano, jog „*transformacijos yra nenaudingos*“ – tai neigiamai veikia pasiektą ir suformuotą įvaizdį bei prestižą visuomenėje, kadangi keičiant aukštojo mokslo institucijos statusą visada reikia aiškinti visuomenei, ką reiškia naujos institucijos teikiamas kvalifikacijos laipsnis. Be to, informantų nuomone „*visuomenėje didžiosios dalies universitetų reputacija nėra labai aukšta, tad, ar kolegijoms apsimokėtų tapatintis su universitetais? Kolegijų pripažinimas dabar visuomenėje yra pasiektas, man atrodo, didesnis nei universitetų.*“ Taigi privačios kolegijos nesiekia universitetų statuso ar jau bent savo materialinėje bazėje realizuoti universitetines studijas programas.

Tuo tarpu kai kurios valstybinės kolegijos, pelniusios pripažinimą visuomenėje, pakėlusios mokslinio potencialo lygį dabar siekia turėti universitetinių programų, grįstų profesinėmis kompetencijomis. Nors dauguma regioninių valstybinių kolegijų bando išlaikyti savo misiją, profesinį aukštos kvalifikacijos specialistų, reikalingų regionui, rengimą ir nesiekia turėti universitetinių studijų programų, tačiau išimtis yra didelė valstybinė kolegija, esanti vienintelė aukštojo mokslo institucija

regione, kurios viena iš strateginių nuostatų yra palaipsniui siekti kolegijoje realizuoti universitetines studijų programas ar netgi tapti universitetu. Tokius siekius gali turėti tik tų kolegijų akademinė bendruomenė, kuri nuosekliai stiprina savo dėstytojų mokslinį potencialą, kasmet kolegijoje didina mokslininkų skaičių. Tačiau informantai nurodė problemą, susijusią su doktorantūros studijomis – kolegijos dėstytojams nėra sudarytos sąlygos studijuoti doktorantūroje, matoma išeitis – neakivaizdinės doktorantūros studijos su tam tikromis finansinėmis mokesčio už studijas lengvatomis. Taigi stokoiant mokslininkų kolegijoms užkertamas kelias realizuoti universitetines studijų programas, tai įmanoma tik bendradarbiaujant su universiteto akademinė bendruomene.

Kolegijų sieki realizuoti universitetines, profesinėmis kompetencijomis grįstas, studijų programas stabdo naujasis Mokslo ir studijų įstatymas (2009), kuriame yra atskirta kolegijų ir universitetų vykdoma veikla dėl studijų programų. Naujasis Mokslo ir studijų įstatymas (2009) sustabdė struktūrinio izomorfizmo vystymąsi ir įtvirtino aukštojo mokslo institucijų diversifikaciją.

Taikomųjų tyrimų problematika kolegijose. Taikomoji veikla yra viena iš sričių, kurią vertina Studijų kokybės vertinimo centro ekspertai, dažniausiai pagal ją sprendžiama apie pasiektą kolegijos mokslinį lygį. Nagrinėjant ekspertų ataskaitas, atliktas analizes nuolat minimas žemas kolegijų mokslinis potencialas, kadangi kolegijų dėstytojai neturi kompetencijų juos atlikti. Tačiau, kaip teigia Barnett (1990) taikomasis mokslinis tyrimas neturėtų būti absoliutinamas – dažnai mokslinis tyrimas iškreipia akademinį gyvenimą: akademinę kokybę yra bandoma nustatyti pagal mokslinės veiklos kokybę, nepriklausomai nuo akademiko kaip dėstytojo darbo. Taigi aukštajame moksle turėtų būti svarbi ne tik mokslinių tyrimų paradigma, tačiau ir edukacinė, kuri pasiekiami per dėstytojų kaip pedagogų veiklą, o koleginiam aukštajame moksle – ir profesinio rengimo paradigma. Steigiant koleginio aukštojo mokslo sektorių Aukštojo mokslo baltojoje knygoje (1999) pabrėžiama, jog „kolegijoms profesorių ir docentų darbo vietų reikės mažiau (jeigu apskritai reikės) visų pirma dėl to, kad moksliniai tyrimai šiose aukštosiose mokyklose bus atliekami daugiausia tik pagal papildomas užduotis bei sutartis ir beveik visas pagrindinis pedagoginio personalo (sudaryto daugiausia iš lektorių ir asistentų) laikas bus skiriamas tik dėstyti ir dirbti metodinį darbą.“

Taigi rengiant aukštojo mokslo reformos gaires atsižvelgta į skirtingą universitetų bei kolegijų misiją ir tikslus. Tačiau teikiant vertinti studijų programą ar vertinant teikiamų studijų kokybę taikomi unifikuoti vertinimo kriterijai. Kolegijos pedagoginiam personalui dažnai keliami labai panašūs kaip ir universiteto dėstytojams mokslinių laipsnių ir kvalifikacijos reikalavimai, nors jau gairėse buvo tam tikra skirtumų įžvalga, kuri apibrėžė, jog „dauguma universiteto dėstytojų – mokslininkai, todėl jų karjera turėtų būti mokslinis aktyvumas; kolegijų mokslinė veikla turi būti irgi skatinama, bet jiems

svarbiausia turėti pakankamai profesinės veiklos patirties“ (Aukštojo mokslo baltoji knyga,1999). Ne mažesnė kaip 3 m. praktinio darbo patirtis dėstomo dalyko srityje, kuri reikalinga daugiau kaip pusei pedagoginio personalo, taip pat akcentuojama Mokslo ir studijų įstatyme (2009). Tad koleginio aukštojo mokslo sektoriui turi būti keliami skirtingi ir specifiniai mokslinės veiklos vertinimo kriterijai ir nelygintini su universitetų vykdoma veikla.

Kolegijų – ir valstybinių, ir privačių – akademinė bendruomenė savo dėstytojų darbą skirsto į dvi veiklas – edukacinę ir mokslo taikomąją veiklą, iš kurios išskirtina taikomųjų tyrimų atlikimo sritis. Galima skirti dvi taikomųjų tyrimų atlikimo priežasčių grupes (9 lentelė).

9 lentelė. Taikomųjų tyrimų atlikimo priežastys

| Vidinės priežastys | Išorinės priežastys |
|---|--|
| 1. Savęs kaip asmenybės realizavimas 2. Tobulėjimas profesine prasme | 1. Dėstytojų kvalifikacijos kėlimas 2. Dėstytojų atestacija 3. Išorinė kolegijų atestacija 4. Papildomos finansinės lėšos (jei tyrimas užsakomasis) |

Akivaizdu, kad kuo didesnė valstybinė kolegija, tuo sutelktas dėstytojų intelektualinis ir mokslinis potencialas lemia geresnius taikomosios veiklos rodiklius. Tačiau ir tarp valstybinių kolegijų matomas skirtumas: daugumos kolegijų akademinė bendruomenė taikomąją veiklą vykdo kaip privalomą ir suplanuotą, tačiau viena iš tyrime dalyvavusių kolegijų strategiškai kelia taikomosios veiklos, tyrimų kokybės lygį siekdama ateityje registruoti ir vykdyti universitetines studijų programas. Minimos kolegijos akademinė bendruomenė tiksliausiai supranta taikomojo tyrimo sąvoką, jo paskirtį, todėl mano, kad taikomąjį tyrimą kokybiškai atlikti gali tik mokslininkas.

Privačiosios kolegijos turi galimybę pasirinkti ir kviesti dėstyti mokslo laipsnį turinčius dėstytojus, tačiau problema ta, kad kviestieji dėstytojai pagrindines pareigas dažniausiai eina kitose aukštojo mokslo institucijose, kurioms ir skiria savo mokslinę produkciją.

Bendra privačių ir valstybinių kolegijų problema yra dėl Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatuose (2005) kolegijos pedagoginiam personalui keliamų reikalavimų: ne mažiau kaip 10 procentų studijų pagrindų dalies apimties turi dėstyti aukštosios mokyklos nuolatiniai dėstytojai, ne mažiau kaip 10 procentų – dėstytojai, turintys mokslo laipsnį arba pripažinti menininkai; daugiau kaip pusė studijų programos dėstytojų turi turėti ne mažiau kaip 3 metus praktinio darbo dėstomo dalyko srityje patirties. Akivaizdu, jog atitinkamos srities specialistas puikiai

išmano savo darbo sritį, tačiau retai sugeba kokybiškai atlikti taikomąjį tyrimą (šis faktas dažnai lemia ir žemą kolegijos studentų baigiamųjų darbų lygį). Koleginio aukštojo mokslo studijos yra orientuotos į aukštos kvalifikacijos specialistų rengimą, tad kolegijų mokslinės taikomosios veiklos reikalavimų kriterijai neturėtų būti keliami iki universitetų lygmens ir vertinami pagal tuos pačius studijų kokybės vertinimo požymius. Kaip teigia Žibėnienė, Targamadžė (2006), išnagrinėjus universitetinių ir neuniversitetinių studijų programų vertinimo skirtumus, galima pastebėti, kad dėl neuniversitetinėms studijų programoms būdingos stiprios orientacijos į praktinę veiklą, įsivaizduojama, kad kolegijos dėstytojo veikla (išskyrus akademinę) platesnė nei universiteto dėstytojo. Mokslininkės teigia, jog vertinant neuniversitetinių studijų programas įvedami tokie kriterijai: 1) personalo kvalifikacija, susijusi su tiriamuoju darbu, kūrybiškumu, gebėjimu konsultuoti profesiniais klausimais, teorinių žinių sanglauda su naujausiais veiklos pasaulio pasiekimais; 2) absolvento pasiruošimu darbo rinkai, galimybėmis ir jų konkrečiu prisitaikymu; 3) baigiamųjų darbų kokybe ir pritaikomumu praktikoje.

Taigi išvardytos problemos rodo, kad kolegijose yra pakankamai sunku suderinti mokslininkų ir dėstytojų praktikų santykį, o tai lemia vykdomos taikomosios veiklos kokybę, kuri dažnai ekspertų yra nepagrįstai kritikuojama. Be to, dauguma informantų išskyrė pagrindinę problemą – tai dideli dėstytojų kontaktinių valandų krūviai, todėl mokslinės taikomosios veiklos neįskaičiuojant į metinį krūvį, neskiriant papildomų lėšų arba jų skiriant per mažai, dėstytojai neturi motyvacijos vykdyti mokslinę taikomąją veiklą.

Kalbant apie kolegijų turimą dėstytojų potencialą atlikti tyrimus, informantų teigimu, dauguma kolegijų pajėgios juos vykdyti. Teigiama, kad „*kolegijos veiklos pradžioje tai buvo didesnė problema, o dabar didelių problemų nekyla, tad šioje srityje kvalifikacija jau retai keliami*“. To pasiekta:

- įkūrus specialius padalinius, kur dirba tyrimų kompetencijų turintys specialistai;
- dalinantis patirtimi tarp akademinės bendruomenės narių;
- akademinėi bendruomenei dalyvaujant įvairiuose seminaruose, mokymuose ir projektuose, kurie organizuojami:
 - Pedagogų profesinės raidos centro,
 - universitetų;
 - kolegijų vykdomi projektai (vienos iš tyrime dalyvavusių kolegijos bendruomenės nuomone, didžiausia gauta nauda yra iš tyrimų agentūros, kuri projekto metu pateikė vertingas, ilgą laiką tobulintas taikomojo tyrimo atlikimo metodikas).

Nors Europos šalių patirtis rodo, kad kolegijų kūrimosi pradinėje stadijoje jas veikia universitetinis sektorius (Clancy, 1997), tačiau atlikus tyrimą Lietuvos koleginio aukštojo mokslo

institucijose tokių tendencijų pastebėta ypatingai mažai. Galima teigti, jog tokios tendencijos ryškėja tik po kelerių kolegijų veiklos metų: informantų teigimu, veiklos pradžioje buvo stebimas didžiulis universitetų bendruomenės priešiškus, tačiau pastaraisiais metais su universitetais yra daugiau bendradarbiavimo sričių, pavyzdžiui, konferencijos, projektai, gaunamos konsultacijos įvairiais klausimais. Tačiau kolegijų bendruomenė dėl vykdomos skirtingos mokslinės – taikomosios – veiklos krypties negali imti pavyzdžio iš universitetų vykdomų fundamentaliųjų tyrimų.

Profesinio bakalauro kvalifikacinio laipsnio teikimas. 1999 m. Bolonijos Deklaracijoje jau buvo kalbama apie dviejų studijų ciklų sistemą, kurios pirmasis (ikidiplominis) turi būti ne trumpesnis kaip 3 m.; vėliau 2001 m. Prahos komunikate dar kartą atkreiptas dėmesys, kad „bakalauro ir magistro arba jiems prilyginami dviejų ciklų sistemos laipsniai gali būti įgyjami ne tik universitetuose, bet ir kitose aukštojo mokslo institucijose“. Lietuvos koleginio aukštojo mokslo institucijos profesinio bakalauro laipsnio siekė 7 m. (2000–2007 m.), tad Europos aukštojo mokslo erdvėje toks išsilavinimas be jokio laipsnio buvo sunkiai suprantamas.

Privačių ir valstybinių kolegijų informantų teigimu, Švietimo ir mokslo ministro leidimas teikti profesinio bakalauro laipsnį, visų pirma, informantų teigimu, „*kolegijoms buvo tik formalumas*“, nes jos jau ir iki tol vykdė tokios pačios kokybės studijas pagal parengtas ir įvertintas studijų programas, visų antra, tai dar labiau įpareigojo užtikrinti ir kelti vykdomą studijų kokybę. Visgi pabrėžtina, jog leidimas teikti profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį kolegijoms atnešė pakankamai daug naudos.

Privačioms koleginio aukštojo mokslo institucijoms leidimas teikti profesinį bakalauro kvalifikacinį laipsnį suteikė daugiau prestižo ir pripažinimo, kadangi studijų programas pradėjo rinktis ir studijuoti labiau motyvuoti, gerai besimokantys studentai, vadinasi, visuomenė pradėjo palankiau vertinti privačias kolegijas. Be to, kai kuriose kolegijose buvo jaučiamas padidėjęs grįžimas absolventų, kurie pasirinkę individualiųjų studijų formą siekė įgyti profesinio bakalauro laipsnį.

Valstybinių ir privačių kolegijų akademinė bendruomenė teigiamai įvertino tai, kad absolventams suteikiamas profesinio bakalauro laipsnis sudaro geresnes galimybes tęsti studijas universitetuose. Siekiant palengvinti šį procesą buvo koreguojamos visų kolegijų studijų programos lyginant jas su atitinkamomis universiteto bakalauro programomis. Nors įdėta daug pastangų, tačiau koleginio aukštojo mokslo institucijų akademinė bendruomenė dar pateikia pakankamai daug kritikos ir nepasitenkinimo dėl universitetuose organizuojamų išlyginamųjų studijų kolegijų absolventams. Žinoma, toks procesas, nors ir kritikuotinas, tačiau jau yra tam tikras pasiekimas, nes dabartiniams absolventams ne tik laiko, bet ir finansų prasme tęsti studijas yra pigiau: kelioms pirmosioms laidoms studijas reikdavo pradėti nuo pirmo kurso, taigi daugelį dalykų studijuoti antrą kartą. Vadinasi,

leidimas teikti profesinį bakalauro laipsnį pakeitė ne tik visuomenės, bet ir universitetų požiūrį į kolegijų teikiamą išsilavinimą.

Koleginio aukštojo mokslo institucijose teikiamas profesinio bakalauro laipsnis labai paskatino kolegijų studentų ir akademinės bendruomenės tarptautinius mainus, projektinę, mokslinę taikomąją veiklą; prie koleginio aukštojo mokslo diplomo pridamas priedėlis sudaro geresnes tarptautinio įsidarbinimo galimybes, kadangi leidžia lengviau palyginti teikiamą šalių profesinę kvalifikaciją.

Kolegijų akademinės bendruomenės požiūris į galimybę teikti profesinio magistro, profesinio daktaro laipsnius. Nors Lietuvoje dar nėra teisės aktų, leidžiančių kaip daugelyje Europos šalių kolegijose siūlyti visuomenei profesinio magistro ar profesinio daktaro laipsnius, tačiau tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti kolegijų akademinės bendruomenės požiūrį bei siekius dėl galimybės realizuoti minimus laipsnius jų institucijose.

Kolegijų akademinė bendruomenė vienareikšmiškai neigiamai atsakė dėl profesinio daktaro realizavimo koleginio aukštojo mokslo institucijose. Tiriamųjų požiūriai skiriasi dėl turimos informacijos stokos, nesidomėjimo tokia galimybe; dalis akademinės bendruomenės narių apskritai nesupranta profesinio daktaro laipsnio esmės. Tačiau yra netgi tokių atvejų, kai kolegijos bendruomenės nariai geriau renkasi ir siekia profesinio daktaro laipsnio užsienio mokslo institucijose (pavyzdžiui, Suomijoje), o ne Lietuvos universitetų siūlomas doktorantūros studijas. Respondentas teigia, kad „*turintys profesinio daktaro laipsnį yra savo pasirinktos srities aukštesnio lygmens specialistai*“. Vadinasi, stiprėjant koleginio aukštojo mokslo sektoriui jų akademinėi bendruomenei atsiranda poreikis tobulinti savo kompetencijas, būtent susietas su jų darbo sritimi ar kryptimi, kurio Lietuvos aukštojo mokslo sistema patenkinti negali.

Dėl galimybės teikti profesinio magistro laipsnį daugumos akademinės bendruomenės narių nuomonė skiriasi: nors tam tikrose didelėse kolegijose tai yra jau pakankamai realu ir būtų įmanoma, tačiau į tai žiūrima labai atsakingai. Suprantama, jog privačioms kolegijoms tai būtų papildomas finansų šaltinis, tačiau netgi privačių kolegijų tiriamųjų nuomone – „*teikti profesinio magistro laipsnį turėtų būti leista tik stipriausioms kolegijoms*“. Vadinasi, visų pirma, kyla baimė, kad atsiradus konkurencijai dėl galimybės teikti profesinį magistrą gali nukentėti studijų kokybė. Be to, kolegijų akademinė bendruomenė išsakė ir kitus neigiamus veiksnius, galimus padarinius, susijusius su profesinio magistro laipsnio teikimo galimybe koleginio aukštojo mokslo institucijose:

- dėstytojų mokslininkų potencialo trūkumas, kadangi suprantama, jog aukštesnėje pakopoje turėtų būti stipresnis tiek studentų, tiek ir dėstytojų kontingentas;

- Vyriausybės teisės aktų reikalavimai dėl profesinės magistrantūros laipsnio realizavimo turėtų būti pagrįsti ir gerai apgalvoti;

- profesinis magistras neturėtų tapti masiniu (tai siejama su tuo, kad privačiosios siekdamos finansinės naudos galėtų priimti beveik visus norinčius).

Atsižvelgdami į kitų šalių patirtį, realizuojančių profesinio magistro studijas (nors apie tai jau seniai kalbama ir pristatoma tiek politikam, tiek aukštųjų mokyklų bendruomenei (Lietuvos kolegijų problemos..., 2003), tiriamieji mano, jog „*profesinės magistrantūros studijas galėtų rinktis tik tie, kurie po profesinio bakalauro studijų įgijo 1 m. ar 2 m. darbo patirtį*“, tai siejama su stipresne motyvacija. Taigi reiktų sukurti labai apgalvotą, paremtą kitų šalių patirtimi, koleginio aukštojo mokslo sistemos modelį.

Mažuma informantų, kurie remiasi išsakytu darbdavių požiūriu, kad „*darbo vietoje nereikalingas magistro laipsnis*“, išreiškė neigiamą nuomonę dėl siekiamybės realizuoti profesinę magistrantūrą. Jie mano, kad kolegijos prestižas nėra dar toks aukštas kaip universitetų – tai įrodo kolegijos absolventų siekis po išlyginamųjų studijų mokytis universitetuose, kadangi „*universiteto bakalauro laipsnis tarp darbdavių yra aukščiau vertinamas*“. Kolegijų paskirtis yra rengti aukštos kvalifikacijos specialistus, tačiau gebantys studijuoti turi galimybę tęsti studijas universitetuose.

Analizuojant tyrimo duomenis visgi stebimas kai kurių kolegijų, palaikančių teigiamus bendradarbiavimo santykius su universitetais, noras siekti profesinio magistro laipsnio. Informantai mano, kad „*realizuodami profesinės magistrantūros studijų programas galėsime bendradarbiauti su universitetais*“, taip bus išspręsta dėstytojų mokslininkų problema. Galima daryti prielaidą, jog siekdamas įgyvendinti Bolonijos proceso tikslus ir galimybę teikti profesinio magistro laipsnį ne vien tik universitetuose, bet ir kitose aukštojo mokslo institucijose, didelės valstybinės kolegijos, jausdamos palaikymą privačių, sieks, kad Lietuvoje būtų galimybė teikti profesinį magistro laipsnį. Nesant valstybės palaikymo ir finansinės paramos dėl kolegijos dėstytojų, tarkim, neakivaizdinės (ar kitos palankios formos) doktorantūros, reiks tęsti bendradarbiavimą su universitetų mokslininkais. Tad galėtų pasitvirtinti Kyvik (2004, p. 403) teigimas, jog „viena iš svarbiausių priežasčių, lėmusi binarinės aukštojo mokslo struktūrinės sistemos perėjimą į unifikuatą (Jungtinės Karalystės modelis), buvo magistro ir daktaro laipsnio įkūrimas politechnikumuose“.

Taigi galima teigti, kad teikiamas profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis sudaro prielaidas siekti profesinio magistro laipsnio, tokie siekiai jaučiami kai kuriose didžiosiose valstybinėse kolegijose, kurios palaiko teigiamus bendradarbiavimo santykius su universitetais.

Universitetų dėstytojų įtaka kolegijų studijų procesui. Koleginio aukštojo mokslo institucijose studijos orientuotos į profesinį parengimą, tačiau atsižvelgiant į vieną iš aukštojo mokslo principų – mokslo ir studijų vienovės, „teorinių dalykų dėstymui būtinas mokslinis pagrindas ir šiuos dalykus turėtų dėstyti atitinkamos krypties mokslininkai“ (Aukštojo mokslo baltoji knyga, 1999). Nors mokslininkų kolegijose turėtų būti tik 10 proc. (Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatai, 2005), tačiau siekdamas prestižo ir keldamas savo mokslinį potencialą, ypač privačios ir per netolimą geografinį atstumą nuo universitetų esančios kolegijos, į savo bendruomenę įtraukia universitetuose pagrindines pareigas einančius daktaro laipsnį, docento pedagoginį vardą turinčius dėstytojus. Kadangi universitetams būdingas akademinis mokymas, tad galima daryti prielaidą, kad universiteto akademinės bendruomenės nariai naudodami savo mokymo bei ugdymo metodus, nepaisydami koleginių studijų profesinio bei praktinio specifiškumo, koleginio aukštojo mokslo studijas gali patobulinti iki tam tikro akademiškumo laipsnio, kuris per ilgą laiko tarpą gali suvienodinti universiteto ir koleginio aukštojo mokslo studijas. Tad siektina iširti, kokios vyrauja akademinų tėkmių tendencijos koleginio aukštojo mokslo sektoriuje.

Universiteto dėstytojų darbas kolegijose paskatintas finansinių motyvų – tačiau akivaizdu, kad einant pagrindines pareigas universitete ir papildomai dėstant kolegijoje pakankamai sunku išlaikyti dėstomo dalyko kokybę: atitrūkti nuo akademiško mokymo metodų ir prisitaikyti prie kolegijose reikalaujamų teoriją grindžiančių praktinių pavyzdžių.

Tyrimo duomenys rodo, kad privačiose kolegijose (visos įkurtos tame pačiame mieste, kur yra vienas ar net keli universitetai) yra daugiau nei valstybinėse kolegijose dėstančių universiteto akademinės bendruomenės narių, nors procentiškai įvertinti būtų sudėtinga, kadangi tai lemia privačios kolegijos siūlomų programų pasiūla bei studentų skaičius, pavyzdžiui, viena iš tyrime dalyvavusių kolegijų, tiriamųjų teigimu, turi „apie 45 proc. profesorių, docentų iš universitetų“.

Didelės kolegijos akademinė bendruomenė skeptiškai nusiteikusi dėl universitetų dėstytojų darbo kokybės, mano, kad jie nekeičia savo dėstymo metodų, pateikia daug teorijos ir mažai praktinių pavyzdžių. Kitų privačių kolegijų informantai pateikė pavyzdžių, kurie įrodo, kad kai kurie universiteto dėstytojai nesugeba prisitaikyti prie koleginių studijų specifikos ar pačios bendruomenės, tad darbo sutartis su pastaraisiais yra nutraukiama. Atlikus studentų apklausas ryški tendencija, jog jiems yra priimtinesnės dėstytojų praktikų, o ne teoretikų paskaitos. Galima daryti prielaidą, kad privačios kolegijos siekdamos pripažinimo ir palankaus įvertinimo visuomenėje įdarbina mokslo laipsnį turinčius bei universitete pagrindines pareigas einančius dėstytojus, kurie nors ir mažai pakeičia savo dėstymo metodus, tačiau neturi galimybių kreipti koleginių studijų akademiškumo link. To priežastis yra ne tik

kolegijos akademinės bendruomenės bandymas išlaikyti kolegines studijas, orientuotas į profesinį rengimą, bet ir klientų – savo studentų – poreikių tenkinimas.

Valstybinių kolegijų akademinės bendruomenės požiūris į universiteto dėstytojus yra žymiai palankesnis – tarp abiejų bendruomenių matomi bendradarbiavimo ryšiai, tad kolegijų dėstytojais neįžvelgia jokių kylančių pavojų ar akademiškumo tendencijų, atvirkščiai, mano, kad universiteto bendruomenės nariai, informantų teigimu, „kelia mokslumo lygį“.

Taigi universitetų akademinės bendruomenės narių dalyvavimas kolegijose rengiant kvalifikuotus specialistus neskatina akademiškumo tendencijų koleginiuose aukštojo mokslo studijose.

3.5.2. Darbdavių požiūris į kolegijų veiklos dinamiškumą bei galimybę teikti profesinio magistro laipsnį kolegijose

Tiriant darbdavių nuomonę apie kolegijų dinamiškumo procesus pirmiausia mėginta išsiaiškinti, ar buvo pastebėti pokyčiai per kolegijų veiklos dešimtmetį. Taigi visi darbdaviai pabrėžė, kad kolegijos nuo jų įkūrimo pradžios per pastarąjį dešimtmetį padarė pažangą, tačiau informantai minėjo vis kitas sritis, pavyzdžiui:

- *„padaugėjo dėstytojų praktikų“;*
- *„mūsų aukštasis mokslas daugiau gavo negu neteko per pastaruosius šiuos dešimt metų, tačiau neteisingas požiūris į komerciją tai tikrai duoda šiokią tokią žalą“;*
- *„privaciose kolegijose turėtų būti didesnė baigiančių studijas studentų kontrolė“;*
- *„yra daugiau jaunų dėstytojų“;*
- *„į nepopuliarias (dažniausiai technologijų krypties) specialybes stoja tie, kurie kitur jau niekur neįstoja, nėra jokio valstybinio reguliavimo“.*

Kalbėdami apie tai, kokie pokyčiai įvyko pradėjus teikti profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį, dauguma darbdavių akcentavo, kad tai yra tik išsilavinimo pavadinimo pakeitimas, kuris iš esmės nieko nepakeitė, kadangi, informantų teigimu, „*igūdžiai liko tie patys*“.

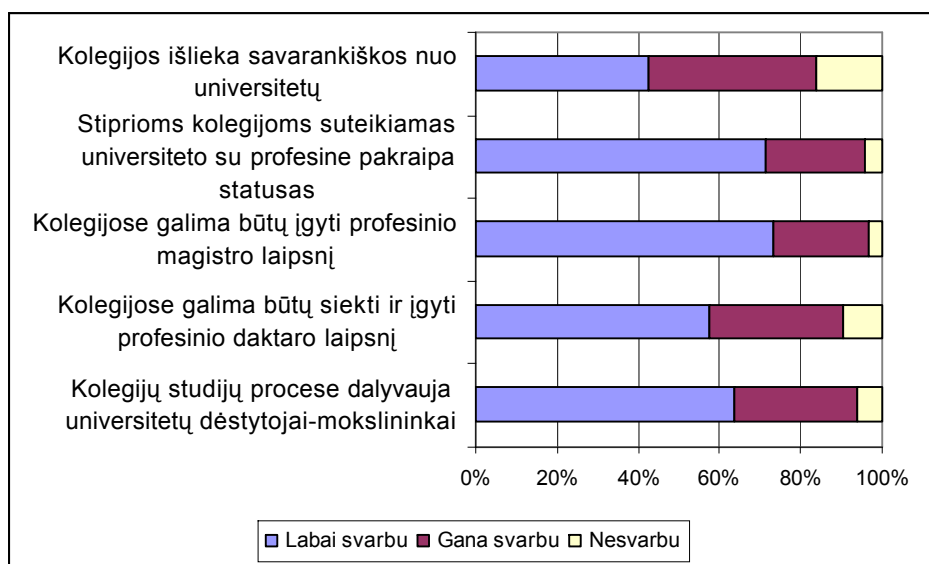
Analizuojant darbdavių požiūrį į profesinio magistro reikiamybę darbo rinkoje, daugumos nuomone tai yra visiškai nereikalingas kvalifikacijos laipsnis, vieno iš informantų teigimu, „*magistro laipsnis ir profesija yra apskritai sunkiai suderinami dalykai*“. Taigi šių informantų nuomone, „*mes turime pakankamai universitetinių magistrų*“, tad kolegijų absolventai, siekdami aukštesnės kvalifikacijos turi galimybę magistro laipsnį įgyti universitete ir neverta laužyti nusistovėjusios

sistemos. Tai galėtų reikšti, kad visgi darbdaviams labiau įprastas yra esantis aukštesnio lygio universitetinis išsilavinimas.

Tuo tarpu kai kurie vadovai iš profesinio magistro laipsnio išvele naudą tik patiems kolegijų studentams, ypač regionuose, kuriuose nėra universitetų, taigi socialinio partnerio teigimu: „*Manau, kad užtektų ir kolegijų profesinį magistrą baigti. Net dabar galima būtų pagalvoti, kad galbūt vėlgi tos studijos būtų labiau orientuotos grynai į jo profesiją*“.

Siekiant išsiaiškinti, koks, darbdavių požiūriu, turėtų būti profesinio magistro modelis – į studijas stojama iš karto po profesinio bakalauro ar būtina tam tikrą laiką padirbėti – visi darbdaviai vieningai pritarė, kad prieš profesinio magistro studijas būtina praktinė patirtis atitinkamoje darbo srityje. Informantai neturėjo nuomonės, koks tiksliai turėtų būti įgytos praktinės darbo patirties laikas, vieni mano, kad bent metus, kiti – kad ne mažiau kaip 2 metus, kadangi, informantų nuomone, „*Tada kokybė pačio studijuojančio, manau, būtų geresnė, kadangi paimtų daugiau to, ko reikia darbui, labiau gilintųsi, nes būtų didesnė motyvacija mokytis*“; „*būtų įdomiau bendrauti tiek dėstytojui, tiek ir studentams klausytis, atrasti kažkokių naujovių ir studijuoti*.“

3.5.3. Svarbūs dinamiškumo kriterijai studentų požiūriu



13 pav. Studentų požiūris į kolegijų dinamiškumo kriterijus (proc.)

Tiriant studentų požiūrį į kolegijų dinamiškumo kriterijus (13 pav.), lyginant su kitais procesais, vėl stebimos tendencijos, kad svarbiausia yra tie kriterijai, kurie susiję su praktiniu rengimo aspektu ir galimybe tęsti studijas. 73,3 proc. respondentų pabrėžė, kad labai svarbu yra tai, kad

kolegijose galima būtų siekti ir įgyti profesinio magistro laipsnį, taip pat 71,2 proc. studentų labai svarbu, kad stiprioms kolegijoms būtų suteikiamas universiteto su profesine pakraipa statusas. Svyruojanti respondentų nuomonė yra dėl to, kad kolegijos išliktų savarankiškos nuo universitetų (labai svarbu – 42,6 proc., gana svarbu – 41,2 proc.).

Kalbant apie kolegijų buvimą savarankiškomis aukštojo mokslo institucijomis stebimas skirtumas tarp respondentų amžių grupių: tai labai svarbu yra 51,5 proc. respondentams nuo 31 m. ir daugiau; o kitų dviejų amžių grupių studentų nuomonė procentiškai yra panaši – iki 21 m. labai svarbu yra 43 proc., nuo 22 m. iki 30 m. – 40 proc. ($\chi^2 = 11,443$; $df = 4$; $p < 0,05$). Be to, kolegijų savarankiškumo kriterijus yra svarbesnis valstybinių kolegijų respondentams nei privačių – kad tai yra labai svarbu, pabrėžė 48,4 proc. valstybinių kolegijų studentų, tuo tarpu labai svarbu yra tik 28,5 proc. privačių kolegijų studentams ($\chi^2 = 15,198$; $df = 2$; $p < 0,001$). Būtina pabrėžti, kad statistiškai reikšmingas ryšys yra ir su kolegijų vieta – savarankiškumą nuo universitetų kaip labai svarbų veiksnį akcentuoja 54,3 proc. įvairių regionų kolegijų respondentai, o Vilniaus kolegijų – tik 29,9 proc. ($\chi^2 = 25,890$; $df = 2$; $p < 0,001$). Galima manyti, kad tokį nuomonių skirtumą lėmė valstybinių kolegijų didesnis reguliavimas ir priklausomybė nuo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos priimamų sprendimų, kai tuo tarpu privačios kolegijos turi didesnę savivaldos laipsnį bei finansinę nepriklausomybę. Esančios ne Vilniaus regione kolegijos respondentams yra svarbios ir reikalingos aukštojo mokslo institucijos, ypač vertinamos dėl praktinio mokymo aspekto.

Skaičiuojant Spearman koreliacijos koeficientą gauta $-0,232$ netiesioginė reikšmė, kuri rodo, kad ryšis tarp kolegijų vietos ir galimybės kolegijoms likti savarankiškomis nuo universitetų yra silpnas, tačiau lyginant su kitais gautais koreliacijos koeficientais visgi tam tikro laipsnio ryšys yra.

Tiriant respondentų nuomonę dėl galimybės kolegijose įgyti profesinio magistro laipsnį statistiškai reikšmingas ryšys yra susijęs tik su respondentų amžiaus grupėmis ir su kolegijų vieta. Pasinaudoti galimybe įgyti profesinio magistro laipsnį yra labai svarbu nuo 31 m. ir vyresniems respondentams (78,8 proc.), nuo 22 m. iki 30 m. labai svarbu taip dideliame respondentų procentui – 78,1 proc., o jauniausioje grupėje iki 21 m. amžiaus – 67,4 proc. ($\chi^2 = 9,780$; $df = 4$; $p < 0,05$). Reikia akcentuoti, kad profesinio magistro laipsnio įgijimas kolegijose labiausiai aktualus ne Vilniaus regione esančių kolegijų respondentams – labai svarbu akcentavo 79,8 proc. šios grupės respondentų, o Vilniaus regiono kolegijų tik 66,2 proc. respondentų ($\chi^2 = 11,270$; $df = 2$; $p < 0,01$). Vadinasi, regiono kolegijų studentams aktualu, kad kuo aukštesnį išsilavinimo laipsnį jie galėtų įgyti arčiausiai gyvenamosios vietos esančioje aukštojo mokslo institucijoje.

Kalbant apie koleginio aukštojo mokslo dinamiškumo procesą reiktų paminėti kriterijų „Kolegijų studijų procese dalyvauja universitetų dėstytojai-mokslininkai“, kuris rodo ryšį su studijų forma ir kolegijos tipu. 81,4 proc. neakivaizdinių studijų formos respondentų pabrėžė, kad jiems yra labai svarbu, kad studijų procese dalyvautų mokslininkai iš universitetų, tai labai svarbu yra 65,8 proc. vakarinių studijų studentams bei 57,5 proc. dieninių studijų formos studentams ($\chi^2 = 25,527$; $df = 4$; $p < 0,001$). Atsižvelgiant į kolegijų tipą minimas kriterijus yra labai svarbus 71,5 proc. privačių kolegijų respondentams ir 60,5 proc. valstybinių kolegijų respondentams ($\chi^2 = 7,930$; $df = 2$; $p < 0,05$).

Apibendrinant gautus rezultatus apie dinamiškumo proceso kriterijus naudotinas trianguliacijos metodas – palyginamos kolegijų akademinė bendruomenė, darbdavių ir studentų išsakytos nuomonės (10 lentelė).

10 lentelė. Kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonių apie dinamiškumo procesą lyginamoji analizė

| KOLEGIJŲ BENDRUOMENĖ | AKADEMINĖ | DARBDAVIAI | STUDENTAI |
|--|-----------|--|---|
| Profesinis bakalauras buvo daugiau formalumas – tai sudarė geresnes sąlygas kolegijų studentams tęsti studijas universitete, paskatino tarptautinius mainus, projektinę, mokslinę taikomąją veiklą. Privačioms kolegijoms profesinis bakalauras suteikė daugiau prestižo ir pelnė didesnę pripažinimą visuomenėje. Akademinės bendruomenės narių požiūris į profesinio magistro studijas kolegijoje yra skirtingas: vieni išsako teigiamą nuomonę, kiti atsižvelgdami į jiems žinomą darbdavių nuomonę – prieštarauja. Pastarųjų nuomone, magistro studijas galima tęsti universitete. Profesinį magistrą galėtų ir norėtų realizuoti regioninės didelės | | Kadangi darbdaviai silpnai išmano studijų procesą, tad jiems klausimai buvo keliami tik susiję su kolegijų kaita, tobulėjimu bei profesinio magistro laipsnio tikslingumu. Kalbėdami apie pokyčius, susijusius su leidimu teikti profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį, dauguma darbdavių akcentavo, kad tai yra tik išsilavinimo pavadinimo pakeitimas, kuris iš esmės nieko nepakeitė. Dauguma darbdavių mano, kad profesinis magistras apskritai nereikalingas – gabūs studentai studijas gali tęsti universitete. | Studentams labai svarbu, kad kolegijose būtų teikiamas profesinio magistro laipsnis. Tai, kad stiprioms kolegijoms būtų suteikiamas universiteto su profesine pakraipa statusas rodo, kad visgi kolegijų studentai labai palankiai vertina universitetų veiklą. Kad kolegijos liktų savarankiškos nuo universitetų labai svarbu yra valstybinių regioninių kolegijų |

| | | |
|--|--|---|
| <p>kolegijos, kur nėra šalia universiteto.</p> <p>Tarp bakalauro ir magistro studijų turėtų būti 1–2 m. praktinio darbo periodas.</p> <p>Visų kolegijų akademinė bendruomenė vienareikšmiškai pareiškė, kad kolegijose kol kas nerealu realizuoti profesinio daktaro laipsnį.</p> <p>Kolegijų akademinė bendruomenė daugiausiai skeptiškai vertina universitetų dėstytojų darbą kolegijose (nors privačioms tai yra prestižo reikalas. Valstybinių kolegijų dėstytojai palankiau vertina savo kolegas iš universitetų.</p> <p>Privačios kolegijos turi galimybę į savo akademinę bendruomenę įtraukti kuo daugiau mokslo daktarų, kurie palaiko ir kelia mokslo lygį ir prestižą. Tuo tarpu valstybinėse toks procesas vyksta lėčiau. Apskritai, kolegijose sunku suderinti mokslininkų ir dėstytojų praktikų santykį.</p> | <p>Teigiamas požiūris yra tik tų darbdavių, kurių įmonės yra regionuose, kur nėra universitetų. Dauguma darbdavių mano, kad prieš tęsiant studijas pasirinkus profesinį magistrą būtina 1–2 m. darbo praktika.</p> | <p>studentams.</p> <p>Profesinio magistro laipsnis yra labai svarbus vyresnio amžiaus studentams ir ne Vilniaus regiono.</p> <p>Kad studijų procese dalyvauja universiteto mokslininkai yra labai svarbu neakivaizdinės studijų formos studentams, atsižvelgiant į kolegijų tipą – privačių kolegijų informantams.</p> <p>Vadinasi, privačių kolegijų akademinė bendruomenė ne veltui kelia tokius siekius dėl savo prestižo.</p> |
|--|--|---|

Koleginio aukštojo mokslo diversifikaciją praplėstų profesinio magistro laipsnio teikimas, tuo labiau, kad akademinė bendruomenė ir regionų, esančių toliau nuo Vilniaus, darbdavių nuomone, kolegijose turėtų būti teikiamas profesinis magistras, tačiau tarp profesinio bakalauro ir profesinio magistro būtinai turi būti 1–2 m. darbo praktika. 73,3 proc. studentų taip pat yra labai svarbu, kad kolegijose galima būtų siekti ir įgyti profesinio magistro laipsnį. Kita vertus, kolegijos turėtų labiau siekti taikomųjų tyrimų atlikimo kokybės ir skatinti šią veiklą, skleisti informaciją visiems darbdaviams, ne tik socialiniams partneriams. Taikomųjų tyrimų atlikimas skatintų kokybinę koleginio aukštojo mokslo dinamiką ar net vystymąsi į aukštesnio statuso institucijas.

3.6. Novatoriškumas

Lietuvos kolegijų inovacinę veiklą yra sunku apibrėžti. Kaip teigia Kvedaravičius (2006), inovacijos iš esmės yra tikrai kūrybinio proceso rezultatas ir jos kitaip apskritai neatsiranda. Inovacijos daromos dirbtinai, mažant ir kuriant. Inovacijos įdiegimas visada yra grynai dirbtinis procesas, tai „įbrukimas“ per prievartą į tam tikrą nusistovėjusią sistemą. Reikia iš anksto dirbtinai kažką panaikinti ar bent palaužti pasipriešinimą visų sistemos dalių – tai naikinimo procesas.

Kriščiūno, Staniškio, Tričio (2008) teigimu, inovacijų sukūrimo prielaida ir jų įgyvendinimo pagrindas yra moksliniai bei technologiniai tyrimai ir geras darbuotojų išsilavinimas; tyrimais gautos žinios transformuojamos į naujus produktus ar paslaugas. Tačiau Lietuvos kolegijose, visų pirma, dar nėra pakankamai išvystyta mokslinė taikomoji ir eksperimentinė veikla, trūksta šios srities mokslininkų. Antra, dauguma kolegijų realizuoja socialinės krypties programas, tik nedaugelis technologijų studijų krypties, iš kurių ir galima tikėtis daugiau įvairių inovacinių projektų, sukurtų produktų. Visa tokia veikla vyksta universitetų laboratorijose, instituteuose ar verslo inkubatoriuose. Tad kalbant apie novatoriškumą daugiau galima išskirti tas naujoves, kuriomis kolegijų veikla skiriasi nuo universitetų, nors patiems tiriamiesiems yra sunku apibūdinti novatoriškumą jų veikloje.

3.6.1. Kolegijų akademinės bendruomenės novatoriška veikla

Pirmiausia, galima teigti, kad kolegijų novatoriškumas pasireiškia nuo pat pirmųjų šio tipo institucijų įkūrimo, kadangi vyksta jų akademinė bendruomenė glaudus bendradarbiavimas su verslo pasauliu – tai yra lankstus reagavimas į darbo pasaulio poreikius kuriant naujas studijų programas, įvedant naujas specialybes, kurios rengiamos tik koleginio aukštojo mokslo institucijose.

Antra, kolegijų akademinė bendruomenė darbo rinkos institucijoms siūlo darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursus. Tačiau priklausomai nuo kolegijų diversifikacijos ši veikla vystoma skirtingai. Intensyviausiai darbuotojų kvalifikacijos mokymai vyksta valstybinėse regioninėse, taip pat specializuotose kolegijose, kurios yra mažesniuose miestuose, ir dažnai vienintelės aukštojo mokslo institucijos regione. Tiriamųjų teigimu: „*siūlomos įvairios neformalaus, neprofesinio švietimo kursų programos pavieniams asmenims, arba juos užsakinėja netgi įmonės*“, be to, mokymai vyksta ir panaudojant Europos Sąjungos fondų lėšas projektų metu. Įvairios inovacinės veiklos valstybinių ir specializuotų kolegijų akademinė bendruomenė semiasi vieni iš kitų arba iš partnerių užsienio šalyse,

kaip teigia informantai: „*Mes labai mokomės iš kitų ir iš užsienio partnerių.*“ Kvalifikacijos kėlimo kursų laikas yra lanksčiai pritaikomas atsižvelgiant į išsakomus norinčių mokytis poreikius.

Didžiųjų miestų kolegijose (valstybinėse ir privačiose) kvalifikacijos kėlimo kursai arba visiškai nesiūlomi, arba tokia veikla yra tik pavieniai reti atvejai, kadangi yra mažai galimybių konkuruoti su seniai veikiančiomis ir patirtį turinčiomis konsultacijų ir kvalifikacijos kėlimo mokymus organizuojančiomis firmomis.

Išimtis būtų viena Vilniaus regiono privati kolegija, kurios įkūrėja yra Lietuvos kooperatyvų sąjunga. Šios kolegijos akademinės bendruomenės nariai yra įpareigoti atlikti įvairius mokymus Kooperatyvų sąjungos darbuotojams. Kaip teigia informantai: „*Lietuvos kooperatyvų sąjunga, manyčiau, iš mūsų kolegijos turi didžiulės naudos.*“ Tokia patirtis kolegijos personalui yra naudinga, kadangi skatina ieškoti formų ir būdų kvalifikacijos kursus organizuoti ir kitiems visuomenės nariams, pavyzdžiui, informantų teigimu – „*buvo vedami bedarbių kvalifikacijos kėlimo kursai*“.

Nuotolinės studijos. Kita kolegijų novatoriška veikla – tai nuotolinio mokymo diegimas. Ši veikla daugelyje kolegijų yra vystoma padedant universitetų akademinėi bendruomenei, kuri pirmoji pradėjo diegti tokią mokymosi formą. Tyrimo atlikimo metu visose kolegijose nuotolinio mokymosi diegimas buvo viena iš prioritetinių sričių, tačiau iki galo ji nebuvo realizuojama – studentai galėjo naudotis tik atskirais dalykų moduliais, dažniausiai reikalingais išvykusiems į užsienį ar pasirinkusiems išstęstinę studijų formą. Kai kure tiriamieji teigia, kad: „*yra nuotolinių studijų centras – t. y. vaizdo konferencijos, jose dalyvaujame Lietuvos mastu.*“ Vadinasi, nuotolinių studijų centrai reikalingi ne tik besimokantiems, bet ir pačiai kolegijų akademinėi bendruomenei.

Apibendrinant galima teigti, kad kolegijos dar nėra pajėgios savarankiškai vykdyti inovatyvią veiklą, kadangi yra dar jaunos aukštojo mokslo institucijos. Novatoriškumas pasireiškia ne per naujų produktų, technologijų kūrimą, bet per glaudų bendradarbiavimą su visuomene ir darbo rinkos institucijomis.

3.6.2. Darbdavių požiūris ir supratimas apie kolegijų novatorišką veiklą

Kolegijų novatoriškumas yra viena iš sunkiausiai darbdavių suvokiamų ar jiems žinomų veiklų. Dauguma tiriamųjų negalėjo įvardyti nei vienos inovatyvios srities, kuri būtų plėtojama kolegijose. Tačiau vieno informanto (dažnai skeptiškai vertinančio kolegijų veiklą) teigimu, „*tai gana nemažai susiję su aukštojo mokslo finansavimu. Iniciatyvos pastebimos daugelyje sričių, tačiau galimybės, ypač šiandien, yra labai mažos.*“

Keli darbdaviai mano, kad kolegijų novatoriškumas – tai rengiamos naujos studijų programos, kurias baigę absolventai įgyja paklausias darbo rinkoje profesijas. Vieno informanto teigimu, *„kolegijos vis tiek yra priverstos rengti tokius studentus, kurių reikia darbo rinkai. Tada ir prisiverčia galvoti naujoviškai, vis kažką naujo.“* Vadinasi, novatoriškumas pasireiškia per glaudžius santykius su darbo rinkos institucijomis.

Novatoriškumo klausimu, kaip ir aukščiau aptartų, vieningos nuomonės nėra – visgi yra maža dalis darbdavių mano, kad inovacijos matomos tik universitetų veikloje, o kolegijos yra dar ieškančios savo nišų institucijos.

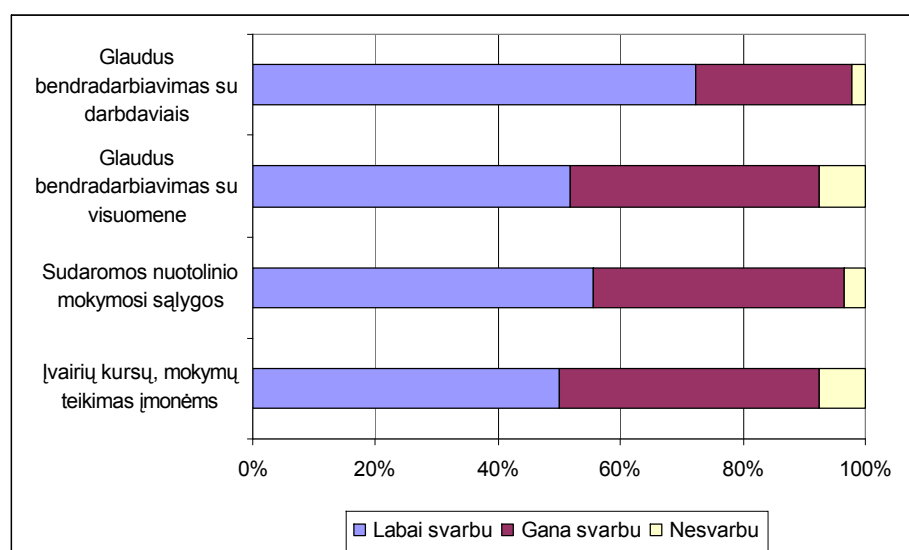
Darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursai. Nei vienas tyrime dalyvavęs Vilniaus regiono informantas nežinojo, kad kolegijose yra organizuojami įvairūs mokymai darbuotojų kvalifikacijai kelti. Kai kurie apskritai skeptiškai žiūri į organizuojamus mokymus ir pirmenybę teikia igitam išsilavinimui, praktinei patirčiai bei skaičiuoja, kas finansiškai pigiau kainuoja. Kai kuriems informantams, kurių įmonėse dirbama su specifiniais įrenginiais, apskritai neaktualūs mieste organizuojami mokymai, kadangi savo darbuotojus siunčia mokytis pas įrenginių gamintojus į užsienio šalis.

Kai kurie Vilniaus darbdaviai minėjo, kad gauna įvairių kvietimų iš mokymo ir konsultacijų įmonių, o kolegijų rinkodara šiuo klausimu yra silpna, jiems dar reikia mokytis reklamuoti save ir savo veiklą.

Visi kitų regionų tyrimo dalyviai žinojo apie galimybę dalyvauti kolegijų akademinės bendruomenės organizuojamuose mokymuose, vieno informanto teigimu, *„su kolegija bendradarbiaujame, kai jie parengia ar projektą, ar kažkokius kursus, ar seminarus, tuomet mūsų darbuotojai mielai dalyvauja.“*

Vadinasi, regionuose kolegijų akademinės bendruomenės organizuojami mokymai darbdaviams yra žinomi ir reikalingi, tuo tarpu didžiuosiuose miestuose kolegijoms arba nėra tikslinga orientotis į tokią veiklą, arba tai reikia daryti labai atkakliai, daug investuojant į rinkodaros sistemą.

3.6.3. Studentų požiūris į kolegijų novatoriškumo kriterijus



14 pav. Studentų požiūris į novatoriškumo kriterijus (proc.)

Analizuojant studentų nuomonę apie kolegijų novatoriškumo procesą (14 pav.), kaip vieną iš svarbiausių tiriamieji išskyrė glaudų kolegijų bendradarbiavimą su darbdaviais – 72,4 proc. labai svarbu, 25,5 proc. gana svarbu. Kitas respondentams svarbus kriterijus yra sudaromos nuotolinio mokymosi sąlygos – 55,5 proc. labai svarbu, 41,2 proc. gana svarbu.

Bandant nustatyti statistiškai reikšmingas reikšmes rasta tik viena – esminis skirtumas tarp valstybinių ir privačių kolegijų respondentų nuomonės dėl kolegijose organizuojamų nuotolinių studijų: sudaromos nuotolinio mokymosi sąlygos labai svarbu yra privačių kolegijų respondentams – 68,3 proc., gana svarbu – 27,6 proc., tuo tarpu tai labai svarbu tik 50,3 proc. (gana svarbu – 46,7 proc.) valstybinių kolegijų respondentams ($\chi^2 = 13,142$; $df = 2$; $p < 0,01$). Tai galima būtų traktuoti, kad nuotolinio mokymosi studijos dar yra naujovė kolegijų tiriamiesiems, tačiau privačias kolegijas, matyt, dėl lankstesnių studijų galimybių sąlygų besirenkantys studentai studijas derina su mokslais, todėl jiems šis mokymosi būdas yra pakankamai aktualus.

Apibendrinant gautus šios tiriamųjų grupės rezultatus ir lyginant visų tiriamųjų požiūrius (11 lentelė) galima būtų teigti, kad kolegijų novatoriškumas yra viena iš silpniausiai vystomų veiklų, išskyrus glaudų bendradarbiavimą su darbdaviais bei nuotolines mokymosi studijas.

11 lentelė. Kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonių apie novatoriškumo procesą lyginamoji analizė

| KOLEGIJŲ AKADEMINE BENDRUOMENĖ | DARBDAVIAI | STUDENTAI |
|---|---|---|
| <p>Vienas iš novatoriškumo kriterijų yra glaudus bendradarbiavimas su verslo pasauliu.</p> <p>Darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursai daugiausiai yra siūlomi valstybinėse regioninėse ir specializuotose kolegijose. Didžiųjų miestų ir privačiose kolegijose – tik pavieniai mokymų atvejai.</p> <p>Nuotolinės studijos yra prioritetinga visų kolegijų veikla.</p> | <p>Kolegijų novatoriškumas – mažiausiai pažįstama / žinoma darbdaviams sritis. Viena iš išsakytų nuomonių – rengiamos naujos studijų programos.</p> <p>Novatoriškumas pasireiškia per glaudžius santykius su darbo rinkos institucijomis, atsižvelgiant į jų poreikius.</p> <p>Nei vienas Vilniaus darbdavys (skirtingai nei regiono darbdaviai) nežinojo apie tai, kad kolegijose yra galimybė kelti savo darbuotojų kvalifikaciją. Mano, kad tai lemia silpna kolegijų rinkodara.</p> | <p>Studentams svarbiausia – glaudus bendradarbiavimas su darbdaviais bei sudaromos nuotolinio mokymosi sąlygos, kurios labai svarbios yra privačių kolegijų studentams.</p> |

Problemiškiausia kolegijų veiklos sritis yra novacijos, kadangi ir kolegijų akademinė bendruomenei, ir ypač darbdaviams sunku apibūdinti šios veiklos procesus. Tačiau abiejų tiriamųjų grupių nuomone, vienas iš novatoriškumo kriterijų yra glaudus bendradarbiavimas su verslo pasauliu, pasireiškiantis per glaudžius santykius su darbo rinkos institucijomis, lanksčiai reaguojant į jų poreikius. Studentams taip pat vienas iš svarbiausių novatoriškumo kriterijų yra glaudus kolegijų bendradarbiavimas su darbdaviais (72,4 proc. labai svarbu, 25,5 proc. gana svarbu). Be to akcentuotina, kad vienas iš prioritetinių kolegijų akademinė bendruomenių uždavinių yra nuotolinių mokymosi studijų diegimas, kurių svarbą pabrėžė ir studentai (55,5 proc.).

3.7. Konkurencingumas

Kalbant apie kolegijų konkurencingumą pirmiausia aptartinas jų pačių formuojamas patrauklumas – būdai, kaip pritraukti visuomenę ir parodyti savo patraukliąsias puses. Nors dauguma

kolegijų akademinės bendruomenių narių teigė, kad tai visa jų vykdoma veikla, tačiau galima išskirti ir dedamąsias jos dalis.

3.7.1. Kolegijų konkurencingumas tarpusavyje ir su universitetais

Privačių kolegijų akademinės bendruomenės patrauklumo siekia tenkindamos bei lanksčiai reaguodamos į savo klientų, dažniausiai studentų, poreikius: didelės privačios kolegijos tiriamieji teigė, kad siekia būti patrauklūs šiltai, neformaliai bendraudami su studentais; mažesnės privačios kolegijos nariai, jų teigimu – *„pirmiausia siūlydami studijų programų, šakų įvairovę“*; *„lankstumu, kadangi nuolat atsižvelgiama į studentų poreikius.“*

Tuo tarpu valstybinės kolegijos, ypač esančios ne Vilniaus regione, orientuojasi į plačią regiono visuomenę: tiriamųjų teigimu – *„ir savo renginiais prisistatydami visuomenėj, ir pas save įsileisdami“*. Taigi tiek akademinis personalas, tiek studentai naudoja įvairius būdus, kad būtų matomi ir formuotų teigiamą savo įvaizdį. Akademinė bendruomenė nariai teigia, kad *„patys labai aktyviai dalyvaujame visuose renginiuose, skaitome paskaitas, konsultuojame“*; *„asociacijose, draugijose, regione, rajono tarybose“*, *„organizuojama švietėjiška veikla“* ir pan. Tuo tarpu studentai (dažnai kartu su akademinė bendruomene) aktyviai rengia įvairias akcijas, renginius savo kolegijoje ir dalyvauja kitų organizuojamuose konkursuose (tiek respublikos mastu, tiek ir užsienio aukštojo mokslo institucijose).

Patrauklumas formuojamas ir kitais būdais, pavyzdžiui, valstybinių kolegijų informantai teigė, kad patrauklumo siekia *„gerai parengtais specialistais“*, *„netgi ir biblioteka stengiamės, kad būtume patrauklūs, kadangi turime specifinės literatūros“*, taip pat *„kolegija niekada neatsako neigiamai į socialinių partnerių pageidavimus“*.

Taigi visų kolegijų akademinė bendruomenė įvairiais būdais, ypač keldama ir rūpindamasi studijų kokybe, stengiasi atrodyti visuomenei patraukli ir reikalinga. Tuo tikslu yra naudojamos reklamos formos ir kuriama, vystoma rinkodaros sistema.

Privačių ir valstybinių kolegijų reklamos skleidimo formos ir būdai skiriasi, kadangi tai susiję su turimomis finansinėmis galimybėmis. Savaiame suprantama, kad privačiosios turi didesnes galimybes reklamuoti savo vykdomą veiklą nei valstybinės kolegijos. Taigi privačių kolegijų informantai vardijo įvairias jų naudojamas reklamos formas, pavyzdžiui, *„reklamos įvairiausių leidiniuose, per televiziją, radiją, troleibusuose“* ir pan. Vienos privačios kolegijos informantai teigė, kad *„kolegija turi savo rinkodaros sistemą, savo strategiją, tačiau tai yra pakankamai konfidenciali informacija“*.

Tuo tarpu valstybinių kolegijų vienas iš reklamos būdų yra standartinis – dalyvavimas studijų ir mokslo parodose, kur daugiausiai ir pateikiama informacija apie jų veiklą, bei vykimas į vidurines

mokyklas. Kai kurie informantai teigia, kad „*reiktų daugiau viešinimo, tik susiduriama su žmogiškųjų išteklių problema*“. Taigi nors ir vyksta informacijos skleidimas, tačiau dažnai, kaip tvirtina kai kurie tiriamieji, jis yra nepakankamas. Kai kurių valstybinių kolegijų akademinė bendruomenė mano, kad dalyvavimas bendrajame priėmimo suteiks daugiau galimybių būti matomiems ir žinomiems.

Kalbant apie konkurencingumą su kitomis aukštojo mokslo institucijomis išskirtinos dvi kryptys – kolegijų konkurencija tarpusavyje ir kolegijų konkurencija su universitetais.

Dauguma tiriamųjų mano esantys lygiaverčiai universitetų konkurentai, tačiau vyrauja ir kita nuomonė, informantų teigimu: „*Didžiosios dalies universitetų reputacija visuomenėje nėra labai aukšta, tad kažin, ar kolegijoms labai apsimokėtų tapatintis su universitetais. Jau dabar kolegijų pripažinimas visuomenėje yra pasiektas, man atrodo, didesnis nei universitetų.*“ Taigi esant tokiam supratimui daugumai **kolegijų universitetai yra ne partneriai, o konkurentai** daugeliu atžvilgiu, pavyzdžiui, pasirenkant studentus, akademinį personalą. Bendradarbiavimas su universitetais dažniausiai vyksta tik pasirašius bendradarbiavimo sutartis dėl studijų tęstinumo tarp kolegijų ir universitetų. Kai kurių kolegijų akademinė bendruomenė svarstydama tuometinį Mokslo ir studijų įstatymo projektą (Mokslo ir studijų įstatymas, 2009) išvelgė didelių grėsmių dėl būsimų studentų priėmimo, kadangi esant galimybei universitete rinktis mokamas studijas, kai tokių vietų skaičių nustato pati institucija, konkurencija bus daug didesnė.

Analizuojant įvairius kolegijos veiklos aspektus per jos pačios akademinės bendruomenės prizmę ryškėja pažangos siekimas, tačiau kartu ir ieškojimas, lyginimas, kas yra geriau nei universitete.

Kalbant apie konkurencingumą tarp pačių kolegijų išvelgiamos truputį kitokios tendencijos: kadangi kolegijos siekia tokio paties kaip universitetų pripažinimo visuomenėje, tad tarpusavyje jos daugiau bendradarbiauja nei konkuruoja. Konkurencija vyksta tik dėl didesnio studentų pritraukimo ar tokio paties jų skaičiaus išlaikymo, tad, informantų teigimu, „*konkuruosime vienodai gražiai, siūlydami tikriausiai konkurencingas programas*“, „*nei viena kolegija, nei vienas universitetas neturi tokių programų, turime tik mes.*“ Nuo studijų programų konkurencingumo labai priklauso ir absolventų įsidarbinimo rodikliai: nors daug kolegijų dieninio skyriaus studentų (vakariniame ir neakivaizdiniame akivaizdu, jog dauguma yra dirbančių) dar bestudijuodami pradeda įsidarbinti, tačiau šis procesas daug priklauso ir nuo studijų programos – kiek ji yra aktuali darbo rinkoje bei koks pasiektas prestižas, t. y. puikus šios programos specialistų parengimas, jų greita adaptacija darbo vietoje, netgi tradicijos, kurios formuojamas per kuo ilgesnį kolegijų veiklos laikotarpį.

Kai kurie tiriamieji minėjo, kad nors ir siekia darnaus bendradarbiavimo su kitų kolegijų bendruomenėmis, tačiau, jų teigimu: „*kadangi mus finansuoja ministerija, tad pastato į konkurentų pozicijas, kai yra vertinami tam tikri rodikliai, nors jie vertinami nelabai pagrįstai: vienetą yra*

mokykla, bet nepasižiūrima, su kokiais žmogiškaisiais resursais tai pasiekama.“ Taigi galima būtų teigti, kad konkurencinga aplinka yra skatinama įvairių išorinių aplinkybių.

3.7.2. Darbdavių požiūris į kolegijų konkurencingumo aspektą

Visų darbdavių nuomonė dėl kolegijos patrauklumo yra vienoda – ši aukštojo mokslo institucija jiems patraukli rengiamais tinkamo lygio specialistais. Analizuojant gautus tyrimo duomenis ryški darbdavių pozicija kolegijų atžvilgiu – institucija įdomi tik tiek, kiek iš jos galima gauti naudos, o visa kita daugeliui informantų visiškai dėmesio nereikalaujanti sritis. Tai savaime suprantama, kadangi darbdaviai rūpinasi savo verslu, ir nesidomi su tuo nesusijusiais dalykais.

Vienas iš informantų, socialinis partneris, pažymėjo, kad kolegijos patrauklios ne tik rengiamais specialistais, bet ir profesionaliais dėstytojais. Viena iš priežasčių tokio trumpo informantų atsakymo apie kolegijų patrauklumą yra negausus informacijos sklaidimas, tiriamojo teigimu daugiausia informacijos apie save sklaidžia privačios (didžiosios) kolegijos ir viena iš didžiųjų Vilniaus kolegijų, informanto teigimu: *„Rėmimai ir organizavimai tam tikrų dienų, renginių“*.

Reiktų akcentuoti, kad darbdaviams reklama apie aukštojo mokslo institucijas – kolegijas yra labai svarbi, kadangi tai dažnai lemia jų nuomonę apie šių institucijų veiklą, kokybišką specialistų rengimą. Vienas iš informantų mano, kad Lietuvoje yra dvi stipriausios kolegijos (viena didžiausia iš privačių, kita – iš valstybinių kolegijų), jo teigimu: *„aš susidariau nuomonę, kad iš kolegijų tarpo jos yra, tarkim, dvi stipriausios kolegijos. Tokią susidariau nuomonę būtent iš reklamos televizijoje“*. Yra ir daugiau panašių informantų nuomonių. Tačiau tai nėra šimtaprocentinė tendencija, kadangi kiti darbdaviai teigia, kad bendraudami tarpusavyje keičiasi informacija apie savo praktikantų, absolventų lygį, tad tokiu būdu taip pat formuojama nuomonė, kurioje kolegijoje atsakingiausiai ir stipriausiai yra rengiami aukštos kvalifikacijos specialistai, informanto teigimu: *„tiesiog yra tekę girdėti atsiliepimų iš darbdavių dėl studentų parengimo ir dėl pačios veiklos, kad ten lyg ir rimčiausiai žiūrima“*.

Taigi daugiausiai informantai apie kolegijas sužino iš reklamos, transliuojamos per televiziją (ne tik reklaminiai filmukai, bet ypač įvairių laidų rėmimas), įdėtos į spaudos leidinius. Tačiau taip pat reiktų akcentuoti ir tai, kad kai kurie informantai renkasi informacijos apie kolegijas tik tiek, kiek iš to gali turėti naudos (pavyzdžiui, kokių specialybių studentai yra rengiami) – visa kita jų nedomina. Ta pati tendencija yra ir tarp įvairių regionų darbdavių, kolegijų socialinių partnerių, kurie labai patenkinti turimu informacijos kiekiu apie artimiausią kolegiją, tačiau kitomis nesidomi. Žinoma, yra pavienių

atveju, kai darbdaviai domisi leidiniuose skelbiamais aukštųjų mokyklų reitingais dėl savo bendro išprusimo, tačiau, informanto teigimu, „*priimant į darbą man nesvarbu, kokią kolegiją jisai baigė.*“

Taigi kolegijų akademinės bendruomenės mano, kad jos skleidžiančios daug informacijos apie save, tačiau problema yra ta, kad reklama skirta būsimiems klientams – studentams: rengiamos specialybės, studijų trukmė ir pan., o tarp darbo rinkos institucijų, darbdavių sklaida apie kolegijų veiklą yra labai mažai pasiekama. Šiuos rinkodaros instrumentus yra labiausiai įvaldžiusios tik didžiosios privačios kolegijos. Taigi esti pavienių atveju, kai nebendradarbiaujantys su kolegija darbdaviai dar nėra pakeitę savo supratimo apie šias mokymosi institucijas ir laiko jas technikumais.

Analizuojant konkurencingumo kriterijus buvo siekta iširti, koks yra darbdavių požiūris į kolegijos absolventų konkurencingumą darbo rinkoje – kokia jų padėtis lyginant su universiteto absolventais.

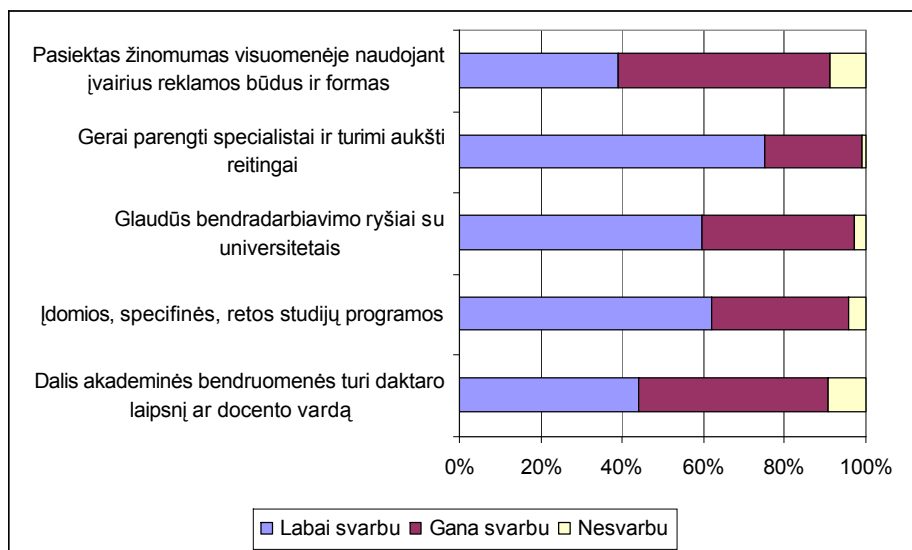
Taigi daugumos darbdavių požiūris į kolegijos absolventus kaip jaunus specialistus yra teigiamas, tačiau esant situacijai, kai į tą pačią vietą pretenduoja kolegijos ir universiteto studentas, įvertinami jų turimi įgūdžiai, žinios. Dažnai pirmenybė atiduodama universiteto absolventui. Žinoma, tai priklauso ir nuo siekiamų pareigų – informantai pastebi, kad kolegijų absolventai galėtų pradėti dirbti nuo žemesnių grandžių, o laikui bėgant, pasimokę universitete, eiti ir aukštesnes pareigas. Vieno informanto teigimu, „*Vis viena tai yra žemesnis laiptelis už universitetą, kaip sakant ne visi gi gali pakliūti į universitetus, tai yra galimybė ir truputiuką kitam sluoksniui gauti kažkokį išsimokslinimą.*“

Visgi yra pakankamai darbdavių, kuriems visiškai nesvarbu, kurioje aukštojo mokslo institucijoje įgytas išsilavinimas, svarbiausia, informantų nuomone, turimi absolvento gebėjimai.

Vienas iš informantų pabrėžė, kad „*priimdamas absolventą tiesiog mieliau rinkčiausi valstybės finansuojamoje vietoje išsilaikiusį studentą*“. Tokį požiūrį suformavo tai, kad, vadovo nuomone, privačiose kolegijose studentams daroma daug nuolaidų, jie nėra priversti mokytis, o valstybės finansuojami studentai turi įdėti daug daugiau pastangų, kad sėkmingai baigtų aukštąją mokyklą.

Taigi kolegijų absolventų konkurencingumas darbo rinkoje dažnai priklauso nuo jų pačių – kiek jie patys siekė sukaupti žinių ir praktinių įgūdžių, kadangi darbdavių požiūris į juos yra pakankamai palankus. Savaimė suprantama, kad regionuose, kuriuose yra tik kolegijos, darbdavius tenkina ir kolegijas baigę absolventai, tačiau dauguma visgi akcentavo, kad tokie absolventai, jau esantys darbuotojai, turėtų toliau mokytis ir tęsti studijas universitete.

3.7.3. Studentų požiūris į kolegijų konkurencingumo kriterijus



15 pav. Studentų požiūris į kolegijų konkurencingumo kriterijus (proc.)

Studentų požiūriu kolegijų konkurencingumui svarbiausia yra gerai parengti specialistai ir turimi aukšti reitingai (15 pav.): labai svarbu – 75,2 proc., gana svarbu – 23,9 proc., be to, studentams renkantis kolegijas įtakos turi įdomios, specifinės, retos studijų programos: labai svarbu – 62,1 proc., gana svarbu – 34 proc. Mažiausiai svarbus kriterijus konkuruojant kolegijoms yra pasiektas žinomumas visuomenėje naudojant įvairius reklamos būdus ir formas: labai svarbu – 39,1 proc., gana svarbu – 52,2 proc.

Siekiant nustatyti išorinės diversifikacijos poveikį respondentų nuomonei aptartinos statistiškai reikšmingos reikšmės bei gauti nuomonių skirtumai. Taigi nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp valstybinių ir privačių kolegijų respondentų nuomonės dėl gerai parengtų specialistų ir turimų aukštų reitingų: svarbiau tai yra privačių kolegijų studentams – 83,7 labai svarbu; tuo tarpu šis kriterijus labai svarbus tik 71,7 proc. valstybinių kolegijų tiriamiesiems ($\chi^2 = 7,512$; $df = 2$; $p < 0,05$). Ši gauta tendencija traktuotina dviem būdais: arba privačių kolegijų studentai, mokėdami už studijas gerai apgalvoja ir išsinagrinėja, kokią pasirinkti paklausia rinkoje specialybę, arba silpnesni absolventai, neįstoję į kitas aukštąsias mokyklas, renkasi aukštesnę pagal reitingus privačią kolegiją.

Glaudūs bendradarbiavimo ryšiai su universitetu mažiausiai svarbūs yra vyresniems pagal amžių studentams – nuo 31 ir daugiau: labai svarbu tik 33,3 proc., gana svarbu – 66,7 proc., tuo tarpu aktualiausia tai yra respondentams nuo 22 m. iki 30 m. – labai svarbu 68,2 proc., jauniems, t. y. iki

21 m. amžiaus labai svarbu 54,9 proc. ($\chi^2 = 21,480$; $df = 4$; $p < 0,001$). Taigi vyresniems pagal amžių studentams svarbiau yra praktinis kolegijų rengimas, o ne akademinis studijų lygio palaikymas.

Analizuojant įdomių ir retų studijų programų poreikį tarp respondentų nustatyta, kad tai mažiausiai svarbu yra neakivaizdinės studijų formos respondentams – labai svarbu 50,5 proc., kai tuo tarpu tai labai svarbu yra 65,4 proc. dieninės studijų formos respondentams ir 65,8 proc. vakarinės studijų formos ($\chi^2 = 13,675$; $df = 4$; $p < 0,01$). Taigi neakivaizdinio skyriaus studentai dažniausiai siekia įgyti profesinę kvalifikaciją ir profesinio bakalauro laipsnį, kurie reikalingi jų kvalifikacijai kelti, persikvalifikuoti, kai tuo tarpu dieninio ir vakarinio skyriaus respondentai renkasi dažnai tai, kas jiems yra įdomu neatsižvelgdami, ar galės įsidarbinti pagal retą specialybę. Be to, neakivaizdinio skyriaus respondentams taip pat mažiausiai rūpi, ar dalis akademinės bendruomenės / dėstytojų turi daktaro laipsnį ar docento vardą – labai svarbu – 27,3 proc. (dieninės studijų formos – 40,4 proc. labai svarbu, vakarinės – 50,2 proc.) ($\chi^2 = 14,997$; $df = 4$; $p < 0,01$).

Taigi apibendrinant galima teigti, kad svarbiausi konkurencingumo kriterijai yra gerai parengti specialistai, turimi aukšti reitingai, įdomios ir retos studijų programos – tai susiję su praktiniu kolegijų veiklos aspektu. Pabrėžtina, kad šie kriterijai skirtingai vertinami, priklausomai nuo respondentų studijų formos, amžiaus bei kolegijų tipo.

Apibendrinant gautus rezultatus apie konkurencingumo procesą naudotinas trianguliacijos metodas – palyginamos kolegijų akademinė bendruomenė, darbdavių ir studentų išsakytos nuomonės (12 lentelė).

12 lentelė. Kolegijų akademinės bendruomenės, darbdavių ir studentų nuomonių apie konkurencingumo procesą lyginamoji analizė

| KOLEGIJŲ AKADEMINĖ BENDRUOMENĖ | DARBDAVIAI | STUDENTAI |
|---|---|--|
| Privačių kolegijų patrauklumas – lankstus reagavimas į klientų poreikius bei jų tenkinimas, naujų studijų programų siūlymas. Valstybinės, ypač ne Vilniaus regiono kolegijos, orientuojasi į plačią visuomenę, labai aktyviai dalyvauja ir patys organizuoja | Darbdavių nuomone, kolegijos jiems patrauklios rengiamais specialistais. Jų nuomone, daugiausia reklamos skleidžia privačios kolegijos ir viena didžiausių Vilniaus kolegijų. Reklama darbdaviams labai svarbu – taip formuojama jų nuomonė. | Kolegijų studentų požiūriu konkurencingumą lemia gerai parengti specialistai ir turimi aukšti reitingai – šis kriterijus yra svarbesnis privačių kolegijų studentams nei valstybinių. Be to, dieninės bei vakarinės studijų formos studentų nuomone, didelę įtaką konkurencingumui |

| | | |
|---|---|---|
| <p>renginius, taip pat visos kolegijos patrauklumo siekia gerai parengtais specialistais, glaudžiai bendradarbiaudamos su socialiniais partneriais, regioninės – savo biblioteka. Privачios kolegijos naudoja daugiau reklamos nei valstybinės (bei kitus rinkodaros elementus) – valstybinės dažniausiai dalyvauja tik mokslo ir studijų parodose. Daugelio akademinų bendruomenių narių nuomone, kolegijos visuomenėje yra geriau ir palankiau vertinamos visuomenės nei universitetai. Kolegijoms universitetai yra konkurentai daugelio dalykų atžvilgiu. Tarpusavyje kolegijos dažniausiai stengiasi palaikyti bendradarbiavimo santykius.</p> | <p>Regiono darbdaviai patenkinti informacijos, skleidžiamos artimiausios jiems kolegijos, kiekio. Kolegijų reklama daugiausia yra orientuota būsimiems studentams, o skirtos darbdaviams faktiškai nėra. Dažniausiai pirmenybė teikiama universiteto absolventams, kadangi dažniausiai jie turi geresnius gebėjimus. Tačiau daugumos darbdavių nuomone – svarbiausia turimi absolventų įgūdžiai, o ne aukštosios institucijos tipas ar prestižas visuomenėje.</p> | <p>turi įdomios, specifinės, retos specialybės. Mažiausiai svarbus, studentų nuomone, yra siekiamas žinomumas visuomenėje naudojant įvairias reklamos formas bei neakivaizdinės studijų formos studentams mažiausiai rūpi, ar dalis akademinės bendruomenės turi daktaro laipsnį ar docento pedagoginį vardą.</p> |
|---|---|---|

Apibendrinant konkurencingumo proceso kriterijus teigtina, kad akademinų bendruomenių, darbdavių ir studentų (75,2 proc.) nuomonė yra vienoda dėl vieno iš svarbiausių aukštojo mokslo institucijos patrauklumo bruožų – kolegijos labiausiai patrauklios rengiamais specialistais. Pabrėžtina, kad tai labai svarbu yra 83,7 proc. privačių kolegijų studentams; tuo tarpu šis kriterijus labai svarbus tik 71,7 proc. valstybinių kolegijų tiriamiesiems ($\chi^2 = 7,512$; $df = 2$; $p < 0,05$). Konstatuotina, kad kolegijos, ypač valstybinės, siekdamos kuo tinkamiau save pristatyti tarp darbdavių turi labiau reklamuoti savo veiklą ir teikiamas paslaugas, kadangi darbdaviai savo nuomonę formuoja atsižvelgdami į matomą reklamą.

IŠVADOS

Atliekant mokslinės literatūros analizę remiamasi masinio mokslo, žinių visuomenės, profesinio mokslo ir diversifikacijos koncepcijomis, progresyvizmo ugdymo filosofija. Išanalizavus mokslinę literatūrą nustatyta, kad pagrindinės grupės, patiriančios naudą iš išorinės diversifikacijos, yra kolegijų akademinės bendruomenės, darbo rinkos institucijos ir visuomenė (tyrime išskirta konkrečiai jos grupė – kolegijų studentai). Remiantis Vught (2008), išorinė diversifikacija sąlygoja socialinio judrumo, efektyvumo ir novatoriškumo procesus, tačiau nagrinėjant Europos šalių koleginio (neuniversitetinio) aukštojo mokslo diversifikaciją nustatyti kiti trys procesai – prieinamumas, konkurencingumas ir dinamiškumas. Taigi atsižvelgus į išskirtas socialines grupes ir išorinės diversifikacijos sąlygojančius procesus sudarytas tyrimo modelis, kuris buvo taikomas atliekant du kokybinius (grupinis giluminis pusiau struktūruotas interviu su kolegijų akademinėmis bendruomenėmis, giluminis pusiau struktūruotas interviu su darbdaviais) ir kiekybinį (aprašas studentams) tyrimus. Toks pasirinkimas leido palyginti atskirų tiriamųjų grupių gautus tyrimo rezultatus.

Atlikus koleginių aukštąjį mokslą reglamentuojančių dokumentų analizę (1999–2010 m.) išskirti koleginio aukštojo mokslo vystymosi laikotarpiai: paruošiamasis steigimo laikotarpis, steigimo laikotarpis, pereinamasis / įsitvirtinimo laikotarpis ir kryptingo vystymosi laikotarpis (inspiruojamas Bolonijos proceso), aptarti kolegijų ir universitetų pagrindiniai skiriamieji bruožai (misijos, studijų programų šakos, taikomųjų tyrimų ir kolegijų akademinio personalo problematika).

Dėl binarinei sistemai būdingo dinamiškumo bei pačių kolegijų pastangų tobulėti koleginio aukštojo mokslo misija kinta lyginant su numatyta sektoriaus kūrimo pradžioje: daugeliui tiek valstybinių, tiek privačių kolegijų dabartiniu metu svarbiausi siekiai yra tarptautiškumo skatinimas ir mokslinės taikomosios veiklos plėtojimas. Tačiau išnagrinėjus internetinėse svetainėse skelbiamas kolegijų misijas matoma tendencija, kad dažnai dar neatskiriamos kolegijoms ir universitetams būdingos veiklos. Arba galima numanyti, kad siekdamos būti labiau pripažintos ir įsitvirtindamos visuomenėje kolegijos nori kai kuriomis veiklomis, būdingomis universitetams, atskleisti savo privalumus, kelti prestižą.

Esanti diversifikuota Lietuvos koleginio aukštojo mokslo sistema labiau tenkina visuomenės poreikius, tačiau tarp valstybinių ir privačių kolegijų išvelgiami tam tikri skirtumai. Įkurtos valstybinės regioninės kolegijos paskatino studijuoti ir įgyti profesinio bakalauro kvalifikacijos laipsnį, kelti ar įgyti naują kvalifikaciją įvairius visuomenės sluoksnius, ypatingai socialiai remtinus, jaunuolius iš daugiavaikių šeimų. Tai sietina ir su Bolonijos procese keliamais socialiniais siekiais skatinant socialinę sanglaudą. Toliau nuo didžiųjų miestų esančiose kolegijose (ypač jei regione viena aukštojo

mokslo institucija) vyksta glaudesnis ir efektyvesnis bendradarbiavimas / bendravimas (taikomųjų tyrimų atlikimas, socialinių partnerių įtraukimas į studijų procesą, renginiai miestui, regiono visuomenei, kvalifikacijos kėlimo kursai ir pan.) su įvairiomis visuomenės grupėmis ar darbo rinkos institucijomis.

Tuo tarpu privačių kolegijų akademinė bendruomenė mažiau atsižvelgia į regioniško principą, savo veiklą orientuoja į visos šalies visuomenės poreikius. Tačiau galima būtų teigti, kad privačios kolegijos yra lankstesnės nei valstybinės keliais aspektais: priimant studentus – kelia žemesnius reikalavimus, lanksčiau organizuoja minimą procesą; įdarbina daugiau mokslo daktarų, diegia nuotolinį mokymąsi į studijų procesą, turi geriau išvystytą rinkodaros sistemą, generuoja novatoriškas idėjas, tačiau tam įtakos turi lengviau panaudojami finansiniai ištekliai. Tuo tarpu valstybinės kolegijos, siekdamos kuo tinkamiau save pristatyti tarp darbdavių, turėtų labiau reklamuoti savo veiklą ir teikiamas paslaugas, kadangi darbdaviai savo nuomonę formuoja atsižvelgdami į matomą reklamą.

Kalbant apie dinamiškumo procesą kolegijose pažymėtina, kad valstybinių ir privačių kolegijų akademinė bendruomenė bei regionų, esančių toliau nuo Vilniaus, darbdavių nuomone, kolegijose turėtų būti teikiamas profesinis magistras, tačiau tarp profesinio bakalauro ir profesinio magistro būtina turėtų būti 1–2 m. darbo praktika. Akcentuotina, kad kolegijos turėtų labiau siekti taikomųjų tyrimų atlikimo kokybės ir skatinti šią veiklą, skleisti informaciją visiems darbdaviams, ne tik socialiniams partneriams. Taikomųjų tyrimų atlikimas skatintų kokybinę koleginio aukštojo mokslo dinamiką ar net vystymąsi į aukštesnio statuso institucijas.

Problemiškiausia kolegijų veiklos sritis yra novacijos, kadangi ir kolegijų akademinė bendruomenė, ir ypač darbdaviams sunku apibūdinti šios veiklos procesus. Tačiau abiejų tiriamųjų grupių nuomone, vienas iš novatoriškumo kriterijų yra glaudus bendradarbiavimas su verslo pasauliu, pasireiškiantis per glaudžius santykius su darbo rinkos institucijomis, lanksčiai reaguojant į jų poreikius.

Palankiausiai kolegijų veiklą, studijų proceso aspektus, paskatintą aukštojo mokslo prieinamumą (regioniško principą), tarptautinio mobilumo naudą, absolventų parengimą ir jų poreikį darbo rinkoje vertina regionų darbdaviai, ypač socialiniai partneriai, su kuriais yra glaudžiai bendradarbiaujama. Kalbant apie Vilniaus darbdavius, kolegijų veiklą geriau vertina socialiniai partneriai negu kiti darbdaviai, neturintys nieko bendro su kolegijomis. Vilniaus darbdaviai daug kritiškiau vertina kolegijų absolventus, neatsižvelgdami į jų baigtą instituciją – privačią ar valstybinę, kadangi turi didesnę pasirinkimą iš įvairių aukštojo mokslo institucijų, ir daugeliu atvejų pirmenybė yra teikiama universitetų absolventams dėl geriau išugdytų bendrųjų gebėjimų.

Daugelio darbdavių požiūriu kolegijų parengti absolventai yra geri specialistai, tačiau siekiant profesinės karjeros visgi reikia siekti aukštesnio mokslinio laipsnio, t. y. studijas tęsti universitete.

Išanalizavus efektyvumo proceso kriterijus matoma, kad darbo rinkos institucijoms reikalingi per trumpesnę laiką parengti, aukštos profesinės kvalifikacijos specialistai. Nors kolegijų akademinė bendruomenė nuomone, būtent tokie absolventai išleidžiami į darbo rinką, tačiau darbdaviai mano, kad jiems dažniausiai trūksta praktinių įgūdžių. Tačiau analizuojant darbdavių požiūrį į praktiką atliekančius studentus jų įmonėse, visi darbdaviai vieningai pabrėžė, kad ši papildoma veikla jiems yra našta. Todėl galima būtų teigti, kad bendradarbiavimą tarp darbo rinkos ir aukštojo mokslo institucijų palengvintų patobulinta įmonių pelno mokesčio tvarka įteisinant mokesčių lengvatas. Apibendrinant darbdavių požiūrį teigtina, kad kolegijos jiems reikalingos tiek, kiek iš jų galima gauti naudos, kuri labiausiai suprantama kaip tinkamai parengti įvairių sričių specialistai.

Skaičiuojant statistiškai reikšmingas reikšmes nustatyta ryški išorinės kolegijų diversifikacijos įtaka studentų atsakymams: labai dažnai nuomonė apie prieinamumą, socialinio judrumo, efektyvumo, dinamiškumo, konkurencingumo, novatoriškumo procesų kriterijus priklauso nuo kolegijų tipo (valstybinė ar privati), geografinės vietos (Vilniaus regionas ar ne Vilniaus regionas), pasirinktos studijų formos.

Nustatyti studentų koleginių studijų pasirinkimo kriterijai: *galėjimas pasirinkti ne dieninę studijų formą, suderinti darbą su mokslais*, tai labai dažnai lemia 52,7 proc.; kartais – 33,3 proc. (toks pasirinkimas priklauso nuo tiriamųjų amžiaus ir studijų formos (labai dažnai – 82,5 proc. neakivaizdinio skyriaus studentai, 73,7 proc. – vakarinių studijų studentai, 40,1 proc. – dieninių studijų studentai); *atstumas nuo gyvenamosios vietos iki mokymosi institucijos* (labai dažnai – 44,3 proc.; kartais – 32,6); *galimybė po studijų kolegijoje tęsti mokslus universitete* (labai svarbu – 74,2 proc., gana svarbu – 22,7, nesvarbu – 3 proc.); valstybinių regioninių kolegijų respondentams yra labai svarbi *galimybė įgyti naują kvalifikaciją* siekiant profesinio bakalauro laipsnio (labai svarbu tai yra 71,7 proc., gana svarbu – 27,9); *galimybė įgyti darbo patirties su specialybe susijusiose praktikuose vietose* (labai svarbu 72,8 proc.) (šis rodiklis ypač svarbus nuolatinės studijų formos studentams (dieninė studijų forma – 78,8 proc., vakarinė – 65,8 proc., neakivaizdinio – 57,7 proc.); be to, tai yra svarbiau valstybinių kolegijų respondentams (valstybinių kolegijų – 76 proc., privačių – 65 proc.)); *glaudus kolegijų bendradarbiavimas su darbdaviais* (72,4 proc. labai svarbu, 25,5 proc. gana svarbu).

Galimybė įgyti profesinio magistro laipsnį yra labai svarbi 73,3 proc. studentų. Akcentuotina, kad šio laipsnio įgijimas kolegijose aktualiausias vyresnio amžiaus studentams (nuo 31 m. ir vyresniems respondentams (78,8 proc.)) ir ne Vilniaus regione esančių kolegijų respondentams – labai svarbu 79,8 proc., o Vilniaus regiono kolegijų tik 66,2 proc. respondentų. Vadinasi, regiono kolegijų studentams

aktualu, kad kuo aukštesnį išsilavinimo laipsnį jie galėtų įgyti arčiausiai gyvenamosios vietos esančioje aukštojo mokslo institucijoje.

REKOMENDACIJOS

Aukštojo mokslo politikos kūrėjams

Remiantis Europos šalių kolegijų vystymosi dinamika pabrėžtina, kad Lietuvos kolegijų vystymosi procesus stabdo taikomųjų tyrimų atlikimo problemiško aspektai. Norint kurti konkurencingą žinių ekonomiką turi būti palaikomas/reguliuojamas glaudus bendradarbiavimo santykis tarp aukštojo mokslo, kaip organizacijos, darbo rinkos institucijų bei vyriausybės, kadangi atlikto ir straipsnyje pristatyto tyrimo duomenys rodo, kad pastaruoju laikotarpiu didžiausia atsakomybė tenka koleginio aukštojo mokslo institucijoms. Taigi Vyriausybė, visų pirma, turėtų priimti ir turėti aiškia taikomųjų tyrimų strategiją bent 5 metams į priekį, kurioje būtų apibrėžta aiški struktūra (kokios dar nėra iki šiol), kaip kolegijos turi atlikti taikomąjį tyrimą, numatytos svarbiausios tyrimų kryptys, susietos su regioninėmis, nacionalinėmis ar net ir tarptautinėmis tendencijomis.

Svarbu apibrėžti, kaip turi būti organizuojama tiriamoji veikla: centralizuotai ar decentralizuotai, ar taikant mišrųjį būdą. Šiuo metu Lietuvos koleginio aukštojo mokslo institucijose tyrimai vyksta decentralizuotai: dažniausiai atskirų skyrių lygmeniu, bendruomenės narių grupių ar net atskirų personalo narių, kurių pastangos priklauso nuo to, ar jie geba gauti tyrimų užsakymus ir juos tinkamai atlikti. Aiškiai matyti, kad decentralizacija didelės naudos neduoda, tad galima taikomųjų tyrimų atlikimą organizuoti centralizuotai. Tam, kad vyktų kokybiška, nuosekli veikla, be abejo, vėlgi reikalinga ilgalaikė taikomųjų tyrimų strategija.

Atsižvelgiant į Taikomųjų mokslų universitetų Europos tinklo (Research at Universities of Applied Sciences in Europe, 2009) tyrimo duomenis Lietuvos aukštojo mokslo teisės aktuose, siūlomoje sukurti Taikomųjų tyrimų strategijoje, turi būti numatyti įvairūs (pavyzdžiui, įsteigtų fondų, inspiruojamų programų) taikomųjų tyrimų finansavimo šaltiniai, ypač daugelyje Europos šalių (Šveicarijoje, Danijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir kt.) pasiteisinantis sisteminis finansavimas per įvairias programas.

Stiprinant taikomųjų tyrimų atlikimą Lietuvoje galima remtis sėkminga kitų Europos šalių patirtimi. Pirma, išanalizavus Danijos, Prancūzijos naudojamus tyrimo instrumentus, mūsų šalies regioninėse kolegijose, jau ir dabar vykdančiose pavienius darbdavių užsakomuosius tyrimus, galima būtų įkurti ir konsoliduoti žinių centrus, stipriai bendradarbiaujančius su universitetais. Bendradarbiavimas reikalingas tam, kad būtų sutelktas didesnis mokslinio personalo potencialas. Žinių

centrai orientuoti į verslo sektoriaus ir visuomenės poreikį, prisidėtų prie to, kad mokslo žinias paverstų į naujus produktus ir paslaugas, o dėstytojai ir studentai padidintų savo žinias ir įgūdžius.

Antra, remiantis Vokietijos kolegijų (Fachhochschule) atliekamų taikomųjų tyrimų patirtimi, galima tiesiog suburti didesnes tyrinėjimo grupes, kuriose būtų nustatytas reikalingas aukščiausių kompetencijų tyrėjų – profesorių (ar mokslo daktarų) ir vidutinės grandies tyrėjų skaičius. Dažnai šių grupių narių skaičius priklausytų nuo taikomojo tyrimo imties.

Siekiant glaudaus aukštojo mokslo ir darbo rinkos institucijų bendradarbiavimo būtina įgyvendinti Švietimo gairėse (2002), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatuose (2003) aukštojo mokslo sistemai iškeltą uždavinį – sukurti specialistų rengimo ir darbo rinkos nuolatinio derinimo sistemą patobulinus įmonių pelno mokesčio tvarką, įteisinant mokesčių lengvatas darbo rinkos institucijoms, bendradarbiaujančioms su aukštojo mokslo institucijomis.

Kolegijų akademinėms bendruomenėms

Problema, kylanti apskritai visose kolegijose dėl tyrimų atlikimo, yra per didelis dėstytojų kontaktinių valandų krūvis. Tad siekiant, kad koleginio aukštojo mokslo institucijose kokybiškai vyktų mokslo taikomoji veikla, rekomenduotina: kolegijų vadovybė bei atsakingi Lietuvos Respublikos švietimo ministerijos asmenys galėtų atsižvelgti į minimą problemą ir į planuojamą dėstytojų metinį krūvį įtraukti ne tik kontaktines darbo su studentais valandas, bet ir valandas, skirtas mokslo taikomajai veiklai. Tai būtų galima daryti diferencijuotai, pavyzdžiui, atsižvelgus į turimus atestacijos rezultatus ar pareigybės (docentų, lektorių).

LITERATŪRA

1. Aldrich H. E. (1979). *Organizations and Environments*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
2. Altbach P. G. (2007). *Academic freedom in a Global Context: 21st Century Challenges*. Prieiga per internetą http://www.bc.edu/cihe/pga/pdf/Acad_Freedom_NEA_2007.pdf
3. Barnett R. (1990). *The Idea of Higher Education*. SRHE.
4. Birnbaum R. (1983). *Maintaining Diversity in Higher Education*. San Francisco: Jossey-Bass.
5. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
6. Bitinas B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
7. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. I dalis. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
8. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. II dalis. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
9. Bitinas B., Žibėnienė G. (2003). *Neuniversitetinių studijų programų raidos tendencijos Lietuvoje. Lietuvos aukštasis mokslas: diagnozės ir prognozės: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija.
10. Bražiūnas G. (2005). *Dvipakopė studijų sistema Europos aukštosiose neuniversitetinėse mokyklose. Šiuolaikinių europinių aukštojo mokslo plėtros tendencijų iššūkiai Lietuvos aukštojo mokslo sistemai*. Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga. Klaipėda.
11. Būdienė V. (2007). *Lietuvos mokslo ir studijų sistemos pertvarka ir Europos mokslinių tyrimų erdvė. Konferencijos „Žalioji knyga „Europos mokslinių tyrimų erdvė – naujos perspektyvos“. Iššūkiai ir galimybės Lietuvos mokslui “ medžiaga*. Prieiga per internetą: <http://www.eracareers.lt/lt/index.php?p=81>
12. Clancy P. (1997). *Higher Education in the Republic of Ireland: Participation and Performance. Higher Education Quarterly*. Volume 51, No. 1, January, p. 86–106.
13. Clark B. R. (1983). *The Higher Education System*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
14. Cross M. (2004). *Institutionalising campus diversity in South African higher education: Review of diversity scholarship and diversity education. Higher Education, No. 47*.
15. Čekanavičius V., Murauskas G. *Statistika ir jos taikymai (I dalis)*. (2001). Vilnius: TEV.
16. Čepukas R. (2005). *Socialinių pedagogų neuniversitetinio rengimo tendencijos ir jų įvertinimas Lietuvoje*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas. (Disertacijos rankraštis).

17. Dewey J. (1996). Mano pedagoginis credo. Demokratija ir ugdymas. *Filosofiniai ugdymo pagrindai*. Sud. Ozmon H. A., Craver S. M. Vilnius: Leidybos centras.
18. Focus on Higher Education in Europe 2010: The Impact of the Bologna Process, 2010. Prieiga per internetą http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/122EN.pdf
19. Fullan M. (1998). Pokyčio jėgos: skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. – Vilnius: Tyto alba.
20. Fulton O. (1996). Differentiation and Diversity in a Newly Unitary System. In Meek *et al.* (eds.) *The Mockers and the Mocked: Comparative Perspectives on Differentiation, Convergence and Diversity in Higher Education*. Surrey: Pergamon.
21. Furth D., ed. (1973). *Short-Cycle Higher Education: A Search for Identity*. Paris: OECD.
22. Danijos aukštojo mokslo sistema. Prieiga per internetą <http://pub.uvm.dk/2005/facts/87-603-2520-8.pdf>
23. Douglass J. A. (2004). The Dynamics of Massification and Differentiation: a Comparative Look at Higher Education Systems in the United Kingdom and California. *Higher Education Management and Policy*. Volume 16, No. 3.
24. Drucker P. (1993). *Post-Capitalistic Society*. NY: Harper Business.
25. Drucker P. F. (2009). Drukerio mokymo pagrindai. Vilnius: UAB „Rgrupė“.
26. Eckel P. D. (2008). Mission Diversity and the Tension between Prestige and Effectiveness: An Overview of US Higher Education. *Higher Education Policy*. Volume 21, Number 2, June.
27. Eurydice: The Education System in Denmark (2004/05). Prieiga per internetą <http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=DK&language=EN>
28. Gečienė E. (2003). Pokyčių visuomenėje sąsąjū su švietimo kaita paieška. Vilnius: Ciklonas.
29. Geiger R. (1992). The Institutional Fabric of the Higher Education System. Introduction. In: Clark B. R., Neave G., eds. *The Encyclopaedia of Higher Education*. Oxford: Pergamon Press.
30. Gellert C., Rau E. (1992). Diversification and Integration: the vocationalisation of the German higher education system. *European Journal of Education*. Vol. 27, Nos. ½.
31. Gudaitytė D. (2000). Aukštojo mokslo tapimo masiniu reiškiniu ypatumai: pasaulinės tendencijos ir jų projekcija į Lietuvą. Daktaro disertacija (rankraštis).
32. Gudaitytė D. (2002). Aukštojo mokslo tapimo masiniu tyrimo metodologiniai aspektai (II): institucinė bei funkcijų įvairovė. *Socialiniai mokslai*. Nr. 1 (33). Kaunas: Technologija.
33. Hannan M. T., Freeman J. (1977). The Population Ecology of Organizations. *American Journal of Sociology*, 82.
34. Hannan M. T., Freeman J. (1989). *Organizational Ecology*. Cambridge: Harvard University Press.

35. Hazelkorn E., Huisman J. (2008). Higher Education in the 21st Century – Diversity of Missions. *Higher Education Policy*. Volume 21, Number 2, June.
36. Hobbs J. (1998). The Diversification of Scholarship in Higher Education. *Higher Education in Europe*, Vol. XXIII, No. 4.
37. Horta H., Huisman J., Heitor M. (2008). Does competitive research funding encourage diversity in higher education? *Science and Public Policy*, 35(3), April.
38. Hrabinska M. (1994). The Process of Diversification of Postsecondary Education in Slovakia. *European Journal of Education*, Vol. 29, No. 1.
39. Hrubos I. (2002). Differentiation, Diversification and Homogenization in Higher Education. *European Education*, vol. 34, no. 4, Winter 2002–3.
40. Huisman J. (1995). Differentiation, Diversity and Dependency in Higher Education. Utrecht: Lemma.
41. Jallade J. P. (1992). Undergraduate Higher Education in Europe: Towards a Comparative perspective. *European Journal of Education*.
42. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
43. Jucevičienė P., Gudaitytė D (1997). Tęstinumas švietimo sistemoje: aukštesniųjų ir aukštųjų mokyklų santykio problema. *Nuolatinis mokymasis besikeičiančioje visuomenėje: prielaidos ir prieštaravimai*. Kaunas: VDU.
44. Jucevičienė P. (1997). Lietuvos aukštasis mokslas. Quis es? Quo vadis? *Studijos aukštojoje mokykloje*. Konferencijos medžiaga. 1 kn. Kaunas: Technologija.
45. Jucevičienė P. (1999). Universitetinės studijos profesinio rengimo koncepcijos kontekste. *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika*. Konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
46. Jucevičius R., Jucevičienė P., Janiūnaitė B. ir kt. (2003). Mokyklos strategija: strateginio vystymo vadovas. – Kaunas: Žinių visuomenės institutas.
47. Jungtinės karalystės aukštojo mokslo sistema http://www.oecd.org/document/52/0,3343,en_2649_34515_37328564_1_1_1_1,00.html
48. Kardelis K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus.
49. Katiliūtė E. (2005). Švietimo politikos įgyvendinimo problemų tyrimo metodologija (Lietuvos švietimo reformos aspektas). Kaunas: KTU (rankraštis).
50. Katiliūtė E. (2006). Žinių visuomenės reikalavimus atitinkančių gebėjimų ugdymo pozityvūs ir negatyvūs aspektai: švietimo subjektų požiūris. *Studijų ir verslo integracija*. Konferencijos straipsnių rinkinys. Kaunas: Kauno kolegija.

51. Kehm B. M., Teichler U. (1995). Higher Education and Employment. *European Journal of Education, Vol. 30, No. 4.*
52. Kehm B. M., Teichler U. (2006). Which direction for bachelor and master programmes? A stocktaking of the Bologna process. *Tertiary Education and Management, September.*
53. Kogan M. (1997). Diversification in Higher Education: Differences and Commonalities. *Minerva* 35.
54. Kraujutaitytė L. (1998). Aukštojo mokslo demokratiškumas: pasaulinė tendencija ir Lietuvos situacija (disertacijos rankraštis).
55. Kriščiūnas K., Staniškis J. K., Tričys V. (2008). Mokslinė veikla: šiuolaikinės tendencijos. ŠU: Šiaulių universiteto leidykla.
56. Kyvik S. (2004). Structural Changes in Higher Education Systems in Western Europe. *Higher Education in Europe, Vol. XXIX, No. 3, October 2004* ISSN 0379-7724.
57. Kyvik S., Skodvin O. J. (2003). Research in the non-university higher education sector – tensions and dilemmas. *Higher Education, No. 45.*
58. Kvedaravičius J. (2006). Organizacijų vystymosi vadyba. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
59. Laužackas R., Tūtlys V., Kučingytė I., Rakutis R. (2003). Suaugusiųjų mokymosi prieinamumo modeliavimas: subjektyvieji ir objektyvieji veiksniai. *Tarptautinė konferencija „Suaugusiųjų mokymasis – įsidarbinimui ir pilietiškumui“*. Kaunas: VDU. Prieiga per internetą <http://www.vdu.lt/alearning2003/medziaga.html>
60. Leišytė L., Navickienė V., Želvys R., Zenkienė L. (2009). The Understanding of the Bologna Process in Lithuanian Higher Education. Prieiga per internetą <http://www.eair.nl/forum/vilnius/authors.asp?track=17&wat=track>
61. Lietuvos aukštųjų mokyklų vidinės struktūros, jų tinklo analizė. Galimas aukštųjų mokyklų valdymo pertvarkos modelis. III ataskaita. (2007). Vilnius. Prieiga per internetą http://mokslasplius.lt/lms/files/active/0/III_ataskaita.pdf
62. Lukoševičius, Vytautas. Aukštojo mokslo plėtra. *Ekonominės ir socialinės politikos studijos. Vilnius: VPU leidykla, 2006, t. 2: Lietuvos ūkio transformacija 1990–2005 metais. ISBN 9955-20-105-3, p. 285-300.*
63. Macukow B., Witkowski M. (2001). Non-university sector of higher education closer to the labour market: the Polish experience. *European Journal of Engineering Education, Vol. 26, No. 3.*

64. Misiūnas M. (1999). Aukštesniosios mokyklos veiklos tobulinimas diegiant kokybės laidavimo sistemos elementus. *Socialinės kaitos procesai ir profesinio rengimo vyksmas*. 2 kn. Kaunas: VDU.
65. Misiūnas M. (2008). Kokybės vadybos sistemos modeliavimas neuniversitetinio aukštojo mokslo institucijose. Daktaro disertacija. Kaunas: VDU.
66. Mokslo ir studijų institucijų mokslinės produkcijos formaliojo vertinimo metodika (2006). Prieiga per internetą <http://www.skvc.lt/files/produkcija/Formaliojo-vertinimo-metodika.doc>
67. Neave G. (1996). Homogenization, integration and convergence: The Cheshire cats of higher education analysis. In *The Mockers and Mocked: Comparative Perspectives on Differentiation, Convergence and Diversity in Higher Education*. V. Meek, L. Goedegebuure, O. Kivinen and R. Rinne eds. Oxford, UK: Pergamon.
68. Neave G. (2003). The Bologna Declaration: Some of the Historic Dilemmas Posed by the reconstruction of the Community in Europe's Systems of Higher Education. *Educational Policy*, Vol. 17, No. 1, January and March.
69. Parsons T., Platt, G. M. (1973). *The American University*. Cambridge: Harvard University Press.
70. Prancūzijos aukštojo mokslo sistema
http://ec.europa.eu/ploteus/generalinfo_renderer.jsp?language=lt&id=170616&type=ES
71. Pukėnas K. (2005). Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
72. Rabušicova M., Pol M. (1998). Diversification of Czech Higher Education: Set Up and Development of Higher Vocational Colleges. *Presented at the Europe an Conference on Educational Research (Ljubljana, September 1998)*.
73. Reinhartsen C. J. (2003). Higher Education – A Factor in the Founding of Knowledge Societies – Views of Partners and Stakeholders: Economic Partners. *Higher Education in Europe*, Vol. XXVIII, No. 1.
74. Research at Universities of Applied Sciences in Europe. Conditions, Achievements and Perspectives. (2009). Center for Higher Education Policy Studies, University of Twente.
75. Rhoades G. (1990). Political Competition and Differentiation in Higher Education. In J. C. Alexander and P. Colony (eds) *Differentiation Theory and Social Change*. New York: Columbia University Press.
76. Riesman, D. (1956) *Constraint and Variety in American Education*, Lincoln: University of Nebraska Press.

77. Roodhous S. (2007). Achieving balance. *New statesman*, 11 May.
78. Rupšienė L. (2007). Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
79. Salmi J. (2003). Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education. *Higher Education in Europe, Vol. XXVIII, No. 1*.
80. Savickienė I. (2001). Kolegijų išorinio įvertinimo parametrai kokybės tobulinimo aspektu. *Pedagogika*, Nr. 51.
81. Scott P. (1993). The idea of the university in the 21st century: a British perspective. *British Journal of Educational Studies, Vol. XXXXI, No 1, March*.
82. Scott P. (1995). Unified and Binary Systems of Higher Education in Europe. In: Burgen A. (Ed.) *Goals and Purposes of Higher Education in the 21st Century*. London: Jessica Kingsley Publishers.
83. Setényi J. (1994). Regional Human Resource Development and the Modernisation of the Non-University Sector in Hungary. *European Journal of Education, Vol. 29, No. 1*.
84. Smelser N. (1959). *Social Change in the Industrial Revolution*. Chicago: University of Chicago Press.
85. Sullivan W. M., Rosin M. S. (2008). A life of the mind for practice. Bridging Liberal and Professional Education. *Change*. March/April.
86. Suomijos aukštojo mokslo sistema
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/?lang=en
87. Suomijos aukštojo mokslo sistema
<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/?lang=en>
88. Šedžiuvienė N. (2005). Kolegijų pedagogų individualaus profesinio tapimo edukaciniai pagrindai. Daktaro disertacija, rankraštis. Šiauliai.
89. Šedžiuvienė, N., Valentienė, D. (2004). Socialinė partnerystė: naujas požiūris į studijų kokybę. Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose, Nr. 1. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras.
90. Šveikauskas V. (2000). Tradicinių ir modernių aukštojo mokslo bruožų sąveika realizuojant visuomenės sveikatos bakalauro studijų sistemą. (Rankraštis).
91. Targamadzė A., Krivickas J. (1996). Aukštųjų ir aukštesniųjų mokyklų sąveika. *Studijos aukštojoje mokykloje*. Konferencijų pranešimų medžiaga. 1 kn. Kaunas: Technologija.
92. Tarptautinių žodžių žodynas (2004). Vilnius: Alma littera.
93. Teichler U. (1988). Changing Patterns of the Higher Education System. *The Experience of Three Decades*. London: Jessica Kingsley Publishers.

94. Teichler U. (2007). Does Higher Education Matter? Lessons from a Comparative Graduate Survey. *European Journal of Education*, Vol. 42, No. 1.
95. Teixeira P., Amaral A. (2001). Private Higher Education and Diversity: An Exploratory Survey. *Higher Education Quarterly*, 0951–5224. Volume 55, No. 4, October.
96. Tilak J. B. G. (2002). Knowledge Society, Education and Aid. *British Association for International and Comparative Education*.
97. Trow M. (1979). *Elite and Mass Higher Education: American Models and European Realities*. Stockholm: National Board of Universities.
98. Trow M. (1996). Comparative Reflections on Diversity in British Higher Education, *Higher Education in the 1990s, A Special Report of the Quality Support Centre*. Milton Keynes: The Open University Press.
99. Vaira M. (2006). Towards unified and stratified systems of higher education? System convergence and organizational stratified differentiation in Europe. Paper presented at the 19th Annual CHER conference, 7–9 September, Kassel, Germany.
100. van Vught Frans (2008). Mission Diversity and Reputation in Higher Education. *Higher education Policy*. Volume 21, Number 2, June.
101. Vukasović M. 2003 Student Perspectives on Higher Education as a Factor in the Founding of Knowledge Societies. *Higher Education in Europe, Vol. XXVIII, No. 1, April*.
102. The World Bank. (2002). *Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education*. Washington, D. C.: The World Bank.
103. Zinkevičienė N. (2007). Dėstytojo racionalaus imlumo pedagoginėms inovacijoms raiška neuniversitetinio aukštojo mokslo aspektu. Daktaro disertacija, Kaunas.
104. Zgaga P. (2003). Reforming the Universities of South East Europe in View of the Bologna Process. *Higher Education in Europe, Vol. XXVIII, No. 3, October 2003*.
105. Želvys R., Būdienė V., Zabulionis A. (2003). Švietimo politika ir monitoringas. Vilnius: Garnelis.
106. Želvys R. (2007). Konkurencija tarp aukštųjų mokyklų – teoriniai modeliai ir plėtotės galimybės. *Pedagogika*, Nr. 87.
107. Želvys R. (2003). Švietimo organizacijų vadyba. Vilnius: VU leidykla.
108. Želvys R., Žilinskaitė R. (2004). Aukštojo mokslo reforma ir profesinio rengimo kaita. Lietuvos aukštojo mokslo reforma: laimėjimai ir problemos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 12 tomas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392–5016.

109. Žibėnienė G. (2005) Kolegija – binarinės aukštojo mokslo sistemos dalis – jaunesnioji sesuo ar partnerė universitetui? *Šiuolaikinių europinių aukštojo mokslo plėtros tendencijų iššūkiai Lietuvos aukštojo mokslo sistemai*. Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga. Klaipėda.
110. Žibėnienė G. (2003). Kolegijų pedagogai kryžkelėje: kaip veiksmingai pasiekti žinių ir gebėjimų dermę. *Pedagogika*, Nr. 68.
111. Žibėnienė G. (2006). Neuniversitetinių studijų programų kokybės vertinimo teorinis ir empirinis pagrindimas. Vilnius.
112. Žibėnienė G. (2002). Neuniversitetinių studijų programos: rengimo ištakos ir vertinimas. *Pedagogika*, Nr. 64.
113. Žibėnienė G. (2007). Mokslo taikomieji tyrimai: Lietuvos kolegijų analizė. Prieiga per internetą www.klvk.lt/gallery/klvk/konferencija/01_zibeniene.pdf
114. Žibėnienė G., Targamadžė V. (2006). Aukštojo mokslo studijų sistemos harmonizavimas Lietuvoje – studijų kokybės tobulinimo prielaida. *Aukštojo mokslo kokybė*, 3. Kaunas: VDU.
115. Žydžiūnaitė V. (2007). Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. Kaunas: Technologija.

Nagrinėti dokumentai

1. Aukštojo mokslo diplomo priedėlio pildymo taisyklės (patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. ISAK-1725 (Žin., 2004, Nr. 168-6192).
2. Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. 732. (Žin., 2008, Nr. 85-3384).
3. Aukštųjų mokyklų steigimo tvarka (2000) (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 29 d. nutarimu Nr. 999, Žin. Nr. 73-2253).
4. Baltoji knyga: profesinis rengimas (1999 m.)
5. Dėl švietimo ir mokslo ministro 2004 m. lapkričio 5 d. įsakymo Nr. ISAK-1725 „Dėl aukštojo mokslo diplomo priedėlio pildymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo (Žin., 2007, Nr. 31-1147; 2008, Nr. 112-4277; 2009, Nr. 66-2654; 2009, Nr. 149-6675).
6. Institucijų pasirengimo vykdyti neuniversitetines studijas vertinimo tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000 10 18 įsakymu Nr. 1281, Žin. Nr. 94-2958).
7. Kas padaryta įgyvendinant valstybinę švietimo strategiją? (2007). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

8. Kolegijų veiklos kokybės vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. ISAK-315. (Nauja redakcija 2006 m. spalio 20 d. įsakymo Nr. ISAK-2013 (nuo 2006 m. lapkričio 1 d.) (Žin., 2006, Nr. 116-4419))
9. Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga: ES PHARE programa „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“. (1999). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
10. Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 metų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. balandžio 5 d. nutarimu Nr. 335. (Žin., 2006, Nr. 39-1394).
11. Lietuvos kolegijų problemos ir galimybės Bolonijos proceso kontekste. Lietuvos mokslo taryba, 2003 m. Prieiga per internetą
http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Bolonijos_studija_galutine.doc.
12. Lietuvos parlamentinių politinių partijų susitarimas dėl mokslo ir studijų sistemos pertvarkos principų. <http://mokslasplius.lt/lms/?q=lt/node/556>
13. Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas (2000), (Žin., 2000, Nr. [27-715](#); 2006, Nr. [87-3395](#)), prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska>.
14. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009 m. balandžio 30 d. Nr. XI-242
<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>
15. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-1911 „Dėl Studijų programų akreditavimo tvarkos aprašo“ (Žin., 2004 12 07, Nr. 175-6515)
16. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593).
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 1000 „Dėl valstybinių Alytaus, Kauno, Utenos ir Vilniaus kolegijų steigimo“.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 1001 „Dėl licencijos steigti nevalstybines Kauno verslo, Vilniaus kooperacijos ir Vilniaus vadybos kolegijas suteikimo“.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 1376 „Dėl valstybinių Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos, Kauno technikos, Klaipėdos verslo ir technologijų, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus statybos ir dizaino, Vilniaus technikos ir Žemaitijos kolegijų steigimo“ (Žin., 2002, Nr. 86-3703).
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gruodžio 5 d. nutarimas Nr. 1293 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 10 d. nutarimo Nr. 1101 „Dėl Lietuvos valstybinių kolegijų tinklo formavimo principų ir plano patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2007, Nr. 131-5303).
21. Lietuvos valstybinių kolegijų tinklo formavimo principai ir planas (2002), patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 10 d. nutarimu Nr. 1101 (Žin., 2002, Nr. 72-3049).

22. Neuniversitetinių studijų programų sudarymo tvarka (2000) (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000 11 03 įsakymu Nr. 1350, Žin. Nr. 98-3131).
23. Nevalstybinės aukštosios mokyklos tipo pakeitimo tvarkos aprašas, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 940 (Žin., 2006, Nr. 104-3975).
24. Nuosekliųjų studijų programų nuostatai (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000 m. spalio 26 d. įsakymas Nr. 1326 (Žin. Nr. 91-2841)).
25. Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatai (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1551).
26. Pasirengimo steigti kolegijas nuostatos (Patirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 1999 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 1260 (Žin. 2000-03-22, Nr. 24-632).
27. Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos–Bergeno laikotarpis 1999–2005 m., 2005. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
28. 2007 m. Londono komunikatas. Prieiga per internetą http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm
29. Švietimo būklės tyrimų apžvalga Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metams ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijų Lietuvai aspektu (2008) http://www.smm.lt/strategija/docs/vss/Svietimo_bukles_apzvalga-2.pdf
30. Švietimo gairės: Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003–2012 metai. Projektas. Vilnius: Dialogas, 2002.
31. Universitetinių ir neuniversitetinių studijų plėtotės koncepcijos metmenys (2000). Lietuvos mokslo taryba.
32. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, patvirtintos 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX-1700. Prieiga per internetą <http://www.smm.lt/strategija/docs/vss/strategija2003-12.pdf>
33. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatų įgyvendinimas 2003–2006 metais <http://www.smm.lt/strategija/docs/vss/VSS%20ataskaita%2005-05.pdf>
34. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatų įgyvendinimo 2003–2006 metais ataskaita (santrauka) <http://www.smm.lt/strategija/docs/vss/VSS%20pusiaukeles%20tekstine%2007-05-05.pdf>
35. Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimas 2003–2007. Medžiaga diskusijoms. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2007. http://www.smm.lt/strategija/docs/vss/Svietimo_strategija.pdf

36. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa. Prieiga per internetą http://www.smm.lt/strategija/docs/vss/DOC_LRVnut_VSS%202003-2012_programa_2005.pdf
37. Želvys R., Žilinskaitė R. (2003). Studijų reformų Lietuvoje analizė. http://politika.osf.lt/svietimas/santraukos/Sudiju_reformu_Lietuvoje_Analize.htm

**KOLEGIJŲ AKADEMINĖS BENDRUOMENĖS GRUPINIO GILUMINIO PUSIAU
STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMAI**

Kokios jūsų pareigos ir kiek laiko jas einate?

1. Kokiais kriterijais remiatės organizuodami naujų studentų priėmimą?
2. Kaip dažnai koreguojate priėmimo taisykles? (Kolegijos kūrimosi laikotarpiu ir dabar)
3. Kokie faktoriai turi tam įtakos?
4. Kokias studijų formas siūlote negalintiems studijuoti dieniniame studijų skyriuje?
5. Kaip apibūdintumėte savo studentų socialinę padėtį?
6. Apibūdinkite vyresnio amžiaus žmonių stojimo tendencijas (mažėja, daugėja; kokią dažniau renkasi formą)?
7. Jūsų nuomone, ar esamas kolegijų regioninis išdėstymas skatina aukštojo mokslo prieinamumą būtent regiono visuomenei? Pakomentuokite savo atsakymą plačiau.
8. Ar grįžta studijuoti į jūsų kolegiją studentai, kurie dėl tam tikrų priežasčių buvo pasitraukę iš studijų proceso (išskyrus išėjusius į akademines atostogas)?
9. Kokias sudarote persikvalifikavimo galimybes absolventams, kitiems to siekiantiems asmenims?
(Gal ateityje numatote būdus, kaip absolventai, vyresnio amžiaus žmonės galėtų atnaujinti profesinę kvalifikaciją ar apskritai persikvalifikuoti?)
10. Kokiomis formomis palaikote grįžtamąjį ryšį su absolventais?
11. Kokios dažniausiai problemos būna išsakomos?
12. Kokia jūsų nuomonė apie studentų mobilumą? Ar jis kito? Kas tam darė įtaką?
13. Kas skatina jūsų dėstytojų mobilumą po Europą? Kuo tai prisideda prie kolegijos inovacijų, modernumo, augimo?
14. Gal esate užmezgę realių ryšių su užsienio universitetais ar kolegijomis?
15. Įvardykite realius kolegijos skiriamuosius bruožus nuo universiteto.
16. Kokios jūsų galimybės studijų procese naudoti naujausias technologijas?
17. Jūsų požiūriu, kokiais efektyviais būdais galima pritraukti privataus sektoriaus investicijas?
18. Kas skatina įtraukti vis naujas studijų programas į jūsų kolegijos studijų procesą? Kokie dažniausi trukdžiai?
19. Kas realiai dalyvauja studijų programos turinio tobulinimo procese?
20. Kokį vaidmenį vaidina darbo rinkos poreikiai jūsų studijų programoms?
21. Kaip realiai vyksta bendradarbiavimas su socialiniais partneriais?
22. Ar turėjote realių užsakyimų iš darbo rinkos, socialinių partnerių?
23. Kokiais būdais sužinote apie naujų specializacijų poreikį?
24. Kokia jūsų nuomonė apie specializacijų trukmę, turinį, reikalingumą?

25. Iš kur daugiausia sulaukiate palaikymo, paramos – iš vyriausybės, darbo rinkos (socialinių partnerių), visuomenės?
26. Kokia yra jūsų kolegijos misija, realūs artimiausi uždaviniai?
27. Kuo, jūsų nuomone, prisidedate prie regiono ekonominės, socialinės naudos?
(Gal galėtumėte bent bendrais bruožais nusakyti jūsų kolegijos studentų įsidarbinimą būtent regione?)
28. Jūsų nuomonė – ar būtina kolegijose studijų programų įvairovė? Kuo tai galėtumėte pagrįsti?
29. Gal galėtumėte pakomentuoti dviejų institucijų tipų – privačių ir valstybinių – kolegijų veiklą. Kokių skirtumų/panašumų išvelgiate?
30. Koks jūsų požiūris į tai, kad neuniversitetinės studijos būtų realizuojamos universitetuose? Kolegija – tampa autonomine universiteto dalimi?
31. Jungtinėje Karalystėje kolegijos yra pasiekusios universiteto statusą. Ar tai galėtų būti jūsų viena iš ilgalaikių veiklos strategijų?
32. Kokie motyvai skatina atlikti taikomuosius tyrimus?
33. Ar reikalaujama tai būtinai daryti?
34. Ar pakankamas tam darbui dėstytojų potencialas?
35. Tyrimų atlikimas įskaičiuojamas į metinį krūvį, už tai sumokama papildomai, gal praktikuojate kitus skatinimo būdus?
36. Kaip mokotės (kokiomis formomis) atlikinėti tyrimus? Kas tampa jums dažnesniu pavyzdžiu – kolegijų ar universitetų akademinė bendruomenė? Iš ko realiau įmanoma išmokti?
37. Jūsų nuomone, ar privalo kolegijų dėstytojai atlikinėti taikomuosius mokslinius tyrimus?
38. Kaip profesinio bakalauro įvedimas, sąlygotas Bolonijos proceso, pakeitė jūsų darbą/turėjo įtakos jūsų organizacijai?
39. Kokia jūsų nuomonė, apie profesinio magistro, profesinio daktaro laipsnio įvedimą kolegijose (Bolonijos proceso dokumentuose kalbama apie podiplomines studijas)?
40. Ar reali šių laipsnių siekiamybė?
41. Pradėjus naują veiklą visada reikia semtis patirties, į kažką lygiuotis. Iš kur sėmėtės ir į ką lygiavotės įsitvirtinimo laikotarpiu? Dabartiniu laikotarpiu?
42. Kokie motyvai skatina tobulinti savo kolegijos veiklą?
43. Ar jūsų kolegijoje veda paskaitas dėstytojai iš universitetų?
44. Kuo jie geba prisidėti prie kolegijos veiklos, studijų tobulėjimo?
45. Kokius pavojus šiame bendradarbiavime galima išvelgti/nejšvelgti?
46. Su kuo jums asocijuojasi aukštosios mokyklos prestižas?
47. Kokiais būdais siekiate būti patrauklūs visuomenei, socialiniams partneriams?
48. Koks jūsų požiūris į bendradarbiavimą su universitetu? Kaip realiai vyksta šis bendradarbiavimas?
49. Kas jums yra universitetas – partneris ar konkurentas?

50. Ar turėjote, gal dabar puoselėjate ambicijas kolegijoje realizuoti universitetinio aukštojo mokslo studijų programas?
51. Kokiais būdais, formomis skatinate savo kolegijos konkurencingumą aukštojo mokslo sistemoje?
52. Kokias inovacijas įdiegėte ar galvojate naudoti realizuodami neuniversitetinio aukštojo mokslo programas?
53. Su kuo realiai tenka bendradarbiauti kolegijai?
54. Ar galėtumėte trumpai apibūdinti koleginio aukštojo mokslo filosofiją?

DARBDAVIŲ INTERVIU KLAUSIMAI

Bendri klausimai.

Kaip suprantate kolegijų veiklą? **Kas yra kolegija ir kuo ji skiriasi nuo universiteto?** (Kaip jas galėtumėte apibūdinti?)

Kaip dažnai jums tenka bendradarbiauti su kolegijomis?

Prieinamumas

Kiekviename Lietuvos regione yra įsteigta po kolegiją ar net kelias. Ką jūs, kaip darbdaviai, apie tai manote? Kokia iš to jums gali būti nauda? **O gal priešingai – jų per daug ir nereikėjo kiekviename regione jų pristeigti?**

Kaip jūs manote, ar kolegijos įsteigtos regioniniu principu prisideda prie jo ekonomikos plėtros, augimo?

Socialinis judrumas

Kokios, jūsų nuomone, kyla problemos kolegijoms absolventams įsidarbinus? Kokių profesinių ar bendrųjų gebėjimų jiems dažniausiai trūksta?

Kolegijos absolventų profesinė karjera – judėjimas ir siekimas aukštesnių pareigų. Ką jūs apie tai manote? (visgi, kas tam turėtų didesnę įtaką – įgytas profesinis pasirengimas kolegijoje ar paties žmogaus gebėjimas to siekti?) **Ar, siekiant tolesnės profesinės karjeros, kolegijų absolventams reikėtų tęsti studijas, ar pakanka tobulėjimo praktinės veiklos srityje?**

Yra studentų, kurie vyksta į užsienio aukštąsias mokyklas pastudijuoti trumpą laiką (į tarptautinius mainus). Jūsų požiūriu, jie, kaip būsimi specialistai, turėtų pranašumų prieš kitus, tik studijavusius Lietuvoje? Pakomentuokite plačiau savo atsakymą.

Kolegijų studentai turi pakankamai ilgą praktikų laiką – po kelias savaites. Jeigu su tuo teko susidurti – kokių kyla problemų praktikantams? Kokia jūsų nuomonė apie praktikų organizavimą? Naudą jums?

Efektyvumas

Kolegijos jums kaip socialiniai partneriai – kuo galėtų būti naudingos (yra naudingos)?

Kolegijos deklaruoja rengiančios specialistus darbo rinkai. Kaip jūs manote, galite paveikti, daryti įtaką kolegijose ruošiamiems specialistams? Kokiais tai būdais darote arba norėtumėte daryti?

Pasvarstykite, kokiose kolegijos veiklos srityse jūs galėtumėte bendradarbiauti?

Finansinė parama kolegijoms – ar matote tikslą jas remti?

Kolegijų absolventų mokymasis jau yra susietas su būsima profesine kvalifikacija, tačiau jie paskutiniaisiais metais dar labiau specializuojasi (siauriau gilinasi į vieną sritį). Koks jūsų požiūris, kaip būsimųjų ar esamų darbdavių, į specializacijos reikalingumą (jos trukmę, turinį)?

Jums reikalingi tokie siauro parengimo specialistai?

Kiek jūs esate suinteresuoti išsiugdyti sau specialistą? Ar kreipėtės dėl jų į kolegijų administraciją?

Kaip apilai vertinate kolegijų darbo kokybę ir efektyvumą? Palyginkite su universitetais ir jų rengiamais specialistais.

Novatoriškumas

Jūsų darbuotojai kvalifikaciją kelia mieliau konsultacinėse mokymų įmonėse ar pasitikite ir kolegijų organizuojamais kvalifikacijų kėlimo kursais? Kokia jūsų nuomonė dėl kolegijų organizuojamų kvalifikacijos kėlimo kursų?

Jūsų nuomone, ar kolegijos veikloje galima pastebėti kažkokių naujų idėjų (novatoriškumo)?

Kur labiausiai aukštojo mokslo sektoriuje pastebite novatoriškumą? Kur matote kolegijas – tarp novatoriškumo lyderių ar labiau tarp atsiliekančių?

Konkurencingumas

Kuo jums patraukli kolegijų veikla?

Jeigu būtų galima rinktis iš įvairių kolegijų absolventų – kokiais kriterijais remdamiesi pasirinktumėte sau specialistą?

Kaip jūs vertinate kolegijų informacijos sklaidą apie savo veiklą (rinkodarą)? (Ar jums pakanka informacijos apie jas?)

Vis dėlto jums yra svarbiau baigimo diplomas – įgytas universitete arba kolegijoje – ar turimi absolvento įgūdžiai?

(Kurios kolegijos jums yra žinomos? Kodėl?)

Dinamiškumas

Savo įmonėje siekdami pagerinti savo darbinę veiklą, įdiegti inovacijas, motyvuoti personalą, norėdami sužinoti savo konkurencingumą rinkoje ir pan., ar atliekate kažkokius tyrimus? Jei atliekate, kieno pagalbos prašote – tyrimus ir apklausas atliekančių firmų, o gal bandėte kreiptis į kolegijas?

Kolegijų absolventai baigdami studijas ginasi diplominius darbus, kuriuose yra įvairių tyrimų. Kaip jūs manote, ar diplominiai darbai gali būti jums naudingi? (Ar tenka dalyvauti baigiamųjų darbų gynime?)

Kolegijų absolventams 7 m. buvo suteikiamas neuniversitetinio aukštojo mokslo išsilavinimas ir profesinė kvalifikacija. Dabar baigdami gauna profesinį bakalaurą – ar jūs pastebėjote kažkokių pokyčių?

Jūsų nuomone, ar reikia jums kolegijų absolventų, turinčių profesinio magistro laipsnį? Arba profesinio daktaro? Pakomentuokite plačiau.

Gal dar norėtumėte ką nors pridurti mūsų kalbama tema?

**KOLEGIJŲ AKADEMINĖS BENDRUOMENĖS GRUPINIO INTERVIU KATEGORIJS,
SUBKATEGORIJS IR PATVIRTINANTYS TEIGINIAI**

PRIEINAMUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|-------------------------------------|--|
| Priėmimo į kolegiją kriterijai | VP: „Pažangumas, konkursinis balas...“ |
| | Kl: „Pagal patvirtintas priėmimo taisykles...“ „buvo sutarta, į kokią studijų programą kokie egzaminai, mokomieji dalykai yra pagrindiniai, kokie yra jų svertiniai koeficientai..“ |
| | VM: „Konkursinio balo skaičiavimo taisyklės, principai“ |
| | A: „patvirtintomis priėmimo taisyklėmis, rengiamos su ministerijos žinia..“ |
| | U: „Pagal atitinkamus studijų programų svertinius koeficientus“ |
| | Š: „Į kiekvieną studijų programą priimami surinkę didžiausių konkursinio balo sumą...“, „pagal Švietimo ir mokslo ministro patvirtintą tvarką yra suderinamos priėmimo sąlygos..“ |
| | Sp: „kiekvienais metais priėmimo taisyklės turėdavome suderinti su Švietimo ir mokslo ministerija“ |
| Priėmimo taisyklių koregavimas | VP: „koreguojamos kiekvienais studijų metais“, „privati gali dažniau koreguoti..“ |
| | Kl: „Iš esmės lieka tas pats, tik kad kiekvienais metais jos yra naujai tvirtinamos“ |
| | VM: „iš esmės jos nekintamos, tik smulkmenos“ |
| | A: „yra nustatytas studentų skaičius, o mes tada jau manipuluojame“ |
| | Š: „Iš esmės tai sąlygoja naujų studijų programų pasiūla“ |
| | U: „atsirandanti nauja studijų programa įrašoma į priėmimo bazę“ |
| Pasikeitusi priėmimo tvarka | S: „Pagal Aukštojo mokslo įstatymą nuo 2009 m. nederinama su ministerija, priima ir tvirtina Akademinė taryba, priėmimo taisyklės skelbiamos ministerijos AIKOS tinklalapyje“ „dalyvausime bendrajame priėmime“ |
| | Sp: „Dabartiniu metu suteiktas savarankiškumas..., paskelbtas bendras priėmimas“ |
| Žemesni reikalavimai stojantiems | VP: „Gali priimti kiekvieną norintį..“ |
| | VM: „Stipriausi nueina į universitetus ir valstybines kolegijas..“ |
| Tęstinumo principas | VM: „Stengiamės pritraukti baigusius profesines technikos mokyklas, kad jie galėtų gauti profesinį bakalaurą“ |
| | U: „Pabaigusiems profesinėse mokyklose atitinkamą kryptį pridedam 5 balus“ „jeigu yra baigę aukštąją mokyklą, priimam netgi į aukštesnį kursą“ |
| Suteikiamos/nesuteikiamos lengvatos | VP: „Taikome mokesčių už studijas nuolaidas“ |
| | Kl: „išimčių yra labai mažai“ |
| | VM: „ypač kreipiam dėmesį į socialiai remtinus, remiam iš savo sukauptų lėšų“ |
| Regioninis išdėstymas kolegijų | VP: „regioninis išdėstymas yra tolygus, tačiau Vilnius visada yra tas miestas, į kurį veržiasi jauni žmonės iš visų regionų“ |
| | Kl: „sulaukiam ir iš toliau, bet mažai, vis dėl to prieinamumą labai lemia regioninis pasiskirstymas“ |

| | |
|---|--|
| | <p>VM: „Turim iš įvairių rajonų, bet gal daugiau iš aplinkinių Vilniaus rajonų“</p> <p>A: „Kitur labai brangu, ir jie tiesiog renkasi regione. Miestas atgijo nuo tada, kai atsirado kolegija.“</p> <p>U: „Didžioji dauguma būtų iš Utenos apskrities“.</p> <p>„Kolegijų tinklo išdėstymas nėra tolygus – jų galbūt yra per daug kaip ir universitetų“</p> <p>Š: „Yra iš visų Lietuvos apskričių, bet daugiau nei 80 proc. yra iš Šiaulių regiono“</p> <p>Sp: „Skirtingai negu kitos kolegijos mes turim tokias studijų programas, pagal kurias rengiami specialistai visai šaliai“</p> <p>„iš aplinkinių regionų vis tiek truputėlį daugiau“</p> |
| Studijų formos | <p>VP: „yra vakarinės ir neakivaizdinės studijos“</p> <p>Kl: „Neakivaizdines studijas“, „intensyviausias studijas“</p> <p>VM: „Neakivaizdinį“</p> <p>A: „Neakivaizdines studijas“, „tęstinės studijos“, „išlyginamosios studijos“</p> <p>U: „Neakivaizdinės“, „šeštadieninės studijos, individualiosios“</p> <p>Š: „Neakivaizdinį ir vakarinį“, „individualios“</p> <p>Sp: Neakivaizdines studijas, išlyginamosios“</p> |
| Socialinė padėtis | <p>VP: „turintys vidutines pajamas“</p> <p>Kl: „nuo žemesnio vidutinio sluoksnio ir į viršų“</p> <p>VM: „iš vidutinio ir žemiau negu vidutinio gyventojų sluoksnio pagal pajamas“</p> <p>Š: „...sunki materialinė padėtis, iš daugiavaikių šeimų“; „jei žmonės turi lėšų sumokėti už mokslą, tai yra vidutiniška“</p> <p>A: „yra labai gabių vaikų, bet dėl lėšų stokos negalėjusių išvykti studijuoti kitur“; „daugiau neįgalių žmonių...“</p> <p>U: „...prastėja, tėvai nedirbantys, yra iš tikrai nemažų šeimų – po tris ir daugiau vaikų“</p> <p>Sp: „apytiksliai 50 proc. studentų yra iš žemiau vidutinio pragyvenimo lygio, išimtys – atskiri vienetai“</p> |
| Vidutinio ir vyresnio amžiaus studentai | <p>VP: „vyresnio amžiaus stojančiųjų į kolegiją skaičius didėja“</p> <p>Kl: „Paskutiniu metu neryškiai mažėja“</p> <p>VM: „mažėja, nors pasitaiko ir vidutinio amžiaus studentų“</p> <p>A: „daugėja, ypač vyresniems žmonėms yra labai patraukli tęstinių studijų forma“</p> <p>U: „didesnė dalis yra jau dirbančių ir vyresnio amžiaus“</p> <p>Š: „brandesnio amžiaus žmonių yra mažiau“</p> |

SOCIALINIS JUDRUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|---|--|
| Galimybė grįžti studijuoti norimu laiku | VP: „grįžta po 1, 2, 3 m. tie, kurie nutraukia studijas dėl įvairiausių priežasčių“ „Išbraukiami iš sąrašų už nepažangumą, bet jie tada keičia studijų programą, formą“ |
| | Kl: „grįžta tie, kurie buvo pasitraukę“ |
| | A: „grįžta tęsti studijų“ |
| | U: „aktyvesnis grįžimas studentų, kurie dėl tam tikrų priežasčių buvo nutraukę studijas“ |
| | Š: „po kažkiek metų grįžta“ |
| | Sp: „Grįžta po dvejų ar kelerių metų“ |
| | Naujos kvalifikacijos įgijimas |
| Kl: „grįžta ir tie, kurie yra baigę kolegiją, įgiję išsilavinimą, bet nori studijuoti pagal kitą studijų programą“ | |
| A: „Tęstinėse studijose keičia studijų kryptį“ | |
| U: „grįžta norėdami įsigyti kitą profesiją“, „keičia studijų programą“ | |
| Š: „Jau įgiję aukštąjį išsilavinimą renkasi kitas studijų programas“ | |
| Sp: „Yra baigusiu ir kitas aukštąsias mokyklas, net universitetus“ | |
| Ryšio su absolventais palaikymo formos | VP: „Absolventų susitikimai su pirmo kurso studentais“ „Kontroliuojamas absolventų įsidarbinimas telefonu ar elektroniniu paštu“; „Alumni draugija“, „Karjeros dienos“ |
| | Kl: „Elektroniniu būdu nuolat informuoju absolventus apie aktualias jiems įvairias naujienas“; „Stengiamės pakviesti absolventus į renginius“; „Englis klub“, „Alumni klubas“; „vyksta absolventų anketavimas“ |
| | VM: „Mes žinome kaip jie įsidarbina, kur ir kuo įsidarbina“ |
| | A: „Alumni kūrimas“; „adaptacijos savaitės, kai pasakojama apie savo studijas“; „Kviečiame į renginius bei kai pas mus atvažiuoja ekspertai“ |
| | U: „Per praktikas, per projektus“; „Asmeniniai dėstytojų santykiai arba asmeniniai kontaktai su absolventais“; „Absolventų įsidarbinimo apklausos“; „specialybinės dienos“ |
| | Š: „Elektroniniu paštu bendraujame, kviečiame į įvairiausius renginius, šventes“; „Alumni bazė“; „atliekami įsidarbinimo tyrimai. Ryšys su kuratoriais, su specialybės dėstytojais“ |
| | Sp: „Telefoniniai pokalbiai, konsultacijos“; „apklausos, atvyksta į renginius“ |
| | Absolventų įsidarbinimas |
| A: „įsidarbinimo lygis aukštas“ | |
| U: „didžiausias procentas Utenos regione įsidarbinusių yra buhalterinės apskaitos, siuvinių technologijų, aplinkosauga ir ekologija“ | |
| Š: „jie čia dauguma lieka, įsidarbina“ | |
| Sp: „Kad šimtu procentu dirbtų visi pagal specialybę šiuo metu turbūt niekur taip nėra, ir pas mus nėra“; „urėdijos praneša, kai turi laisvų vietų“ | |
| Išsakomos absolventų problemos | VP: „praktinių įgūdžių stoka“, „prastas užsienio kalbos mokėjimas“ |
| | Kl: „praktikos stoka“; „pageidavo daugiau psichologijos, užsienio kalbų žinių“ |
| | A: „kartais reikia savarankiškai pastudijuoti naujoves“ |
| | U: „Trūksta užsienio kalbos, psichologinių žinių, kaip teorines žinias pritaikyti praktiškai“ |
| Š: „dėl kalbų, pavyzdžiui, rusų, kadangi rinkoje taip staigiai viskas keičiasi“ | |

| | |
|---|--|
| | Sp: „ <i>tęstinės studijos kitur</i> “ |
| Bolonijos proceso sąlygojamas kolegijų studentų tarptautinis mobilumas | VP: „ <i>labai suaktyvėję yra per pastaruosius dvejus metus</i> “ |
| | Kl: „ <i>Daug tarptautinio mobilumo galimybių, bet mažėja pačių studentų suinteresuotumas</i> “; „ <i>yra studentų, kurie laukia savo eilės, kad galėtų išvykti į praktiką</i> “ |
| | VM: „ <i>Tarptautinio mobilumo skaičiai išlaikomi panašūs</i> “; „ <i>sudėtinga, kad pas mus kas nors atvažiuotų studijuoti</i> “ |
| | A: „ <i>Tarptautinio mobilumo rodikliai, pagal mūsų studentų skaičių, yra neblogi, tačiau didelių konkursų nėra</i> “. „ <i>Tarptautinės įmonės prašo kontaktų tu studentų, kurie studijavo užsienyje</i> “ |
| | U: „ <i>Tarptautinis mobilumas išaugo apie du – tris kartus. Dabar turime atvykusių ir tikimės, kad į mūsų kolegiją atvyks įvairių studijų programų studentų</i> “ |
| | Š: „ <i>Studentų tarptautinis mobilumas yra išaugęs</i> “; „ <i>atvykusių iš užsienio studentų skaičiai didėja</i> “ |
| | Sp: „ <i>Vyksta visų studijų programų studentai. Ir pas mus truputėlį atvyksta</i> “ |
| Bolonijos proceso sąlygojamas kolegijų akademinės bendruomenės tarptautinis mobilumas | VP: „ <i>Dėstytojų dalyvavimą reikia nuolatos skatinti, gal net su tam tikra prievarta, pažadais</i> “; „ <i>jiems pritrūksta motyvacijos</i> “ |
| | Kl: „ <i>Stengiamės, kad tiek, kiek mūsų dėstytojų išvyksta, tiek ir atvyktų</i> “ |
| | VM: „ <i>Didelio noro vykti į mainus nėra</i> “; „ <i>patys kiekvienais mokslo metais turime tarptautinę savaitę</i> “ |
| | A: „ <i>Pas mus beveik visą laiką važiuoja tie patys dėstytojai</i> “ |
| | U: „ <i>Dėstytojai pas mus yra pakankamai aktyvūs. Pernai dėstytojų mobilumo planas buvo įvykdytas 120 proc.</i> “ |
| | Š: „ <i>norinčių yra daug... Ir išvažiuoja, ir atvažiuoja</i> “ |
| Sp: „ <i>Nebuvo turbūt taip, kad liktų nepanaudota išvykti vieta</i> “ | |
| Dėstytojų, išvykstančių į tarptautinius mainus, motyvacija | VM: „ <i>motyvuoja atestacija, kitas dalykas – vidinė motyvacija, saviraiška, naujas patyrimas ir naujos žinios...</i> “; „ <i>akademinei bendruomenei buvo suorganizuota kelionė po Europos aukštąsias mokyklas</i> “ |
| | Š: „ <i>yra ne bijančių, o norinčių, motyvuotų žmonių</i> “; „ <i>atestacija, tam tikri taškai...</i> “; „ <i>įdomiausia pasižiūrėt, kaip mokykla gyvena, kokia kultūra, kaip dėstytojai dirba</i> “; „ <i>yra įgimtas pažinimo poreikis</i> “ |

EFEKTYVUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|--|--|
| Kolegijos skiriamieji bruožai nuo universiteto | VP: „ <i>Mokymas, orientuotas į praktiką</i> “; „ <i>Pavadinimu</i> “. „ <i>Rengia siauros srities ir aukštos kvalifikacijos specialistus</i> “; „ <i>kolegijose nėra studijų programų, kurios iš žmogaus reikalauja plataus akiračio</i> “; „ <i>vidurinės grandies išsilavinimą turinčių specialistų rengimo laikas yra šiek tiek trumpesnis nei universitetuose</i> “ |
| | Kl: „ <i>orientacija į praktinį mokymą</i> “; „ <i>jei bendrojo aukštojo lavinimo dalykus dėsto dėstytojai su mokslo laipsniais, docentai, profesorai, tai specialybės, šakos dalykus – praktikai</i> “; „ <i>užduotys būna parengtos pagal realias praktines situacijas</i> “ |
| | VM: „ <i>universitete dominuoja mokslinis potencialas, kolegijose – ne</i> “; „ <i>tiesiogiai formuojame praktinius įgūdžius kviesdami specialistus iš rimtų įmonių</i> “ |
| | A: „ <i>Daugiau praktinio mokymo</i> “; „ <i>kolegijų stiprybė ta, kad universitetuose</i> “ |

| | |
|------------------------------------|--|
| | <p><i>įskaitomi atskiri studijų programų mokymo dalykai</i></p> <p>U: „daugiau laiko ir dėmesio skiriama praktiniam darbui“; „santykiai tarp studentų ir dėstytojų yra žymiai šiltesni, artimesni“; „mūsų tyrimai yra taikomojo pobūdžio“; „greičiau ir lanksčiau pakeičiame studijų programą“; „realios autonomijos daugelyje sričių, kad ir finansų, mes neturime“</p> <p>Š: „Studijų programų trukmė“; „Pačia misija“; „Personalas turi turėti praktinę patirtį“</p> <p>Sp: „daugiau praktinio mokymo“; „baigę kolegiją studentai gali geriau įsidarbinti“</p> |
| Kolegijų misija | <p>VP: „ruošti moderniai mąstančias, konkurencingumą darbo rinkoje atlaikančius specialistus ir kūrybiškas, laisvas, brandžias asmenybes“</p> <p>Kl: „orientuojamės į regiono poreikių tenkinimą“</p> <p>A: „veikla skirta daugiau regionui...“ „Mes vis tiek turim būti ir šiuolaikiški, mobilūs ir patrauklūs kitiems“</p> <p>U: „Tenkinti regiono darbo rinkos poreikį. Ir šalies, Europos...“</p> <p>Š: „Regioniškumas buvo privalomas momentas regioninėms kolegijoms“</p> |
| Artimiausi tikslai | <p>Kl: „vystyti tarptautiškumą, plėsti mokymų metodus, formas...“; „nuotolinis mokymas labai aktualus, švietimo paslaugų plėtra“</p> |
| Privačios ir valstybinės kolegijos | <p>Kl: „privati kolegija geba būti lankstesnė“</p> <p>A: „privati gauna prastesnius studentus“; „privalumas tas, kad privačios institucijos savo įkainiais pritraukia profesorius, mokslų daktarus“; „lanksčiau kai ką gali išspręsti“; „valstybines kolegijas įstatymai daug kur spaudžia į griežtus rėmus“; „Privačios yra dideliuose miestuose“</p> <p>U: „Privati yra žymiai geriau finansuojama nei valstybinė, gali laisviau disponuoti finansais“; „naudoja daugiau reklamos, marketingo“; „kai kurių privačių kolegijų absolventai yra prastesnio parengimo lygio“; „sustoja studentai su žemesniais balais“</p> <p>Sp: „kai pradėjo kurtis privačios, atrodė, kad konkurencija grėsmingai didėja“; „nuostata į jas darosi palankesnė“; „kolegijos reklamos per televiziją“; „daugelis privačių kolegijų studentų dirba, pas mus labai retai kuris suderina darbą ir mokslą“</p> |
| Studijų programų įvairovė | <p>VP: „Visos dabar jau socialinės krypties programos“; „turėsime labai mažai studentų“; „dėstytojų kontingentas stipresnis“</p> <p>Kl: „mes orientuojamės į socialinių mokslų sritį“</p> <p>A: „visi tie pokyčiai priklauso nuo rinkos poreikių“</p> <p>U: „susiję su besikeičiančia darbo rinka“</p> <p>Š: „Ir besikeičiant rinkai studentai gali rinktis“</p> |
| Ekonominė nauda | <p>VP: „makulatūrą nemokamai buvo suteikta mokyklai, ir ji pridavė, gavo pinigėlių“; „remiam pensinikų kolektyvą „Giesmė“</p> <p>Kl: „rengiam tinkamus specialistus pagal regionui pritaikytas šakas, studijų programas“; „kaip institucija esam ir mokesčių mokėtojai“; „dėstytojai yra šito regiono“</p> <p>VM: „parengiam gerus buhalterius“</p> <p>A: „kai kurie dėstytojai, direktorė yra regiono plėtros komiteto nariai“; „mūsų absolventai gauna darbo vietas regione“; „absolventai sukuria įmones“; „kolegija vykdo nemažus projektus kartu su regiono įmonėmis“</p> <p>U: „parengiami profesionalūs darbuotojai“; „turi darbo ir dėstytojai, studentai čia gyvena“; „firmos suinteresuotos sudaryti sutartis, sakykim, kad galėtų skelbti apie tam tikras paslaugas, daro studentams nuolaidas“</p> |
| Socialinė nauda | <p>VP: „pastatas labai gražėja“; „Kalėdiniai renginiai su seniūnijos socialiai</p> |

| | |
|---|---|
| | <p>remtinom šeimom“; „Studentų ir akademinės bendruomenės išvykos į vaikų namus“</p> <p>Kl: „konsultavimas teisiniais klausimais“; „dalyvavome tarptautiniame projekte Grundvik apie narkotikų prevenciją“.</p> <p>VM: „labai rimti socialiniai projektai“; „gražūs konkursai, kultūriniai renginiai, valstybinių švenčių minėjimai“</p> <p>A: „regionas atgyja, jaunimas neišvažiuoja“</p> <p>U: „akcijos, tradiciniai renginiai, „Mados virusas“; „regiono gyvenimo suaktyvinimas“</p> |
| Naujausių technologijų panaudojimas ugdymo procese | <p>VP: „Kompiuterinės programinės įrangos, elektroninės lentos, vaizdo projektoriai“; „duomenų bazės, su kuriomis yra dirbama aptarnaujant studijų procesą“</p> <p>Kl: „naudojam visas kompiuterines programas“</p> <p>A: „Yra sričių, kur labai gerai aprūpintos, yra kur nelabai, ypač tos brangios – technologijų krypties specialybės“</p> <p>U: „realizuodami studijų programą privalom turėt viską, kas naujausia“; „Kiekvienais metais tikrai labai atnaujinama bazė“</p> <p>Š: „Investuojama į naujausias technologijas“. „Profesorai iš Vokietijos ir Vengrijos, pasižūrėję mūsų bazę sakė, kad yra puikiausia įrengimų bazė“.</p> <p>Sp: „esame įsigiję tikrai modernių mokymo priemonių“</p> |
| Privataus verslo pritraukimas | <p>Kl: „Užsakomaisiais tyrimais, tačiau nėra tokių tradicijų“</p> <p>VM: „Mes socialiniams partneriams atliekame taikomuosius tyrimus“; „būtų gerai, kad ne tik garsios agentūros atliktų tyrimus“</p> <p>A: „Taip, tyrimai buvo“; „yra ir specialūs užsakovai...“; „socialiniai partneriai pasiima gerą, bet nemokamą produktą“</p> <p>U: „pernai ir šiemet turėjome keletą užsakomųjų tyrimų“; „esam sudarę keletą sutarčių su tam tikrom įmonėm“</p> <p>S: „daug užsakomųjų tyrimų“; „čia už kuriuos jie mums sumokėjo“</p> <p>Sp: „yra taikomųjų tyrimų užsakymai“; „pas mus čia galimybės turbūt didesnės, mes neturim humanitarinių, socialinių mokslų“</p> |
| Kiti darbdavių užsakymai kolegijai | <p>VP: „neprisimenu, kad būtų užsakymai, bet pati kolegija deda pastangas“</p> <p>Kl: „studentų baigiamieji darbai yra kaip mokslo taikomieji darbai“; „yra konkurencija“</p> <p>VM: „nėra Lietuvoj tokių tradicijų ir tokių įstatymų, kurie skatintų tų pasiūlymų atsiradimą“</p> <p>U: „buvo ir leidyklos prašymas“; „užsakė mechatronikos studijų programą“; „buvo ir socialinio darbo psichikos sveikatos srityje“</p> <p>Š: „socialiniai partneriai pradeda mūsų ieškot, tarkim, autoelektronikos studijų programą“</p> <p>Sp: „Kadastriniai matavimai ir nekilnojamojo turto formavimas, iniciatoriai buvo būtent gamybinės organizacijos“.</p> <p>„Miškotvarkos tarnyba paprašė parengti 10 specialistų“</p> |
| Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais apibrėžtas įsakymais, | <p>Kl: „Kviečiami į baigiamųjų darbų gynimo komisijas“; „Akademinės tarybos nariai“; „per praktikas..“</p> <p>VM: „Baigiamųjų egzaminų komisijos, vadovavimai darbams, studijų programos atnaujinimai“; „įdarbinimas studentų, praktikos“,... „dėstymas“</p> <p>A: „Yra studijų programų rengimo komitetai, kurių sudėtyje yra socialiniai</p> |

| | |
|--|--|
| nutarimais | <p>partneriai“; „fakultetų tarybose“; „Valstybinio kvalifikavimo komisijos“; „Praktikos, per kurias įvertina studentus, teikiam partneriams anketas“</p> <p>U: „Trečiame kurse praktiškai dėsto jau vien praktikai“. „Kvalifikavimo komisijų darbas, kolegijos taryba, rengiant naują studijų programą“. „Baigiamųjų darbų vadovai, rašo recenzijas studentams“. „Į praktikas siunčiam..“</p> <p>Š: „Kiekviena katedra turi savo socialinius partnerius“; „recenzantai baigiamųjų darbų ir kvalifikavimo komisijos 3 nariai“; „...praktikos“</p> <p>Sp: „Ryšių labai daug. Geranoriški“. „Komisijos nariai baigiamųjų darbų, tobulinant studijų programas..“</p> |
| Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais vykdomas pačių kolegijų iniciatyva | <p>VP: „karjeros dienos“</p> <p>Kl: „Karjeros savaitė“; „ekskursijas į įmones organizuojam“; „Vienu ar kitu klausimu konsultuojamės“</p> <p>VM: „Įranga, programų demonstracinės versijos, kurių prašom iš partnerių“; „konferencijos“</p> <p>A: „Konferencijose dalyvauja“; „ne tik finansiškai truputį padeda, bet ir skaito pranešimus“; „dėsto atskirus dalykus“</p> <p>U: „Specialybės dienos, karjeros renginiai“</p> <p>Š: „Tradiciniai susitikimai su socialiniais partneriais kiekvieną pavasarį“; „Renginys – darbdavių dienos“; „Konferencijoje skaitys pranešimus, ir netgi kaip rėmėjai, kaip prizų steigėjai“. „Organizuojame atsiskaitomumo visuomenei, socialiniams partneriams dienas“; „Turizmo specialybių studentai nuolat organizuoja regione akcijas“; „Darėme spaudos konferenciją“</p> |
| Darbo rinkos poreikiai studijų programoms | <p>VP: „Iš praktikų atsinešti darbdavių komentarai daro įtaką studijų programos turinio pakeitimui“; „20 proc. kiekvienais metais“</p> <p>Kl: „Labai didelė..“; „Nuolat yra atliekami darbo jėgos tyrimai, vienu ar kitu specialistų poreikis“</p> <p>VM: „Pagrindinį vaidmenį..“; „Turim rengti tokią programą, kuriai iš tikrųjų yra specialistų poreikis“</p> <p>A: „Tikrai labai didelė... Pirmiausia atsižvelgiam į regiono poreikius“; „Sekam poreikį per priėmimą“; „Atskirų dalykų pokyčiai yra vykdomai pagal rinkos poreikius“; „Reikalingų kompetencijų tyrimai“</p> <p>U: „Pagal poreikius mes ir rengiam“; „Darbdaviai įeina į tarybą, ir jie tiesiog siūlo“; „Vienas iš labai stiprių darbo rinkos indikatorių yra priėmimas“</p> <p>Š: „Didžiulį esminį“</p> <p>Sp: „Padarydavom apklausas ir apklausdavom.... Darbdaviai pasakydavo, pavyzdžiui, ką programoje keisti, ko jai trūksta“</p> |
| Programų tobulinimas | <p>Kl: „Darbdaviai, dėstytojai, daro įtaką studentų apklausos“</p> <p>A: „kad kiekvienas dėstytojas būtent sektų šituos pokyčius, ir būtinai priartintų savo studijų dalyko programą prie šios dienos poreikio“.</p> <p>U: „Ir dėstytojai, ir katedrų vedėjai, dekanai, darbdaviai, ir studentai“</p> <p>Sp: „Socialiniai partneriai didžiausi pagalbininkai“</p> |
| Studijų programų šakos | <p>VP: „specializacijos visai pas mus yra naikinamos“; „patys studentai pasakė, kad jie nori būti platesnio profilio specialistai“; „vėlgi pagal rinką“; „vos ne vienu metu 2 specialybes vienu kartu baigti“</p> <p>Kl: „programų skaičius kolegijoje ir yra galutinai suformuotas, bet tikrai kolegija turi galimybę plėsti šakas“.</p> <p>VM: „pabendraujam su įmonėm, su socialiniais partneriais – jie pateikia mums informaciją“; „pagal naujai parengtą standartą – naikinam šakas“;</p> |

| | |
|--|---|
| | <p>„sakyčiau, kad dar daugiau negu 16 kreditų turėtų būti šakai“</p> <p>A: „nuo tos šakos, sakykim, labai priklauso ir praktikos“; „Kad jos reikalingos parodo tai, kad studentai renkasi tai vieną, tai kitą“; „trukmės, aš manau, kad užtenka“.</p> <p>U: „Studentas pirmiausia turėtų baigti bazines studijas, po to dirbti tam tikroje srityje ir tada pasirinkti tam tikrą šaką“.</p> <p>„Tiek studentas, tiek darbdavys supranta – kad jis gali tik toje srityje dirbti, o iš tikrųjų taip nėra“. „pačiai specializacijai maža“; „daliai studijų programų atsisakėm iš viso specializacijų“</p> <p>S: „Dabar, tarkime, ir vėl kelios studijų programos rengia naują specializaciją“; „Mūsų studijų programos iš karto yra šakinės“; „naująsias studijų programas praktiškai rengiame be šakų“</p> |
| Santykis su vyriausybe, darbo rinkos institucijomis ir visuomene | <p>VP: „Darbo rinka, visuomenė ir vyriausybė“</p> <p>Kl: „visuomenės, mūsų studentai yra visuomenės dalis“</p> <p>VM: „tiesioginės vyriausybės paramos mes negaunam“</p> <p>A: „iš visuomenės.. Iš darbo rinkos...“; „vyriausybė, galima sakyti, netrukdo“</p> <p>U: „Savo dėstytojų iniciatyva, kitų darbuotojų“; „visuomene“.</p> <p>Š: „mes vieni kitus palaikome“; „absolventai dabar yra ir partneriai, ir darbdaviai, ir palaikantys mus“</p> <p>Sp: „iš visur gaunam.“; „darbdaviai, socialiniai partneriai, visuomenė“</p> |

DINAMIŠKUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|--|---|
| Buęs tikslas turėti universitetinių programų | <p>VP: „Tai nebuvo konkurentas, tai buvo tikslas, kuo tapti“.</p> <p>„Mes gi teikėm 2 programas universitetines, tik jas mums atmetė“</p> <p>Kl: „buvom pateikę 3 universitetinių studijų programas“; „nusprendėm, kad mums nereikia tos universitetinės studijų programos“</p> |
| Kolegijų siekimas universitetų statuso | <p>VP: „tai yra skirtingos institucijos“; „Lietuvoje reikia stiprinti profesinį rengimą, mažinti kolegijų ir universitetų skaičių“</p> <p>Kl: „transformacijos iš tikrųjų nieko gero neduoda“</p> <p>VM: „kuriam tikslui kolegijai augti iki universiteto..“</p> <p>A: „kolegijos turi išlikti kolegijomis. Turi būti įvairovė...“</p> <p>U: „Be jokios abejonės. Taip...“; „kaip vieną iš veiklų – universitetinis aukštasis mokslas“; „siekiamybė yra pritempti prie universitetinės studijų programos grįstos profesinėmis kompetencijomis“</p> <p>Š: „Neigiamas. Kiekviena savo funkcijas, kiekviena savo misiją vykdykime atskirai.“ „misijos, sakykime, toks platinimas gal šiek tiek į universitetines studijas, galėtų visko ir atsitikti po dešimtmečio“</p> <p>Sp: „universitetai yra universitetai, kolegijos yra kolegijos“</p> |
| Tyrimų atlikimo motyvai | <p>VP: „ką mes – neprofilinė katedra – galim ištirti?“</p> <p>Kl: „atlikinėjam vidinius tyrimus“; tai yra jų kvalifikacijos kėlimas“; „baigiamieji“</p> <p>VM: „siekiama į tyrimus įtraukti studentus“</p> <p>A: „vyksta atestacija, ir dėl to, kad būtum konkurencingas“; „savo taikomąją veiklą turim parodyti ir ataskaitose“</p> <p>U: „Katedrų viena iš pagrindinių veiklų“; „atestacija yra vienas iš motyvatorių“ „dėstytojas šiaip ar taip sukuria tam tikrą, sakykim, atnaujintų žinių bazę, ką gali naudoti studijų procese“</p> <p>Š: „yra kvalifikaciniai reikalavimai“; „atlikdami taikomuosius tyrimus žmonės“</p> |

| | |
|---------------------------------------|--|
| | <p><i>tobuleja profesine prasme“; „natūrali sudedamoji darbo dalis ir būtina, tiek, kiek jos iš tiesų mums reikia“</i></p> <p>Sp: „galima būtų savo potencialą išreikšti“; „Dėstytojų kvalifikacijos kėlimas“</p> |
| Reikalavimai daryti tyrimus | <p>VP: „Mes nuolat yra raginami“</p> <p>Kl: „į dėstytojo pareigybę įeina“</p> <p>VM: „šalia edukologinės dėstytojo veiklos turi būti mokslo tiriamoji“</p> <p>A: „nereikalaujama, tačiau tai vyksta natūraliai“</p> <p>U: „reikalaujam, bet gi aišku tai, kad kiekvienas to nedaro“; „tai yra reikalavimai dėstytojų kadencijai“.</p> |
| Dėstytojų potencialas atlikti tyrimus | <p>VP: „Nepakankamas“</p> <p>Kl: „jeigu tikrai darytų, tai būtų pakankamas, tačiau iki galo neišnaudojamas“; „dėstytojai, kurių pagrindinės pareigos yra universitete, savo mokslinė veikla orientuojasi į universitetus“</p> <p>VM: „turim neblogą kontingentą“; „didžioji dauguma yra pajėgūs“</p> <p>A: „beveik pakankamas“; „Tiesiog dideli darbo krūviai“</p> <p>U: „mes mokslininkų turim nedaug“; „lėšų mokslo taikomiesiems tyrimams išskiriama praktiškai nulis“.. „Vis tiek visa kolegijos veikla iš esmės yra orientuota į studijas“</p> <p>Š: „Atlieka tie, kurie turi gebėjimus ir kompetencijas“; „yra tikrai didelė galimybė kam atlikti“</p> <p>Sp: „Sudaromos darbo grupės“; „pati pradžia sunkiausia, o paskui jau yra tęstinumas“</p> |
| Mokėjimas už tyrimus | <p>VP: „Papildomai mokama“</p> <p>Kl: „Iš 36 val. per savaitę skirtų pedagoginiam darbui, visos kitos likusios valandos yra skirtos būtent mokslinei metodinei veiklai“</p> <p>VM: „Jeigu tai yra projekto dalis, tai dėstytojai finansuojami iš projekto pinigų“; „jei reikia tyrimų kaip tyrimų,už tai ir nemokama“</p> <p>A: „tyrimai būtent vykdomi baigiamųjų darbų vadovavimo sąskaita“; „kai vykdomi projektai, tada yra skirtas užmokestis“</p> |
| Mokymosi būdai atlikti tyrimus | <p>VP: „Seminaruose dalyvavome“</p> <p>Kl: „dalyvaujame projektuose, išbando praktikoj“; „kiekybinius tyrimus visi turėjom išmokti studijuodami“; „Pedagogų profesinės raidos centras organizuoja seminarus“; „yra daug literatūros“</p> <p>VM: „kolegija turėjo projektų, kurių metu dėstytojai buvo apmokyti“; „dėstytojai patys savo iniciatyva dalyvavo kitų projektų vykdomuose mokymuose, taip pat aš asmeniškai vedžiau mokymus dėl specifinės programos naudojimo“; „yra vienas kolegijos žmogus, kuris reikalui esant moko, kaip atlikti būtent tuos taikomuosius tyrimus“.. „Mokymuose, kuriuos vedė tyrimo agentūra RAIT“</p> |
| | <p>A: „Šiaulių universiteto „Mokom“ projektas“. „organizuojami įvairūs seminarai“; „dalinamės patirtimi tarpusavyje“; „tarptautinių projektų metu“</p> <p>U: „Su universitetais bendraujam, mokslo skyriaus projektinė veikla, ir ypatingai padeda savi“. „Šiaulių universiteto organizuotame projekte MOKOM“</p> <p>Š: „Mokomės seminaruose, dalinamės patirtimi, diskutuojam“; „projektinė veikla, stažuotės. Į konferencijas važiuojam“; „studijuojančių doktorantūroj, ir daktarų turime“</p> <p>Sp: „mokslo tyrimų institutas – bendradarbis“; „Kiekvienai sričiai yra tam tikros metodikos“; „dalyvauja mokslinėse tarptautinėse konferencijose“</p> |
| Pavyzdžio ėmimas iš | <p>VP: „Kolegija labiau. Gal sunku išskirti“</p> <p>Kl: „Pas mus buvo samdoma, kas atlieka“; „takoskyra yra pakankamai</p> |

| | |
|--|---|
| kitų institucijų | <i>aiškiai pravesta“</i> |
| | VM: „iš universitetų sunku būtų buvę mokytis“ |
| | A: „manyčiau, kad iš kolegijos“; „kolegijos labiau į taikomąją veiklą“ |
| | Š: „universitetas mums seminarus organizavo, turime bendrų konferencijų, darbų ir projektų, kuriuose dalyvaujame“ |
| Profesinio bakalauro įvedimas | VP: „Prestižas iškart“; „emocinis pasitenkinimas“; „palengvėjo bendravimas su potencialiais studentais ir jų tėvais“ |
| | Kl: „sulaukiam vis daugiau motyvuotų studentų, ir abiturientų geresniais pažymių vidurkiais“; „buvo grynai formalumas“ |
| | VM: „kokybiškesnis studentų kontingentas“; „ateina aukso medaliu baigę vidurinę mokyklą“; „atėjo studentų, baigusiu universitetus, atsirado išlyginamosios studijos“; „gana sparčiai vystėsi ir dėstytojų, ir studentų mainų programos, projektinė veikla“; „požiūris į kolegijas pasikeitė, ypač iš universitetų pozicijų žiūrint“; „studentų studijų testinumą universitetuose“ |
| | A: „pripažinimas“; „galimybės studentams testuoti studijas universitetuose“; „kolegijos jau buvo priaugę prie to momento“ |
| | U: „studijų programa buvo atitinkanti profesinio bakalauro laipsnį“; „Diplomų priedėlius rašyt pradėjom, diplomus turėjom peržiūrėt“ |
| | Š: „visų pirma atsakomybė dėl studijų kokybės užtikrinimo“; „kolegijos prestižas“ |
| | Sp: „studentai pasijautė visaverčiai, o dėstytojus įpareigojo kilstelėti studijų kokybę“; „daugėja tyrimų, medžiagos – vadovėlių, metodinių, praktinių medžiagų“ |
| | Profesinio magistro laipsnis |
| Kl: „bet tai neturėtų būti kiekvienoj kolegijoj“; „apie magistrantūrą, juo labiau apie doktorantūrą – tikrai šiai dienai yra dar ne laikas“; „yra dabar vis dėl to tie mechanizmai ir universitete magistrantūrą baigti“ | |
| VM: „Norėtume, kad kolegijoj atsirastų galimybė rengti profesinį magistrą“; „magistro nebent, bet tai negreitai“; „jeigu būtų tokia galimybė, tai aš manau, kad ir siektume“ | |
| A: „profesinį magistrą – taip“; „į profesijos magistrantūrą turėtų ateiti iš darbo rinkos, jau padirbęs metus, dvejus, kad jau tikrai būtų stipri motyvacija“ | |
| U: „Taip, taip, be jokios abejonės“; „magistrantūros studijų programas taip pat bendradarbiaujant su universitetais“ | |
| Š: „Tam modeliui ko gero dar yra anksti“; „ir jie sėkmingai gali įgyti magistro laipsnį universitete“ | |
| Sp: „tai būtų labai teigiama“ | |
| Profesinio daktaro laipsnis | VP: „Yra užsienyje profesiniai daktarai“ |
| | Kl: „pati studijuoju profesinėje doktorantūroje ne Lietuvoj“ |
| | VM: „dėl daktaro aš labai abejočiau“; „visiškai kita sudėtis turėtų būti dėstytojų“; „reikalavimai be abejonės turi būti labai aukšti“ |
| | A: „neįsivaizduočiau tokios sąvokos kaip profesinis daktaras“ |
| | Š: „Skeptiškai dėl daktarų“ |
| | Sp: „taip toli negalvojom. Tikriausiai irgi teigiama būtų“; „pagal Erasmus programą mums būtų patogiau bendradarbiauti“ |
| Universitetų dėstytojų įtaka kolegijoms | VP: „pavojus dėl to, kiek atsakingai ir motyvuotai universiteto dėstytojas dirba su mūsų studentais“. „Vargu, ar pakeičia dėstytojų metodiką“; „Daug daug teorijos ir mažai praktikos“ |
| | Kl: „apie 45 proc. profesorius, docentus iš universitetų“; „Nemanau, kad |

| | |
|--|--|
| | <i>didelis skirtumas“</i> |
| | <i>VM: „Kai kurie dėstytojai labai sėkmingai dirba“; „kai kurie dėstytojai iš universitetų mums tikrai netiko“</i> |
| | <i>A: „Šiomet... aš dabar galvoju, pernai taip“</i> |
| | <i>U: „Yra, bet nedaug“; „ypatingai nuo 2000 m., kai kolegijom tapom – tai daugiau turėjom“</i> |
| | <i>Š: „Nedaug, bet yra“; „Mokslo žmonės, be jokios abejonės, ir tą mokslumo lygį padeda išlaikyti“</i> |
| | <i>Sp: „Jeigu kur jau tą kartelę kilsteli, tai paskui jau derinasi“</i> |

NOVATORIŠKUMAS

| Subkategorijos | Patvirtinantys teiginiai |
|------------------------------|---|
| Kvalifikacijos kėlimo kursai | <i>VP: „tėstinių studijų ar panašių kompetencijų plėtros kursų tai dar nevykdom“.</i> |
| | <i>Kl: „planuojame organizuoti kvalifikacijos kėlimo kursus ir seminarus“</i> |
| | <i>VM: „Lietuvos kooperatyvų sąjunga, manyčiau, iš mūsų kolegijos turi didžiulės naudos, nes mes atliekame daug mokymų jų darbuotojams.“ „Bedarbių kvalifikacijos kėlimo kursai“</i> |
| | <i>A: „mūsų kolegijoje yra įvairių tokių kursų“</i> |
| | <i>U: „siūlomos įvairios neformalaus, neprofesinio švietimo kursų programos pavieniams asmenims, arba juos užsakinėja netgi įmonės“; „turėjom mokymus senjorų grupėje“.</i> |
| | <i>Š: „Yra rengiami trumpalaikiai kursai, moduliai“; „kvalifikacijų, kompetencijų tobulinimo projektai, tokiu atveju labai daug žmonių baigia Europos Sąjungos lėšomis“; „pedagogų (profesijos mokyklų) kompetencijų tobulinimas“</i> |
| | <i>Sp: „daugiau kaip 15 kursų programėlių organizuojam“; „išvažiuojami kursai būna, važiuojame pas gamybininkus, ir jie čia atvyksta“; „sakysim, gal nusižiūrėję nuo kitų, vasarą į Lenkiją keliaujam“; „informacinio centro uždavinys yra specialistų kvalifikacijos kėlimas.“</i> |
| Nuotolinis mokymasis | <i>VP: „Nuotolinių studijų modeliai“</i> |
| | <i>Kl: „turime tiesiog nuotolinių studijų aplinką, bet pačių studijų neturim“</i> |
| | <i>U: „turim 18 nuotolinių modulių pasirengę“; „pradėjom vos ne prieš dešimtmetį su KTU“</i> |
| | <i>Š: „yra nuotolinių studijų centras – t. y. vaizdo konferencijos, dalyvaujame jose Lietuvos mastu, programų dar neturime, tik kai kuriuos modulius, kuriuos realizuojame.“</i> |

KONKURENCINGUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|------------------------|---|
| Kolegijos patrauklumas | <i>VP: „neformalus, šiltas bendravimas su studentais“</i> |
| | <i>Kl: „pirmiausia siūlydami studijų programų, šakų įvairovę“; „lankstumu“; „studijų organizavimo formomis“; „kokybės studijos“.</i> |
| | <i>A: „Kolegija niekada neatsako neigiamai į socialinių partnerių pageidavimus“</i> |
| | <i>U: „Gerai parengtais specialistais“; „per žiniasklaidą, sakykim, paleidžiam žinutes apie tai, kas pas mus vyksta“; „konkursais, skatindami, kad dalyvautų studentai“; „švietėjiška veikla“; „netgi ir biblioteka stengiamės, kad būtume“</i> |

| | |
|------------------------------------|--|
| | <p><i>patrauklūs, kadangi turime specifinės literatūros“</i></p> <p>Š: „patys labai aktyviai dalyvaujame visuose renginiuose, skaitome paskaitas, konsultuojame“; „asociacijose, draugijose, regiono, rajono tarybose“; „studentai įvairias akcijas rengia“; „kolegija yra labai aktyvi įvairių konkursų dalyvė mieste, regione“</p> <p>Sp: „Ir savo renginiais prisistatyti visuomenėj, ir pas save įsileisti“; „organizuojam profesinio meistriškumo varžybas, kurios vyksta čia respublikoj, tada Pabaltijo su latviais, estais, Suomija, Švedija, Vokietija“; „akcentavom savo bazę, aplinkos ir vidaus sutvarkymą“; „aišku, laisvalaikio renginiai“</p> |
| Reklamos skleidimo formos | <p>VP: „Dalyvavimas parodose ne tik Vilniuje, bet ir Klaipėdoje, Šiauliuose, Kaune. Reklamos įvairiausių leidiniuose, tarp jų specializuotuose studijų leidiniuose“; „išsiuntinėjami laišakai į vidurines mokyklas su kvietimais atvykti į kolegiją susipažinti su teikiamomis studijomis“; „reklama per televiziją, radiją, troleibusuose“.</p> <p>„Yra įdiegta kokybės vadybos sistema, inicijuojami audito įvertinimai nacionaliniu mastu ir užsienio“.</p> <p>Kl: „kolegija turi savo rinkodaros sistemą, savo strategiją, tačiau tai yra pakankamai konfidenciali informacija“</p> <p>A: „Visos viešinimo formos, kuriomis bandome apie save pasakyti, kad išgirstų“</p> <p>Sp: „į parodas važinėjam“; „atrodo taip plačiai visur tą sklaidą vykdom: ir į mokyklas važinėjam; rengiam tokias nemokamas vasaros stovyklėles vaikams“; „atvirų durų dienos, ir mūsų reklaminiuose leidiniuose“; „gal daugiau būtų žinoma kolegija per tą bendrą priėmimą“</p> <p>Š: „dalyvaujame tikriausiai bendrajame priėmime“</p> |
| Konkurencingumas su universitetais | <p>VP: „Konkurentas“.</p> <p>Kl: „požiūris į bendradarbiavimą su universitetu yra teigiamas; iš universitetų pozicijų kolegijos yra konkurentai“</p> <p>VM: „kolegijos tampa konkurentais“, „kai kuriais atvejais net neturim ko žiūrėt iš universitetų – jie džiaugiasi atėję ir kažką pamatę“</p> |
| Konkurencingumas tarp kolegijų | <p>VM: „kolegijos tampa konkurentais pasirenkant reiškia klientą“</p> <p>A: „labiausiai tai bendradarbiaujam“</p> <p>Š: „galim patraukt mažesne kaina; mes labai stengiamės: ir programas gerinam, ir didinam programų skaičių, ir dėstytojų kvalifikaciją keliam, ir su studentais geriau bendraujam, kad pas mus ateitų“.</p> |

KOLEGIJŲ FILOSOFIJA

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|------------------------|---|
| Atvirumas visuomenei | VP: „Visi laukiami“ |
| | Kl: „Plačiaja prasme atviri: tiek darbdaviams, tiek būsimiems, esamiems, buvusiems studentams“. |
| | A: „atvirumas, nebijom, kad ateitų pas mus, matytų“ |
| | U: „Pirmiausia atvirumas“ |
| | Š: „čia įeina atvirumas“ |
| | Sp: „Kolegija visą laiką deklaruoja, kad mes esam atviri“ |
| Paritetiniai santykiai | VP: „studentai atsiliepia apie tą neformalų bendravimą“ |
| | VM: „dėmesys studentui, kartais perdėtas, bet jis atneša būtent tuos artimus“ |

| | |
|-----------------------------|--|
| | ryšius“ |
| | A: „santykiai su studentu kaip lygus su lygiu“ |
| | U: „paritetiniai santykiai mums yra taip pat svarbūs“ |
| | Sp: „paritetinius santykius“ |
| Demokratiškumas | VP: „studentų ir dėstytojų teisių puoselėjimas“; „kartais atrodom neteisūs, kartais ir studentai neteisūs, bet leidžiam jiems pasakyti“ |
| | A: „geras klimatas, kad studentas nebijotų ateiti, klausti, pasirūpinti savimi“ |
| | Sp: „ugdom demokratiškumą“ |
| Mokslo ir studijų vienovė | U: „vienas iš pagrindinių aukštojo mokslo principų yra mokslo ir studijų vienovė“ |
| | Sp: „ir studentus reikia pratinti prie tyrimų, mokyti“ |
| | Š: „veiklos kokybė, kaita ir pažanga“ |
| Kritinis mąstymas | VP: „reikia suprasti, kad studentai tai nėra dubuo, į kurį reikia supilti žinių, ir po to mėgdžiojimo principu atgauti atgal“ |
| Autonomija | U: „filosofiniai kertiniai akmenys, kuriuos jūs vadinatė, kurie yra būdingi nuo seno universitetinei kultūrai, iš principo automatiškai jie tekę yra ir kolegijoms, kalbu apie autonomiją“ |
| Žmogiškieji santykiai | VP: „vyrauja namų dvasia“ |
| | VM: „glaudūs nuoširdūs santykiai tiek su studentais, tiek tarp dėstytojų, tarp administracijos, nėra tokio oficialumo“; „pas mus santykiuose to akademiškumo yra žymiai mažiau“ |
| | A: „nuoširdi pagalba tam pačiam studijuojančiam“ |
| | U: „svarbu žmogiškieji santykiai“ |
| Lankstumas | A: „lankstumas, pavyzdžiui, neakivaizdinėse studijose sudarome sąlygas“ |
| | U: „būdingas lankstumas“ |
| Mokslo ir praktikos vienovė | U: „vienas iš kertinių akmenų galėtų būti tas, kažkas, kas yra susiję su studento praktiniu parengimu“; „gal glaudesnis studento santykis su darbo rinka, su išoriniu pasauliu“ |
| | Š: „tai, ką darome, yra realiai pagrįsta darbo rinkos poreikiais“ |
| | Sp: „specialisto praktinis rengimas, šitų kompetencijų išryškėjimas, studento patirties sukaupimas“ |
| Modernumas | Kl: „modernybė – tai iš tikrųjų yra siekiamybė“ |
| | Š: „veiklos kokybė, kaita ir pažanga“ |

**DARBDAVIŲ INTERVIU KATEGORIJOS, SUBKATEGORIJOS IR PATVIRTINANTYS
TEIGINIAI**

Darbdaviai, nesantys kolegijų socialiniu partneriu Vilniaus mieste – 1, 2.

Privačios kolegijos socialiniai partneriai Vilniaus mieste – 3, 4.

Valstybinės kolegijos socialiniai partneriai Vilniaus mieste – 5, 6.

Darbdaviai, nesantys kolegijų socialiniais partneriais iš kito miesto, kuriame nėra kolegijos – 7, 8.

Darbdavys, esantis kolegijų socialiniu partneriu iš kito miesto, kuriame yra kolegija – 9.

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|--------------------------------------|---|
| Kolegijos skirtumas nuo universiteto | 1: „ <i>daugiau truputį specializuotos studijos</i> “ |
| | 2: „ <i>praktinis momentas, man atrodo, kolegijose gal labiau yra vystomas</i> “ |
| | 3: „ <i>labiau yra poreikis praktikai negu moksliniam darbui</i> “ |
| | 4: „ <i>gauna pakankamą praktinę dalį ir turi pakankamas žinias</i> “ |
| | 5: „ <i>didesnis dėmesys skiriamas tik profesijos ar amato žinių įsisavinimui, bet ne mokslui</i> “ |
| | 6: „ <i>kolegijoj daug apčiuopiamiau susijusios su savo profesija</i> “ |
| | 7: „ <i>tai aukštas mokslas, bet tik žymiai konkretesnis negu universitete</i> “ |
| | 8: „ <i>pagal programą suteikia žmonėms žinias, kur galima naudoti praktiniame gyvenime</i> “ |
| | 9: „ <i>parengti tinkamus specialistus, kurie paskui galėtų gerai dirbti praktinį darbą</i> “ |
| Bendradarbiavimas su kolegijom | 1: „ <i>kreipiasi patys studentai praktikos</i> “ |
| | 2: „ <i>Iš tikrųjų tai labai retai, per metus kartą, porą</i> “ |
| | 3: „ <i>ateina iš kolegijos praktiką atlikti</i> “ |
| | 4: „ <i>Paskutiniai trys metai pakankamai dažnai</i> “ |
| | 5: „ <i>Kolegijos kreipiasi dėl savo studentų praktikų vietų parūpinimo</i> “ |
| | 6: „ <i>gaunam praktikantus</i> “ |
| | 7: „ <i>tai šiaip tai, kažkokių aš ten reikalų su jais neturiu</i> “ |
| | 9: „ <i>labai daug studentų atlieka praktiką</i> “ |

PRIEINAMUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|----------------------------|--|
| Kolegijų nauda darbdaviams | 1: „ <i>manau, kad mums visiškai nėra jokios įtakos ir reikšmės</i> “ |
| | 2: „ <i>darbdaviams tai net nežinau, daugiau turbūt studentams yra naudos</i> “ |
| | 3: „ <i>jei yra poreikis tokių darbuotojų, atitinkamai ir yra nauda</i> “ |
| | 4: „ <i>mes esame priėmę į darbą būtent Z studentą, ir aš asmeniškai juo esu patenkintas</i> “ |
| | 6: „ <i>iš jų mes gauname specialistus ir gauname praktikantus.</i> “ |
| | 7: „ <i>Rengia specialistus</i> “ |
| | 8: „ <i>Tai labai gerai, kad yra, tik turi būti bendradarbiavimas</i> “ |

| | |
|-----------------|--|
| | 9: „man tai labai gerai, kad yra X kolegija, tikrai yra labai įvairių profesijų“ |
| Studijų formos | 7: „buvo specialiai organizuoti, kad galėtų gauti kvalifikaciją“ |
| Kolegijų kiekis | 1: „per daug yra bendros paskirties specialistų“ |
| | 2: „manau, kad reikia, kadangi daugiau galimybių eiti į viršūnę“ |
| | 4: „galvoju, kad per daug. Ir ne tik kolegijų, bet ir aukštųjų mokyklų“ |
| | 9: „darbuotojų lyg ir pakankamai jau yra“ |

SOCIALINIS JUDRUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|---|--|
| Absolventų pasirengimas darbui (adaptacija darbo vietoje) | 1: „atėjusiam žmogui reikėtų seniau dirbančio pagalbos ir tiktai nuo jo priklausu, kaip greitai jisai tą perpranta“ |
| | 2: „nėra dar taip paruošti, kad jau tikrai galėtų sėsti ir dirbti“ |
| | 3: „visi supranta, kad iš karto nuo A iki Z niekas neatliks darbo šimtu procentų gerai“ |
| | 4: „minimalias žinias, o visa kita galima užauginti“ |
| | 6: „paprasciausias operacijas jau moka atlikti“ |
| | 7: „kas darbui reikalinga pasiimi ne tiek iš mokydamasis, kiek iš savarankiškų papildomų konkrečių studijų ir patirties“ |
| | 8: „pirmą mėnesį, pirmą ketvirtį, pirmus metus visada jaunam žmogui sunku dirbti“ |
| | 9: „ar jinai jį išmokė mokytis ir galvoju gal turėtų būt vis tiek mokymasis, tada praktika ir tada pasimokymas pritaikant praktinius dalykus“ |
| Profesinė karjera | 2: „Be abejo gali“ |
| | 3: „be abejo, taip, bet kaip ten bebūtų, visur žiūrima į diplomus“ |
| | 4: „Jeigu jis sugeba ir greitai susirenka visą tą informaciją, manau, kad be jokios abejonės. Ir tas, ir tas yra reikalinga“ |
| | 5: „Tai tiesiogiai priklauso nuo įmonės statuso“ |
| | 6: „čia nuo pačio studento priklauso; praktika niekada nemaišo“ |
| | 7: „Tai būtų tokia galimybė“ |
| | 8: „Gali, o kodėl negali“ |
| | 9: „aišku, galimybės tai yra. Ir profesinėj veikloj, ir tęsti studijas“ |
| | 3: „Bendri gebėjimai, man atrodo, kad visų lygis yra tas pats“ |
| Pageidaujamos savybės absolventų | 5: „Pirmiausia, glaudžiai bendradarbiaujant su rūpimos krypties kolegija. (Šiandien to nėra dėl anksčiau išvardintų priežasčių.) Geriausias specialisto pasirinkimo kriterijus, jo išbandymas praktikoje“ |
| | 9: „kur jisai atliko praktika, kaip jam sekėsi atlikti praktika, kokia jo praktinė ta patirtis. Aišku būtų įdomu sužinoti, kokį baigiamąjį diplominį darbą rengė, svarbu ir gauti rekomendaciją; norisi aktyvių, žingeidžių, siekiančių tobulėti žmonių“ |
| | 1: „pas mus, ar užsieny – skirtumo didelio nematau“ |
| Tarptautinis mobilumas | 2: „platesnis toks požiūris tai yra manyčiau pliusas“ |
| | 3: „grynai vat įdomu būtų, dėl įdomumo. Bet visiškai nebūčiau užtikrinta, kad jis geresnis darbuotojas“ |
| | 4: „reiktų abudu juos sulyginti – ir vieno, ir kito žinias, pasižiūrėti, tik tai tuo atveju galėčiau atsakyti“ |
| | 5: „Profesinių žinių pakanka ir Lietuvoje“ |
| | 6: „Tai be abejo, ten jau yra vis vien kitas požiūris trupučiuką yra užsienyje ir ir mūsiškiai dar dar toli“ |
| | 7: „Ar ten iš to būtų nauda, vargiai; nuo kalbos žinojimo tai be abejo labai priklausytų“ |

| | |
|--|---|
| | 8: „labai svarbus dalykas kur jeigu žmogus pabuvo pažiūrėjo savo akimis“ |
| | 9: „Aš tai pasimčiau tą, kuris pastudijavęs užsienyje; patirtis įgyta kitose šalyse – teigiama, labai reikalinga“ |

EFEKTYVUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|----------------------------------|---|
| Kolegijų ekonominė nauda | 2: „tai manau, kad iš dalies taip“ |
| | 3: „Ten tie darbuotojai mum reikalingi, be abejo“ |
| | 4: „Apie tai tikrai net nesusimąščiau“ |
| | 5: „tiesiogiai priklauso nuo bendros ekonominės situacijos Lietuvoje. Labai maža dalis kolegijų absolventų kuria darbo vietas“ |
| | 7: tai kiekvieni specialistai kokie jie bebūtų, o aukštesnio lygio specialistai“ |
| | 9: „jū ir įvairūs projektai yra rengiami, sakykim, sujudina tą socialinę situaciją; studentais glaudžiai bendraujam, jie save reiškia kaip tokioj savanoriškoj veikloj; darbo jėga tokia gera, kad kompetentingi žmonės“ |
| Praktikų organizavimas | 1: „praktikantas įmonei yra našta“ |
| | 2: „mums kažkaip tai nepasirodė, kad tas žmogus galėtų čia pas mus kažkokių gauti žinių; kaip ir apkrova kažkokia “ |
| | 3: „O tas laikotarpis yra didesnis, ir per tą laikotarpį iš tikrųjų kažką galima tos naudos. Ir jiems atitinkamai, todėl kad nebūna vienpusis toks darbas, vis viena abipusis. Jie pasisemia informacijos ir kažkokios praktinių įgūdžių pačių jau“ |
| | 4: „jeigu studentas nori gauti žinių – jisai jū gaus ir susirinks tą informaciją, kuri yra jam reikalinga; įmonė iš praktikanto neturi naudos“ |
| | 5: „Įmonėms, priimančioms praktikantus nauda tik moralinė; Kitos naudos nėra, tik priskirtų specialistų laiko sugaištis“ |
| | 6: „kaip sakant kokių žiūrint kuo kaip jie nusiteikę ateina ir ko jie nori ir kam tai. mes esam pasirašę bendradarbiavimo sutartį su su kolegija ir ir mes juos vieną priimam“ |
| | 7: „jeigu aš dirbu su kolega ne su juo tai jis toks kaip čia kaip ir penkta koja; nežinau kas ar jis būtų iš kolegijos ar ne iš kolegijos, jeigu jeigu ne durnas tai tai prie specialisto man atrodo“ |
| | 8: „Našta“ |
| | 9: „Naudingi, ypač šiuometinėj situacijoj iš tiesų, jie mums labai naudingi. Aišku, tu turi pasiskirstyti visą savo veiklą taip, kad skirtum dėmesio studentui, jį apmokyti, su juo bendrauti.“ |
| Finansinės nuolaidos darbdaviams | 1: „būtų ir to noro atsirastų kažkiek, bet tik tiek, kad manau vieną ranką skatinant, kita ranka reikėtų reikalauti“ |
| | 2: „galbūt ir būtų šioks toks paskatinimas“ |
| | 3: „Be abejo, taip, be abejo“ |
| | 4: „Aš manau, kad tai būtų teisinga, nes vis tiek dalį savo laiko mes skiriame jiems“ |
| | 6: „tai būtų skatinimas kažkoksai iš valstybės požiūris, kad tikrai reikalingi tie žmonės ir sudarykim jiems visas sąlygas“ |
| | 7: „čia labai nuo situacijos priklauso“ |
| Finansinė kolegijų parama | 8: „jeigu vyriausybė padarytų sąlygos Tai labai svarbus dalykas būtų. Būtų suinteresuoti žmonės. Dabar viską daro, per pinigą reikia daryti“ |
| | 9: „O tai gerai, tai aišku, taip“ |
| Finansinė kolegijų parama | 2: „mes kažkaip nelabai net tikimės naudos iš kolegijos, tad ir nematom reikalo“ |

| | |
|---|---|
| | <p>3: „iš tikrųjų pakankamai įdomu į jaunimą įdėti pinigus ir po to auginti kažką – galbūt. Bet kaip dabar toks...nedėkingas kol kas tas laikotarpis labai bizniui“</p> <p>5: „nematome tikslo remti“</p> <p>9: „mūsų tai labai nėra galimybių remti, tai mūsų tikrai nieko, mes patys paramos gavėjai esam kaip įstaiga“</p> |
| Bendradarbiavimas kaip socialiniams partneriams | <p>1: „Kas būtų socialinis partneris?“</p> <p>2: „Ne. Nelabai žinau“. “O mums čia nauda kurioj vietoj?“</p> <p>3: „įdomiau kolektyve, kada yra jaunas žmogus, vis viena tokia kažkokia kita informacija“</p> <p>4: „dalyvauju kas pusę metų – tai klausimų šiaip iš tikrųjų ir pasitarimai vyksta šiuo atveju, bet nežinau, ar jie yra įgyvendinti“</p> <p>5: „Jeigu būtų paskyrimai į atitinkamas įmones deficitinių specialybių (Pvz. mechatronikai) absolventams su terminuotu laikotarpiu atidirbimui (kaip buvo sovietmečiu), tada būtų naudingos“</p> <p>9: „man tai yra labai gerai“</p> |
| Galimybė būti socialiniais partneriais | <p>2: „kaimynams – Dizaino kolegija, tikrai galėtume pagelbėti; kažkaip niekad nesam gavę tokio pasiūlymo“</p> <p>6: „mes labai bendradarbiaujam ir ir ryšį palaikom“</p> <p>7: „kad savo kažkokių užsiaugint darbuotoją tai dar dar iki to neatėjom“</p> <p>8: „labai svarbu kaip kolegija kokia kolegija yra specifika ir labai daug gali padėti“</p> |
| Bendradarbiavimo sritys | <p>1: „Nu leidžiant jūsų teoriškai paruoštus studentus ant žemės ir duodant jiems paprasčiausiai kaip užduočių iš gyvenimo ir praktikos“</p> <p>3: „prasidėjo nuo tų studentų priėmimo į praktiką, ir paskui tas ryšys ir liko“</p> <p>4: „Neįžvelgiu daugiau“</p> <p>5: „Transporto, ekonomikos“</p> <p>6: „Būtinai kviečia. Į įvairias konferencijas, į įvairias diskusijas, ir į visokias anketas mes pildome kaip iš darbdavio pusės, ten gi jie dalyvauja įvairiose programose ir ir viską tai taip mes labai bendraujam. Ir mane kvietė, ir daugiau dar mūsų esančių specialistų, ir studentų darbus recenzavo, ir praktikos vadovais buvo ir nu kaip sakant ir į egzaminų komisiją mes reiškia vyksta“</p> |
| Kreipimasis dėl specialistų parengimo | <p>1: „mūsų įmonei tai konkrečiai tikrai ne, bet didesnėms įmonėm galbūt“</p> <p>2: „aš kažkaip tai matau kad čia gal galėtų ir tada pačios kolegijos labiau sudalyvauti, daryti kažkokias apklausas“</p> <p>3: „Kol kas šiandienai tokio poreikio nėra, todėl kad pakankamai Lietuvoj yra pasirinkimas“</p> <p>4: „kad remtume kažkokį studentą, tarkim auginti jį ir konkrečiu atveju mokėti už jo mokslą pasirašant sutartis, kažkaip dar apie tai nemąščiau, teisybę pasakius“</p> <p>5: „Suinteresuotumas yra, tačiau kolegijos nieko negali padėti, kadangi absolventai renkasi patys darbo vietas“</p> <p>6: „Užtenka, ką ruošia“</p> <p>9: „Na kol kas ne, mums užtenka“</p> |
| Socialinių partnerių pritraukimas | <p>1: „Manau, kad taip. Galvoju, kad praktinius užsiėmimus galėčiau vesti“</p> <p>2: „Manau, kad tikrai pagalvotumėme. Ir greičiausiai būtų teigiamas atsakymas“</p> |
| Studijų programų šakų | <p>1: „Mums tai yra nedidelė labai įmonė, mūsų yra trisdešimt penki žmonės iš</p> |

| | |
|------------------------------|--|
| reikiamybė | <p><i>viso. Ir mūsų negali būt siauros specializacijos žmonių“</i></p> <p>2: „Manau kad taip. Nes tada jau gali pasigilint į tuos dalykus, kurie yra jau tikrai aktualūs ten“</p> <p>3: „taip, todėl, kad sakau, jie labiau paruošti negu universitetiniai tie studentai“</p> <p>4: „Net gi nežinau; nemanau, kad reiktų būtent šiuo atveju specializuoti“</p> <p>5: „Požiūris teigiamas; tokie siauro parengimo specialistai yra reikalingi“</p> <p>6: „Tai be abejo reikalingas, taip“</p> <p>7: „mūsų srity tai reikalingi“</p> <p>8: „ specialistai reikalingi, taip ir turi būti; ne tik bendrai apie viską reikia žinot, bet reikia ir specifiką kažkokią turėt“</p> <p>9: „turėčiau jau numanyti, kad jįsai tikrai bus stipresnis negu kitas, nepasirinkęs specializacijos“</p> |
| Kolegijų efektyvumas, kokybė | <p>1: „jūs niekuo labai nesiskiriate nuo universitetų; tų skaitančių viską iš konspektų pas jus tikrai yra mažiau negu universitetuose. Tai manu tai tikrai yra jūsų privalumas; labiau atrinkus dėstytojus galėtumėt būtų mums žymiai geresnis darbuotojų parengimo partneris negu universitetas“</p> <p>2: „tai pirmenybę atiduočiau vis tiktai universitetų studentam, jie tikrai ateina stipriau paruošti“</p> <p>3: „Apie visas kolegijas atsakyti negaliu, bet bendras paruošimas – tai visai gerai. Tenkina, be abejo“</p> <p>4: „Negaliu, žinokite pasakyti, tiek lyginant su VGTU, tiek su kolegijos vadybininku, kiek man teko susidurti, jie yra maždaug vienodo lygio“</p> <p>5: „Visiems žinoma, kad į kolegijas paprastai stoja su mažesniu pažangumo vidurkiu, dažniausiai neįstoję į universitetus. Žinių perdavimo studentams kvalifikacija gerokai mažesnė, negu universitetuose“</p> <p>6: „ kolegija tikrai yra labai pažengusi; nelabai ką nusileidžia universitetui“</p> <p>7: „studentai yra rengiami tikrai profesionaliai, specialistai dėstytojai man irgi taip gan profesionalūs“</p> |

NOVATORIŠKUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|-------------------------|--|
| Kolegijų novatoriškumas | <p>1: „negalėčiau to pasakyti“</p> <p>2: „nesu taip įsigilinus tikrai negalėčiau išskirti kažkokią naujovę; Na tarp lyderių tai tikrai nematau, Gal vis tik labiau tarp tų, kurie dar seka ir ieško“</p> <p>3: „nežinau, kuo pasireškia tas novatoriškumas“</p> <p>4: „Teisybę pasakius – nelabai domėjausi tuo, o kad būčiau pastebėjęs, tai nepastebėjau“</p> <p>5: „Tai gan nemažai susiję su aukštojo mokslo finansavimu. Iniciatyvos pastebimos daugelyje sričių, tačiau galimybės, ypač šiandien, yra labai mažos“</p> <p>6: „Nu galbūt ir universitetas yra novatoriškesnis“</p> <p>8: „ir naujos programos jie ten ruošia ir pristato savo i technologijas naujas yra kolegijos“</p> <p>9: „pastebiu tiesiog atsirandančių tokių naujų profesijų; Gal būtų prie novatoriškumo lyderių, nes jos yra priverstos vis tiek ruošti taip, tokius studentus, kurių reikia darbo rinkai. Tada ir priversti galvoti naujoviškai, vis kažką naujo“</p> |
| | <p>1: „kad apie septyniasdešimt procentų visų mūsų darbuotojų stažavosi pas gamintojus, gamintojų mokymo centruose arba gamykloje; Nežinojau tokio dalyko, bet įdomu“</p> |

| | |
|--|--|
| | 2: „neatitiko tų poreikių iš tikro. Nepasinaudojom; mokslo įstaigos švietimo įstaigos kursai galbūt patikimiau atrodytų“ |
| | 3: „kad kolegijos organizuoja kvalifikacijų kėlimo kursus, ne, negirdėjau“ |
| | 4: „jeigu studentas norės mokytis, jisai išmoks studijuodamas magistratūrą, ir turės pakankamai žinių, o trijų dienų seminaras – manau, kad nepadės“ |
| | 5: „Neturime nuomonės, kadangi mūsų darbuotojai ten kvalifikacijos nekelia“ |
| | 6: „Nu dabar nevyksta“ |
| | 7: „Tai tai jie vienu žodžiu siūsdavo į universitetą“ |
| | 8: „siunčiame savo specialistus į seminarus, į konferencijas; Mes visada informaciją gauname“ |
| | 9: „Ir su kolegija bendradarbiaujam: kai jie kažkokį būna parengia ar projektą, ar ten kažkokius kursus, ar seminarus“ |

KONKURENCINGUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai | |
|--|---|--|
| Kolegijų patrauklumas | 1: „apie patrauklumą negaliu atsakyti, nežinau“ | |
| | 2: „net nežinau, gerai kad ruošia specialistus“ | |
| | 3: „darbuotojai tokio lygio, kokio reikia“ | |
| | 4: „Kad konkrečiai VTKV ruošia transporto vadybininkus, man tas kaip ir įdomu, bet kita jų veikla neįdomi, tiesiog nereikia“ | |
| | 5: „Koncentruotas profesijos, amato paruošimas“ | |
| | 7: „pigėsnis ruošimas tų specialistų tikriausiai tai būtų tas pliusas“ | |
| | 8: „Ji ruošia specialistus“ | |
| | 9: „Absolventai praktikai neblogi, gan profesionalūs darbuotojai, dėstytojai“ | |
| | Kolegijų reklama, informacijos sklaidymas | 1: „tą informaciją mes išsaugojom iš televizijos reklamų ir žurnalų, laikraščiu, ir būna jinai visus metus; valstybinės mažiau reklamuojasi“ |
| 2: „Kai kurios iš tikrųjų labai stipriai sklaidžia tą informaciją ir naudojami visais ryšio kanalais; Ir televizija, ir vizualinė visa sklaida, ir visa kita, ir rėmimai; apie juos faktiškai nieko nesigirdi“ | | |
| 3: „iš tikrųjų aš nei nagrinėjau, nei analizavau, neįsivaizduoju“ | | |
| 4: „Ko gero jos yra dvi, aš taip susidariau sau nuomonę, kad jos yra iš kolegijų tarpo, jos yra tarkim dvi stipriausios kolegijos. tokią esu susidares nuomonę, būtent pagal nu ką aš žinau, pagal reklamą televizijoje“ | | |
| 5: „Nėra ką vertinti, kadangi nėra sklaidos“ | | |
| 7: „apie šitą savo artimą kolegiją sužinojau tada, kai mums reikėjo kursų, tai kai pradėjom ieškot ir užtikom“ | | |
| 9: „Na tikrai yra daug informacijos. Ir daug jie reiškiasi visuomenėj ir bendruomenėj savo, ir visokie renginiai vieši vyksta. Pakankamai, ir internetinė svetainė puikiai ten gali viską sužinoti“ | | |
| Kolegijų žinomumas | | 1: „mačiau daug kur reitinguose kolegijų gana aukštas vietas užima iš tikrųjų“ |
| | | 2: „žinau aš dėl asmeninių dalykų“ |
| | 3: „Vilniaus kolegija. Nu nežinau, nu gal vat dažnai...nu neįsivaizduoju dėl ko“ | |
| | 5: „Vilniaus miesto beveik visos kolegijos bei Utenos kolegija. Turėjome praktikantų“ | |
| | 9: „nemažai aš jų žinau, bet tiesiog ir iš pažįstamų kas studijuoja“ | |
| Universiteto ir kolegijų studentų konkurencija | 1: „Kad aš nematau skirtumo; tiesiog mieliau rinkčiausi valstybės finansuojamoj vietoj išsilaikiusį studentą“ | |
| | 2: „Iš tikrųjų tai svarbiausia yra įgūdžiai, gebėjimai žmogaus, o įdarbinant tai sakau tiesiog tikrai net nekreipiam pagrindinio dėmesio į tai“ | |

| | |
|--|---|
| | 3: „Iš tikrųjų pirmas išpūdis – jo gebėjimai“ |
| | 4: „universitetinis ar kolegijos išsilavinimas, tikrai neturėtų absoliučiai jokios reikšmės; ir vėlgi iš abiejų aš atsižvelgčiau į įgūdžius arba žinias“ |
| | 5: „įgytas universitete arba kolegijoje – ar turimi absolvento įgūdžiai? Ir viena, ir kita“ |
| | 6: „išsilavinimas visada reikalingas kaip sakant. Jeigu jisai būtų tos srities specialistas, žinoma universitetinį“ |
| | 7: „Tai čia reikia ir išsilavinimo, bet ir patirties, nes tas susikaupia per laiką. Nu kaip, kažkiek svarbu nes visgi universitetą baigę, tai paprastai moka mokytis taip geriau ir... bet šiaip jeigu konkretaus darbo tai aš nežinau, ar čia būtų skirtumas. Konkretų darbą pradėt daryt: |
| | 8: „kad iš kolegijos daugiau praktikos žmogus, jis gali apačioje pradėti augti augti po biškutį žinote savo karjeros laiptais“ |
| | 9: „man tai tinka ir kolegijos išsilavinimas, bet aš norėčiau, kad toliau žmogus studijuotų, ir taps profesionalėsnis“ |

DINAMIŠKUMAS

| Subkategorija | Patvirtinantys teiginiai |
|---|---|
| Profesinis magistras | 1: „Manau, kad nereikėtų, nes magistro laipsnis ir profesija yra apamai sunkiai suderinamas dalykas; tikrai nereikia profesinių magistrų“ |
| | 2: „aš gal sakyčiau, kad gal nevisai verta“ |
| | 3: „Gal ten patiem studentam ir būtų kažkokios naudos, bet, sakau, galutiniam variantam jeigu norint siekti karjeros, tai vis tiek universitetą turi baigti“ |
| | 4: „Mum reikia gerų darbuotojų, su gerom žiniom, o išsilavinimas, aš kaip minėjau, būtų ..neturėtų didelės įtakos“ |
| | 5: „Mes turime pakankamai universitetinių magistrų“ |
| | 6: „Nu aišku, kodėl gi ne?“ |
| | 7: „Kas ta magistratūra ir iš vis kam ji reikalinga. Jeigu jau krypti į mokslinį darbą ar gal pedagoginiam privaloma, o o šiaip konkrečiam specialistui aukštesnio lygio baigusiam tą bakalaurą.“ |
| | 8: „Galbūt vistiek žmogus...Praktika turi būt. Žinote jeigu jis profesionalus jau magistras, tai turi praktiką praeit“ |
| | 9: „visai gerai būtų, nu jau čia dėl pačių studijuojančių žmonių gerovės tai būtų naudinga“ |
| Taikomųjų tyrimų poreikis | 1: „Nežinojau tokio dalyko“ |
| | 2: „Nežinojom“ |
| | 3: „Ne, negirdėjau. Aš girdėjau tik tai, kad VGTU daro tokius dalykus“ |
| | 4: „Ne, neteko dar“ |
| | 5: „Savo jėgomis, tik neatsakingi tyrimų epizodai pavedami kolegijų praktikantams“ |
| | 6: „ir tyrimus ir netgi konsultantus tuo klausimu turėjome ir va tada būtent kada mes vystėmės savo ženklą“ |
| | 7: „Nu tai gal nereikalingi“ |
| | 8: „Ir kreipėmės į agentūras. Ne, patys mes nepajėgūs“ |
| | 9: „Tai būtent mes ir bendradarbiaudami prašom studentų, kad padarytų tam tikrus tyrimus“ |
| Kolegijų konkurencija su tyrimų agentūrom | 1: „Prieš sprendamas pažiūrėčiau kiek kainuoja, bet galvoju, kad kreipčiausi į apklausų agentūrą“ |
| | 9: „man užtektų kolegijos, bet norėčiau žinoti, kas būtų vadovas to tyrimo“ |
| Baigiamųjų darbų | 1: „studentų tyrimas taip, jisai galėtų būti mažutis ir mums taip pagelbėti kita“ |

| | |
|---|---|
| tyrimai | <i>syki</i> |
| | 2: „Manau, kad taip“ |
| | 3: „Ne, diplominių nebuvo dar tyrimų“ |
| | 4: „naujo tai nesužinojau nieko“ |
| | 5: „Iki šiol nebuvo naudingi“ |
| | 6: „visada yra įdomu“ |
| | 8: „Nelabai kreipiasi. Kada mes Utena tolesnė kaip sakoma, antras dalykas, Vilniuj mes tokio ryšio neturim“ |
| | Pokyčiai per dešimtmetį |
| 2: „viskas lyg ir į augimo pusę krypsta“ | |
| 3: „Studentai? Taip, taip, į gerą pusę keičias“ | |
| 4: „Manau, kad po trupučiuką kyla“ | |
| 5: „baigdami gauna profesinį bakalaurą – ar jūs pastebėjote kažkokių pokyčių? Tik diplomo pavadinime“ | |
| 6: „Negaliu aš pasakyti“ | |
| 7: „Aš tai manau, kad tik vardas. Kadangi čia...jokio skirtumo“ | |
| 8: „bakalauras duoda ir turi suprasti žmogus, kad jis kažkur tai lygis gauna ar didesnis ar mažesnis“ | |
| 9: „manau, kad po truputį stiprėja tas rengimas, stiprėja“ | |

STUDENTŲ APKLAUSOS KLAUSIMYNAS

| Eil. Nr. | Vertinamieji kolegijų požymiai | | | |
|-----------|--|---------------------|----------------|----------------------------|
| I. | Prieinamumas. Veiksniai, lemiantys studijų pasirinkimą kolegijose | Labai dažnai | Kartais | Labai retai/niekada |
| 1. | Paprasta ir lanksti priėmimo tvarka | | | |
| 2. | Kolegijų dalyvavimas bendrame priėmime (LAMA BPO) | | | |
| 3. | Žemesni nei universitetų stojimo taisyklių reikalavimai | | | |
| 4. | Neįstojimas į kitas, valstybines kolegijas | | | |
| 5. | Neįstojimas į universitetą | | | |
| 6. | Lėšų stygius studijuoti kitame mieste | | | |
| 7. | Kolegija yra arti gimtųjų namų / tame pačiame mieste | | | |
| 8. | Galėjimas pasirinkti ne dieninę studijų formą, suderinti darbą su mokslais | | | |
| 9. | Vyresnio amžiaus studentui lengviau studijuoti kolegijoje | | | |
| 10. | Suteikiamos mokėjimo už mokslą lengvatos | | | |
| 11. | Kita | | | |

| II. | Socialinis judrumas. Kolegijų užtikrinamos svarbios studentams socialinio judrumo sąlygos | Labai svarbu | Gana svarbu | Nesvarbu |
|------------|---|---------------------|--------------------|-----------------|
| 1. | Galimybė grįžti studijuoti po padarytos pertraukos moksle norimu laiku | | | |
| 2. | Galimybė įgyti naują kvalifikaciją | | | |
| 3. | Galimybė po studijų kolegijoje greitai įsidarbinti | | | |
| 4. | Galimybė po studijų kolegijoje greičiau nei baigus universitetą adaptuotis darbo vietoje | | | |
| 5. | Galimybė vykti į tarptautinius mainus – studijuoti užsienio aukštosiose mokyklose | | | |
| 6. | Galimybė pasinaudojus tarptautinių mainų programomis užsienyje atlikti profesinę praktiką | | | |
| 7. | Galimybė dalyvauti paskaitose savo dėstytojų, kurie skaitė paskaitas užsienyje | | | |
| 8. | Galimybė dalyvauti kitos šalies dėstytojų paskaitose | | | |
| 9. | Galimybė mokytis tam tikrus studijų dalykus angliškai kartu su iš užsienio atvykusiais studentais | | | |
| 10. | Galimybė po studijų kolegijoje mokslus tęsti universitete | | | |

| III. | Efektyvumas. Kolegijų bruožai, skiriantys jas nuo universitetų | Labai svarbu | Gana svarbu | Nesvarbu |
|-------------|--|---------------------|--------------------|-----------------|
| 1. | Aukštasis išsilavinimas įgyjamas per trumpesnį laikotarpį nei universitetuose | | | |
| 2. | Įvairūs studijų programų pasirinkimas | | | |
| 3. | Studijos glaudžiai siejamos su praktine veikla | | | |
| 4. | Galimybė pasirinkti konkrečias studijų programų šakas, pasigilinti į specializuotus savo specialybės dalykus | | | |
| 5. | Daug dėstytojų praktikų, ateinančių iš konkrečių darbo vietų | | | |
| 6. | Šiltesni nei universitetuose bendradarbiavimo santykiai tarp dėstytojų ir studentų | | | |
| 7. | Galimybė įgyti darbo patirties realiose su specialybe susijusiose praktikų vietose | | | |

| | | | | |
|-----|--|--|--|--|
| 8. | Gera kolegijos materialinė bazė (pavyzdžiui, įvairios modernios laboratorijos, kompiuterių klasės, bibliotekos ir pan.) | | | |
| 9. | Rengiami susitikimai (pavyzdžiui, su užsienio šalių aukštųjų mokyklų atstovais, verslo pasaulio, politikos žmonėmis ir pan.) ar seminarai įvairiomis temomis | | | |
| 10. | Galimybė dalyvauti kolegijos akademinės bendruomenės rengiamuose projektuose | | | |
| 11. | Galimybė dalyvauti konferencijose kartu su akademinė bendruomene ir darbdaviais | | | |
| 12. | Galimybė išmokti atlikti taikomuosius tyrimus | | | |
| 13. | Galimybė dalyvauti/organizuoti įvairius renginius ne tik kolegijoje, bet ir savo miesto, regiono visuomenei | | | |
| 14. | Galimybė rinktis studijas privačioje ar valstybinėje kolegijoje | | | |

| IV. | Dinamiškumas. Galimi kolegijų vystymosi bruožai | Labai svarbu | Gana svarbu | Nesvarbu |
|-----|--|--------------|-------------|----------|
| 1. | Kolegijos išlieka savarankiškos nuo universitetų | | | |
| 2. | Stiprioms kolegijoms suteikiamas universiteto su profesine pakraipa statusas | | | |
| 3. | Kolegijose galima būtų įgyti profesinio magistro laipsnį | | | |
| 4. | Kolegijose galima būtų siekti ir įgyti profesinio daktaro laipsnį | | | |
| 5. | Kolegijų studijų procese dalyvauja universitetų dėstytojai-mokslininkai | | | |

| V. | Konkurencingumas. Kolegijų konkurencijai tarpusavyje svarbu | Labai svarbu | Gana svarbu | Nesvarbu |
|----|---|--------------|-------------|----------|
| 1. | Pasiektas žinomumas visuomenėje naudojant įvairius reklamos būdus ir formas | | | |
| 2. | Gera parengti specialistai ir turimi aukšti reitingai | | | |
| 3. | Glaudūs bendradarbiavimo ryšiai su universitetais | | | |
| 4. | Įdomios, specifinės, retos studijų programos | | | |
| 5. | Dalis akademinės bendruomenės/dėstytojų turi daktaro (dr.) laipsnį ar docento vardą | | | |
| 6. | Kita | | | |

| VI. | Novatoriškumas. Kolegijų naujovių tendencijos | Labai svarbu | Gana svarbu | Nesvarbu |
|-----|---|--------------|-------------|----------|
| 1. | Glaudus bendradarbiavimas su darbdaviais | | | |
| 2. | Glaudus bendradarbiavimas su visuomene | | | |
| 3. | Sudaromos nuotolinio mokymosi sąlygos | | | |
| 4. | Įvairių kursų, mokymų teikimas įmonėms | | | |

| | | |
|---|---|--|
| Lytis: <input type="radio"/> Vyras <input type="radio"/> Moteris | Amžius: <input type="radio"/> Iki 21 <input type="radio"/> Nuo 22 iki 30 <input type="radio"/> Nuo 31 ir daugiau | Studijų forma: <input type="radio"/> Dieninė <input type="radio"/> Vakarinė <input type="radio"/> Neakivaizdinė <input type="radio"/> Kita |
| Kolegijos tipas: <input type="radio"/> Valstybinė <input type="radio"/> Privati | Kolegijos vieta: <input type="radio"/> Vilniaus regione <input type="radio"/> Ne Vilniaus regione | |